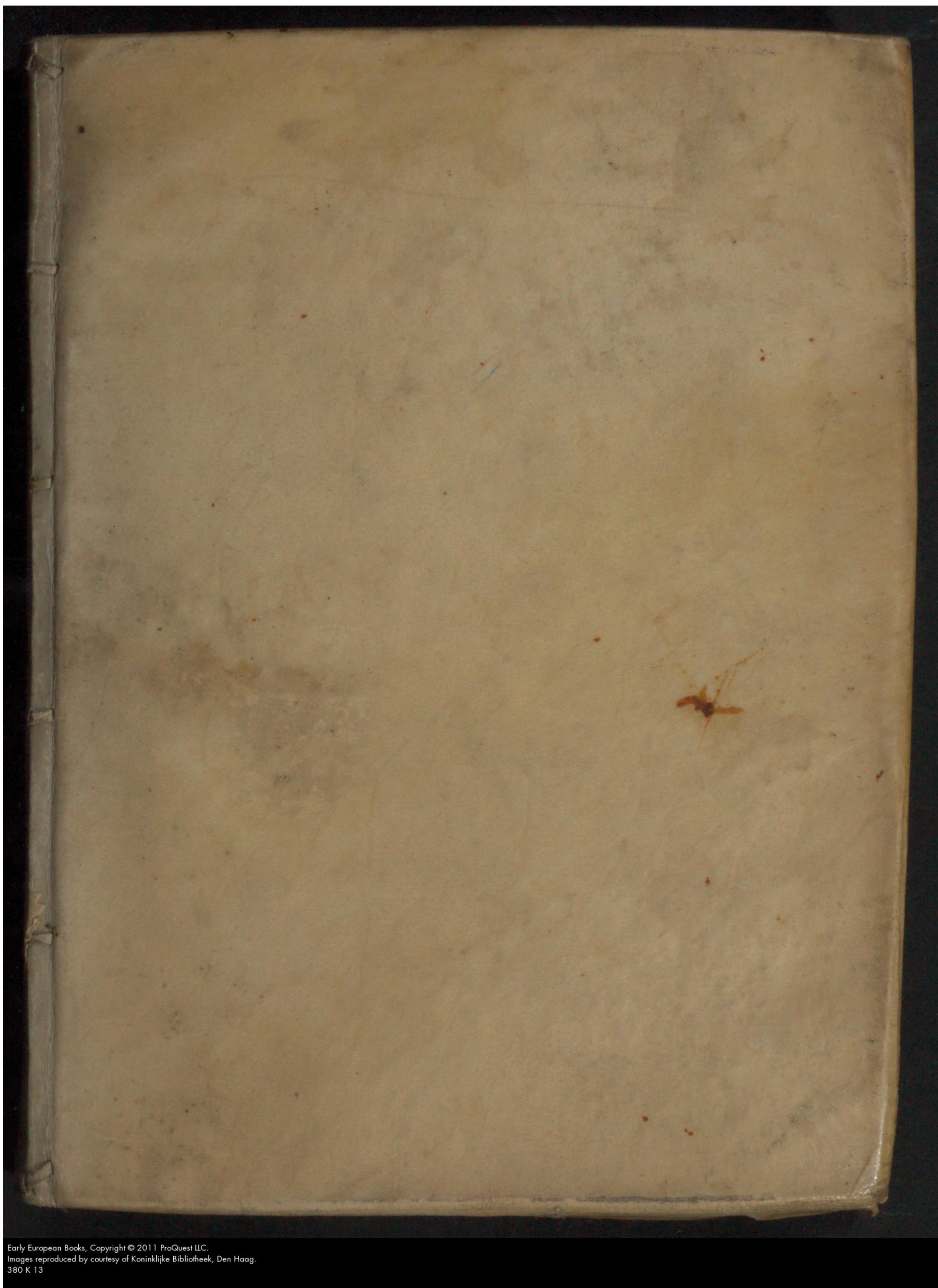
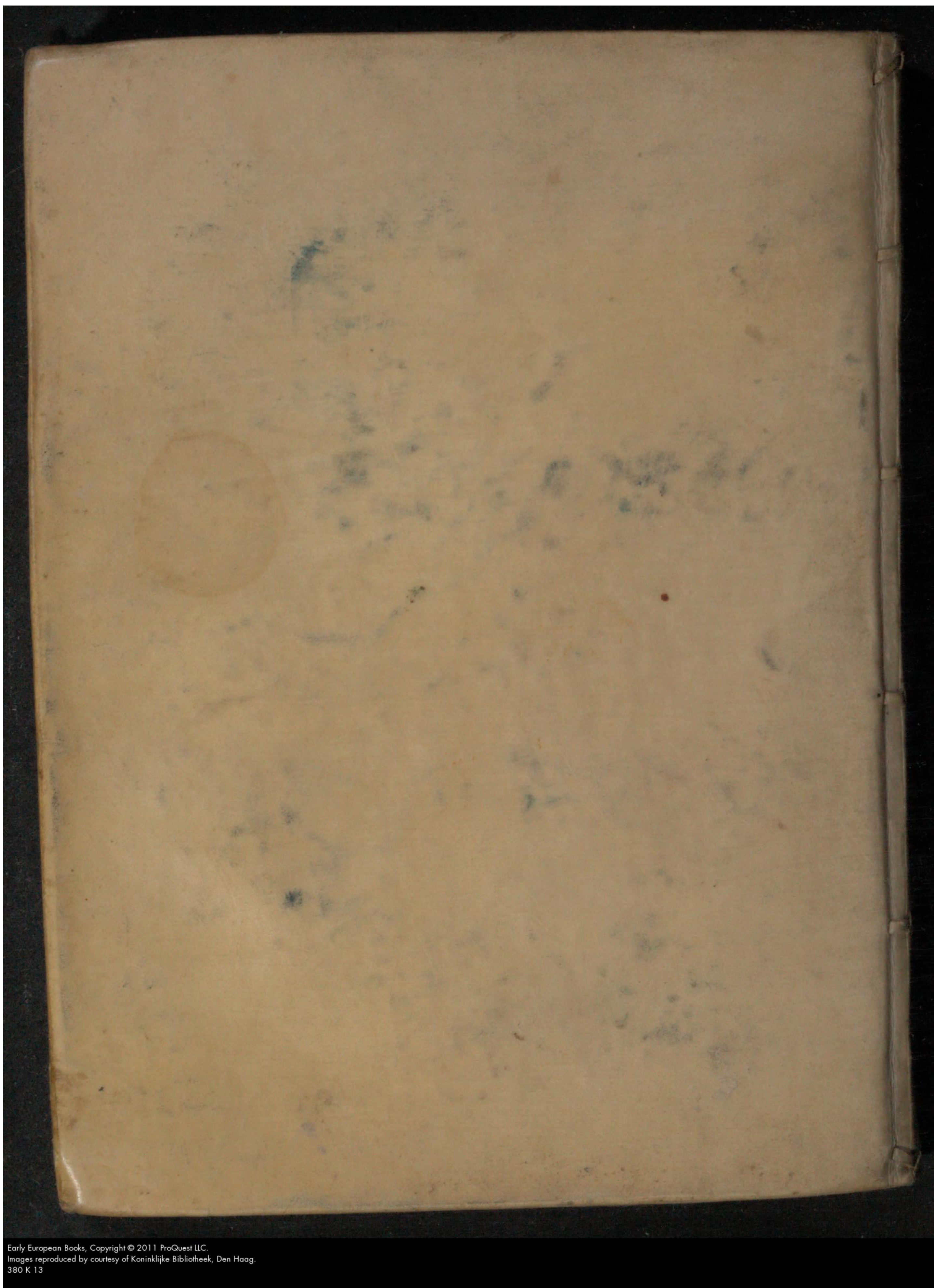

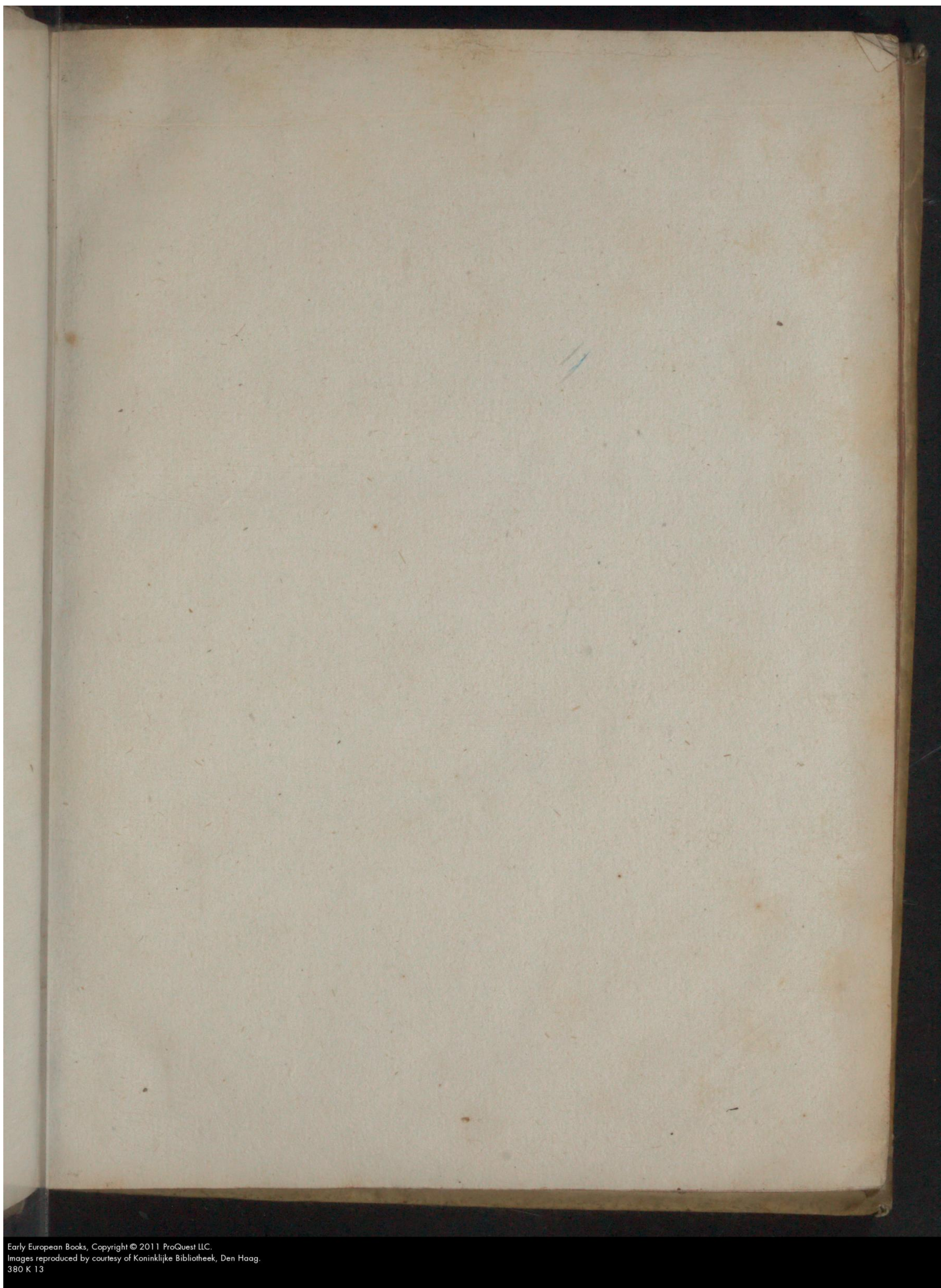

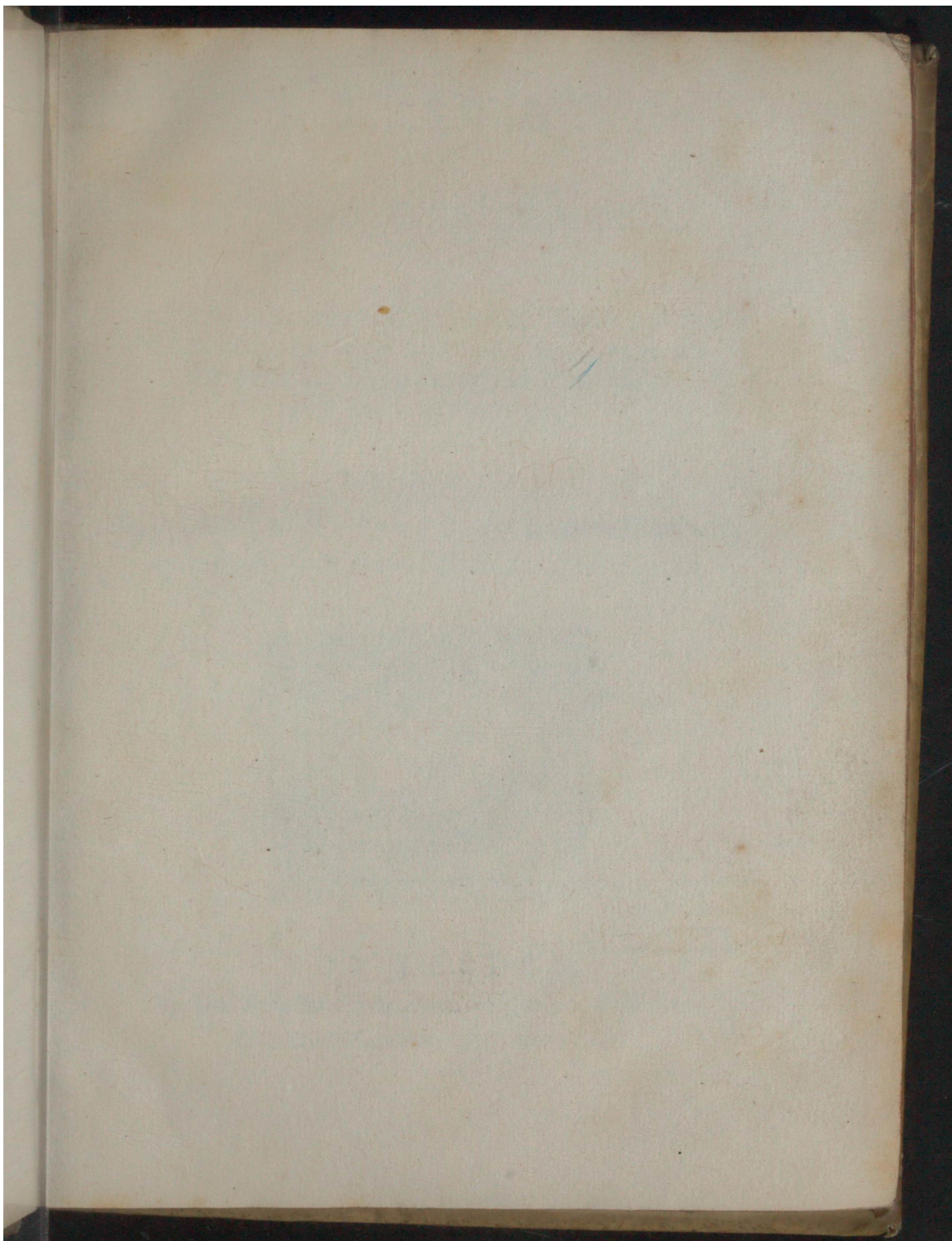

ARS TESTANDI.
Ofte
Erf-maeckinghs-Konst.

Dat is,

Uytbreydinghe over een Formulier van een solemneel Testament, uyt de ghemeene Rechten, ende verscheyden Rechts-geleerden in Nederduytsche Taele vervaerdight.

Door

Mr. IACOB VERVVEY, *der Rechten Licentiaet, ende openbaer Notaris binnen de Stadt Leyden.*

TOT LEYDEN,
By *Iacob Roels*, Boeckvercooper, woonende op de Nieuwe-straet inden Nieuwen-Bybel, Anno 1641.

Achtbare, Hoogh-geleerde, wijſe, ſeer voorſienige Heeren,

Mijn Heeren, Rector ende Rechters vande Vniverſiteyt binnen de Stadt Leyden.

HEt is meer dan kennelijck, Achtbaere Heeren, dat het gebruyck der Teſtamenten, by alle Volcken aenghenomen, ende over al in ſwangh gaende is, alszijnde de waerdigheyt van dien by het oude ende nieuwe Teſtament, als mede de oude Heydenſche Scribenten beveſticht. In het 27. Capittel des eerſten Boecks Moyſis bekomt Iacob van ſijn ſtervende Vader Iſaac het recht der eerſte gheboorte, ende den Segen die ſijn Broeder Eſau, als outſte van geboorte, toequam. In het 49. Capittel maeckt de ſelve Iacob ſijn Teſtament. Ende in

de in het 50. Capittel desselfs Boecks maeckt Ioseph sijn uyterste wille van't gene hy nae sijn doot begeert ghedaen te hebben. Onse Heer ende Saelichmaecker Iesus Christus aen't Cruys hangende, maeckt voor sijn doot mede sijn Testament, ende beveelt Iohanni sijn Moeder, Iohan. 19. ende maeckt een der Moordenaers mede-Erfghename van het Paradijs, bevelende voorts sijn Geest in sijn Vaders handen, Luc. 23. De Apostel Paulus in sijn Brief tot de Galateren int derde Capittel, maeckt een besluyt-reden van eens menschen tot Godes Testament, Daer hy seyt: Men veracht doch niet eens menschen Testament, wanneer het bevesticht is, ende men doet oock niet daer toe, &c. Ende by Xenophontem libr. 8. de pædia Cyri leestmen: Dat Cyrus voor sijn doodt hebbende sijne Kinderen, in't bywesen der vrienden by den anderen gedaen roepen, sijn outste Soon Cambysi 'tRijck ende de Heerschap-

pye,

pye, maer den anderen de Meden ende Armeniers gemaeckt ende ghelaten ghehadt heeft, doende sijne Kinderen voort goede vermaeninghen, tot broederlijcke eendracht, ende seggende: Die sijn broeder acht ofte in eeren houdt, die sorght voor hem selven: Wie niet lief te hebben is het schandelijcker dan sijn broeder? Ende wie is prijselicker voor de hoochste te houden, dan sijn broeder? Ende gevende 'sRijcks Scepter Cambysi, seyt: Dese goude Scepter is het niet, die 'tRijck behoudt, maer veel vrienden sijn der Koningen alderbeste ende seeckerste Scepter, Ende voort seyt hy eyntelick, leght mijn Lichhaem niet, alderliefste Kinderen, wanneer ick sterven sal, in Gout ofte Silver, ofte in eenich ander dingh, maer geeft het de aerde weder, want wat isser geluckiger, dan met de aerde vermenght te worden, die alle schoone ende goede dinghen voortbrenght ende onderhoudt? Dewijle nu

 dan

dan de materie van Testamenten, ende uyterste Willen alle andere in ghebruyck ende nutticheydt overtreft ende te boven gaet, ende dat dienvolghende 'tmaecken van de selve niet alleen in andere, maer oock mede insonderheyt in dese Nederlanden, in daghelickschen swangh gaet, dat oock vele bevonden worden, ja oock wel eenighe practisijns selfs, die uyt onervarentheyt noch niet en weten, hoe sy de selve krachtich ende bondich doen stellen ofte stellen sullen, ende dat in onse Nederduytsche Taele tot noch toe niet uytghegheven is, waer door eenvoudighe ende onervarene Luyden ghenoechsame onderrichtinghe krijghen moghen, omme by Testament ofte uyterste wille yet bestandighs te disponeren, soo heeft my goedt ghedocht in dit Tractaet naer mijn sober begrijp Nederduytsche uytbreydinghe te doen, over een Formulier van een solemneel Testament, verhoo-

pende dat 'tſelve, ſoo niet alle, edoch eenighe in andere Taelen ende de practijcke onervaren, ende niet geoeffent ſijnde, aenghenaem, ende tot een tameljicke onderrichtinghe dienſtigh weſen ſal. Ende alhoewel 'tvoorſchreven werck omme uwe Achtbaerheden toe te ſchrijven, te ſlecht ende geringh is, ſoo heb ick doch 'tſelve niet kunnen ofte behooren nae te laten, ten opſichte ick nu den tijdt van vier-en-dertich Iaren herwaerts mijn woninge binnen de voorſchreven Stadt Leyden ghehadt, ende uwe Achtbaerheden Vierſchare aldaer ſes-en-twintich Iaren als Secretaris bedient ghehadt hebbe, omme met het voor by gaen van uwe A. gheen oorſaeck van naedencken te geven, van my jegens de ſelve ondanckbaer betoont te hebben. Biddende dieſ-halven ſeer dienſtelijck uwe A. ghelieve tſelve niet naer des wercks waerde, maer naer mijne goede genegentheyt ten beſten aen te ſien

ende

ende te duyden. Ende dat Godt Almachtich uwe A. in langduyrighe gesontheydt ende welvaren sparen ende bewaren wil. Gegheven binnen Leyden den 10. May, Anno 1641,

Uwe Achtbaerheden onderdanige Dienaer

I. VERWEY.

I. Inden

1 I Nden Naem des Heeren, Amen.

2 Jck N. N. overdenckende de kortheydt ende broosheyt van het leven der menschen op deser aerde. De seeckerheyt des doots/ende d'onseeckerheyt des tijts ende uyre van dien/ ende willende daeromme van dese werelt niet scheyden/ sonder van mijne tijtelijcke goederē te disponeren/die God almachtich my op dese werelt verleent heeft/ 3. eñ die ick metter doot ontruymen ende eenichsints nalaten sal/ in voughen 'tselve 4. naer rechten toegelaten wort. 5. So ist dat ick in mijnē tamelickē hoogē ouderdom/hoewel wat sieck ende swack van lichaem: Doch met voorbedachten rijpen raede/ volcomen verstandt/ redenen ende memorie/ uyt mijn eygen vry ghemoet ende wille/ sonder yemants opmaeckinge ofte misleydinge. 6. Om alle verschillen ende oneenicheden voor te komen die nae mijn doot tusschen mijne vrienden ende erfghenamen souden mogen ontstaen gemaeckt ende geordonneert/ mitsgaders buyten op 7. voor een Notaris/ 8. ende geloofwaerdige getuygen/ by my daer toe insonderheyt geropen ende ghebeden/ 9. mijn besloten Testament in latijn genoemt Testamentum scriptum, hebbe doen bevestigen in vougen ende manieren hier naer volgende. 10. Jnden eersten soo beveele ick mijne siele/ so haest die naer de wille Godes uyt mijn lichaem sal comen te scheyden inde barmhertige handen van Godt van Hemelrijcke/ 11. ende mijn doode lichaem tot een eerlijcke ende Christelijcke begravinge/ 12. de welcke ick begeere dat int graf van mijne ouders statelijck gesehieden sal. 13. Comende alsoo ter dispositie/ so wederroepe ick alvooren by desen alle Testamentaire ende Codicillaire dispositien/giften eñ maeckingen/ die ick bevonden soude mogen werdē voor desen eenichsints (hoedanich die oock souden mogen wesen) gemaeckt ende verleden te hebben/ niet willende dat die eenige cracht/ macht/ ofte plaetse sullen grijpen/ als houdende de selve voor nul/ crachteloos ende van onwaerden/ ende van nieus disponerende/ 14. Legatere/maecke/ ende bespreecke ick 't Huysittenhuys/ de Gasthuysen/ mitsgaders 't Weeshuys/ ende den Armen vande Duytsche Kercke alle binnen deser Stadt .... elck een somme van ...... hondert guldens 'tstuck te xl. grooten/ maeckende t'saemen ...... hondert guldens eens/ 15. Item N N. mijne dienstmaecht/ die nu een tijt van .... ja-

ren

ren herwaert haer in mijne huyshoudinghe naerstelijck/ eerlijck/ ende getrouwelijck gedragen/ oock my in mijne langhduyrighe kranckheyt willichlijck de handt gereyckt/ waergenomen/ ende by gestaen heeft/ tot een erkentenisse vandien/ onverminderdt hare huyre/ haer behoorlijck onderhout haer leven lanck geduyrende. 16. Ende also institutio hæredum ofte het stellen van Erfgenamen het fondament ofte 'tprincipaelste hooft-poinct is/ waer door een yeder Testament sijn cracht heeft/ soo instituere/ stelle ende noeme ick tot mijne Erfgenamen mijnen soon A, ende mijne dochter B, 17. in alle mijne goederen/ roerende ende onroerende/ gerechticheden ende inschulden/ die ick metter doot ontruymen ende in eeniger manieren achterlaten sal/ 'tsy waer ende tot wat plaetsen d'selve wesen ende bevonden sullen mogen werden/ geen uytghesondert/ nochte buyten ghehouden. 18. Met sulcken verstande/ dat de selve mijne kinderen/ daer uyt mijne schulden ende legaten voldoen sullen. 19. Dat voorts mijn voornoemde soon alle mijne cleederen/ cleynodien/ ende geweer/ 20. ende mijn voorsz dochter mijns huysvrouwes cleederen ende cleynodien tot een prelegaet voor uyt volgen sullen. 21. Dat mijne voorsz. dochter voor uyt hebben ende inden ghemeenen boedel/ niet sal innebrenghen moetē/ 'tgene sy tot huwelijckx goet/ mitsgaders bruylofts-costen ende cleederen/ uyt mijnen boedel ghenoten heeft/ 22. Dat mijn voornoemde soon daer teghens niet afghetrocken en sal worden 'tgene de selve my van studeren/ reysen/ eñ hem aen gecofte boecken eenichsints heeft gecost/ niet jegenstaende ick 'tselve in mijn register al t samē van post tot post opgeteykent hebbe/ als 'twelcke ick niet en wil/ dat hem aē sijne volle erffenisse schadelijck wesen sal. 23. Wat aengaet de leenen die ick ontfangen hebbe/ ende waer mede ick verlijdt ben/ de selve wil ick dat naer den aert ende eygenschap vandien/ op mijne kinderen erven ende sterven sullen/ in vougen ick die ontfangen ende becomen hebbe/ alles naer luydt vande Leen-brieven/ ende 'taccoort daer van sijnde/ 24. Item maecke ick mijnen soone C. mijn huys te... 25. met alle toebehoorte ende gevolge van dien/ 'twelck ick daer toe ende aen gehadt hebbe/ waer mede ick begeere/ dat hy sich vergenougen ende afstaen sal. 26 Ende op dat N. ende N. mijne neven/ die mijn overleden dochter D. by haren echten man geteelt heeft/ ende haer teghens my seer onvriendelijck ghehouden hebben niet dencken ofte voorwenden moghen/ dat ick deselve onterft ofte verge-

vergetentlijck voor by gegaen mochte hebben/ soo maecke ende bespreecke ick elck der selve een somme van ..... hondert guldens/ 27. waer mede ick wil dat sy haer sullen te vreden houden/ sonder uyt mijnen boedel yet vorder te mogen eysschen/ welcke ..... hondert guldens ick niet en begeere/ dat sy genieten sullen voor ende aleer sy ter meerderjaricheyt ofte behoorlicker wijse eer ten huwelijcken staete gekomen sullen sijn. 28. Wijders onterve ick mijn dochter E. uyt oorsaecke dat sy wederspannich ende ongehoorsaem/ tegens mijne vaderlijcke wille ende ernstige vermaninge oock tot verkleyninge van onsen Name/ Gheslacht/ ende Stamme haer met N. wesende van een slechte afcomste ende quaet leven inden Huwelijcken staete begeven heeft. 29. Gelijck ick mede met volcomene wetenschap onterve mijnen soon F. ende dat uyt gewichtige Christelijcke oorsake/ de welcke ic om sonderlinge redenē naelate te openbaren. 30. Onterve voorts mede mijnen soon G, om redenen/ dat als ick inden voorleden jaere om mijne schulden gevangen lach/ ende omme uyt de hechtenisse ontslagen te werden ..... duysent guldens moste betalen/ hy niet alleen geen naersticheyt gedaen/ende middel voorgewent en heeft om my te lossen/ maer oock weygerich geweest is beneffens andere mijne vrunden/ die my ten deele van bloet niet en bestonden voor een tiende paert der voorsz. penningen borch te worden/ hoewel 'tselve in sijn vermogen wel was/ soo dat ick daer door meer dan ..... maenden langher inde ghevanckenisse hebbe moeten blijven 31. Ende of 'tsaecke ware dat A. ende B. mijne geinstitueerde kinderen ende Erfghenamen/ 'tsy beyde ofte een van beyden gheraeckten t'overlijden/ ofte ('twelck Godt verhoede) om eenighe andere oorsaecke tot mijne erffenisse niet en mochten comen/ soo is mijne uyterste wille ende begeerte/ indien een van hunluyden waer gestorven/ofte tot d'erffenisse niet comen en conde/ dat de erffenisse van den selven dan sal gaen/ komen ende voort erven voor de eene helft op den langstlevenden van hun beyden/ ende voor de wederhelft op H. mijn susters soon/ de welcke ick in 'tselve geval substituere/ ende inde plaetse stelle/ maer in gevalle de voornoemde mijne kinderen ende geinstitueerde Erfghenamen beyde quamen te sterven / ofte incapabel / ofte onduchtich waren de erffenisse te beuren/dat de voorsz. mijn susters soon in't selve geval tot mijne gheheele erffenisse sal toeghelaten werden/ als den welcken ick daerinne alsdan volcomelijck substituere.

tuere. 32. Ordonnere voorts ende stelle tot voochden ende momboors over A 33. mijnen onmondighen soon/ die niet meer dan elf jaren out en is N. ende N. mijne neven/ 34. begeerende dat de selve de persoon ende goederen van mijnen voorsz. soon ghetrouwelijck regeeren/administreren ende voorstaen sullen/ 35. tot dat hy ten ouderdom van vijfentwintich jaren sal gecomen sijn. 36. Ende of een van hunluyden ofte sy beyde middelertijdt gheraeckten te sterven/ ofte met kranckheyt alsoo besocht werden/ dat sy de Voochdye niet en conden waernemen/ soo begeer ick dat een ofte meer andere 37. vande naeste van mijne vrienden in desselfs ofte der selver plaetse tot de Voochdye genomen sullen werden/ Wil oock mede dat de selve Voochden 38. met het doen van eenige reeckeninge niet beswaert maer daer van vry ende ongemoept sullen gelaten werden. Ende of schoon mijn soon ofte yemant van sijnent wegen de selve mochte eysschen/ ofte sich niet en liet vergenougen met 'tgene de voorsz. Voochden hem sullen comen over te leveren/ 39. Ofte de selve Voochden van eenich bedroch ofte ontrouwe betygen/ ende dieshalven yetwes meer in rechte ofte daer buyten becomen mochte. Soo is mijn upterste wille ende begeerte/ dat 'tselve de voorsz. Voochden weder gegeven/ ende mijnen soone sal ontrocken werden/ Ende op dat dese mijne upterste wille ende testamentaire dispositie volcomelijck standt grijpe/ 40. So stelle ende ordonneere ick tot Executeurs vande selve N. ende N. mijne liebe Neven/ gevende den selven 41. gesamentlijck ende elck van hun bysonder volcomen macht/ authoriteyt ende bevel/ omme terstondt nae mijn overlijden in mijnen boedel te treden/ mijne begraeffenisse ter eeren te versorgen/ 42. nae verloop van ses weecken nae mijn afsterven/ ofte als het hun goetduncken/ ende de gelegentheyt der saecke vereyschen sal/ alle de goederen mijns boedels op behoorlicken staet ende Inventaris te doen stellen/ mijne dootschulden en andere schulden/ mitsgaders de voorsz legaten te betalen/ tot schiftinge/ scheydinge ende deelinge des boedels te procederen/ wijders dese mijne upterste wille/ in vougen als vooren/ van punct tot punct te voltrecken ende uyt te voeren/ alle processen/ die uyt mijnen boedel ontstaen souden moghen/ soo in't eysschen als verweeren/ jegens een yeder te vervolgen/ ende voorts alles 43. tot kosten van mijnen boedel te benaerstighen doen ende laeten/ 44. Wes ghetrouwe Executeurs van rechtswegen schuldich zijn
ende

ende behooren te doen/ waer toe ick d'voorsz. Executeurs ernstelijck versoucke/ ende bidde/omme den voorsz. last onweygerlijck te willen aenvaerden. 45. Ende of 'tgebeurde dat een van henluyden/ ofte sy beyde quamen te overlijden/ ofte dat ick oorsaeck crege/ ofte van sinne werde haere macht te wederroepen/ soo behoude ick de macht aen my/ omme in plaetse van een van hunluyden/ ofte van hun beyden/ 'tsy by sterven ofte wederroepen/ als vooren/ met een cedultgen onder mijn handt ('twelck gehouden werden sal hier inne mede begrepen) een ofte meer andere te stellen. 46. Vorder soo het gebiele/ dat in een ofte meer poincten van dit mijn Testament/ in tijden ende wijlen misverstandt ofte duysternisse werde bevonden/ so is mijn upterste wille ende begeerte/ dat 'tselve sal staen tot uytlegginge ende verclaringe vande voorsz. Executeurs/ ofte van mijne Overicheyt/ buyten alle rechtsvorderinge/ ende sonder daer van te mogen appelleren. 47. Ende ten eynde d'voorsz. mijne Executeurs van hunne moeyten ende arbeyt ten deele vergenoucht mogen worden: Soo maecke ende bespreecke ick hun elck een silveren beecker weerdich .... guldens/ biddende de selve voor lief te willen nemen/ ende my daer by ten besten ghedencken. 48. Voorts is mijne upterste wille ende begeerte/ soo yemant van mijne gestelde erfgenaemen ofte legatarisen sich met dese mijne dispositie ende upterste wille/ niet en vergenouchde/ maer yet meer poochde te bekomen/ ofte daer jegens onder eenigen ghesochten schijn yet wes deden' in rechte ofte daer buyten ('twelck ick doch niet en vertrouwe) dat in sulcken geval de selve van zijn voorsz. erffenisse ofte legaet sal zijn ende blijven geprybeert ende versteecken: Ende dat de wangenougende/ ofte daer tegendoende Erfgename sal moeten te vreden zijn/ met sijne simpele legitime portie hem in mijne goederen naer rechten competerende/ als waer inne ick de selve in gevalle voorsz. alleenlijcken instituere/ ende mijne erfgenaeme/ die sich desen volgens in alles sal gedragen in alle 'tvordere/ so dat dienvolgende/ 'tverbeurde legaet aen de erffenisse verheelt worden/ ende daer by blijven sal. 49. Behoude voorts aen my de macht ende faculteyt van dit mijn jegenwoordich Testament t'allen tijden (als my des goet sal mogen duncken) in't geheel ofte deel te veranderen/ daer by ende af te doen/ mitsgaders alsulcke vordere legaten aen yemant te maecken/ alsoo ick te rade werden sal. Begeerende dat 'tgene bevonden mochte werden

den by my alsoo gedaen te zijn / 'tware dan onder mijn eyghen particuliere handt ofte onderteeckeninge alleen schriftelijck ofte by mijne simpele verclaeringe te doen voor twee ofte meer geloofwaerdige getuygen mondelingh ghehouden werden sal van sodanige cracht/ waerde ende effect/ als of het hier by gedaen/ ende in dese jegenwoordige van woorde te woorde mede ghestelt ende begrepen waer. 50. Tgene voorsz. is verclaere ick alsoo mijn besloten Testament in scriptis te wesen/ 'twelck ick begeere dat daer voor sal gelden eñ krachtich sijn/ ofte 51. indien het nu ofte hier namaels 52. daer voor niet en soude mogen gelden/ 53. als een mondelijck uytgesproocke Testament in latijn nuncupativum genoemt/ 54. ofte als een Codicil/ 55. ofte een vertrouwt bevel ofte fidei commis, 56. gifte uyt saecke des doots / ofte een andere gifte die onder den levenden uyt vryen wille geschiet/ 57. ofte als eenige andere dispositie eñ ordonnantie van uyterste wille/ 58. in allen schijn/ als of het by de wettelijcke Overicheyt ende diffinitijf vonnisse vanden rechter voor crachtich verclaert ware/ 59. ofte soo het naer 'sLants ofte Stadts Rechten ofte loffelijcke gewoonheden best soude mogen bestaen/ niet jegenstaende eenighe gebreeckelijcheden ofte versuymenissen. 60. als begeerende dat de selve gebreeckelichedẽ ofte versuymenissen uyt crachte der voorsz. clausule sullen vervult/ ende gerecht sijn/ sonder dat het eene het andere sal schadelijck ende nadeelich mogen sijn/ maer dat yeder daer toe sal moeten dienen/ dat mijne uyterste wille in alles onverbreeckelijck nagecomen ende achtervolcht worde. 61. Ende want mijn welbedachte uyterste wille ende meeninge is/ gelijck als voorsz. staet/ 62. soo heb ick tot kennisse ende bevestenisse van dien/ dese 63. op parckemente bladeren 64. door een ander ghedaen/ schrijven/ ende met mijn eygen handt ende naeme onderteyckent. Gelijck ick mede gebeden hebbe de hier buyten ondergeschreven seven persoonen/ 65. omme van dit mijn Testament getuygen te sijn/ 'tselvige gesloten sijnde/ 66. beneffens my ende den Notaris met hare eygen handt te onderschrijven/ 67. ende hare eygen segels beneffens 'tmijne daer aen te hanghen/ waer toe sy hun oock goetwillich getoont hebben/ al ghelijck achter 'tbesluyt van dit Instrument oogenschijnlijck te sien/ 68. ende uyt den Instrumente by den Notaris daer van gemaeckt opentlijck te vernemen is/ opten .... dach der maent ... . inden jaere ......

Indeñ

I.

Inden naem des Heeren, Amen.

Engesien de Almachtige Godt/ van den welcken alle goede gaven van boven af tot ons nedercomen/ ende afvlieten/ naer sijn Goddelijcke wille aller dingen begin/ middel ende eynde schickt/ beschickt/ ende uytvoert; als sijnde naer sijn heylich Woordt de A ende O, de eerste ende de laetste/ het beginsel ende het eynde/ Esai. 41. Openbaringe Joan. int. 1. 21. ende 22. capittelen.

Soo heb ick ten inganck der uytbreydingen/ (die ick over het Formulier van een Testament/ hebbe voorghenomen te doen/ geensints willen naelaten den alleen heyligen Naem vande selve Almachtige Heere met Christelijcke aendacht aen te roepen/ende hem te bidden om sijn Goddelijcke ghenade ende gave / dat het by my gheluckelijck begonnen/ voorspoedelijck vervolght/ ende met vrucht ten eynde ghebracht mach worden/ tot sijn voorsz. Naems eere ende dienst der gemeene saecke. Amen.

Nu wort alhier ten ingangh gevraeght/ Naedemael Imperator Iustinianus, in Authen. ut præponatur nomen imperatoris documentis, §. unde sancimus, ibi, & inchoetur, &c. initium instrumentorum autore Deo faciendum voluit, & in principio Pandectarum , & Institutionum, Exempla invocationis Nominis Divini præposuit. Of dan sonder verswackinghe ofte vernietiginge der Instrumenten/ d'aenroepinge van Godes Naem niet en mach uytgelaten/ ende oft de selve nootwendich daer in gestelt moet worden? Hier op wort geantwoort/ Of wel ettelijcke willen/ dat geen instrument krachtich/ ofte geloofwaerdich sy/ in welcks begin de Naem Gods niet ghestelt ende aengeropen is Gl. in d. Authen. ut præpon. Nomen Imper. §. quæ verò, Fulg. in Princ. Codic. Dat echter deselve meeninge verworpen/ ende het daer voor gehouden wort. Dat dien niet jegenstaende een instrument wel can bestandich zijn, Alexand. in Rubric. de novi operis nunc. Bald. & Paul. de Castr. in L. Iuris gentium §. quod ferè ff. de pact. Panor. in c. 1. de fide instru. Alciat. lib. 9. Parergr. cap. 6. Doch sal hier inne acht genomen worden op de gewoonte/ 'tgemeen gebruyck/ ende mede de stijl der Notarisen. Overmits een Notaris schuldich is/ deselve

deselve soo wel te onderhouden/ als de beschreven rechten Bartol. in l. Si quis ex argentarijs §. Si initium ff. de edend. per gloss. in l. Generali C. De tabularijs, Guido Papa decis. 262. Quoniam consuetudo vim legis habet l. de quibus ff. de legibus; Maer Speculator in tit. de instrum. edit. §. 2. n. 2. is van meeninge/ dat d'aenroepinge vanden Naem Godes in allen geschriften/ beroerende wichtige saecken moet voor aen geset/ maer in slechte ende geringe handelingen/ wel achter wege gelaten mach worden.

Voort wort gevraecht of het teecken des cruys inde Testamenten als een nootsaeckelijck vereyscht dingh nootwendelijck boven aen gestelt moet werden/ gelijck in voortijden veel plachte te geschieden/ inder vougen dattet selve naegelaeten sijnde/ het Testament krachteloos ende van onwaerden soude sijn/ dewijle by den Keyser Iustiniano in l. fin. §. sin autem, ibi, Venerabili signo ante manu heredis preposito C. de jure delib. Specul. in tit. de fide instrum. §. fin. versic. In hujus autem instrumenti, &c. ghelesen wort/ dat 'tselve moet gheschieden? Daer op is de antwoort dese/ dat de Doctooren in't gemeen 'tselve voor een kleyne solemniteyt houden/ die over sulcx vryelick mach naegelaten worden. Bart. Bald. Castr. ende bysonder Ias. in d. §. sin autem, per l. 1. ff. de ventr. inspic. Bald. in addit. ad Specul. in d. versic. In hujus autem instrumenti, in verbo. Signum Crucis. Ende/ schoon genomen / dat het teecken des kruys in de Testamenten ende Instrumenten / als een nodige solemniteyt vereyscht werde. Soo kan doch 'tselve door een contrarie gewoonte ofte statuyt te niet gedaen worden/ soo dat men aen de onderhoudinge van dien niet vast gebonden en is/ maer deselve wel voorby gaen mach. Si quidem solemnitates Iuris civilis circa testamenta introductæ, consuetudine remitti possunt, Specul. in Tit. de instr. edit. §. compendioso, vers. Sed nunquid nu. 14. Doctores in l. non speciali C. de testament. Mitswelcken de seeckerste wech is / dat in het stellen ende beworpen van Testamenten/ de stijl/ ghebruyck ende ghewoonte/ als mede de statuyten/ keuren ende rechten van yeder plaetse achtervolcht worden.

II.

Ick N.N. overdenckende de kortheyt ende broosheyt van het leven der Menschen, &c.

VAnde seeckerheyt des doots/ ende d'onseeckerheyt des tijts ende uyre vandien seyt Imper. l.1. § dies, ff. de condit. & de monstrat. & l. Si post mortem 68. §. fin. de leg. 1. Ende wort de onbestandicheyt des menschelijcken levens seer schoon beschreven by den Coninckklijcken Propheet David in sijn 103. Psalm/ daer hy seyt/ de mensche is in sijn leven als een gras/ hy bloeyt als een bloeme op den velde/ soo wanneer de wint daer over gaet/ soo en is sy niet meer daer/ ende hare stede en kentse niet meer; van gelijcken by den H. Apostel Jacob in sijn brief int 4. capittel/ al waer gelesen wort/ dat des menschen leven anders niet en sy/ dan een damp/ die een kleyne tijt duyrt/ ende daer nae verdwijnt. Dat oock niemandt de doot ontgaen kan/ hy sy so hooch ende groot hy immer wil/ geeft de dagelijckse bevindinge/ ende loop oogenschijnelijck te kennen/ ghelijck oock sulcx vorder betuycht de Koningh ende Propheet David lib. 1. Reg. cap. 2. Daer hy in't doodt-bedde tot sijnen Soon Salomon spreeckt: Ick gae henen den wech aller wereldt/ soo weest ghetroost/ ende sijt een man/ ende wacht op de hutte des Heeren dijns Godts/ etc. Maer hoewel nu sulcks is/ dat de mensche de doot is onderworpen/ so en is nochtans nochte Christelijck/ nochte eerlijck/ hem selven met een opset ende moetwille inden doodt te storten ende het leven te verkorten/ 'twelck oock de wijse Heydenen wel hebben verstaen/ als uyt den Somnio Scipionis te vernemen is/ alwaer Paulus Æmilius sijnen soon Africanum, die den doodt begeerde/ op dat hy te eer inden Hemel mochte geraecken. Aldus vermaent/

Ten sy (seyt hy) die Godt/ wiens Tempel het is/ dat ghy siet/ u uyt dese/ 'slichaems ghevanckenisse/ verlossen sal/ soo kan u hier toe geen toegangh open sijn/ etc. Want u ende alle godtsalige staet toe/ de siele soo lange in des lichaems ghevanckenisse te houden/ ende moet sonder bevel vande gene diese heeft gegeven/ uyt der menschen lijven niet verhuysen/ op dat ghy niet en schijnt te vliedē de menschelijcke plicht u van Godt opgeleyt etc. Men seyt oock dat Pythagoras in desen sin godtsalichlick/ ende onse Religie gelijckmatigh soude geseyt hebben/ Dat men buy-

ten bevel des Keysers/ (te weten/ Godt) uyt zijn garnisoen ende van zijn schildtwacht niet gaen en moet: Alsoo is mede/ gelijck van een Christen/ geseyt 'tgene Josephus by Egesippum in het 3. boeck in 't 17. capittel seyt/ te weten/ Soo sterven een gewin is/ soo ist een diefstal de tijt niet te verwachten: Is het leven goet/ soo moet een swaere sonde sijn/ hem selven daer van te beroven/ eer het ons wederom benomen wort.

Daer uyt ontstaet dese vrage/ Nadien een dol ende uytsinnigh mensch (als hier nae sal worden geseyt) geen Testament vermach te maecken/ ende dat de gene die hem selven den doodt aendoet eenen dollen ende uytsinnigen ghelijck te houden is/ of dan een/ die hem selven met opsetten wille/ tot verkortinge sijns levens ter doodt toe wondt/ ofte met vergift ende diergelijcken/ zijn doodt veroorsaeckt/ nae dat hy de daedt in 't werck heeft gestelt/ een Testament maecken mach? Daer op wort kortelijck geantwoort/ dat neen: maer indien hy daer na tot goet verstant ende vernuft komt/ over zijne mishandelinge hertelijck berouw ende leedtwesen heeft/ ende hem der barmhertigheyt Godes troost/ dat hy dan wel Testament mach maecken/ 'twelck krachtich wesen ende zijn volcomen voortganck hebben sal; waer van wijtloopigh te sien is Petrus Roysius Lituanicarum dicision. 1. per totum.

III.

Ende die ick metter doot ontruymen ende eenichsints nalaeten sal, &c.

Alhier staet te letten/ of wel schoon de mensch nae zijn doot sijn wille geheelijck verliest §. deinceps, Authen. de Nuptiis, ende het mitsdien schijnt dat niemandt de selve 'teynden sijn leven kan ghebruycken/ Panor. in Rubric. ext. de testam. Soo is nochtans sulcks/ dat des Testateurs wille door den doodt niet geeyndicht/ maer veel meer bevesticht wort: c. cum Marthę §. Si tum de celebrat. Miss. Bald. in l. post mortem in princip. C. de fideicommissis, unde dicitur, Mortem Testatoris monere testamentarios ad executionem, Bald. in Authen. Hoc amplius C. de fidejuss. adde Vigl. & Porcum in princ. tit. de testament. in instit. Iason l. fin. C. qui testament facere poss.

Vorder wort alhier ghebraecht/ Indien yemandt naer eens

Landts ofte Stadts statuyten ofte ghebruyck een Testament maeckt/ ende deselve op een andere plaetse eenige sijne goederen heeft leggen/ daer diergelijcke statuyt ofte gebruyck niet en were gevolcht. Of soodanich Testament oock soo veel krachts heeft/ dat de dispositie vandien soude moeten strecken over alle de goederen/ waer die oock souden gelegen moghen sijn/ in allen schijn als of het Testament waer gemaeckt/ naer aert ende eygenschap van de plaetsen daer de goederen mochten leggen: Hier op wordt geandtwoort / dat jae; Want soo veel de solemniteyten belangt worden de statuta ende gewoonten der plaetse/ soo wel aengesien ende betracht/ in de Testamenten als in de contracten/ per l. Si fundus ff. de evicti. Hanc quæstionem late per tractat. Anton. Gabr. Commun. Conclus. lib. 4. Conclus. 4. per tot. Andr. Gail pract. obser. lib. 2. obser. 123. Edoch is dit te verstaen alleen van roerende / ende van geen onroerende goederen/ wesende in andere plaetsen/ daer contrarie statuyten sijn / want de roerende goederē volgen de rechtē ende statuyten der plaetse daer de persoon is/ die disponeert/maer de onroerende goederē de rechten ende statuyten vande plaetse daer deselve gelegē sijn/ Andr. Gail. lib. 2. obser. 124.

IV.

Naer rechten toegelaeten wort.

GElijck het staet in eens yeders willekeur ende belieben met het sijne by leven naer sijn goetduncken/ omme te gaen ende handelen/ L. in re mandata C. mandati, Also is mede de menschen door de Rechten vergunt ende toegelaten te ordineren ende voorsien/ gelijck sy willen/ dat met haere nae te laetene goederen nae haer afsterven gehandelt worden sal/ Disponat (inquit Imperator Iustinianus in Authen. de Nuptijs §. disponat) unusquisque in suis ut dignum est, & sit lex ejus voluntas, sic ut in legibus. 12. tabularum habetur, uti quisque legassit suæ rei ita jus esto l. 1. ff. ad l. Falcid. §. 1. institut. de leg. Falc.

Welcke libera facultas ende willekeur om sijn uyterste wille naer sijn welbehaegen te ordineren/ een yeder soo vrystaet / dat die niemande en mach belet worden l. Si fratres ff pro Socio. Het sy door verdragh/ bedongē pene ofte geswooren eede/ l. Stipulatio hoc modo, ubi Alexander ff. de verbor. oblig. Ofte door andere daer toe gesochte middel wijse eñ wege/ l. Si quis in princ. ff. de

legat. 3. l. quod autem §. 8. ff. de donat. inter virum & uxorem. Maer hier by is mede te letten dat niet een yeder alsoo universaliter ende sonder onderscheydt testament magh maecken: Overmits datter veele sijn/ die niet en wordt toegelaeten van haere goederen naer haeren wille te disponeren. Waeromme eerst te sien is wie geen Testament maecken mogen: Ende werdt 'tselve niet toegelaten.

Een kindt dat in sijn Vaders macht eñ gewelt is/ l. qui in potestate ff. qui testam. fac. poss. institut. quibus non est permiss. fac. testam. in princ.

Al waer 'tschoon dat het de Vader toeliet ende consenteerde l. tam is ff. de mortis causa donat. & d. l. qui in potestate.

'Twelck soo wel te verstaen is van goederen die 'tselve kindt van buyten/ als die het vande Vader aenkomende sijn/ ende dat sonder onderscheydt of de Vader van de goederen van buyten aenkomende de lijftochte heeft/ dan niet: Ende datse tkindt met vollen recht toebehooren Cujac. ad l. 3. qui Testam. fac. poss. Iul. Clar. §. Testamentum quæst. 18. Fachinæ. Controv. lib. 5. cap. 94.

Jae 'tselve heeft oock soo verre plaetse: Dat een dochter wesende in haer Vaders geweldt van goederen haer by vreemde ten huwelijcke gegeven/ geen Testament magh maecken/ Iul. Clar. d. quæst. 18. Grass. §. Testamentum quæst. 23. n. 1. n. 23. vasqu. de succ. lib. 3. §. 22. n. 9. Al waert datse al getrouwt waer Alexand. lib. 4 cons. 133. nu. 5. & Ioan. dilect. de arte testandi cant 1. Oock weduwe ghewoorden sijnde haere kinderen hadde geinstitueert/ laetẽde haer Vader de lijftochte. ut Iudicatum. ait. Thes. decis. 150.

Alhoewel 'tgene hier voor is geseyt/ sulcks is: Soo vermagh nochtans een soon/ sonder consent sijns vaders in wiens macht ofte geweldt hy is Testament te maecken/ van 'tgene hy soldaet wesende inden oorlogh verovert heeft: In gelijckheyt vandien vermagh een soon sijnde een Rechter/ Raedtsheer/ Advocaet/ Procureur/ Notaris/ Doctor/ Chyrurgijn ofte diergelijcke/ testeren van de goederen by hem door middel van sijn ampt verdient/ als waer inne hy wordt ghehouden voor Vader des huysgesins l. 2. ff. ad Maced. Cujac. ad l. 6. ff. qui Testam. fac. poss. Iul. Clar. d. quæst. 18. & Grass. §. Testament. quæst. 23. num. 7. pap. not. 1. tit. de testaments versic. Outre.

Wijders vermach een soon te disponeren van goederen hem vanden Prins geschoncken. Ita sentiunt omnes Doctores communiter

niter in l. cum multa C. de bonis quæ Liberis, per illum textum & Alexand. in l. 1. §. hoc autem ff. ad Trebell.

Item vermach hy te disponeren ten behoeve van Armen ende Godts-huysen/ ad pias causas, & est magis communis, secundum Alex. in l. 1. §. hoc autem num. 4. ff. ad Trebell. 'Twelck te verstaen is/ indien de Vader daer inne consenteert cap. licet §. fieri cum gloss. in vers. judicare, de sepult. in. 6. & est magis comm. ut testatur Iul. Clar. §. Testam. q. 5.

Een soone van een Jode ofte Turck/ Christen/ ende dienvolgende gedoopt ghewordden sijnde/ vermach oock Testament te maecken/ vermits hy door de doop van sijn Vaders gewelt bevrijdt wert/ Le Brun. lib. 2. du proces civil. tit. de testam. vers. avant que vbi allegat. gloss. in c. Iudæorum 28. quæst. 1.

Insgelijcks een soone wiens Vader in een Clooster gaet/ende een geprofessijt Monick wordt/ soo dat hy daer gehouden wort voor de werelt doot te sijn/ d. le Brun. ibidem.

Vorder indien een Vader in sijn leven sijn legitime portie assigneert ende overgeeft 'twelck hy niet en behoeft te doen/ soo vermach de soon daer van te disponeren in allen schijn als of hy in sijns Vaders macht ofte gewelt niet en was/ Dauth. de testamentis n. 191.

Maer de costuyme alhier inde Landen van Hollandt ende Westvrieslant gelijck mede in verscheyden andere plaetsen ghebruyckt/ vermogen de kinderen van hare moederlijcke goederen/ ende de gene die haer van buyten op komen vryelijcken disponeren/ des van ouderdoms wegen machtich sijnde. Oock in Hispanien ende Duytschlandt/ sijn de kinderen niet in haer Vaders macht ofte gewelt ende vermogen/ mitsdien vryelijck testament te maecken/ Meirer. lib. 1. tit. 3. n. 10. de Testam. Edoch 'tselve indien sy van hare Vaders ghescheyden op haer selven woonen/ Reusne. part. 2. cap. 23. num. 26. de testam.

Ten tweeden/ en mogen geen Testamenten maecken onmondige / te weten/ soonen beneden hare veertien/ ende dochters beneden hare twaelf jaren/ boven den selven ouderdom ghekomen sijnde/ ofte den laetsten dach vandien aengheraeckt hebbende/ staet hun tselve vry/ Instit. quibus modis tute. fin. post princ. & l. à qua ætate ff. qui testam. facer. possunt. Oock en mach geen soon alsoo onmondich hoewel soldaet sijnde/ gheen Testament maecken Grass. §. Testamentum quæst. 20. Alwaer hy een Bevelhebber

 over

over soldaten l. ult. C. de testam. milit. Ende of wel een soone ofte dochter ten naesten by ten voorsz. ouderdom waer gekomen/ ende deselve soodanighe looshepdt hadde/ datse 'tkort van den voorsz. ouderdom behoorde te vervollen/ soo heeft doch sulcx alhier geen plaetse/ oock tot het testeren ad pias causas Dilect. tit. 1. caut. 5. de arte testan. Graff. d. quæst. 10. Edoch hebbende in't voorsz. gheval Octroy ende verlof vanden Prince mach die wel testeren geen substitutum Pupillarem hebbende. Dilect. d. caut. 5. Bart. in l. Si quæramus ff. qui testam. fac. poss. Maer hier toe en mach het by ofte overstaen van de voocht niet helpen/ Vasq. de success. progr. tom. 2. lib. 1. §. 1. n. 104. Al waert schoon dat de soone ofte dochter eerst quam te sterven boven den ghemelden ouderdomme gekomen sijnde. §. Præterea Instit. quibus non est permiss. fac. testam. Want 'tgene inden beginne niet en mach bestaen/kan door langhept van tijdt niet bondich/ ofte van waerden worden/ L. quod initio ff. de reg. Iur.

Ten derden Monicken ende andere geestelijcke persoonen/ Auth. Ingresi C. de Sacrosanct. Eccles. 'Twelck geen plaetse heeft als sy kinderen hebben/ ende daer nae in 'tClooster gaen. Want sy alsdan van hare goederen mogen testeren juxta formam traditam in Authen. Si qua mulier C. de Sacros. Eccles. Edoch niet soo vorde dat sy haere kinderen legitime portie souden moghen verminderen/ d'welcke sy wel vermoghen te vermeerderen/ Behouden 'tClooster haer toebehoorige portie/ Maer soo sy int Clooster gegaen sijnde/ sonder Testament te maecken geraeckten te overlijden/ So nemen de kinderen hare legitimam, ende gaen de vordere goederen aen't Clooster/ de quo vide DD. post text. in d. Authen. Si qua mulier. Maer een Monick int Clooster gegaen/ eñ noch niet geprofessijt zijnde/ mach vrpelijc testeren tex. in Authen. de Monachis §. illud. & in cap. 4. de Regularibus in 6. Couvar. de testam. cap. 12. n. 1. & 7. Clarus. §. Testamentum quæst. 28. Graff. §. Testam. q. 34. num. 6. Ende sijn Testament wort niet onkrachtich ofte te niet/ wanneer hy daer nae geprofessijt wordt/ d. cap. 4. Couvar. ubi supra num. 10. Sed & illud erit observandum. Graff. ubi supra. Ende mogen oock Clerici van haere eygen goederen/ ofte die sy in aensteninge van haere eygen persoonen verovert hebben vrpelijck testament maecken/ c. quia nos, juncta gloss. 1. Ext. de testam. Iul. Clar. lib. 3. Sentent. §. testamentum quæst. 28. Maer niet vande vruchten ende incompsten der kercke/ c. Episcopi cum

duob.

duob. seqq. 12. quæst. 1. c. multi &. c. fixum 12. quæst. 1.

Onder de Monicken worden mede gereeckent de Ridders van Malta/ ofte sint Jans Heeren/ Papon. lib. 21. tit. 1. arrest. 1. Meinerd. lib. 1. decis. 175.

Ten vierden en mogen geen Testament maecken die van den Erf-vyant gevangen sijn/ §. fin. Instit. quib. non est permis. Fac. test. l. ejus qui ff. qui testam. fac. poss. 'Twelck te verstaen is van de gene die vanden Turck ofte van andere Barbarische volcken gevangen sijn/ Grass. §. Testamentum quæst. 25. Menoch. lib. 4. præsumpt. 192. num. 7. Maer het Testament dat sy voor gevangen te worden gemaeckt hebben mochten/ behoudt sijn kracht jure postliminij. Indien sy wederom tot de hare komen/ ofte so sy inde gevanckenisse gheraecken te sterven/ fictione Legis Corneliæ, Grassus §. Testamentum quæst. 25. text. est in §. ult. Instit. quibus non est permiss. fac. Testam.

Ten vijfden lijf-eyghene knechten l. filius familias 16. ff. qui testam. fac. & l. 19. eod. l. liber 8. C. De petitione hæredit. l. 4. C. Commun. de success. Ten sy die waeren van der Duytschen eygene luyden/ vermits de selve het testeren toegelaten wordt/ soo de ghewoonte niet ter contrarie en is/ Minsing. obser. 23. cap. 2. Dauth. in tract. de testam. num. 240.

Ten sesten Gijselaers Obsides, Ten sy het haer toeghelaeten wordt/ gelijck by de Romeynen altemet werde ghedaen/ L. Obsides, ff. quib. non est permiss. fac. test. Grass. §. testamentum q. 25. num. 2. Ende dit/ 'tsy of de voorsz. Gijselaers van de Romeynen tot vreemde/ ofte van vreemde tot de Romeynen mochten gesonden sijn: Ghelijck Papon. te recht seyt/ Not. 3. lib. 6. tit. de Letres de naturalité vers. Le quatriesme. Overmits sy worden gehouden in plaetse van pandt/ ende voor lijf-eygen knechten/ Ende gaen der Gijselaers goederen indien sy komen te sterven tot den fiscum l. divus commodus ff. de jure fisci. Indien haer de Prince niet en hadde toegelaten te testeren/ ofte haer 'tburgherrecht niet gegheven wert/ L. sed si accepto d. tit. & Gloss. in d. l. Obsides.

Huydensdaechs is een algemeen gebruyck ende gewoonte onder de Christenen/ Dat de gevangene ende Gijselaers niet en worden lijf-eygene knechten der vyanden/ ende daeromme het recht hebben van Testament te mogen maecken: So dat 'tvoorschreven gemeen recht niet langer en wort onderhouden/ anders

van inde gevangene ende Gijselaers Christenen wesende die 'tsy by den Turck ofte andere Barbarischr menschen sijn/ ut dicunt Grassus §. Testamentum quæst. 25. & Menoch. lib. 4. præsump. 192. num. 7.

Dat hier vooren van gevangene ende Gijselaers wordt geseyt dat sy niet en moghen testeren/ wort verstaen/ dat sy het niet en mogen doen by de vyanden/ in welcker landen sy sijn/ ende van de goederen die sy daer hebben/ maer dat soodanige Testamenten wel by de haere mogen gelden van goederen/ die buyten de voorsz. landen sijn/ ut dicit Cajacius ad l. Obsides ff. qui testam. fac. poss.

Hier by wort ghebraecht/ of de gene die ghevangen zijn by struyckrovers/ ofte zeeroovers die oock Turcken waren Testament mogen maecken? Waer op de antwoort is/ dat de selve wel mogen testeren. L. Qui à latronibus ff. qui testam. fac. poss. & Grass. §. testamentum quæst. 25. Vasq. contraversl. l. 3. cap. 103. num. 1. 'Twelck de Prætis lib. 3. in t. 1. dub. 4. num. 11. verstaet van struyckrovers ende zeerovers van volcken daer mede wy vrede ofte bestandt hebben/ als houdende: Dat de ghevangens van sodanige rovers in tijdt van oorlooge niet testeren mogen.

Oock mach wel testeren een Legaet ofte Ambassadeur Grass. d. quæst. 25. num. 4. Vasq. ubi supra. d. l. qui à Latronisus. Waeromme de goederen/ die sy hebben ter plaetse daer sy hare Legaet/ ofte Ambassadeurschap bedienen/ naer haer overlijden by haere wettige erfgenamen/ ofte by haere Testamenteurs/ aldaer vryelijcken geeyscht werden mogen. 'Twelck doch (als voor is geseyt/) alsoo niet en is van gevangene ende Gijselaers. Waer van 'tonderscheyt mede aenroert/ Cujac. ad. d. l. qui à Latronibus.

Ten sevenden en mach geen Testament maecken een overlooper die tot den vyandt loopt/ overmits hy 'tburgerrecht verliest/ 'twelck oock onder de Christenen wordt onderhouden/ Peleus in action. forens. lib. 8. cap. 49. Redenen ende oorsaeck is/dat hy is Reus læsæ Majestatis.

Ten achten een vreemdeling mach in een ander landt geen Testament maecken. Te weten by exempel/ Een Spaignaert niet in Vranckrijck/ etc. Vasq. de success. resolut. lib. 1. §. 4. num. 9. 'Twelck hy lib. 1. de success. progress. §. 1. num. 149 extendeert plaets te hebben/ al waert schoon/ dat de selve vreemdelingh in sijn Landt hadde het opperste gebiedt/ ghelijck hy oock vorder exten-

extendeert d. l. 1. num. 124. Dat hy mede geen Codicillen maecken nochte legaten/ ofte fideicommissen laeten soude mogen/ oock niet onder sijne kinderen/ als hy seyt/ num. 130. nochte ad pias causas num. 133. Maer dit verstaet hy num. 149. alsoo. Dat het Testament niet krachtich is inde vreemde plaets daer hy tselve maeckt/ maer wel in sijn Vaderlandt ende by de sijne/ welck gevoelen van dat het in sijn Vaderlant soude mogen bestaen bevesticht kan worden/ ex Vlpiano in fragmentis tit. de testament. ubi dedititius distinguitur à Peregrino, ita ut dedititius non posit facere testamentum peregrinus posit. Ratio diversitatis hæc redditur, quod dedititius non sit civis alicujus civitatis, secundum cujus jura posit testari, cum econtra peregrinus habeat civitatem.

Ten negenden/ en mogen geen Testament maecken die ghebannen sijn/ l. ejus qui §. sed relegati ff. de testament. Te weten/ naer de Statuyten ende Rechten van Steden ende landen daer uyt sy gebannen sijn/ maer wel naer de gemeene rechten Bart. in d. l. ejus qui §. fin. Iacob. de aret. in l. ex facto, §. ex facto ff. ad Trebell. Maer die vanden Keyser gebannen sijn mogen gheheel geen Testament maecken/ Dauth in tract. de testament. num. 112. Edoch so yemandt sijn Testament naer rechten hadde gemaect/ ende naederhandt gebannen ende voor sijn doot wederom geperdonneert werde soo krijght sijn Testament wederam sijn voorige kracht/ L. Si quis filio §. quatenus ff. de injust. rupt. irrit. testam. §. non tantum Instit. quib. mod. testam. infirm. restitutio enim postliminio æquiparatur Andr. Gail. de pac. publ. lib. 2 cap. 18. 19.

Ten tienden en mogen niet testeren/ De gene die tot een eeuwige gevanckenisse gecondemneert sijn. Gelijck de meest ghemeene meeninge is/ ende dat indien sy leecken sijn/ ut dicunt Iul. Clar. §. testamentum quæst. 23. & Grass. §. Testamentnm quæst 28. Alwaer hy seyt/ dat van geestelijcke persoonen de contrarie meeninge soude verdraegelijcker ende beter sijn. 'Twelck Clarus d. quæst. 23. mede gevoelt van leecken. Maer Petrus Gregor. lib. 42. cap. 8. num. 12. maeckt dusdanigen onderschept: Dat een leecke/ gecondemneert sijnde met confiscatie van goederen niet en mach testeren/ maer simpelijck sonder confiscatie/ 'tselve wel vermagh/ Overmits de confiscatie van goederen/ de macht van Testament te maecken beneemt/ L. ejus qui, §. ult. ff. qui testament. fac. poss. Maer de gene die om eenich delict een handt ofte eenich ander lidt des lichaems tot een pene ende straf af ghehouwen

wen ende benomen wordt vermagh naer de ghemeene meeninge wel te testeren/ ten ware het delict soo groot was/ dat hy daer door trecht vandien verlooze. Reusn. part. 2. cap. 40. de testam. arg. l. qui manus ff. qui testamen. fac. poss.

Nu is de vraegh/ Of yemant/ ter doot ghecondemneert sijnde/ testament mach maecken. Waer op gheantwoordt wordt/ Dat hem tselve niet en is geoorloft/ om dat hy is ghewordden Servus pœnæ. Soo dat oock het Testament by hem te voren gemaeckt krachteloos wordt/ L. ejus qui §. 1. ff. qui testam. fac. poss. l. Si quis filio §. irritum ff. de injust. rupto. irrit. testam. & D.D. in §. maxima instit. de capit. diminut. Maer soo hy te vooren ende voor de sententie een testament hadde ghemaeckt ende storf geduyrende 'tnemen vande informatien/ hangende tproces ende voor de sententie/ soo blijft het Testament van waerden/ L. Si quis post ff. eod. Item soo hy nae de ghegheven sententie testeert/ vande sententie appelleert ende hanghende tappel sterft/ sal sijn Testament mede krachtich sijn. L. qui à latronibus §. fin. ff. qui testamen. fac. poss. Ende soo hy ghecondemneert waer tot een doodt die naer rechten verboden is/ soo mach hy Testeren/ ende blijft sijn voorghemaeckte Testament van waerden/ ita Angel. notat. in l. Si quis mihi bona ff. de acquic. hæred. Waer omme een gecondemneerde ter doot/ die een ongewoonlicke straffe is/ vryelijck testeren magh.

Maer dat nu ter tijt volgens de generale costuyme een yeder ter doot gecondemneerde te testeren toegelaten is/ seyt Petr. Gregor. lib. 42. cap. 8. num. 11. Welck ghebruyck Vasq. seyt contr. L. cap. 10. num. 4. Dat oock onderhouden wort in Hispanien/ ende daer van (seyt Clarus §. Testamentum quæst. 21.) behoortmen niet af te wijcken/ ten sy de goederen vande gecondemneerde door een bysondere wet aen sijn kinderen mosten blijven/ in welcken gevalle hy daer van niet en soude mogen testeren/ dan onder sijne kinderen ende dat by gelijcke portien/ ut dicit couverr. de interpret. testam. ad tertiam Rubricæ partem n. 270. statuto idem permitti posse. modo civitas, quæ hoc statuit, sit quæ superiorem non recognoscat, dicit Reusner. part 2 cap. 39. n. 4. de testam.

Huydensdaechs wort hier te lande onderhouden/ dat de ghecondemneerde ter doot/ welcker goederen niet en sijn gheconfisqueert/ daer van testeren mach/ vide Salic. in Authen. Sed hodie C. de donat. inter vir. & uxor. Iul. Clar. §. Testamentum quæst. 29.

Imol.

Imol. c. quia. n.30. de testam. Natta. cons. 178. num. 4.

Ten elfden en mach soo wel naer geesteltijcke als wereldlijcke rechten geen Testament ofte Codicil maecken/ de gene die by sententie voor een ketter verclaert is / Graff. §. Testamentum quæst. 29. Vasq. de success. progress. lib. 1. n. 165. l. 17. C. de hæreticis, 'tsy of hy testeren wilde naer gemeene ofte naer krijghsrechten/ l. ult. C. de hæret. l. ult. C. de test. milit. Reusner. de testam. part. 2. cap. 46. n. 16. Oock niet ad pias causas, ende onder sijn kinderen ut ibidem dicit Vasquius. De reden is/ dat in dit geval self naer rechten de goederen verbeurt sijn/ ut inquit Grassus d. quæst. 29. Sijnde d'selve pene gestelt om de grootheyt wille vande misdaet/ ut dicit Reusnerus d. cap. 46. num. 5. Edoch mach hy wel testerē onder sijne kinderen/ geene ketters/maer van 't oprechte orthodoxe geloof zijnde Reusner d. cap. 46. n. 20. 'Tgene vande ketters hier vooren gheseyt is/ heeft oock plaetse inde afvallige Apostaten/ die van 't Christen geloof afwijcken: ende van Christenen Joden ofte Heydenen worden/ l. 2. Cod. de Apostat. Oock en worden de ketters niet belet Testament te maecken voor ende aleer sy by sententie voor ketters verclaert sijn/ Mynsing. cent. 2 obser. 42. Menochius, de arbitrar. Iudic. lib. 2. centur. 4. Consil. 416 num. 64. Hotoman. Consil. 57. num. 54. Dauth. de testam. n. 248.

Ten twaelfden/ Een Lombart ofte openbaer woeckenaer en mach noch Testament/ nochte Codicil maecken: ende al waer 'tschoon dat hy deselve maeckte ende daer nae sijn handel van woeckeren verliete/ so souden echter deselve niet mogen bestaen/ vermits hy niettemin een woeckenaer soude blijven/ Capit quanquam de usur. lib. 6. Couvarr. Resol. lib. 3. cap. 3. in fin. Iul. Clarus § Testamentum quæst. 26. Petr. Gregor. lib. 42. cap. 8. num. 15. Ten ware dat bleecke de goederen by hem met woeckeren verovert by hem weder gegeven te zijn/ Dilect. de arte testandi tit. 1. Caut. 7. Ende al hadde hy schoon het Testament gemaeckt eer hy een Lombert ofte woeckenaer worde/ soo en soude doch 't selve niet krachtigh sijn. Couvarr. ubi supra. Et Didac. Spinol. in speculo Testamen. tit. de testam. usurar.

Ten dertienden/ en mach gheen Testament maecken die geexcommuniceert is / 'tsy om ketterye ofte crimen lesæ Majestatis. Graff. §. Testamentum quæst. 24. Vasq. controvers. lib. 3. cap. 102. num. 5. & couvarr. de interpret. testam. ad partem secundam Rubri-

cæ num. 18. Ende Iulius Clarus §. Testamentum quæst. 24. laet toe/ Dat een Geexcommuniceerde wel mach Testeren/ wiens goederen om de grootheyt vande misdaedt niet geconfisqueert en sijn.

Ten veertienden en mogen geen Testament maecken de gene die infaem sijn/ ende ghecondemneert ter saecke van een pasquil ofte fameus libel/ L. 15. cui §. ult. ff. Qui testam. fac. poss. l. lex Cornelia. §. Si quis librum & seqq. ff. de injur. & famos. Oock van wegen gelt te hebben genomen/ omme een schuldigen t'absolveren ofte een onschuldigen te condemneren ende sulcks de Justitie om gelt verkost te hebben/ 'twelck genoemt wort Crimen repetundarum l. qui testam. fac. poss. Wijders van wegen 'tCrimen peculatus vel de residuis Reusn. de testam. part. 2. cap 45. Gloss. in L. judiciorum ff. de Accusat. Crimen peculatus is dieste van s'Landts ofte Stadts goedt ofte gelt/ d'welcke van een prive persoon begaen wordt/ Ende de Crimina Repetundarum & de residuis worden begaen van publijcke persoonen/ die in eenich publijck ampt ofte dienst zijn. De Crimina Repetundarum als sy van privè persoonen geldt/ als vooren/ ontfangen. Ende de residuis, als sy haer ampt ofte dienst gheeyndicht sijnde van 's Landts ofte Stadts penningen yet achter houden ofte soecken te verduysteren: Van gelijcken en mogen geen Testament maecken die incoestas nuptias contraheren, ende bloetschande begaen/ welcker goederen/ wanneer sy geen wettighe kinderen nae en laten/ geconfisqueert worden/ ex Novell. 12. Andere infame persoonen de welcke het niet specialijcken door de Rechten is verboden/ moghen wel Testament maecken gelijck een meeneedighe/ hoewel hy in een Testament/ als infaem/ geen getuyge mach sijn/ so mach hy nochtans wel testeren/ ut communiter receptum tradit. Reusnerus de testam. parte 2. cap. 49. num. 4. Et Iohan. Andræas in l. quod semel, num. 9. de regul. jur. in 6.

Ten vijftienden en wort niet toeghelaten Testament te maecken/ die gene die begaen hebben Crimen læsæ Majestatis, l. Si quis, & l. fin. C. ad leg. Iul. Majestatis Schneidw. in §. fin. num. 8. instit. quib. non est permiss. facer. testam.

Ten sestienden de persoonen/ waer van men twijfelt oft sy vry ofte lijf eygen sijn/ l. de statu. ff. Qui Testam. fac. poss.

Ten seventienden/ Een Quist-goedt/ de welcke 'tbewindt van sijne goederen verboden is/ Edoch blijft sijn Testamendt van waerden by hem voor 'tgedaen verbodt gemaeckt/ §. item prodigus,

gus, instit. quib. non est permiss. fac. testam. l. is cui ff. eod. Oock is sijn maeckinge krachtich so hy by statuyt wort gequalificeert te mogen testeren/ Benedictus Capra lit. t. 10. Indien hy hem selven wederom schickt tot een goedt leven/ l. 1. ff. de Curat. furios. DD. in l. is cui lege, & ibi Cujac. ff. de testam. Indien hy Testament maeckt onder sijn kinderen/ ita consuluit Bald. consil. 235. lib. 1. Ende wort een quist-goedt genoemt die gheen eynde weet/ nochte maet en houdt van kosten te maecken/ ende sijn goederen door te brengen/ d. l. 1. ff. de Curat. furios.

Ten achtienden/ die doof ende stom is en wordt niet toegelaten/ vermits tgebreck van sijn sinnen/ te testeren. Secundum Bartol. in l. 4. ff. qui testam. fac. poss. Text. Instit. eod. §. item surdus & in l. qui in potestate §. 1. ff. hod. & in l. discretis C. eod. Alhier is te distingueren post textum in d. l. discretis.

Of yemandt is te gelijck stom ende doof van natuyren/ Mits die alsdan geen Testament ofte andere uyterste wille mach maecken/ om dat hy wort ghehouden/ niet te verstaen: ende te wesen als een doot mensch/ als onmogelijck wesende/ dat hy soude hebben geleert lesen ofte schrijven. Oock en mach hy geen ander doen schrijven/ om dat hy die niet hooren nocht verstaen/ hem oock sijn erfgenaem niet noemen kan/ d. l. discretis. Ofte yemandt is te gelijck stom ende doof/ niet van natuyren/ maer by geval door eenige saecken ofte diergelijcken/ Ende alsdan mach hy Testament maecken soo hy schrijven kan/ maer anders niet/ ten sy de Prince hem daer toe authorisere/ d. l. discretis & l. si mutus 7. ibi gloss. ff. eod. & gloss. instit. eod. in verb. certis.

Ofte yemandt is alleen doof/ ende dan mach hy sonder onderschept testeren/ 'tsy of hy doof is van natuyren ofte by geval/ ende of hy schrijven kan dan niet/ d. l. discretis §. sin autem infortunium.

Ofte yemaudt is alleen stom/ 'tsy van natuyren ofte by geval/ ende alsdan mach hy Testamendt maecken indien hy schrijven kan maer anders niet d. l. discretis § fin. Overmits niemant testeren mach met een teecken te geven van knicken/ neyginghe des hooft ofte andersints/ 'twelck secundum Paul. de Castr. ibi te noteren staet/tegens die gene die op het sterven leggende eenigen tijdt eer sy komen t'overlijden haer spraeck verliesen. Want de selve in geenderley maniere en mogen testeren/ oock niet by geschrifte van een ander beworpen/ henluyden voorgelesen, ende by haer

haer niet eenich teecken bevestight/ Maer een volmaeckt Testament verleden voor dat yemandt stom ofte doof wordt/ en wordt niet geswackt indien hem sulcks naederhandt 'tsy door sieckte ofte andersints overkomt d. §. item surdus & d. l. qui in potestate §. 1.

'Tgene hier voor is gesept moet verstaen worden vande gene die geheel stom ofte doof is/ende niet van yemant die niet scharp en hoort/ ofte die stamert ofte traegh spreeckt/ Text. d. §. item surdus instit. quibus non est permissum fac. testam.

Een stom ende doof krijghsman mach wel Testament maecken/ l. 4. ff. de testam. militum. Ita tenet Gloss. d. §. Item surdus, verb. certis casibus instit. quib. non est permiss. fac. testam. & sequitur Cynus & communiter DD. ut testatur farnac. Vasq. in conrrov. illustr. cap. 103. nu. 302. Receptiorem & veriorem dicit idem Vasq. de success. progress. § 1. num. 169. Grass. §. Testam. q. 30. num. 5.

Een stomme ende doove mach oock testeren ad pias causas, Bald. & Alexand. in l. discretis C. qui testam. fac. poss. 'Tcontrarie houden Tiraquell. de privilegiis piæ causæ Privil. 9. vers. Contrarium, Vasqu. de success. progress lib. 1. §. 1. n. 173.

Mede mach een stomme ende doove testeren die daer toe vanden Prins consent verkreghen heeft/ l. 7. ff. qui testam. facer. poss. Maer dese drie gevallen sijn niet toe te laten ten sy de stomme ende doove met seeckere ende bequame teeckenen sijn wille konde bekent maecken.

Ten negentienden en mach gheen Testament maecken een blinde ten sy hy onderhoude de solemniteyten begreepen in l. hac consultissima C. qui testam. fac. poss. De dispositie vande voorsz. loy heeft plaetse/ soo yemandt 'tsy van natuyre ofte door sieckte 'tgesicht van beyde sijne oogen mochte quijt sijn/ maer niet inde gene die maer een oogh heeft/ Secundum gloss. instit. eod. in verbo cæcus.

Een misdadige en mach doch gheen Testament maecken/ die om eenich delict beyde sijn oogen sijn uytgesteecken/ al waert dat hy onderhiel de solemniteyten begrepen in d. l. hac consultissima, indien het sodanigen delict is/ dat hem daer toe ongequalificeert maeckt.

Behalven andere gemeene solemniteyten wort in eens blinden Testament vereyscht.

1. Dat hy tot 'tgetal van seven getuygen een Notaris/ ofte so die

die niet en is te bekomen/ een achtste getuyghe toenemie/ ende de selve t'saemen gheropen sijnde/ daer voor verklaere dat hy sijn nuncupatijf Testament begeert te maecken ende niet in geschrifte/ overmits een blinde in geschrifte niet vermach te testeren/ ut notatur in d. l. Hac consultissima.

2. Dat hy in 't begin des Testaments sijne erfgenamen institueere/ ende de legaten niet late voorgaen 'twelck speciael is tegens §. ante Instit. de legatis, hoe wel hier van de Doctoren oneens sijn/ Doch om questien ende disputen te verhoeden is 't best/ datmen dien aengaende volght tgemeen gevoelen Bart. post textum ibi, in d. l. hac consultissima.

3. Dat de Notaris ofte achtste getuyge sijn wille in geschrifte stelle/ met d'andere getuygen onderteeckene/ ende met sijn segel ofte pitsier bevestighe d. l. hac consultissima, 'twelck in een nuncupatijf Testament anders niet van nooden is/ nochte vereyscht wort/ ut instit in §. fin. de testam. ordinar. Ende dit om voor te komen de vreese ende tvermoeden van valschept/ de welcke anders lichtelijck en konde worden gepleecht/ ende niet en valt in persoonen/ by haer gesicht wel wesende secundum DD. §. cæcus actem instit. quibus non est permiss. facer. testam.

Maer dit en heeft geen plaets in het Testament van een Vader die blindt wesende/ onder sijne kinderen testeert/ als waerinne twee getuygen genoech sijn/ Ende wort alsdan niet vereyscht eenighe andere forme/ ofte solemniteyt na de wereltlijcke rechten ingebracht/ l. hac consultissima §. ex imperfecto, ibi gloss. & DD. est communis secundum Iul. Clar. §. Testamentum q. 17. n. 2. Et est magis communis secundum Grass. §. Testamentum q. 31. num. 4. Vermits de vreese ende 'tvermoeden van valschept alsdan cesseert/ nadien de kinderen haer Vader anders ab intestato succederen moeten ende de gunste ende ghenegentheyt soo wel tot de kinderen streckt van een blinde Vader/ als van een siende/ Clar. ubi supra.

Oock en geldt dit niet in een Testament van een blinde ghemaeckt ad pias causas, als waer inne men volcht/ jus civile & Canonicum, in 'twelcke alle woorden bestaen inde mondt van twee ofte drie getuygen/ c. cum esses 10. ext. de testament. de quo Alexand. & Iason in dicta. l. hac consultissima.

Gelijck het mede niet en geldt/ wanneer een blinde de solemniteyten by statuyt waren geremitteert Benedic. Capra. in comm. opin.

opin. lit. C. 13. & lit. T. 13. 'Twelcke waer is indien het statuyt uytdruckelijcken disponeerde van het Testament eens blinden/ ende niet simpelijck van een Testament. Est communis secundum Capram ubi supra. Dauth. in tract. de testam. n. 235.

De voorsz. solemniteyten heeft een blinde mede niet t'onderhouden die een krijsman is / Vasque Controvers. lib. 3. cap. 103. n. 15 vers. Quæ quidem lex. Wanneer hy testeert in tijde van pest/ Vasq. d. n. 15. vers. quinto ut non procedat. Indien daer geen vermoeden van valschept wesen sal. Bald. in l. hac consultissima C. qui testam. fac poss. Menoch. lib. 4. præsumpt. 6. n. 2. cum seq.

Soo de Testateur nae 'tmaecken van het Testament lange geleeft / ende het Testament niet en verandert heeft/ Menoch. ubi supra. n. 4.

Wanneer hy disponeert by gifte ter saecke vande doodt / Boer. decis. 20. vers. Et similiter causa mortis, & est commun. secundum Grass. §. Donat. Caus. mort.

Ten twintichsten en moghen geen Testament maecken dolle ende uytsinnige menschen/ die haer verstandt niet machtigh sijn l. adversa ff. qui testament. fac. poss. & l. furiosum C. eod. Overmits in 't maecken van Testamenten gesontheyt des verstants ende niet des lichaems van nooden is/ l. Senium C. eod. Oock en helpt niet daer toe/ dat sy een Curateur ofte voocht hebben/ ut dicit. Charond. Respub. lib. 7. c. 6. Ende en kan mede nochte by den Prins nochte door eenigh statuyt bevestight worden / Reusn. de testam. part. 2. cap. 8. n. 10. Gelijck oock mede alsulcken testament niet krachtigh is/ zijnde gemaeckt ad pias causas, Ioann. dilect. in tractat. de arte testandi. tit. 1. caut. 6. Bart. in l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. Wijders en kan 't niet helpen/ schoon sy daer na tot haer verstant quamen/ §. præterea, verb. furiosi autem in stit. quib. non est permiss fac. testam. Maer indien/d voorsz. dolle ende uytsinnighe menschen eenigh interval hadden van tijdt/ in d'welcke sy wel by haere sinnen ende verstandt waren/ soo mogen sijt gedurende deselve tijdt/ wel testeren/ ende blijft haer Testament van waerden/ al waert dat sy naederhandt haer verstant wederom verlooren / Instit. eod. & d. l. furiosum, Ende soo sy te vooren/ eer sy van haer verstandt beroost waren/testament mochten hebben gemaeckt / soo en doet de dollighept ende uytsinnighept/ haer daer nae overkomende / 'tselve niet te niet d. §. præterea Iustit. eod. l. 1. §. Si quis autem ff. de bonor. poss. secundum tabul.

bul. facit lex patre furioso ff. de his, qui sunt sui vel alien. juris. l. Si is C. Qui testam. fac. poss. est enim regula. quando res est perfecta & consummata, licet deveniat ad actum, a quo incipere non posset, non vitiatur, Angel. in d. §. præterea num. 1. Bart. in l. Pluribus §. & si placeat ff. de verbo. Oblig. Indien verschil valt/ of yemandt hebbende Testament gemaeckt / by verstandt geweest sy/ dan niet / soo worden meer gelooft de getuyghen die van 'tgoedt verstant/ als die 'tcontrarie verklaren/ Mantica de conject. ultim. volun. lib. 2. tit. 5. n. 6. & de Prætis lib. 2. in t. 1. dub. 1. sol. 4. n. 18. Jae wordt meer geloof gegeven/ twee getuyghen/ verklarende/ dat de Testateur by sijn verstandt gheweest is/ dan duysent die verklaeringe doen ter contrarie/ Mascard. Conclus. 1049. n. 26. & Maut. lib. 2. tit. 5.

Ende indien bevonden werde het Testament by een dol mensch wel ende wijselijck gemaeckt te zijn: Soo wordt 'tselve ghehouden voor goedt ende van waerden / Boer. decis. 23. n. 81. Communem dicit viv. in Comm. opin. vers. Testis, §. Notarius, ibi. fallit dicta, Veriorem & magis communem dicit Ioseph. Ludovic. decis. 1. part. 1. num. 13. Mantic. de conject. ult volunt. lib. 2. cap. 2. num. 7. Grass. §. testam. q. 21. num. 4. De reden is / dat een yeder vermoedt wort soodaenigh te sijn/ als hy hem in sijn doen ende wercken houdt/ ende draeght / arg l. penult. ff. de condit. Instit. & l. Titia. ff. de inoff. testamento, Ende wanneer dan yemandt bevonden wordt sijn Testament wel ende wijsselijck ghemaeckt te hebben/ so wordt hy vermoedt/ ten tijde van 'tmaecken vandien/ by goeden verstande geweest te zijn. Dauth. de testam. n. 219.

'Tis oock niet genough/ dat yemandt bewijst / dat de Testateur simpel ende bot van verstandt geweest sy / ende niet alles heeft konnen begrijpen/ ghelijck andere die loos ende scharpsinnigh sijn/ maer hy soude moeten bewijsen / dat hy geheel sonder verstandt/ reden ende oordeel gheweest ware / gelijck dolle ende uytsinnige menschen sijn / Corn. cons. 91. num. 23. & consil. 261. num. 19. & 20. lib. 4. Paris. cons. 88. num. 37. usque ad 44. lib. 3. Tiber. Decian. Cons. 127. num. 29. lib. 3. Dauth. de testament. n. 220. Overmits oock een jongelingh veertien/ ende een dochtertgen twaelf jaren oudt testament vermogen te maecken/ hoewel sy soo volkomen ende scharp verstandt niet en hebben/ ende sy anders geen goederen verbreemden/ ende hare eygen saecken voorstaen

ofte

ofte vervolgen mogen/ l. Qua ætate ff. de testament. & l. Si frater C. qui testament. fac. poss.

Alhier wordt nu mede gevraeght of een persoon machtigh is in sijn dronckenschap een Testament te maecken? Dewijle 'tverstandt door dronckenschap wech genomen ende verlooren wort? Daer op is d'antwoort/ Dat de selve persoon wesende buyten alle goedt verstandt (gelijck de Doctoren spreecken) sulcks niet en wordt toeghelaten: Waer van te sien sijn Vasq. de success. lib. 2. §. 12. num. 50. & de Prætis lib. 2. 1. dub. fol. 4. num. 22. Mascard. Conclus. 579. num. 2. & conclus. 1359. num. 10.

De welcke houden dat hy niet en magh testeren als hy boven maten droncken is/ Maer dat hem sulcks vry staet/ als hy simpelijck alleen verheught is/ ende hem 'tverstandt niet dan een weynich begeest/ soo dat hy alleen wat dom/ ende niet so scherpsinnigh en is/ als of hy nuchteren waer.

In gelijcker manieren maghmen vraegen van een stock-oudt mensch/ sijnde kintsch geworden? Ende wordt verstaen dat de selve niet magh testeren/ De Prætis lib. 2. int. 1. dub. 1. fol. 4. n. 22. Dat hy oock geen gifte ofte schenckagie mach doen/ Petrus Gregor. lib. 28. cap. 9. num. 5. Et Nicol. Mozz. tit. de donat. cap. de person. &c. num. 51. Edoch indien hy stock-oudt wesende echter sijn verstandt heeft/ soo en is hem 'tselve niet verboden/ ut ydem dicunt ex l. Senium C. qui testam. fac. poss. l. Senectus & l. is cui C. de don. l. Sanum C. de trans. Ende wordt een yeder gehouden by sijn verstandt te wesen/ hoewel geheel out sijnde/ ut dicit Mantica lib. 2. tit. 5. num. 3. & Reusner. de testam. part. 2. cap. 15. num. 16.

V.

In mijnen tamelijcken hooghen Ouderdom, hoewel wat sieck ende swack van lichaem, doch met voorbedachten rijpen raede, volkomen verstandt, &c.

DAt de Ouderdom ende 'slichaems swackheydt niemant aen 'tmaecken van Testament hinderlijck sy / wordt in gheen twijfel getrocken: Overmits daer van een text is in l. Senium C. qui testam. fac. poss. Hier voor in dese materie mede aengherogen.

Som-

Sommige seggen/ Dat de gene die in sijn uyterste is/ niet by verstant soude zijn door de vreese ende gedachten die hy heeft van de ghenaeckende doodt/ Ende dat de selve over sulcks niet machtigh wesen soude Testament te maecken/ insonderheydt op 'tafvraegen van yemandt anders, Maer hier tegen wordt gheseyt/ Dat hy het vermach te doen/ indien hy bescheydelijcken kan spreecken/ Mantic. de conject. ultim. volunt. lib. 2. tit. 6. Alwaert soo dat hy op eens anders afvraeghen antwoorde/ Als te weten/ Soo een Notaris/ ofte yemant anders vande jegenwoordige eenen noemde/ ende voort vraeghde/ Of hy niet wilde/ dat deselve sijn erfghenaem soude sijn/ ende dat hy daer op antwoorde sijn wille sulcks te wesen/ Seggende met een woordt jae/ Ja trouwen: ick ben te vreden/ ofte diergheliicken/ ut dicit ibidem Mantica, & Iul. Clar. §. Testamen. quæst. 17. versic. sed quæro 'Twelck niet alleen plaetsch en heeft in Testamento nuncupativo. Als Mathæus de Afflictis wil; Maer nae de meeninghe van Menoch. de præsumpt. lib 4. c. 8. mede in solenni scripto, Indien de naem van den erfgenaem in het Testament geschreven sijnde/ yemant 'tselve den Testateur voorlesende/ vraechde oft hem behaeghde/ Ende de Testateur daer op antwoorde als vooren/ Sonder dat yet hinderen kan/ schoon de Testateur op 'talderuyterste is/ indien maer blijckt/ dat hy noch by goeden verstande is/ ende bescheydelijck spreecken kan/ Maer indien ghetwijfelt werde van sijn verstandt/ soo wort meer geloof gegeven/ den getuygen die verklaeren/ dat hy niet by verstandt sy geweest/ als die getuyghen/ dat hy immers daer by gheweest soude sijn/ Mantic. lib. 2. tit. 6. num. 6.

'Tseeckerste is nae 'tghevoelen van Menochius de præsumpt. lib 4. capit 8. om van 'tverstandt te kunnen oordeelen/ Dat de Testateur simpelijck worde gevraeght/ wie hy begeert sijn erfgenaemen te maecken/ ende dat hy daer op uyt eygene beweginge bescheydelijcken antwoorde/ Jan/ Pieter/ ofte yemandt anders; Edoch wanneer de kranckheyt soo groot is/ dat de krancke nu met den doodt worstelt/ ende by nae eenen dooden alreede is te vergelijcken/ soo en kan sijn Testament niet gelden/ l. jubemus §. si enim talis, C. de testament. Ende dienvolgende/ so de krancke niet meer konde spreecken/ ende yemandt tot hem seyde/ Indien ghy my tot dijn erfghenaem maeckt/ soo douwt aen mijn handt/ soo en soude echter in sulcken gevalle het Testament niet

 krach-

krachtich sijn/ al waert schoon dat hy aen sijn hant dduwde/ ofte eenich ander teecken dede/ Bethlich. part.3. conclus. 6. alwaer hy seyt/ dat oock een Krijghsman leggende swaerlijck gewondt/ met neyginge des hoofts/ ofte andere teeckenen niet kan uytrechten/ maer dat hy noodigh met sijn eygen stem sijn erfgenaem bescheydelijcken moet uytdrucken/ Ende dat oock 'tselve alsoo recht is van een Testament des Vadres onder sijn kinderen/ ende van een Testament ad pias causas.

Dese clausule/ (met mijnen voorbedachten rijpen raede, volcomen verstandt, redenen ende memorie, uyt mijn eygen vrye gemoedt ende wille, sonder yemants opmaeckingen ofte misleydingen) is inden Testamenten soo gemeen/ datse niet lichtelijck uytghelaten wordt/ onaenghesien de Testateur dickwils anders ghestelt is. Waer uyt dan dese vrage ontstaet/ Of soodanige clausule alsulcke werckinghe ende kracht van bewijs heeft/ dat daer door ten genougen soude blijcken/ Dat de Testateur met alsulcken volcomen verstandt/ redenen ende memorie/ mitsgaders uyt sijn eygen vrye gemoedt ende wille sijn Testament ghemaeckt heeft. Waer op uyt Iasone in l. Senium num. 2. & seqq. C. qui testament. fac. poss. dese antwoordt te geven is/ Dat d'voorsz. clausule niet kan worden gehouden voor volkomen bewijs/ ende datter mitsdien seer weynigh aen is gelegen/ of d'selve inden Testamente gestelt ofte daer uyt gelaten wordt/ Want of wel de instrumenten ende Testamenten by Notarisen gemaeckt volkomen gheloof wordt gegeven/ overmits 'tvermoeden vastelijck is/ dat de Notarisen de selve volgens hare bevindinghe hebben gemaeckt ende niet anders geschreven/ dan de waerheydt aen sich selven is/ Soo heeft het doch met dese clausule een andere gelegentheydt/ want deselve niet geheelijck voor gheloofwaerdich kan worden gehouden/ Om redenen dat niemandt des menschen hert doorgronden/ noch des verstandts gesontheydt met lijffelijcke sinnen eygentlijck bekennen kan/ Mitswelcken men op 'tgene een Notaris in sijn instrument alsoo ghetuyght als op een vasten grondt niet staen en kan/ ende wat hy dienaengaende inden Testament alsoo stelt/ berust op de bloote waen/ Soo ist oock met den mensch also dat hy hem aen lichaem ende verstandt niet selfs ghesondt maecken kan/ maer 'tselve bestaet inde werckinghe der natuyre/ ende den wille Godes. De mensch kan hem echter wel uytwendich soo stellen alsof hy aen lichaem ofte verstandt geen merckelijcke ge-
brecken

breecken hadde / daer het doch niet sijne saecken anders ghelegen is/ Waer uyt dan dickwils volght/ dat de Notaris over een twijffelachtighe ende onseeckere saecke de clausule tot meerdere ende vastere getuygenisse in sijn instrument niet in vougen kan; ende voughen de Notarisen mitsdien dickwils wel ende te recht daer by dese woorden (naer allen uytwendigen schijne, als ons uytwendigh konde blijcken) ofte diergelijcken.

Wijders als een Notaris om een Testament te maecken versocht is geweest/ Soo is het Testament alleen in die stucken geloofwaerdigh/ om welcker wille hy versocht/ ende insonderheyt geropen is/ Maer in andere mede inghemengde ende onderloopende poinctē berust het op sijn waerde ofte onwaerde/ waer uyt gesloten wordt/ wanneer de Notaris is vermeldende dat de Testateur gesondts lichaems ende verstants gheweest sy/ ende dat hy omme daer van een instrument te maecken/ niet principalijck versocht is/ dat hem oock daeromme dienaengaende geen geloof sal worden gegeven/ Vide Iason. in l. Senium, num. 3. C. de testament. ubi hæc quæstio pro & contra disputatur & multis autoribus corroboratur.

Doch omme dese dispute voor te komen kan wel geduldet ende gheleden worden/ Dat de Testateur dese clausule alsoo sette/ Gesonts lichaems ende verstandts/ voor soo veel ick mijn selven kenne/ mits dat de Notaris (die naer 'toudt ghebruyck het Testament gesloten sijnde in jegenwoordicheyt van getuyghen met sijn opschrift bevestight) ghebruycke/ als vooren de woorden (naer allen uytwendigen schijne, als my uytwendigh konde blijcken, so veel ick heb kunnen oordeelen,) ofte diergelijcken.

'Twelck doende/ so kunnen de Testateur ende Notaris/ nochte hun selven nochte andere verleyden ofte bedriegen.

Men leest by Valerio Maximo lib. 7. cap. 8. Dat Tudidanus die van een yeder voor dol ende uytsinnigh werde gehouden' een testament gemaeckt hebben soude. 'tWelck Titus Longus sijn naeste bloedtvrient ter saecke van sijne bekende uytsinnicheyt te niet wilde maecken/ Maer dat echter den Raedt tot Romen/ ongeacht de voorgheweynde uytsinnicheydt het selve testament voor krachtigh ende van waerden verklaert heeft/ ende niet aengesien by wie 'tselve was gemaeckt/ maer wat daerinne geschreven ende begrepen was.

Voort staet hier mede te letten: Wanneer by het Testament niet

niet klaerlijck blijckt/ dat de Testateur/ doen hy sijn upterste wille maeckte by goeden verstandt/ vernuft ende sinnen geweest sy/ ende een ofte meer vande naeste bloedvrienden/ onder decksel van uytsinnigheydt vande Testateur ten tijde van 'tmaecken des Testaments 'tselve meenen te niet te maecken/ dat alsdan de gene die de dolligheydt ofte uytsinnigheydt wil staende houden/ d'selve toekomt te bewijsen. Te weten/ Dat de Testateur even op de tijdt van 'tmaecken des Testaments dol ofte uytsinnigh gheweest soude zijn/ want indien 'tselve niet ten genougen bewesen en wordt/ soo blijft het Testament by sijn waerde/ qui enim suæ causæ fundamentum in certo tempore ponit, illud quoque probare tenetur l. Matrem C. de probat. Bartol. ad l. non solum §. ut probari ff. de novi oper. nunc. Ende waer dit bewijs niet en is/ daer wordt voor het Testament/ gewesen/ DD. in §. item furiosi, Instit. qui testament. fac. poss. Want de Rechters plachten meer geneghen te sijn/ des Testateurs upterste wille van waerden te houden/ dan 'tselve te vernietighen ofte van onwaerden te verklaren/ l. Si pars ff. de moffic. testament. l. quoties ff. de rebus dubijs l. Cogi. ff. Ad Senatuscauf. Trebel.

VI.

Om alle verschillen ende oneensheden voor te komen &c.

HJer door wordt de bewegende ende eyndtoorsaecke aengemelt/ dewelcke den Tastateur soude hebben veroorsaect sijn upterste wille ende ordonnantie te maecken/ door welcke eyndtoorsaecke hy te verstaen geeft/ dat het gene hy in sijn Testament heeft gemaeckt ende geordonneert/ alsoo gheschiedt sy/ tot voorkominge van twist/ onwille ende verdrietelijck rechten ende pleyten/ 'twelck over sijne erffenisse ende goederen soude mogen vallen/ Nam ex proæmio colligitur causa, quo motus est conditor testamenti ad disponendum, & secundum aptitudinem proœmij explicatur dispositum. Text. in l. Regula §. licet in versic. Nam initium constitutionis, & ibid. Gloss. Bart. & Bald. ff. de juris & facti ignor. l. 1. §. ibi, nequid amplius, & gloss. ff. ad Macedon. & ibi Bartol. per l. fin. ff. de hæred. Instit.

VII.

Voor een Notaris &c.

DE Notaris moet tot het maecken van een Testament/ insonderheyt gebeden sijn: Want indien hy onvoorsiens ende onversocht daer toe quaeme/ soo soude het Testament dat hy gheschreven hadde/ van geene waerde sijn/ als hebbende geen vermogen gehadt alsoo een Testament te maecken/ Iul. Clar. Testamentum Gloss. in §. nos autem. verb. Injungatur Authen. de tabell. Edoch en leyter niet aen/ dat hy te vooren van wegen een andere saecke versocht is/ indien hy slechts daer nae in't maecken van het Testament tot ende over 'tselve ghebeden wordt l. Hæredes §. penult. ff. qui testament. fac. poss.

Wanneer nu getwijfelt wordt/ of de Notaris tot het maecken van het Testament versocht/ ende ghebeden sy/ dan niet/ Soo wordt het daer voor gehouden dat hy daer toe versocht ende ghebeden geweest is.

Ten eersten/ wanneer de Notaris daerinne seyt dat hy het gepubliceert ende uytgegeven heeft.

Ten tweeden/ als men daer in bevint geschreven: Aldus ghedaen etc.

Ten derden/ als daerin geschreven is/ in presentie van N. ende N. als getuygen daer toe versocht ende gebeden.

Ten vierdẽ/ als men daerin geschreven vindt: Ick N. Notaris heb dit geschreven etc.

Ten vijfden/ wanneer de Notaris sijn Notariaetteecken daer by gevought heeft.

Ten sesten/ wanneer het Testament bevonden wordt in het Protocol. Geintituleert/ het Protocol van de instrumenten/ waer over ick Notaris ben versocht ende gebeden.

Ten sevenden/ wanneer het Testament bevonden wort aende coppel ofte in het Protocol/ waerinne geschreven staen/ andere instrumenten/ daerinne geschreven staet: Eñ ick N. Notaris daer toe versocht ende gebeden etc. vide Mantic. de conject. ultim. volunt. lib. 2. tit. 12. & Menochium de præsumption. lib. 2. præsumpt. 81.

Alhier en kan ick mede niet voor by gaen dese naevolgende vraege/ te weten: Of 'tsaecke waere/ dat de vrunden/ ofte andere den

den Notaris hadden versocht/ ende vermaent/ dat hy den kranc-ken eenige vraegen voorhouden ende desselfs antwoordt begeeren soude/ of sulcks sijn uyterste wille waer/ ende de Notaris 'tselve doende vande Testateur ter antwoordt kreegh/ Jae/ ende dat sulcks sijn wille ende meeninge was.

Of diergelijcke antwoordt de kracht ende werckinge eens nuncupativi ofte mondelijck uytgesprooocken Testaments hebben/ ende het daer voor te houden sijn soude/ dat hy daer door sijn uyterste wille krachtelijck gheordonneert ende verklaert hadde? Hier is te mercken / dat by de Rechtsgeleerde desen aengaende een groote strijdt is / Edoch soo is kortelijck de antwoordt/ Indien de Testateur den Notaris sijn wille te vooren geopenbaert/ ende hem volkomelijck onderwesen hadde in wat voughen ende manieren hy sijn Testament maecken/ als oock hoe veel hy legateren ende bespreecken wilde/ etc. Dat in soodaenigen gevalle/ wanneer daer nae (tgeschiede dan als het wil) 'tsy ten versoucke des Testateurs ofte vande vrienden / de Notaris den Testateur vraeght/ 'tsy hy't by geschrifte heeft gestelt/ dan niet/ nae hy het selve by geschrifte gestelt sijnde/ hem beschepdelijcken sal hebben voorgelesen/ of hy dit ende dat in sijn testament alsoo ordonneren/ legateren ende maecken wil/ ende dat de Testateur daer op met goedt verstandt/ uyt sijn vryen onbedwongen wille ende niet misleydt sijnde/ beschepdelijcken antwoort. Jae/ dat sulcks sijn uyterste wille sy/ dat alsdan soodaenige sijne verklaeringhe ende bevestenisse/ met een jae woordt/ voor sijn uyterste wille / ende oprecht nuncupatijf ofte mondelijck uytgesproocken testament moet ghehouden worden / in allen schijn als of hy sijn uyterste wille met levendige klaere stemme van stuck tot stuck / met aenwijsinghe van alle omstandicheden selfs verklaert ende te kennen gegeven hadde. Maer in gevalle de Notaris plotselijck/ onvoorsiens/ ende sonder eenigh verkregen bericht/ oock niet wetende/ of de krancke een Testament maecken wil dan niet op 'tingeven ende uyt last vande vrienden den krancken afvraeght/ Of hy dit ofte dat Pieter Pauwels/ etc. wil maecken ende bespreecken/ ende de krancke daer op by monde met een Jae-woordt / met wincken ofte met eenigh ander teecken sulcks sijn wille te sijn mochte bevistigen ; soo en sal doch soodaenighe bevestenisse voor geen Testament te houden sijn: Ende sullen de erfgenamen ab intestato niet schuldigh nochte verbonden wesen diergelijcke legaten te vol-

voldoen/ Vide de hac quæstione Petr. Peck. de testament. conjug. l. 1. cap. 17. ubi multos allegat, adde Anto. Gabri. Commun. conclus. lib. 4. conclus. 2. per totum, qui hanc quæstionem in utramque partem disputat.

Het is insonderheyt noodigh/ dat de Notarisen vlijtigh acht geven/ ende waer nemen/ dat alles vermogens/ ende naer inhoudt vande gemeene Keyserlijcke rechten/ statupten ende ordonnantien/ oock loffelijcke ende geoeffende gebruycken ende ghewoonten/ vaneen yeder plaetse beworpen/ ghemaeckt ende voltrocken worde/ Want indien door onervarentheyt ofte onachtsaemheyt van den Notaris het testament bevonden worde niet te moghen bestaen/ soo soude hy niet alleen gehouden sijn/ de gene die daer by souden verkort sijn/ haere schaede ende achterdeel daer door ontstaen/ te vergoeden/ maer oock mede ghevallen wesen in de straffe der Overigheydt/ DD. in §. 1. Instit. de obligat. quæ ex quasi delict. nasc. per l. fin. C. de Magistrat. convent. Want een Notaris behoort te weten de rechten/ die sijn ampt aengaen/ op dat hy niet hem ende mede andere verleyde. gl. in l. Generali, in verb. servitu. C. de tabularijs.

VIII.

Ende geloofwaerdige getuygen, &c.

DAt de getuygen tot het maecken van een testament by den Testateur sonderlingh versocht ende ghebeden moeten worden/ is in den rechten uytdruckelijck geordonneert/ sulcks dat/ indien yemandt onvoorsiens/ ongebeden ende onversocht het Testament hoort ende siet maecken/ ende van wegen andere saecken tegenwoordigh is/ sijn getuygenisse daeromme onduchtigh/ ende van geene waerde sal worden gehouden: Ten waere dan saecke/ dat hy onderrecht ende verseeckert werde/ Dat de Testateur hem mede tot sijn testament voor een getuyge gebruycken wilde/ want in sulcken geval schaedt het niet/ dat hy al van 'tbegin van wegen andere saecken tegenwoordigh gheweest is. Textus clarus & apertus in l. hæredes palam §. penult. ff. qui testament. fac. poss. l. hac consultissima, ibi, eamque rogatis testibus septem numero. C. de testamentis. Authent. Rogati C. de testibus.

De getuygen worden verstaen tot het Testament gebeden te sijn/ soo de Testateur tegens haer sept. Weest getuygen over dis

mijn testament Farinach. de testib. lib. 2. tit. 6. quæst. 62. lim. 7. num. 142. Gelijck sy mede worden verstaen tot het Testament gebeden te sijn/ schoon sy niet in 'tbegin / maer terstont/ nae dat het Testament volschreven is sijn gebeden. Bald. in l. fin. num. 9. C. de fideicom. Ias. in l. in principalibus num. 4. vers. inter cætera ff. si certum petatur. Andr. Tiraquel. de retractu convent. §. 1. Gloss. 5. num. 9.

Wort mede niet gehouden voor soo geheel noodtwendigh/ dat de Testateur de getuygen selfs versoucke ende bidde / maer 'tis genough/ dat sy door sijn wille/ bevel ende last worden versocht/ ende gebeden 'tsy door een van sijne vrienden / den Notaris ofte andere daer toe gelast/Hanc magis communem esse tradit. Iul. Clar. lib. 5. Sentent. §. Testamentum qu. 58. num. 4. per Gloss. in Authen. Rogati in Gloss. 1. C. de testib. Grass. §. Testamentum quæst. 58. num. 5. de getuygen worden niet vermoedt / tot het Testament gebeden te sijn wanneer 'tonseecker ofte twijffelachtigh is/ overmits het een uytwendige hoedaenigheydt is: Waeromme de gene/ die seyt/ de getuygen daer toe gebeden te sijn / 'tselve ghehouden is te bewijsen/ vivius in commun. Opin. verbo. Testes tam in testamento vers. in dubio enim. Grass. d. quæst. 58. num. 6. Farinach. lib. 2. de testib. tit. 6. quæst. 62. limit. 7. num. 142.

'Tselve wort niet vermoedt/ al waer 't schoon/ dat de Notaris in het testament geschreven hadde in tegenwoordigheydt van N. ende N. overmits het niet en volght/ dat sy daeromme jegenwoordigh geweest / ofte gebeden gheweest sijn/ Boer. decis. 34. num. 2. & 4. vivius dict. loco. Grass. §. Testamentum q. 85. num. 2. Farinach. de testibus lib. 2. tit. 6. quæst. 62. lim. 7. sublim. 7. num. 144. Ten sy achter de voorgemelde woorden worde by gevought & cætera, overmits daer door verstaen moet worden / de getuyghen gebeden te sijn / Bald. & Salicet. in l. hac consultissima, in princ. num. 2. C. de testament. Alexand. Consil. 14. num. 16. lib. 2. Mantic. conjectur. ultim. volunt. lib. 2. tit. 11. num. 15.

Voort wordt bewesen dat de getuygen gebeden geweest sijn.

Eerstelijck door twee getuygen/ Grass. §. testament. quæst. 58. de num. 6. Farinach. de testib. lib. 2. tit. 6. quæst. 62. num. 159.

Ten tweeden/ Soo de Notaris inden Testamente hadde ghe-schreven dese woorden/ Als getuyghen daer toe ghebeden/ Corn. consil. 176. num. 6. lib. 3. Socin. Iun. consil. 179. num. 75. lib. 2. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1354. num. 19.

Ten

Ten derden/ indien de Notaris inden Testamente geschreven hadde/ Als getuygen daer toe genomen/ versocht ofte geropen/ ende hy niet uytdruckelijck en seyde ghebeden/ Gloss. in l. nullum in gloss. 1. ff. de divort. Bart. in l. hæredes ff. de hæred. instit. Paris. Consil. 28. num. 53. & 54. lib. 2. & eod. lib. consil. 12. num. 13.

Ten vierden/ Indien de ghetuygen bevonden worden onderteeckent te hebben/ Boer. decis. 34. post num. 4. vivius in commun. opin. verb. testes tam in testament. Grass. in §. Testament. quæst. 58. num. 6. vers. Sed quid si testes, 't Welck te verstaen is indien sy onderteeckent hebben in tegenwoordigheydt ende met toelatinghe vanden Testateur maer anders niet/ Arg. l. qui patitur ff. Mandati Fulgos. in l. hac consultissima num. 3. C. de testament. Mautic. de conjectur. ultim. volunt. lib. 2. tit. 11. num. 9. vers. Sed hæc limitatio debet intelligi.

Ten vijfden/ Indien het Testament bevonden worde in een protocol ofte aen een coppel/ waerinne ofte aen andere Testamenten voorgaen/ innehoudende dat de getuygen sijn ghebeden/ soo worden de getuygen in dit volgende Testament mede gehouden gebeden te sijn/ ut sensit Baldus num. 3. & Angel. num. 2. in l. Patris & Filij ff. de vulgar. substit. per ea quæ habentur in l. Si quis argentariis §. si initium ff. de edendo & Imola ibidem in fine dicit hoc esse valde singulare & notabile, vide Mautic. de conjectur. vult. volunt. lib. 2. cap. 11. num. 17. De welcke houdt dat dit plaetse heeft/ soo wanneer het deselve ghetuyghen sijn/ die in eenich der voorgaende Testamenten sijn gebruyckt geweest.

Vorder sullen tot bevestenisse van een testament in gheschrifte/ ofte Nuncupatijf, ofte mondelijck uytgesprooken/ ten minsten seven getuygen genomen worden/ ende ist saecke/ dat de testateur met sijn eyghen handt niet onderschrijven kan/ sal oock de achtste getuyge geadhibeert worden/ die in de plaetse van de Testateur onderschrijve/ welck getal der getuygen in rechten soo noodtwendigh vereyscht wordt/ dat indien maer een getuyge daer aen ontbreeckt het Testament krachteloos is l. hac consultissima, l. Si unus C. de testamentes, §. paulatim, instit. de testam. ordinan. Clar. in §. Testamentum qu. 56. num. 2. Grass. in §. Testamentum qu. 54. n. 2. Ten sy het is een geprivilegieert Testament/ daer van hier nae wijders in't bysonder gehandelt worden sal.

Voort wordt mede vereyscht dat de getuyghen by 'tmaecken van het testament gesamentlijck by den anderen tegenwoordich sijn/

sijn/ ende niet nu d'eene ende dan d'andere daer toe kome/ ende is dit tegenwoordigh sijn alsoo te verstaen/ dat de getuyghen ende Testateur den anderen van aengesicht tot aengesicht moeten sien ende aenschouwen/ ende tusschen hemluyden geen scheydtmuyr/ schutsel ofte gordijne moet sijn.

Sijnde daeromme niet genough/ Dat de getuygen des testateurs stemme hooren/ ende verstaen/ al waer't schoon dat sy sijn stemme kenden/ maer is mede nootwendigh dat sy hem met hare oogen sien/ l. si non speciali C. de testament. ubi DD. Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. testamentum qu. 59. Welcke Clarus aldaer verhaelt dat een loose ofte schalcke vrouw haer man/ sijnde al overleden van tbedde geruckt/ ende een ander man daer inne in sijn plaetse gedaen legghen hadde / de welcke hebbende 'thooft in 'tlaecken gewonden/ veynsende door sijn kranckheydt qualijck te kunnen spreecken/ zijnde de vensters vande kamer meest altemaelen toegesloten ende verduystert/ testament heeft ghemaeckt/ waerinne hy d'huysvrouwe/ erfghename/ ende andere persoonen verscheyden legaten gemaeckt heeft/ Ende dat alle de getuygen meenden/ dat het haer eygen man was/ die op sijn sterven lagh/ Maer dat de saecke/ door Godts schickinge wonderlijck was uytgekomen/ Ende indien de vrouw ende de Notaris (die van 'tbedrogh alleen kennisse hadden) het niet en hadden ontkomen/ Dat hy geloofde/ sy souden het met de doodt hebben betaelen moeten.

In gelijcker manieren is van nooden/ ende wordt als een substantiael stuck vereyscht/ Dat het Testament aen eene plaetsch ende op eene tijdt by de testateur selfs/ als mede by de getuygen ondergeschreben worde/ sonder datter eenige andere handelinghe ofte tijdt tusschen valle/ ten waer dan saecke/ dat de handelingh gheschorst werde/ door noodt des lichaems ofte der natuyr/ 'tsy des testateurs ofte der getuygen/ ende dat 'tvertreck alsdan kleyn ofte kort waer/ als in welcken ghevalle de saecke een kleyne ofte korte tijdt kan opgeschoven worden; maer soomen om een getuyge te lange soude wachten moeten/ kan een ander genomen worden in desselfs plaetse/ Textus in l. cum antiquitus ubi DD. C. de testament. vide Viglium in §. Sed cum paulatim instit. de testament.

Maer in gevalle de testateur quame t'overlijden voor ende aleer de getuyghen onderteeckent ende ghesegelt hadden/ ende de handelinghe alsoo niet voltrocken waer/ Alsdan soude soodanich

testament overmits 'tvoorsz. gebreck voor geen solemneel/ maer voor een nuncupatijf ofte mondelijck uytgesprooocken testament bestaen ende voor krachtich gehouden worden/ DD. in l. hac consultisima §. per nuncupationem C. de testament. per l. 3. ff. de testament. milit. vide Andræ. Gail. lib. 2. observat. 112. num. 13.

Daerenboven moetmen acht nemen. Wie ofte wat persoonen tot getuygen te nemen sijn/ Want vele tot sodanige getuygenisse in rechte niet toegelaten worden/ Als te weten/

1. Die van rechtswegen selfs geen Testament maecken/ ofte daer uyt selfs niet ontfangen ofte genieten mogen.

2. Die inde macht sijn vande Testateur/ Als daer sijn filii familias, soonen des huygesins/ Nochte de gene in wiens macht de Testateur is/ Als sijn Vader/ nochte oock sijn broeders/ die met hem in eens Vaders gewelt sijn/ §. in testibus instit. de testament. ordinand.

3. Vrouwen/ §. testes autem instit. eod. l. qui testamento §. mulier ff. de Testament. ende oock Hermaphroditen die nochte te recht man nochte te recht vrou en sijn/ inde welcke de vrouwelijcke natuyre overtreft/ ende wanneer onseecker is wat natuyr overtreft/ Farinach. de testib. lib 2. tit. 6. qu. 59. cas. 3. num 57.

Edoch als een vrouw (diemen meende een man te wesen) als getuyge over een Testament gestaen hadde/ is 'tselve krachtich/ niet jegenstaende naederhandt openbaer worde/ dat sy een vrouw geweest waer/ Alb. de Maiet. in tract. de testib. part. 5. num. 6. Ioseph. Ludov. in suis commun. opin. conclus. 69. in 4 fallent.

4. Die in het Testament tot erfgenaem gestelt ende geschreven is/ §. sed neque instit. de testament. ordinand. l. qui testamento ff. de testament.

Edoch indien de Erfgenaem uyt het Testament geen voordeel en bekomt/ eñ het seecker is uyt des Testateurs wille/ dat hy d'erfsenisse aen een ander in 't geheel overgeven sal/ te weten/ aen een fideicommissaris, Soo wordt ghemeent dat hy in het Testament getuyge wesen mach/ l. Cogi §. qui in solidum ff. ad Trebelli Crot. de testibus num. 20. in fin. vers. puto etiam.

5. Die onmondigh ende beneden de veertien jaren oudt is/ §. testes instit. de testament. ordinand. l. hac consultisima ubi Iason & DD. C. de testament.

6. Een quistgoedt/ die 'tbewint sijner goederen verboden is/ d. §. testes, l. is cui ff. qui testament. fac. poss. Want soo 'tbewindt

 sijner

sijner goederen hem niet sal sijn verboden/ magh hy wel getuyge wesen/ Prosp. Farinach. de opposit. contra person. test. lib. 2. tit. 6. quæst. 56. art. 12. num. 458.

7. Een dol ende uytsinnigh mensch die sijn verstandt niet wel machtich is/ d. §. testes Farinach. ubi supra qu. 61. oppos. 10. n. 9. Ten waere hy somwijlen by sijn verstandt was/ als wanneer hy tot getuyge genomen worden magh/ terwijlen hy by verstant is/ gelijck mede het Testament van waerden blijft/ waer over hy getuyge geweest is/ eer hem de dollighe yt ofte uytsinnigheyt sal aengekomen wesen/ l. qui testament. §. ne furiosus ff. qui testam. fac. poss.

8. Een stomme die geheelicken niet en kan spreecken/ d. §. testes instit. de testament. ordinand.

9. Een doove die sijn gehoor gantschelijck quijt is/ Soo dat hy niet kan mercken nochte verstaen wat des Testateurs wille is/ d. §. testes, & ibi notant omnes.

10. Een blinde/ d. §. testes, Alexand. in l. si non speciali. C. de testament. Corn. Consil. 18. num. 5. lib. 2. Vasqu. de success. creat. lib. 2. §. 11. num. 78. Grass. §. Testamentum qu. 57. num. 12. Overmits het inde Testamenten niet genoegh en is/ dat de getuygen des Testateurs stemme hooren ende kennen/ maer oock noodigh is/ dat sy hem sien/ Iul. Clar. §. Testamentum qu. 59. Grass. §. testamentum qu. 58. num. 4. Vasq. de success. creat. lib. 2. §. 14. n. 1.

Waeromme een Testament by nacht sonder licht ghemaeckt niet en magh bestaen/ Mantib. lib. 2. tit. 8. in fin. Maer moeten alsdan in't maecken ende voltrecken vandien/ drie lichten opgesteecken ende by de handt gebraght worden/ Anton. Tassara tract. de erroribus Notariorum cap. 60. num. 4. juxta l. 1. ff. de ventre inspic. Hier wordt uytbesondert het Testamendt onder de kinderen/ Vasq. ibidem lib. 3. §. 21. num. 74. Van gelijcken een Testament ghemaeckt ad pias causas Vasq. d. §. 14. num. 14. Oock een Krijghsmans Testament/ ibidem num. 12. Ende een Testament in tijdt van Peste gemaeckt/ ibidem num. 18. de Prætis lib. 2. int. 1. sol. 3. num. 4. Meyrer. de testam. success. lib. 4. tit. 4. num. 17. Al ist soo dat de getuygen de Testateur moeten sien ende kennen/ soo en is nochtans niet noodigh/ Dat de Testateur de getuygen sie ende kenne/ Pap. Not. 1. tit. de testaments. vers. nous avons.

11. Item een lijfeygen knecht/ d. §. testes instit. de testament. ordinand. l. qui Testamento §. Servus quoque ff. qui testament. fac.
poss.

poss. Maer soo een soodaenigh knecht van een yeder voor vry ghehouden worde/ als hy over het Testament stonde/ soo blijft 'tselve van waerden/ alwaert dat sijn lijf-eygenschap naderhant bekent werde/ §. sed cum aliquis instit. de testament. ordinand. l. 1. C. eod. Grass. §. testamentum qu. 57. num. 11.

Voort die inden ban ende acht gedaen/ ofte ten eeuwigen dage gebannen is/ l. hac consultissima C. de testament.

13. Item die infaem oft qualijck befaemt is/ ende daer voor by een yeder gehouden wordt infamia juris, die hem nae rechten toe komt/ overmits deselve verboden wordt in gerechtelijcke procedupren ghetuyge te sijn. Farinach. qu. 56. num. 42. ten sy partyen in sijne getuygenisse consenteren/ Iason in l. cunctos populos num. 67. vers. 4. fallit in 1. lectur. C. de summa trinitat. Campeg. de testib. reg. 26. & Farinac. d. qu. 56. num. 92.

Maer op dat de selve vande ghetuygenisse magh afgewesen worden/ is tweederley van nooden/ 'Teerste is dat hy inder waerheydt een quaede faem heeft/ infamia juris hem by de rechten opgeleydt.

Ende het tweede dat de infamie ofte quade faem niet verborgen sy/ Farinac. d. qu. 56. num. 86. Waer uyt dan volght/ Indien d'infamie ofte quaede faem volghens de rechten door sententie wordt bekomen/ dat alsdan de getuyge vande getuyghenisse niet mach worden afgewesen/ voor ende aleer de sententie volght/ item soo de gecondemneerde van infamie vande sententie appelleert/ dat hy alsdan gedurende 'tappel wel getuyge mach sijn/ Farinac. d. qu. 56. num. 35. & 92.

14. Gelijck d'erfgenaemen by den testamente inneghestelt/ daerinne geen getuyge magh sijn/ soo mach oock niet de gene in wiens macht ofte gewelt hy is/ Te weten/ sijn Vader nochte ooc de gene die in sijn macht sijn/ Namentlijck sijn soonen/ nochte oock sijne broeders/ §. in testib. instit. de testament. ordinand. l. Parentes, C. de testib. l. Testis ff. eod. Clar. §. Testamentum qu. 55. num. 9. Overmits deselve gehouden worden voor eene persoon.

15. Oock en mach daer inne geen ghetuyge sijn/ d'Executeur van het Testament/ belanghende de saecken/ die hy verrichten ende uytvoeren moet/ maer wel aengaende de vordere poincten/ ende clausulen van het Testament/ Farinac. quæst. 60. num. 282. de testib.

16. Eyntelijcken worden afgewesen/ ende niet toeghelaten in

een

een Testament getuygen te sijn/ alle de gene die geen erfgenamen innegestelt mogen worden / als daer sijn Ketters ende andere/ de quibus Schneiduw. super §. testes instit. de testament. ordinand. & super §. servus autem instit. de hæred. instit.

Daer tegen mogen tot getuygen ghebruyckt worden dese naevolgende persoonen/ te weten/

1. Die het Testament geschreven heeft/ Namentlijck de Notaris Grass. §. Testamentum qu. 56. num. 16.

2. Oock de Vader ende sone vanden Notaris Bartazol. claus. 2. Gloss. num. 24.

3. Een legataris/ die by het Testament yet gemaeckt is/ §. Legatariis instit. de testam. ordinand. Grassus §. Testamentum quæst. 57. num. 15.

4. Insgelijcks een fideicommissaris d. §. legatariis Grass. ubi supra. 'Twelck te verstaen is van een particulier fideicommissaris, maer geen universael.

5. De gene die by Testamente voocht vande erfgenaeme wort gestelt/ mach daer inne getuyge sijn/ L. qui testamento ff. de testament.

6. Monicken ende geestelijcke persoonen mogen met consent ende toelaetinge van haere Overste nae de geestelijcke rechten/ ende mede sonder 'tselve consent ende toelatinge nae de wereltlijcke rechten getuygen sijn/ Farinac. de testib. qu. 61. num. 130. Clar. in §. Testamentum qu. 55. vers. ulterius quæro.

7. Van gelijcken mach een broeder getuyghe sijn in sijns broeders Testament/ Viglius ad §. 8. instit. de testament. ordinand.

8. Vorder kunnen vader ende soon/ oock twee broeders te gelijck in eens anders Testament ghetuyghen sijn/ §. Pater instit. d. tit.

Maer wat aengaet de conditie ende habiliteyt der persoonen/ die over een Testament gheropen worden/ de selve is aen te sien nae de tijdt/ te weten hoe het daer mede gelegen is/ ten tijde van 'tmaecken des Testaments/ ende wordt de kracht ende waerde van het Testament niet benomen/ of schoon dienaengaende naderhandt veranderinghe viele/ Textus in l. ad testium, §. 1. ff. de testib.

De vrage is alhier/ indien ten overlijden des Testateurs een getuyge bevonden worde niet gequalificeert ende habijl te wesen/ Of hy daeromme te vermoeden sy soodanigh mede geweest te sijn/

sijn/ ten tijde het Testament gemaeckt wordt? Waer op geantwoort wordt/ dat neen/ Mantic. de conject. ultim. voluntat. lib. 2. tit. 10.

Jae een ongequalificeert ende inhabijl getuyge magh tot een Testament genomen worden/ indien maer de Testateur ten tijde van't maecken des Testaments meende/ dat hy gequalificeert ende habijl waer/ ende dat hy om sulcks te vermoeden oprechte oorsaecke hadde/ Te weten/ soo hy by 'tmeerendeel van 'tvolck daer voor gehouden werde. §. Sed cum instit. de testament. ordinand. ubi quod de omnium consensu dicitur, accipiendum est de consensu majoris partis, Arg. l. quod major ff. ad Municipalem, L. in obscuro ff. de reg. juris.

Ende of het wel niet van nooden en is/ dat het geheele inhout des Testaments den getuygen geopenbaert wordt/ ten sy het een Nuncupatijf ofte mondelijck uytgesproocken Testament is/ Soo is het doch noodigh dat de getuygen genoughsaem berichte ende wetenschap hebben/ waer toe sy geropen sijn/ ende sal de handelingh in dier vougen voorgenomen worden dat sy mogen verstaen watter gehandelt wordt/ L. Hæredes, in princip. ff. de testament. ordinand.

Ende indien boven 'tgetal van seven eenighe meer getuyghen tot een Testament genomen werden/ niet bequaem sijnde/ soo en kan doch het testament daer door geen hinder geschieden/ Gloss. & DD. comm. in l. qui Testament. §. per contrarium verò posse ff. qui testamentum fac. poss. Grass. §. Testamentum. qu. 57. num. 18. Want wanneer in een onnoodighe saeck yet ghebreeckt/ soo kan 'tselve daerinne niet schaeden/ l. 1. §. sed etsi mihi, ff. de verbor. obligat.

IX.

Mijn besloten Testament in Latijn genoemt Testamentum scriptum, &c.

TEstament in geschrifte ofte besloten Testament wordt ghenoemt/ Soo yemant sijn uyterste wille ende ordonnantie in gheschrifte/ ofte door middel van schrift/ besslooten ende toeghemaeckt/ met allen daer toe vereyschte solemniteyten ende requisiten verbaet ende verklaert. 'tWelck gesloten wordt/ om oorsaecke

dat de Testateur niet en wil dat sijn uyterste wille by sijn leven ut't openbaer komen sal uyt vreese. Eerst/ in gevalle sijne vrienden souden vernemen/ dat hy d'eene meer als d andere hadde besproocken ende gemaeckt/ Dat sy tegens hem in een afkeer/ haet ende nijdt komen mochten/ ende hem in sijn leven alle vyantschap ende trots bethoonen/ Ten tweeden/ Dat hy hem selven/ by de gene/ die hy by sijn Testament rijckelijck bedacht mochte hebben/ in perijckel ende gevaer sijns levens brengen soude/ terwijlen de selve/ sijnde te weten gekomen 'tgene haer gemaeckt is/ hem lichtelijck een ontijdighen doodt veroorsaecken/ soecken ende wenschen mochten/ omme alsoo de veranderinge van het testament voor te komen/ ende 'tweder benemen van 'tgemaeckte ofte ymmers/ omme uyt lustgierigheyt des gewins soo veel te eer aen 't vatten te komen/ Has causas ponit faber. in §. solent in fin. instit. de testament. ordinand. refert & sequitur Boer. decis. 14. num. 18.

Maer wat solemniteyten ende formalia in een schriftelijck ende besloten Testament onderhouden moeten worden/ wordt beschreven per Doctores in §. sed cum instit. de testament. ordinand. & in l. hac consultissima C. de Testament. Namentlijcken/ Dat de Testateur sijn Testament met sijn eygen hant schrijve/ ofte door een ander in geschrifte doe verbaeten/ ende sijne erfgenamen daer by innestelle/ ende noeme. Dat hy 'tselve gheteeckent toegebonden ofte besloten/ ende toegebouwen seven gequalificeerde ende habijle daer toe op een plaetsch sonderlingh te samen beropen getuygen voorlegge/ met verklaeringhe/ dat daerinne sijn uyterste wille ende meeninge begrepen ende verbaet sy/ ende dat hy haer getuygen wil gebeden ende versocht hebben/ 'tselve sijn Testament met eygen handen t'onderteeckenen/ ende met haere eygene segelen/ ofte met andere in plaetse van d'haere te beseghelen/ Dat hy Testateur sijn voorsz. Testament mede selfs segele/ ende met sijn eygen handt onderteeckene/ ofte soo hy niet schrijven en konde/ ofte uyt 'slichaems swackheyt het te doen niet machtich was/ alsdan door een ander achtste getuyges handt in sijnen naem ende op sijn begeeren aen een plaetse onderteeckenen/ mitsgaders den dagh ende tijdt vande gantsche handelinghe beschrijven laete. Dat mede de selve gantsche handelinghe met 'tonderschrijven ende segelen op eene plaetse/sonder dat eenige uytwendige handelinge ofte tijdt (ten sy het alleen geschiedt nood, shalven met

met een weynigh vertrecks) daer tusschen valle/ voltrocken wor-de/ doch en is niet nodigh/ dat even ter selve tijdt het Testament geschreven worde.

In onse tijden worden althans naer gewoonheydt selden alle solemniteyten van rechten inde Testamenten onderhouden/ per c. cum omnes, & ibi Abbas extra de testamentis Boer. decis. 14. num. 20.

Dien volgende worden volgens de algemeene ghewoonte ende gebruyck de segelen der getuygen in dese Testamenten niet noo-digh geacht/ genoegh sijnde/ dat sy onderteeckenen/ soo de No-taris alleen by sijn onderteeckeninge sijn segel byvoughet Papon. Notair. 1. tit. de Testamentz vers. les susnommez.

Alhier staet mede te letten/ Indien de Testateur konde schrij-ven/ ende het doch 'tsy door sijn hooghen ouderdom/ ofte over-mits sijn groote kranckheyt in sijn macht niet en waer het Te-stament te teeckenen/ dat een ander hem wel sal helpen/ ende sijn handt leyden mogen/ Math. de Afflict. decis. 166. num. 7.

X.

Inden eersten soo bevele ick mijn siele soo haest die naer den wille Godes uyt mijn lichaem sal komen te schey-den inde barmhertighe handen van Godt van Hemel-rijcke.

DIt is naer 'tvoorschrift onses Heeren ende Salighmaeckers Jesu Christi/ die voor onse sonden aen het hout des Kruys geoffert sijnde/ soo hy sijn Geest opgeven soude/ gesprooken heeft: Vader in dijne handen bevele ick mijnen geest. Luc. cap. 23. gelijck mede gevonden wort Psalm. 31. vers. 6. In uwen handen beveel ick mijnen geest/ ghy hebt my verlost/ Heere/ ghy ghe-trouwe Godt/ Ende naer 'texempel Stephani die gesteenicht wor-dende/ riep/ Heer/ Jesu/ neemt mijne geest op/ inde wercken der Apostelen in het 7. capittel 59. vers/ Want der Rechtvaerdigen sielen sijn in Godes handt/ ende geen quael en roertse aen. In het boeck der Wijsheydt cap. 3. vers. 1. Het stof moet wederom tot aerde komen/ waer van het is/ ende de geest moet weder kee-ren tot Godt die de selve gegheven heeft. d'Apostel Paulus seyt mede in sijnen brief tot den Philippensen cap. 1. vers. 23. Ick

heb lust af te scheyden/ ende by Christo te sijn. Het is immers Christelijck ende billick/ dat wy/ die nae des Heeren Christi heylige Naem Christenen genoemt worden/ meer sorge draegen voor onser sielen heyl ende saelicheyt/ ende hoe wy tot het Rijck Gods ende sijn gerechticheyt mogen gheraecken/ Matth. 6. cap. dan dat wy onse herten hangen aende aertsche ende verganckelijcke goederen/ Ons wel wachtende/ dat wy niet een volgen 'tgene de Poeet seyt:

O Cives, Cives, quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos, &c.

Dat is/

O Burgers/ Burgers/ wilt voor eerst u gaen verkloecken/
Te saem'len geldt en goedt/ daer nae de deucht te soecken.

Maer laet ons daer tegens betrachten 'tgene d'Heer Christus seyt Matth. cap. 16. vers. 26. Want wat baet het den mensche dat hy de geheele werelt wan/ ende hy schade moste lijden aen sijne ziele. Wy moeten ons niet vreesen voor de gene die het lichaem/ ende niet de siele dooden kunnen/ maer ons veel meer vreesen voor dien die lichaem ende siel verderven kan inde helle/ Matt. cap. 3. vers. 28.

XI.

Ende mijn doode lichaem tot eene eerlijcke ende Christelijcke begraeffenisse.

DEwijle wy menschen van aerde sijn/ ende wederom tot aerde worden moeten/ Genes. cap. 3. vers. 19. Soo is billick/ dat wy nae 'tvoorschrift vande Oudtvaderen/ Patriarchen ende Propheten sorge dragen/ dat wy nae ons afsterven inde aerde/ die ons aller moeder is/ . . . . eerlijcken begraven mogen worden.

Abraham koopt een acker tot een erf-graf voor vier hondert sickel silvers/ Genes cap. 23. vers. . . . . David seyt tot die van Jabes ende Gilead/ die Saul begraven hadden/ Gesegent sijt ghy den Heere/ dat ghy alsulcke barmhertigheydt aen uwen Heer Saul ghedaen/ ende hem begraven hebt/ Soo doe de Heer nu aen u barmhertichheyt ende trouwe/ ende ick wil u oock goeds doen/

doen/ om dat ghy sulcks ghedaen hebt/ in het tweede boeck der Coningen in het 2. cap. 5. 6. ende 7. vers. Tobias wordt gepresen dat hy meer Godt dan den Coninck vreesende der gedooden lichamen over dach in sijn huys gehaelt/ aldaer verborgen ende by nacht begraven hadde/ Tob. in't 1. 2. ende 12. capittelen.

By de Griecken werden mede gepresen/ die de dooden begroeven/ ende daer tegens gestraft die de graf-steden verdorven ende scheynden.

De Poeet Simonides met sijn schip aenden oever aenkomende/ ende siende eens mensches doodt lichaem onbegraven leggen/ heeft 'tselve begraven/ waeromme hy door Godts ingeven gewaerschouwt sijnde/ dat hy den volgenden dagh niet en soude afvaeren/ de schipbraeck ontgaen is/ Valer. Maxim. lib. 1. cap. de somniis.

Deselve Valer. Maxim. verhaelt mede lib. 5. cap. 4. Van Simon van Athenen/ Dat de selve/ soo sijn vader Milciades over dieste van 's Princen ofte 's Landts penninghen gecondemneert sijnde/ inde gevanckenisse was gestorven/ niet jegenstaende 't verbodt datmen tlijck niet soude begraven/ voor dat 'tgelt soude betaelt sijn/ de begraeffenisse van sijn vader (vermits hy niet en konde betalen) met sijn eygen gevanckenisse gecoft gehadt heeft. De Griecken hebben hare eygen vyanden de eere der begraeffenisse aengedaen.

Annibal een doodt-vyandt der Romeynen heeft Paulum Æmilium (die apud Cannas was gebleven) eerlijck doen begraven/ gelijck oock Tiberium Gracchum ende M. Marcollum Val. Maxim. l. 5. cap. 1.

By Xenophontem de pædia Cyri lib. 8. prope finem, wort mede de geweldige Koningh van Persen Cyrus seer gelooft/ Want de selve als hy in een ghesicht vermaent was/ dat hy hem tot ruste soude schicken/ overmits de tijdt dat hy upt desen leven affscheyden soude nu voor handen was/ sijne twee soonen Cambysem ende Tomoazarem, beneffens andere sijne familiaren ende goede vrienden by hem geropen heeft/ ende nae hy d'voornoemde sijne soonen tot broederlijcke liefde ende alle deughden met een schoone lange oratie vermaent hadde/ ende het nu soo verre was ghekomen/ dat sijn spraeck hem begeven/ ende sijn siel upt sijn lichaem scheyden wilde/ met deselve sijne soonen gesproocken heeft in deser manieren/ Ghy mijn liefste soonen/ als ick nu gestorven sal

 sijn/

sijn/ soo en wilt mijn lichaem niet in goudt ofte silver/ nochte in eenige andere costelijcke dingen leggen/ maer geest het ten aldereersten wederom de aerde/ want wat isser ghelucksaligher ende heerlicker dan met d'aerde vermengt te worden/ die al wat schoon ende goedt is voortbrenght/ ende onderhoudt/ Ick heb mijn selven t'allen tijden voor een aertsch mensch gehouden/ende 'tis my lieffelijck ende aengenaem deelachtigh te worden/ dies dinghs/ dat 'tmenschelijck geslacht soo veel goedts doet.

Voorwaer Xenophon heeft Cyro billick een eeuwighen roem ende eer toe geschreven/ Dat hy wesende soodaenigh Monarch hem selven aertsch bekent/ ende begeert heeft wederom tot aerde te worden.

By den ouden plachte het een groote schande ende oneer te sijn/ de doode onbegraven te laten/ L. quod si nulla in fin. l. sunt personæ ff. de religios. & sumpt. funerum.

Hier tegens betuyghen de Historien/ dat somwijlen tot de begraeffenissen al te groote ende overtollighe onkosten aengewendt sijn/ daer van wy een exempel hebben by Plutarcho, in vita Alexandri ende Ariano lib.7. Alwaer ghelesen wordt/ Dat Alexander Magnus tot de begraeffenisse Hephæstionis festighmael hondert duysent kroonen/ als het Budæus lib.4. de asse reeckent/ te kost gheleydt heeft.

Soo schrijft oock Iosephus lib. 7. cap. ult. Dat Hircanus de Hoogepriester 'tgraf des Coninghs Davidts ontrent derthien hondert jaren nae sijn doodt geopent/ ende aen d'eene sijde daer uyt ghenomen heeft/ drie duysent Talenta, die uytbrenghen achte hondert duysent/ ende een duysent kroonen. Item dat Herodes veel jaeren daer nae wederom van des Coninghs Davidts graf een steen aen d'ander sijde opghenomen/ ende een groote somme gelts daer uyt genomen heeft/ Waer uyt lichtelijck af te nemen is/ wat een merckelijcke somme gelts de begraeffenisse des Koninghs Davidts gekost moet hebben.

Munsterus in sijne Cosmographia lib.2. Seyt inde beschrijvinge der Stadt Romen/ Dat Anno Christi 1544. te Roomen een sarck van Marmersteen opgegraven soude sijn/ die de begraeffenisse gheweest sijn soude/ van Maria des Keysers Honorij huysvrouwe/ daerinne aen gelt/ edele gesteenten/ ringen/ ende andere kleynodien een grooten schat bevonden soude wesen.

Dese pomperye ende pracht der begraeffenissen heeft plaetsch by groo-

by groote Potentaten/ Keyseren/ Koningen/ Vorsten ende Heeren/ etc. Edoch en worden overtollighe boven maten pompose/ ende al te kostelijcke begraeffenissen doorgaens gheheel niet voor goet gehouden/ Nam ut Vlpianus ait, in l. ex damni ff. de damno infecto, Honestus modus servaudus non immoderata cujusque luxuria subsequenda.

Mitswelcken in rechten voorsien is/ of wel de begraeffenis-kosten veel voordeels hebben/ so datse voor alle schulden voorgaen moeten l. penult. ff. de Religios. & sumptibus funerum, dat echter/ soo yemandt tot een begraffenisse overtollige kosten aenwent deselve uyt d'erffenisse niet wederom geeyscht moghen worden/ maer worden alleen goet gedaen rechtmatige billicke ende noodtwendige begraeffenis-kosten / uyt billicke oorsaecken naer gelegentheydt des overledens waerdigheyts ende afkomste / als mede van plaetsch ende tijdt besteedt ende aengewent / ende wordt mede insicht ghenomen / of d'erffenisse soo rijck machtigh ende bastandt is/ datse de kosten wel ende met eeren draegen magh: Ende al waer 'tsoo/ dat de Testateur selfs hadde gewilt/ datmen aen sijn begraeffenisse al te groote kosten soude hanghen / soo en soude men sijn wille daerinne niet behoeven te volgen. l. & si quis §. hæc actio ff. de Religios. & sumpt. funer.

Oock en sullen (gelijck wel by wijlen geschiet) met de afgestorvene niet begraven worden eenige kostelijcke kleederen/ juweelen ende klenodien d. l. & si quis §. non autem.

Gelijck nu de overtollighevdt in al te groote kosten ende prachte der begraeffenissen mispresen ende niet voor goedt ghehouden wordt / soo en worden oock al te verachte ende slechte begraeffenissen niet voor loffelijck geacht/ want als een statelijck ende eerlijck man nae sijn overlijden verachtelijck ende op een hondtse maniere begraven wordt: Soo schijnt het dat het tot des overledens spot ende schimp geschiedt sy d. l. et si quis §. Iudicem.

Hieromme en is oock des Testateurs wille niet te volgen / indien hy geordonneert hadde/ dat sijn doode lichaem den honden ofte visschen in de see soude voor geworpen worden/ maer tis den Erfgenamen een roem ende lof / dat sy/ dien onaengesien / hem eerlijck ende sulcks het behoort ter aerden doen brenghen / ende indien niet vast ende ten uytersten bewesen wordt/ dat de Testateur ten tijde van 'tmaecken sijns Testaments by goeden verstande geweest sy/ soo kan men uyt het begeeren van soodaenige

hondtsche begraeffenisse/ af nemen ende sluyten dat hy vol ende sinneloos geweest / ende dieshalven sijn Testament krachteloos ende van onwaerden sy L. Quidam in suo testamento ff. de condit. instit. uyt welcken text Gloss. in caus. nunc autem 21. distinct. in verbo Marcellinus decideert, of wel de Paus Marcellinus bevolen hadde dat sijn lichaem niet begraven worden soude / dat nochtans deselve sijn wille niet goede reden niet naegekomen / maer sijn lichaem echter ter aerden gebraght ende begraeven was.

Ende is daeromme van nooden dat in de begraeffenissen onderhouden wordt 'tgene billick redelijck ende eerlijck is / ende dat daerinne niet te veel nochte te weynigh geschtede/ maer maet gehouden worde naer 'tvoorschrijven van den Poeet/ daer hy seyt,

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultrà citràque nequit consistere rectum.

Dat is:

In alle dingh is middelmaet/
G'lijck 'tal in seeck're paelen staet/
Wat min of meer daer buyten schiet/
En is niet recht/ bestaet oock niet.

De grafsteden ende begraeffenissen dienen daer toe / datse de levendige haere sterffelijckheyt indachtigh maecken / oock een getuyghenisse sijn/ der heerlijcke verrijssenisse/ ende oock den naekomers een verweckinghe ende aenlockinghe omme Christelijck ende deuchdelijck te leven/ met vertrouwen/ indien sy in de tijdt haers levens een oprechten ende godtsaeligen wandel voeren/ dat sy alsdan nae haer doodt met een eerlijcke ende heerlijcke begraeffenisse vereert worden sullen; Gelijck inde heylige schrift hier ende daer te sien is/ dat Godt den vromen een eerlijcke begraeffenisse belooft/ ende den godtloosen dreyght/ dat sy daer toe niet komen sullen.

Hier dient mede aengemelt/ dat geene schuldt eyschers vry staet haere schuldenaers lijck boven d'aerde 'tarresteren / en de begravinge vandien te beletten / voor ende alleer sy van haer achterwesen voldoeninge hebben ofte haer daer voor borge ghestelt wesen soude/ Didac. Convar. Tom. 1. de Testament cap. Raynald. 18. §. 3 Soo wie bevonden wordt 'tselve te doen / verliest voor eerst sijn schult/ ende verbeurt noch vijftigh ponden goudt/ ofte indien hy

sy deselde niet en kan opbrenghen / wort daer over aen den lijve gestraft tot discretie van den Rechter l. ultim. de sepulch. violat.

Verscheyden volcken hebben in plaetse van haere dooden eerlijck te begraven verscheyden andere manieren gehadt.

Sommige (gelijck Heraclius vande Nabathëen verhaelt) hebben de lijcken der menschen/ onwaerdiger gehouden als dreck/ waeromme sy oock niet alleen de lijcken van ghemeene luyden/ maer oock selfs van haere koningen in de mishoopen ghedolven ende begraven hebben gehadt.

Eenige te weten die van Hircanien, Caspien ende de Bactrianen, hebben honden in haere huysen gehouden ende deselve de lijcken der menschen laeten eeten ende verscheuren.

Eenighe (als Plutarchus vande Scythen verhaelt) hebben met haere overledene Koningen die gene die deselve in haer leven lief gehadt hadden/ te weten / haere Hofmeesters / kocken/ ende hoeren/ begraven.

Eenige volcken in Indien verbranden ofte begraven met de doode mans/ de liefste vrouwen vandien/ ofte de gene/ die haer anders de liefste geweest sijn.

Eenighe/ namentlijck de Massageten / Volcken in Scytia/ verstieten seer deerlijcken de gene die van sieckte overwonnen ofte heel oudt waeren eer die storven : Want sy haere Vaders/ moeders ende andere vrunden / wanneer die ten ouderdomme van seventigh jaeren gekomen waeren/ de keele affneden/ in stucgens ende beetgens deelden/ deselve also gemengt onder 'tvleesch van schapen/ kalveren/ ossen ofte andere beesten/ met malkanderen op aeten/ 'twelck sy dochten beter te sijn / dan dat sy deselve vande wormen souden laeten eeten/ Alleen onthielen sy haer van 'tvleesch van oude vrouwen te eeten/ vermits sy deselve verworchden/ ende daer nae begroeven.

De Egiptenaers ende Persen plachten haere dooden te balsemen/ op dat sy die te langer in huys bewaeren mochten.

De Essendons/ Scythen in Asia/ beginghen de uytvaerden van haere vader ende moeder al vrolijck singende/ ende alle de vrienden vergadert sijnde verscheurden sy deselve met haere tanden/ ende vermengende in dit banchet noch ander vleesch van eenige beesten (gelijck vande Massageten ghesept is) aten het selve alsoo met malkanderen/ ende in plaetse van een cop om te drincken / gebruyckten sy der dooden beckeneel/ 'twelck sy in

goudt lieten beslaen/ ende dit (naer 'tseggen van Plinius) hielen sy voor een sonderlingen grooten godtsdienst.

De Celten ghebuyren Oceaen (seyt Stobæus) achten het een slechte ende onbehoorlijcke saecke te zijn/ dat sy soo wanneer een muyr ofte gebouw wilde ter neder vallen 'tselve alsdan souden soecken t'ontvlieden/ ende als haer de vloet der see over quam/ soo liepen sy gewapent daer heenen/ ende wederstonden soo veel sy mochten sijner baeren bruysschen/ soo lange tot dat sy vande golven ter neder gesmeten/ ende overwonnen werden/ op dat sy vliedende niet en souden schijnen de doodt te vreesen.

De Thraciers begroeven haere dooden/ met groote blijschap/ ende al lachende/ om dat die (ghelijck sy seyden) van het quaede afgescheyden ende in de gelucksaligheyt ghekomen waeren/ maer de geboortsdaegen der menschen beweenden sy bitterlijck/ vermits die in ongeluck ende verdriet gekomen waeren.

Stobæus seyt/ dat die van Colchis haere dooden niet en begroeven/ maer aende boomen hingen/ datse een luchtige begraeffenisse hadden.

De Egiptenaers/ soo haest als eenige van de haere gestorven waeren/ trocken sy deselve de herssenen met eē yser haecksken door de neusgaten uyt thooft/ de plaetse alsdan wederom met fraeye welrieckende dinghen vullende/ daer nae sneden sy deselve den buyck open met een scherpen Ethiopischen steen ende 'tinghewandt daer uyt ghenomen hebbende/ vulden het lichaem met verscheyden soorten van specerven t'samen gestampt ende ghewreven sijnde/ ende nae den tijde van seventigh daegen bestreecken syse met salpeter/ ende smeerdense met gomme/ ende bewondense alsdan in een lijnen kleet/ de vriendē maeckten daer nae een houten beeldt nae de gelijckenisse van de overledene/ besloten de lichaemen daerinne/ ende begroevense dan.

De wijse Brachmannen/ een volck in Indien mispresen de doodt zeer wonderbaerlijcken/ ende (gelijck als Strabo vermelt) soo oeffenden sy haer grootelijcks om die te verachten.

De historie van Calan de Philosooph een van de Indiaensche Gymnosophisten is seer waerdigh aen te mercken/ dewelcke als hy voorgenomen hadde te sterven/ hem selven goedtwilligh in 't vier wierp.

Desgelijcken dede mede Sarmonacheas een Indiaen tot Athenen/

hen/ daer van eenige grieckse woorden op sijn tombe gegraeven waeren.

Numa Pompilius gheboodt den Romeynen dat sy geene rouw bedrijven ofte draegen souden over de gestorvene kinderen/ beneden de drie jaeren oudt wesende/ ende aengaende de gene die boven dien ouderdom gekomen waeren/ ordineerde hy/ dat men soo veel maenden over haer rouw draeghen soude/ als sy jaeren oudt geweest hadden/ de vrouwen droegen over haere mans rouwe ten langsten tien maenden/ ende soo sy binnen die tijdt hertrouwedē 'tselve werde haer voor een groote schande gereeckent.

XII.

D'welcke ick begeere dat in 'tgraf van mijn ouders statelijcken geschieden sal.

D'exempelen der Patriarchen Abraham/ Isaac/ Jacob/ Genes. 25. 35. 49. cap. Cauf. Hebron. 13. quæst. 2. geven ons te kennen/ dat Christelijcke persoonen geoorlost sy haer selven een grafstede aen een behoorlijcke plaetse te verkiesen: Alsoo wilde oock Joseph by sijn voorouderen begraeven sijn/ Gen. 50. Tobias beveelt sijnen soon sijn wijf Anna by hem te begraben cap. 4. & 14. Tob. by de Evangelisten lesen wy/ dat Joseph van Arimathia hem een graf in een steen hadde laeten houwen/ daerinne hy het heylige lichaem Christi geleyt heeft Math. 27. Marc. 15. Luc. 23. Johan. 19. In c. licet de sepult. lib. 6. wort mede geseyt/ dat yeder een geoorlost sy hem een grafstede te verkiesen/ soo dat niemandt hem selven nochte met verdragh noch by eede verbinden kan/ daer toe geen seeckere plaetse te verkiesen.

Indien mede yemandt 'tgraf sijner voorouderen verlaeten ende een nieu verkiesen wilde 'tselve wordt hem mede toegelaeten. c. cum quis de sepult. lib. 6. Jae 'tstaet des Testateurs wille vry/ eens een grafstede verkosen hebbende/ d'selve te veranderen/ ende een ander te verkiesen/ Ioan. dilect. de arte testandi tit. 9. caut. 6. per l. Si quis ita, in fin. cum seqq. ff. de Adimend. leg.

Nu wordt alhier gevraeght/ wanneer een weduwe/ die meer dan een man gehadt heeft komt t'overlijden/ ende dat haer geen seeckere plaetsch t'haere begraeffenisse toegeschickt is/ waer ende in wat mans graf sy geleydt sal worden? hier op is d'antwoorde

datse

datse by den laetsten man salbe graeben worden. Text. in c. is qui, in §. Mulier, de sepult. lib. 6 Gloss. in caus. Hebron, 13. quæst. 2. in verbo in morte, overmits sy haert eere ende waerdigheyt heeft van haeren laetsten man l. Fæminæ ff. de senator. alwaer de vrouwe haere waerdigheyt heeft uyt de persoone van haeren man/ Ende soo een vrouw hebbende getrouwt ghehadt een Raedtspersoon/ naederhandt een ambachtsman ofte ander slecht persoon trouwt/ soo verliest sy de waerdigheyt van haren eersten man/ d. l. fœminæ l. generali mandato §. filiam ff. de ritu nuptiarum l. si ut proponitis 1. C. de dignitat. l. Ingenuæ mulieres C. de muri legulis.

Wijders is te mercken/ indien 'tlijck/ overmits perijckel ende ongelegentheyt ter bestemde plaetse niet gevoert kan worden/ dat 'tselve aen een andere bequame ende eerlijcke plaetse wel begraven magh worden/ C. is qui, ibi, dummodo absque periculo ad illum valeat deportari, ubi Gloss. & c. fin. de sepult. lib. 6.

Maer soo de Testateur van de begraeffenisse niet bysonder en vermelt hadde / Soo sal hy ghelept worden in't graf van sijn Voorouders/ tsy inde Kerck/ ofte naer de gelegentheyt der plaetse op't Kerckhof/ ita habetur in d. c. is qui, in verb. ab antiquo, de sepult. lib. 6. d. caus. Hebron 13. qu. 2 Alwaer gelesen wordt dat der kinderen lijcken inde grafsteden van hare voorouders gelept moeten worden.

XIII.

Komende alsoo ter dispositie soo wederroepe ick alvooren by desen alle Testamentaire ende Codicillaire dispositien, giften ende maeckingen, &c.

By den rechten wordt toegelaten/ dat yemandt soo veel Testamenten mach maecken/ als hem geliest ende goet dunckt/ de selve oock naer sijne ghelegentheyt veranderen/ vermeerderen/ verminderen/ ende uptleggen/ Est enim ambulatoria voluntas testatoris usque ad supremum vitæ exitum L. Quod si iterum ff. de adimend. legat. & l. cum hic status §. Pœnitentiam, in fin. Jae oock alsoo ende in dier vougen/ Dat in des Testateurs vermoghen niet en is hem selven soodaenighe vrpicheydt te benemen ofte verminderen/ nochte hem selven in sijn uyterste wille een wet te stellen/ daer van hy niet sonde afwijcken mogen/ l. cum duob. §. si fra-

si fratres in fin ff. pro socio. l. si quis in principio ff. de legat. 3. l. quod autem §. uxori quis ff. de donat. inter vir. & uxor. l. divi. §. licet ff. de jure codicillorum. Maer alsser verschepden Testamenten ghemaeckt sijn/ soo worden door 'tlaetste de voorgaende vernietight/ §. posteriore instit. quib. mod. testament. infirm.

Van dese regel sijn verschepden ampliatien/ die hier nae volghen.

D'eerste is/ Alwaert schoon dat het Testament ghemaeckt waer voor den Prince/ Keyser/ ofte hooge Overichept/ Mascard. de probation. Conclus. 1289 num. 2. Iul. Clar. §. Testamentum qu 94.

De tweede/ Niet jegenstaende over 'teerste Testament meer/ ende in't laetste niet meer dan seven getuygen gheweest waren/ Vasq. de succ. resolut. lib. 1. §. 1. n. 8. 9. Mascard. d. conclus. 1289. num. 6 Graff. §. Testamentum qu. 86.

De derde/ Alwaert so dat in't eerste verschepden erfgenaemen geinstitueert waeren/ en dat in het tweede begrijpende de clausule, waer mede 'teerste wederropen wordt niet meer dan van een der selver innegestelde erfgenaemen vermaent werde/ so soude nochtans teerste gehouden worden/ voor in 'tgeheel wederropen/ Faber in suo Codice lib. 6 tit. 5 definit 16.

De vierde/ Niet jegenstaende d'Erfgenaem in't laetste Testament alleen in een seecker dingh ofte ghedeelte der erffenisse innegestelt waer/ §. sed etsi quis instit. quib. mod. testam. infirm. & l. si quis priore ff. ad Trebell.

De vijfde Alwaer in het laetste Testament niet ghestelt/ de clausule, Wederroepende doodt ende te niet doende/ alle voorgaende Testamenten/ Mantic. lib. 3. tit. 14. num. 9. & lib. 12. tit. 1. num. 39. Petrus Gregor. lib. 44. cap. 1. num. 10.

Hier wordt uytbesondert het Testament gemaeckt onder de kinderen/ hoewel sijn volkomen leden niet hebbende Overmits 'tselve niet en wordt verstaen wederropen te sijn/ door 'tlaetste testament/ hebbende sijn volkomen leden/ waerinne een vreemde erfgenaem gemaeckt is/ sonder uytdruckelijcke woorden de wederroepinge medebrengende/ ut dicit idem Petr. Gregor.

De seste/ hoewel 'teerste Testament by de kinderen bevesticht waer/ met beloste van daer mede te vreden te sullen sijn/ ende dat de Vader de selve bevestenisse toegestaen hadde/ Want echter 'tvoorsz. eerste verstaen wordt door 'tlaetste wederropen te

sijn/ ut dicit Tepatus, Tit. quib. mod. testam. infirmentur cap. 12. ubi citat Decium consil. 475.

De sevenste/ hoewel het sommige daer voor houden/ Dat een volkomen Testament door een volgende Nuncupatijf ofte montlijck uytgesprocken Testament niet wederropen is/ ten sy daer nae eerst thien jaeren overstreecken sijn/ soo is nochtans waerachtiger/ Dat het daer door naer rechten terstondt wederroepen is/ ut dicitur in notis ad Paponem libr. 20. tit. Arrest. 3. Et tradit Vasq. de success. resolutione lib. 1. §. 1. num. 27.

De achtste/ Dat 'teerste Testament naer de gemeene rechten gemaeckt/ door 'tnavolgende selfs naer rechten wederropē wort/ al waert dat het laetste door een bysonder voordeeligh recht gemaeckt waer/ ut dicit Decius cons. 264. Of schoon nuesdien het laetste Testament waer gemaeckt naer Krijghs-rechten alleen voor twee ghetuygen/ soo soude nochtans 'teerste daer door ghebroocken sijn/ hoewel voor seven getuygen ghemaeckt/ l. 2. ff. de injust. rupt.

De negenste/ Al waert schoon soo dat in't eerste Testamendt gestelt waer de Clausula Codicillaris. Ende in het tweede niet/ Naedemael de selve Clausula mede ghehouden wordt door het tweede wederropen te sijn/ ende krijcht oock haer kracht niet weder/ al waert dat daer nae het tweede mede eenichsints wederropen werde/ Fabius Turrettus in tractat. de effect. & defect. Clausul. Codicil. qu. 52. 53. Mitswelcken oock het eerste Testament den voorsz. Clausulam Codicillarem innehoudende/ als het tweede gemaeckt is naer recht der Codicillen/ niet en can krachtigh sijn/ Guido Papæ decis. 323. & Tepatus tit. de codicillis cap. 10.

De tiende. Niet jegenstaende uyt krachte van 'tlaetste Testament d'erffenisse niet en worde aengevaert/ §. posteriore institut. quib. mod. testam. infirm.

Maer alhier is te onderscheyden/ Indien volgens 'tlaetste Testament yemandt Erfgenaem konde sijn/ hoewel hy het niet en waere/ dat alsdan het eerste door 'tlaetste wordt gebroocken/ niet jegenstaende door 'tlaetste niet en worde uytgherecht/ door faute van 'taenvaerden der erffenisse/ Namentlijck soo d'erfghename in het tweede Testament inneghestelt onder conditie die niet en viel/ ofte soo deselve erfgenaeme de erffenisse niet begeerde t'aenvaerden/ ende die verstiet ofte verwierp/ ofte soo hy de selve niet en konde aenvaerden/ overmits sijn voorsterven voor den Testa-

teur

teur/ d. §. posteriore Iul. Clar. §. Testamentum qu. 96. Graff. §. Testamentum qu. 84. Maer wanneer uyt kracht van het tweede testament de erffenisse nimmermeer soude mogen geaenvaert worden/ soo en soude het eerste daer mede niet wederropen sijn/ De Prætis lib. 4. interp. 3. dub. 2. num. 40. Ofte soo hy in het tweede hadde geinstitueert sijn soon al gebooren sijnde/ die hy in het eerste hadde onterft/ Want 'tselve eerste door het tweede niet ghedoodt en wordt/ hoewel sijn voorsz. voor by gegaen soon in sijn leven gestorven waer. L. si filius ff. de liber. & posth. Maer de legaten ende fideicommissen die in het tweede/ wesende overmits 'tvoor by gaen van sijn soon van onwaerden mochten sijn ghemaeckt/ moeten worden voldaen by de erfgenaemen in het eerste Testament geschreven de Prætis loco quo supra In gelijcke maniere/ soo de Testateur in het tweede Testament hadde innegestelt ende genoemt eenen die tot de erffenisse gantsch niet konde toegelaten worden/ soo en wordt het eerste daer door niet te niet gemaeckt/ overmits het tweede vanden beginne niet en heeft bestaen/ ende uyt krachte vandien d'erffenisse niet geaenvaert kan worden/ Notaires Papon. tom. 1. lib. 8. tit. d'institution d'Heretiers in verb. s'est. souvent, & l. eum quidam ff. de his quæ ut indign. 'Twelck plaetse heeft indien den Testateur d'incapaciteyt niet bekent sy geweest/ want soo hem de selve bekent geweest is/ wort het daer voor gehouden/ dat hy de ersgenaem in't eerste Testament geinstitueert de erffenisse onwaerdigh gheacht heeft/ mitswelcken de selve by den fisco aengevaert wordt/ d. l. cum quidam.

De voorgemelde regel/ dat 'tlaetste Testament het eerste te niet maeckt/ heeft dese naevolgende exceptie/ te weten

Eerst indien het eerste Testament inhiel clausulam derogatoriam, soo en wordt 'tselve niet gebroocken door het tweede/ ten sy van deselve clausula in het tweede Testament vermelt wordt/ ende wordt het tweede vande voorsz. clausule niet roerende gehouden gemaeckt te sijn buyten wille ende toestandt vanden Testateur/ meer door 'tquellen ende moede maecken van andere dan uyt sijn eygen voornemen ende meeninge/ Barto. in extaragant ad reprimendum, in verb. non obstantibus vers. quid ergo. in fin. Bald. in l. Humanum C. de legibus Socin. Iun. consil. 124. num. 53. vol. 1. Ioann. dilect. de arte testandi tit. 10. Caut. 1. num. 2.

Alhier wordt onderschept gemaeckt tusschen clausulam derogatoriam,

toriam voluntatis, Te weten/ Soo de Testateur seyde/ Indien ick eenigh ander Testament quaem te maecken/ soo wil ick niet dat 'tselve van waerden wesen sal/ Ende clausulam derogatoriam potestatis aut potentiæ, als de woorden sien op des Testateurs macht/ Te weten/ soo hy seyde/ Ick en wil niet dat ick vermogen sal eenigh ander Testament te maecken/ Ofte ick en wil niet dat ick de macht sal hebben dit Testament te wederroepen:

Ende wordt verstaen/ dat het eerste Testament innehoudende clausulam derogatoriam voluntatis, niet en wordt te niet gedaen van het tweede/ vande selve clausule niet vermeldende. Maer indien het eerste Testament inhiel clausulam derogatoriam potestatis, soo wordt 'tselve door het tweede ghebroocken/ als of de selve clausule daer inne niet begrepen en waer/ Overmits niemandt hem selven de vrye maght van Testament te maecken nemen magh/ ita tenet Bart. in l. si quis in principio ff. de legat. 3. & communi opin. testantur Iulius Clarus §. Testament. qu. 99. Didac. Convarru. in rubric. de testamen. revocatione in 2. parte. num. 1. & seqq. & alii DD.

Ende of het saecke waere dat het eerste Testament was inhoudende Clausulam derogatoriam solemnitatis, Te weten soo de Testateur daer by seyde/ Ick wil niet dat dit Testament sal mogen wederropen worden door een ander Testament / ten sy bevonden wordt/ daer over geweest te zijn thien ghetuyghen/ ofte diergelijcken/ Soo wordt deselve clausule ghehouden/ als offe niet geschreven en waer/ Bartol. in d. l. si quis in principio.

Indien de clausula derogatoria ingestelt waer in dese maniere/ Te weten/ Dit mijn Testament wil ick dat alleen sal van waerden sijn/ ende wil niet/ dat eenigh ander Testament/ dat ick hier nae soude mogen maecken/ gelden ofte krachtigh wesen sal/ ten sy daerinne geschreven sal sijn het geheel geloof/ Vader onse/ ofte diergelijcke andere spreucken ofte woorden/ Soo en wordt 'tselve eerste Testament door het tweede niet wederroupen/ ten sy daer inne d'voorsz. clausule van woordt tot woordt ende in individuo wederhaelt ende ghestelt sy / Guido Pap. decis. 127. num. 3. Alwaer hy verhaelt/ drie casus, inde welcke speciale wederroepinghe ghenoegh sy/ ende de selve in individuo niet noodigh en is/ Waer van d'eerste is/ Indien de Testateur in het tweede Testament seyt/ Dat hy de woorden vande Clausule derogatoir niet indachtigh is/ ende soo van sijn vergetentheyt genoughsame oor-

saecken worden bebonden/ Als namentlijck datter tusschen 'teerste ende tweede Testament verloop waer van thien jaeren/ De tweede soo het tweede Testament ghemaeckt werde onlanghs voor sijn doot/ Ende de derde soo de derogatoire woorden intricaet verwerret ofte breemt luydende waeren.

De speciale wederroepinghe is/ Als in het tweede Testament verhaelt is vande clausule derogatoir in't eerste begrepen in dese maniere/ Ick wederroep mijn eerste Testament/ Niet jegenstaende 'tselve innehoudende is/ de clausule derogatoir van't Vader onse/ Ofte ick wil dat dit mijn tweede Testament van waerden/ ende het eerste van onwaerden/ ende wederropen wesen sal/ niet jegenstaende de derogatoire clausule in't eerste begrepen/ ofte diergelijcken/ Soo dat alle de woorden vande selve clausule derogatoir niet in individuo in het Testament en worden gestelt.

Maer de generale wederroepinge is/ Als de Testateur seyt/ Ick wil dat dit mijn Testament sal gehouden worden van waerden/ Als wederroepende ende te niet doende alle andere Testamenten voor desen by my gemaeckt/ ende alle 'tgene daer inne begrepen is/

De wederroepinge in individuo is/ Als de Testateur seyt/ Te willen dat sijn laetste Testament krachtigh sijn/ en 'tselve niet en beletten ofte hinderen sal mogen de clausule derogatoir in't eerste Testament gestelt/ Te weten/ soo de Testateur hadde gewilt sijn eerste Testament wederropen te sullen sijn/ Ten sy in het tweede gestelt waer/ 'tsy by hem selven ofte uyt sijn last door den Notaris/ 'tgeheele Geloof/ Vader onse/ ofte diergelijcken.

Ende of wel door de generale wederroepinge de speciale clausule derogatoir niet te niet ghedaen wordt / Natta in Anth. hoc inter liberos num. 29. & Ias. in §. legatis num. 12. In de wederroepinghe vande clausule in individuo is echter ghenoegh dat speciael vermaen ghedaen wordt vande clausule derogatoir in maniere als boven/ ut tenet Bart. in l. si quis in princip. & de commun. op. testantur Paris. cons. 24. num. 9. vol. 2. & DD. congesti per Didac. Couver. in Rubric. de testam. in 2. part. num. 19. vers. tertia conclus. Natta in d. Authen. hoc inter liber. num. 31.

Hier wordt mede gevraeght of een volmaeckt Testament wederropen wordt van een ander dat onvolmaeckt ofte niet volkomen is/ Waer op de antwoort is/ Dat neen/ Ghelijck het volghens het segghen van Mascardus concl. 1288. num. 32. by alle

Doctoren wordt ghehouden/ Al waert schoon dat in't laetste begrepen was/ de clausule te niet doende/ etc. Als welcke clausule gheen kracht ofte werckinghe heeft/ wanneer het laetste niet en dooght/ Mantic. lib.3. tit.4. num.9. & lib.12. tit.1. num.79. Meyrer. de testament. success. lib.4. tit.11. num.21. Convar. in Rubric. de testam. in part.2. versic. advertendum.

Soo dat oock de legaten daer door niet wederropen sijn/ hoe wel de selve anders door des Testateurs naeckte wille benomen worden in l.3. §. ult. de adimend. legat. l. militis §. penult. de militar. testam. De reden is hier van/ Dat de Testateur dan eerst van het eerste Testament heeft willen wijcken/ als het tweede krachtigh soude sijn/ De causule Codicillair in het tweede onvolmaeckte Testament soude tot te niet doeninghe van het eerste volmaeckte niet kunnen helpen/ hoewel de legaten in het tweede Testament begrepen/ souden voldaen moeten worden/ overmits de erfgenaemen in het eerste Testament genoemt ende inneghestelt/ gehouden worden door de voorsz. clausule van het tweede Testament gebeden te sijn deselve upte te keeren/ Mantic. lib 6. tit.4. num.16. de Prætis lib.2. in t.1. dub.1. sol.17. Jae de Erfgenamen van het eerste Testament worden door de selve clausule gebeden de erffenisse weder te keeren aen de erfgenaemen in het tweede onvolmaeckte Testament geschreven/ Guido Papæ quæst. 513. Pereg. art.2. num.17. de fideicom. & Turrettus Tractat. de effect. & defect. Claus. Codic. quæst.102. & 103. by soo verre in het tweede Testament onderhouden soude sijn 'tgene inde Codicillen vereyscht wordt/ Ende dat d'onvolmaecktheyt van het tweede Testament alleen bestaet inde solemniteyten vandien/ ende niet in't gebreck van des Testateurs wille/ Turrett. qu.105.

'Tgene hier voor geseyt is/ Dat het tweede onvolmaeckte het eerste volmaeckte Testament niet te niet doet/ heeft geen plaetse wanneer tusschen het eerste eñ tweede verloop is van thien jaeren/ Alexand. lib.4. Consil 105. Vasq. de success. lib.2. §.17. num.74. & 75. & de testam. resol. lib.1. §.1. num.31. & §.2. num.7. & 10. Alwaert dat het eerste Testament inhiel de clausule derogatoir, ofte dat het gepriviligieert/ te weten/ onder de kinderen/ ofte ad pias caus. gemaeckt was/ ut extendit Vasq.

Vorder wordt ghevraeght/ Of een volmaeckt Testament wederropen ende te niet gedaen sy door des Testateurs naeckte wille/ Te weten/ soo hy nae't maecken van het testament seyde/

Jck

Ick en wil niet dat mijn Testament van waerden sal sijn/ Sonder yet vorder te doen/ ofte een ander erfgenaem te institueren ofte inne te stellen?

Daer op wordt geantwoordt/ dat het door de selve naeckte wille niet wederropen nochte te niet gedaen is/ Textus est in §. ex eo instit. quib. mod. testament. infirm. Mascard. Conclus. 1288. numer. 35.

Jae al waert dat de selve naeckte wille by de Testateur voor seven ghetuyghen te kennen gegeven waer/ ten sy datter verloop waer tusschen beyden van tien jaeren/ De Prætis lib. 4. interp. 3. dub. 2. num. 51. Alexand. lib. 3. consil. 30.

Indien bevonden werden twee Testamenten op eenen dagh gemaeckt te sijn/ ende dat niet en bleecke wat van beyden eerst ofte laetst gemaeckt waer/ soo sullen om d'onseeckerheydt wille d'selve geen van beyden gelden ofte van waerden sijn/ Iul. Clar. in §. Testamentum qu. ultim. Graff. §. Testamentum qu. 91. sive ultim. Mantic. lib 2. tit. 15. num. 17. Menoch. tractat. de adipiscend. possess. in remed. 4. num. 78. Ten sy in een van beyden yet ghemaeckt waer piæ causæ, 'tsy by tijtel van legaet ofte institutie/ overmits 'tselve van waerden gehouden moet worden/ Tiraquel. de Privilegiis piæ causæ Privil. 35. Ofte dat in een van beyden erfgenamen gemaeckt waeren/ die buyten Testament erven souden moeten/ ofte die in't besit der goederen bevonden werden / Villalob. vol. 1. commun. opin. lib. 18. in verb. Testamento duo.

XIV.

Legatere, maecke ende bespreecke 'tHuyssitten-huys, de Gasthuysen, mitsgaders 'tWeeshuys, ende den armen vande Duytsche Kercke, &c.

ALhier is wel in acht te nemen/ dat dese legaten aen Godtshuysen ende den armen gemaeckt/ in Rechten worden ghenoemt legata ad pias causas. Ad pias causas wort geseyt gemaeckt te sijn/ 'tgene aen kercken ofte aen kloosters gemaeckt ofte besprooken wordt/ Speculat. in tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliqua, vers. & scias, quod inter relicta & Bald. in Authent. Similiter in Princip. C. ad legat. Falcid. 'Twordt niet alleen geseyt gelaten te sijn ad pias causas 'tgene kloosters gemaeckt wordt/ maer me-

de 'tgene eenigh monick in't bysonder wordt ghemaeckt/ indien het geschiet upt een pver ende godtvruchtichept/ ende niet ten opsichte van maechschap ofte vrientschap/ Bald. in l. 1. vers. circa personam C. de sacros. Eccles. Ten tweeden 'tgene Gasthupsen wordt bespoocken wordt mede gesept ad pias causas gemaeckt te sijn/ Bald. consil. 5. lib. 3. Angel. consil. 117. & consil. 383. Ten derden wort gereeckent onder de legaten ad pias causas 'tgene den armen gemaeckt wordt/ Specul. in tit. de instrument. edit. §. Nunc verò aliqua vers. & scias quod Bald. in Authen. Similiter C. ad l. falcid. Bald. & Castrens. in l. illud C. de SS. Eccles. 'Twelck oock plaetse heeft in 'tgene yemandt maeckt aen sijne arme ende behoeftige vrienden/ Gloss. in c. 2. de sepulturis Bald. & Castrens. in l. 1. C. de S. S. Eccles.

Ten vierden/ 'tgene weduwen ende andere miserabile persoonen gemaeckt wordt/ moet mede verstaen worden ad pias causas gemaeckt te sijn/ Speculat. in titul. de instrument. edit. §. nunc vero aliqua vers. & scias quod. Bald. in Authen. Similiter C. ad leg. falcid.

Ten vijfden/ mede 'tgene gemaeckt wordt aen weesen/ Cardin. Flor. in Clement. 1. num. 13. qu. de testam. 'Twelck te verstaen is aen weesen die arm sijn/ Gloss. in c. omnis ætas gloss. ult. 12. qu. 1. Cardinal. Imol. & alii in c. significanti de Officio delegati. Alexand. cons. 121.

Ten sesten 'tgene gemaeckt wort tot rantsoen van gevangene/ l. Si quis pro redemptione, in illis verb. Piissimam ad ministrationem C. de donat. §. si unum de prædict. ibi, ex hac causa piisima in Authen. ut eum de appellat. cog. Bald. & Paul. Castrens. in l. illud. C. de SS. Eccles. Die doch 'tselve niet en verstaen van de gene die om eenige misdaet gevangen sijn.

Ten sevenden wordt gehouden ad pias causas gemaeckt te sijn 'tgene bespoocken is tot alimentatie ende onderhoudt/ L. Mela ff. de aliment. & cibar. legat. l. Sancimus C. de SS. Eccles. Gloss. in l. si cui annum ff. de annu. legat. Maer dat is te verstaen/ wanneer d'alimentatie ende 'tonderhoudt gemaeckt wordt aen arme luyden/ ofte de gene die hongers noot lijden/ ende niet aen andere die middelen ende geen gebreck en hebben/ Bart. in l. alio ff. de aliment. & cibar. legat. Bart. Imol. & Alexand. in l. Divi. ff. ad leg. falcid. Al waert schoon dat de Testateur verklaerde/ dat hy het maeckte om Godts wille/ Surd. in tractat. de aliment. tit. 8. privil. 1.

vil. 1. num. 3. Overmits pia causa meer genomen wort upt de armoede vanden legataris/ dan upt de woorden van de Testateur/ Edoch wordt de gene die rijck is/ ende evenwel van sijne middelen naer de conditie ende qualiteyt van sijn persoon niet leven kan voor arm gehouden/ende 'tgene hem upt saecken ende ten opsichte vandien ghemaeckt is/ verstaen ad pias causas ghemaeckt te zijn/ Bart. in l. 1. qu. 2. in princip. C. de S. S. Eccles. & ibidem Bald. vers. super quinta quæstione. Idem Bald. l. Si quis ad declinandum vers. circa tertium, C. de Episcop. & Cleric. Daer hy spreeckt van een Edelman/ die ghenoegh heeft om van te leven/ maer niet naer de ghelegentheyt van sijne waerdigheyt/ Barbat. Consil. 56. lib. 1.

'Twelck mede plaetsch heeft in een edelman die veel dochters hebbende/ deselve naer sijne waerdigheyt niet bequamelijck ten huwelijcke kan besteden/ Surd. in Tractat. de aliment. tit. 8. privil. 1. num. 10.

Ende hoewel de voorsz. legaten ad pias causas, ten hooghsten gepriviligieert sijn ende in dier vougen gelden/ datse ten uptersten uptgevoert ende voldaen moeten worden/ L. sunt personæ ff. de relig. & sumpt. fun. c. fin. de re judic. Dat de selve nochtans niet en hebben soodanigh voordeel ende vryheyt/ Dat daer door de echte kinderen de erffenisse voor soo veel de legitima aengaet/ hemluyden van natuyren toecomende/ te verminderen ofte benemen/ Authen. si qua mulier C. de S. S. Eccles. ubi Baldus num. 2. dicit. Dat de Vader sijn soon den legitimam niet en magh benemen/ al waert dat hy de selve Godt geven wilde/ overmits de soon gehouden wordt voor een schuldteysscher inde legitima, dewijle hem de selve naer 'trecht der natuyre toekomt/ Consentit. Iason in l. licet C. de pact.

Mitswelcken indien de legata ad pias causas soo groot waeren/ dat de legitima der erfghenamen daer door vermindert werde/ Te weten/ Soo yemandt eenigh Gasthuys ofte Weeshuys soo veel maeckte/ dat de kinderen daer door tot bedelaers werden/ Soo is daer aen moderatie van nooden/ ende 'texces der selver naer behooren af te snijden.

Ende waert oock saecke dat yemandt upt een goede meeninge yet maeckte dat aen sich selven een goedt werck waer/ ende tot Godes eere niet en streckte/ ofte aen een plaetse/ waer aen verboden is yet te maecken/ Soo magh soodaenighe maeckinghe tot

een ander ende tot Godes eere diensteliicker saecke aengeweyne ende gebruyckt worden / L. legatum civitati ff. de usu & usu fruct. legat. l. legatum ff. de adminiſt. rer. ad civitat. pertin. legatum enim non debet habere nomen pietatis, ſi per ſe non eſt pium gloſſ. in cauſ. admonere 33. qu. 2.

Maer indien het legaet tot geen godtloos ofte quaet eynde diende/ Soo sal des Testateurs wille gevolght ende niet verandert worden/ ten waere dan sulcks ter ordonnantie ende by goedt vinden vande hooge Overicheyt geschiede/ L. Si quis ad declinandam §. ſin autem nullus & §. hoc tamen locum C. de Epiſcop. & Cleric. Clement. 2. de religioſ. domib.

Vorder is hier te letten/ Indien 'tgemeen beste toeriede ende vereyschte dat eenige legaten ad pias cauſas tot behoudenisse vande ruste ende bevorderinge van 'twelvaeren der Republijcke behoorden aengeweynt te worden/ Dat in sulcken gevalle de hooge Overicheyt vry staet/ deselve daer toe te gebruycken/ Overmits 'tgemeen beste moet gaen voor private contracten ende Testamenten/ L. utilitas publica. C. de primipilo. cap. 1. de prohib. Feud. alien. per Frideric.

Ende is mede wel in acht te nemen/ Dat al waer 'tschoon dat het Testament te niet ende krachteloos gemaeckt wordt de legata ad pias cauſas echter by d'erfghenaemen voldaen ende betaelt moeten worden/ L. in teſtamento & l. Antonius ff. de fideicommiſſar. libertat. hier van sijn oock vorder te sien Bart. in l. 1. C. de Epiſcop. & Cler. & DD. in Authen. ex cauſa C. de liber. præter & in l. eam C. de fideicom.

XV.

Item N.N. mijne dienſtmaeght, die nu een tijt van, &c.

ONder de pias cauſas, worden (als voozen) mede gereeckent d'alimenta ende 'tonderhoudt als deselve gelijck wesende/ inder vougen/ dat 'tgene van 'teene geordonneert wordt/ oock mede in 'tandere gevolght ende onderhouden moet worden/ L. Mela ibi. Pietatis intuitu, ubi Gloſſ. Bart. & DD. ff. de aliment. legat. Panor. in Rubr. ext. de teſtam. Ten waere dan in rechten daer tusschen een bysonder onderscheyt gemaeckt ende bevonden werde/ Præſ. Everard. in loco ab aliment. ad piam cauſam, num. 12.

Nu

Nu wordt naer rechten gesept/ Dat in gelijcks maniere als inde legatis ad pias causas de quarta falcidia niet afgetoghen wordt/ Authen. similiter C. de falcidia. alsoo oock in't ghemaeckte onderhoudt ende de alimentatie 'taftrecken des voorsz. vierdendeels falcidia genaemt/ geen plaetsch en heeft.

Maer als d'alimenta ende 'tonderhoudt ghemaeckt wordt aen een rijck ende wel-hebbende persoon/ soo heeft het een andere gelegentheyt/ Ende worden alsdan soodaenige legaten/ inde privilegien de piis causis niet ghelijck geacht/ mitswelcken de falcidia daer van afgetrocken wordt. l. 1. ubi Bart. C. de fideicom. l. cum ij §. si in annos ff. de transact.

Ende of wel de gene die eeuwelijck gebannen/ ende op de galeye/ ofte andersints ad metallum gecondemneert sijn/ ende andere in rechten verboden persoonen/ by Testamente niet bespzoocken magh worden/ Soo wordt nochtans toegestaen/ overmits de legata ad pias causas georlost sijn/ Dat diergelijcke persoonen alimenta ende nootwendigh onderhoudt gelegateert ende gemaeckt worde/ Bart. in l. si in metallum ff. de his quæ pro non script. habentur. l. is cui ff. de Aliment. & cibar. legat.

Onder het woort alimenta worden verstaen kleederen/ om ende aen/ spijs/ dranck/ bedde/ huysinge/ ofte wooninge/ ende wat tot lijffelijck onderhoudt wijders behoort/ l. quos nos hostes 233. in fin. ff. de verb. signifi l. legatis ff. de aliment. legat. ubi Bart. l. victus ff. de verbor. significat & ibi Alciat.

Edoch en wordt onder de alimenta niet ghereeckent 'tgene ter discipline ende leeringhe uytgegeven moet worden/ Ten sy dat bewesen wordt des Testateurs meeninge mede geweest te sijn/ dat 'tselve soude volgen moeten/ d. l. legatis cum ll. seqq. ff. de aliment. legat.

In gevalle de Testateur niet uytdruckelijcken ende in specie vermelt hoe hoogh ende in wat manieren hy 'tonderhoudt uytgekeert wil hebben/ soo is te besien/ hoe hy de persoon te vooren ende voor sijn doodt heeft onderhouden/ Indien de maet van 'tonderhoudt daer uyt niet besloten kan worden/ soo salmen letten in wat voegen hy andere alimenta verstreckt heeft/ Maer soo oock daer uyt de maet niet en te vinden sijn sal/ soo sullen de alimenta naer gelegentheyt vanden boedel/ als mede de genegentheyt ende liefde des Testateurs/ te versorgen ende uyt te reycken staen/ L. pen. ff. de alim. Leg.

Soo-

Soodaenige gelegentheyt heeft het mede/ wanneer yemandt opgeleyt ende geboden wordt eenen op te brengen/ overmits oock in dien gevalle 'tgene tot 'slichaems nootdruft vereysche wort/ uytgekeert moet worden/ l. fin. ff. de aliment. legat.

Maer indien alleen spijs ofte mondt-kost gemaeckt wordt/ soo en worden daer onder geen kleederen/ schoenen/ nochte wooninge begrepen/ l. diariis 21. ff. de alimentis leg.

XVI.

Ende alsoo institutio hæredum ofte het stellen van erfgenaemen het fundament ofte principaelste hooft-poinct is, &c.

IN de institutie ende innestellinge der erfgenaemen is der Testamenten gantsche kracht ende vastigheyt geleghen/ ten opsichte deselve daer van de grondtveste ende 'thooft is/ sonder de welcke nochte de Testamenten/ nochte 'tgene daer inne geschreven is bestaen magh/ §. antè instit. de legat. l. 1. §. fin. & juribus ibi allegatis per Gloss. fin. & DD. ff. de vulgari & pupill. substit. DD. in Authen. ex causa C. de liber. præter.

Nu wort gevraeght in wat gedeelte van het Testament d'Institutio te stellen sy? Daer op geantwoordt wordt/ Dat in voortijden de institutie der erfgenamen moste ghestelt worden inden beginne/ ofte dat 'tandere dat voor de selve institutie gheschreven was van onwaerden/ maer de institutie selfs ende 'tgene daer nae volghde krachtigh ende van waerden was/ Maer huydensdaeghs is het even veel in wat ghedeelte van het Testament de selve innegevoeght wordt/ §. ante hæredis, instit. de legat. Ende dat dit de meeninge sy by de Doctoren aengenomen/ seyt Anton. Gomes. var. resol. tom. 1. cap. 2. num. 5. Vasq. de success. progress. lib. 2. §. 3. Eman. a. Costa. l. Gallus §. Et quid si tantum ff. de liber. & posth. Hoewel hy mede wil staende houden/ dat het den Testamente voortijden niet schaedelijck en was/ indien de institutie der erfgenaemen in't hooft niet ghestelt waer/ Ende dat nu gebruyckelijck is naer de gemeene stijle der Notarisen/ Dat de Legaten ende Fideicommissen ten beginne/ ende de institutie der erfgenaemen daer nae inde Testamenten ghestelt worden/ quod idem Gomes. ibi quoque testatur.

De erfgenamen mogen oock innegestelt worden met alderhande woorden/ Edoch alsoo/ dat daer uyt verstaen kan worden/ dat de Testateur de aengewesen ende genoemde persoonen/ 'tsy in alle sijne goederen ofte een gedeelte vandien heeft tot erfgenamen hebben willen / Mitswelcken/ soo de Testateur in't begin veel legata wech maeckt/ ende 'tselve gedaen sijnde/ voort set dese naevolghende woorden/ Alle 'tvordere/ dat ick achterlaeten sal/ sal moeten volgen ende geworden N. ofte N. ende N. Ende dat hy echter niet daer by en voeght (als wel behoort.) Ende wil dat deselve daer inne mijne erfgenaemen sullen sijn/ de selve daerinne instituerende/ etc. ofte diergelijcken/ Soo sal het evenwel voor een institutie ende innestellinge der erfgenamen ghehouden worden. Nam ut Imperator Constantinus ait. in l. quoniam C. de testament. quibuslibet confecta sententiis vel in quolibet loquendi genere formata institutio valeat: si modo per eam liquebit voluntatis intentio, nec necessaria sunt momenta verborum, quæ forte seminecis & balbutiens lingua profudit, &c.

Oock en isser niet aen gelegen/ ende doet het Testament geen hinder/ Soo de Testateur sijne erfgenaemen noemde met injurieuse ofte scheldtwoorden/ Te weten/ Dat hy seyde mijn soon N dien verkeerden boef/ dien schelm/ dien rabaut die my meer leets dan goedts gedaen heeft/ stelle ick tot mijn erfgenaem/ ofte diergelijcken/ Textus est in l. his verbis, §. 1. ff. de hæred. instit. faciunt notata per Iasonem in l. si quis de legat. 1.

Twelck een andere gelegentheyt heeft in een vreemde/ want dewijle het legaet ende de erffenisse tot een eere is/ l. sed & si mortis §. hoc autem solum ff. de legat. præstand. Soo en is de Testateur niet geoorlost daer uyt een smaede ende oneere te maecken/ mitswelcken het gehouden wordt/ of het niet geschreven ende by gevought waer.

Wijders staet wel in acht te nemen/ Dat de Testateur seeckere ende geen onseeckere persoonen/ tot erfgenaemen moet noemen/ Overmits de rechten willen/ Dat des Testateurs wille soo klaer ende openbaer sy/ dat men gewis weten magh wien hy tot sijne erfghenamen begeert/ l. quoties §. hæres & ibi Bart. ff. de hæred. instit. Maer soo wanneer uyt seeckere teeckenen ende omstandigheden sonder te missen afghenomen kan worden/ wie de persoon sy / die hy tot de erffenisse wil hebben/ Soo en schaedt het niet of schoon de naem van d'erfgenaem niet uytdruckelijck

geschreven waer/ L. in tempus §. quoties l. nemo ff. de hæred. instit. vide de his Bart. in l. quidam relegatus num. 3. ff. de reb. dubiis.

Insgelijcks wordt de institutie ende innestellinghe voor rechtmatigh gehouden/ Als de Testateur hem gedraeght tot een cedule/ daer inne hy sijns erfgenaems naeme aengeteeckent heeft/ Bart. in l. si ita scripsero ff. de Condit. & demonst. vide Iul. Clar. in §. Testamentum qu. 36. num. 2.

Oock magh de Testateur sijn erfgenaeme 'tsy met sijn eygen mondt noemen/ ofte door een ander laeten noemen/ de hac quæstione vide latius Iul. Clar. in d. §. testamentum qu. 37. per totum.

Maer aengaende de persoonen/ die tot erfgenaemen moghen innegestelt worden daer van handelen de Doctoren wijtloopich/ in tit. instit. de hæred. instit. & ff. eod.

Omme deselve in eene somme te begrijpen/ Soo moghen tot erfgenamen innegestelt worden/ ouders/ kinderen/ stomme/ doven uytsinnige/ quistgoeden/ minderjarige/ leecken geestelijcke ende kercken/ oock de gene die de Testateur niet gekent en heeft.

Maer den genen die gebannen ende in t ellende verwesen sijn en magh by Testament niet gemaeckt worden/ l. 1. C. de hæred. instit. Ten waere het bekeert soude worden tot haere tijdtlijcke noodtdruft ende onderhoudt/ Bart. in l. si in metallum ff. de his quæ pro non script. hab. l. is cui ff. de aliment. leg. Alciat. in l. nihil ff. de verb. signif.

Als oock de gene welcker ouders propter crimen læsæ Majestatis gecondemneert sijn/ l. quisquis §. filii C. ad l. Iul. Majest.

Mede heeft het soodanige gelegentheyt met de verboden ende niet toeghelaeten collegien/ l. 1. & 2. ff. de colleg. Illic. Edoch magh yeder persoon van dien bysonder geinstitueert worden/ ibidem.

Insgelijcks die in bloedtschande/ ende uyt verboden byslapen geboozen sijn/ Authen. ex complexu, C. de incest. nupt. Auth. licet C. de natural. liber. de quibus vide Iul. Clar. in §. testamentum qu. 31.

Natuyrlijcke kinderen/ wesende de gene die buyten huwelijck gebooren worden van persoonen/ die ten tijde van d'ontfangenisse ofte geboorte den anderen mochten trouwen/ magh by de Vader niet meer gemaeckt worden dan een twaelfde deel van sijn goederen/ indien hy wettighe kinderen heeft/ L. matre cum Auth. C. de natural. liber.

Maer

Maer een grootvader hebbende geen wettige kinderen/ kan een wettigh ende natuyrlijck kint van sijn natuyrlijcke soon/ ofte dochter tot sijn erfgenaeme innestellen ende noemen/ Gloss. l. fin. ff. de natural. lib. Bart. Alexand. Imol. Aret. Ias. in l. Gallus §. si quis ex suis ff. de liber & posth.

Kinderen van openbaere hoeren gebooren/ en mogen vande gene die sy vader noemen/ geene erfgenaemen innegestelt worden/ ità sentiunt omnes, Grass. §. institutio qu. 7. num. 10. vers. Si verò filius. Edoch moghen dese kinderen erfghenaemen gestelt worden van haere moeder/ §. novissime instit. de Senatuscons. Orficiano. Ten waer de moeder was van grooten huyse/ ende mede wettige kinderen hadde/ l. si qua illustris C. eod.

Oock en magh een vrouw by een man in overspel bekent/ende de man die haer alsoo bekent heeft elck anderen geen erfghenaeme maecken/ maer wordt d'selve d'erffenisse van de fiscus afgenomen/ L. Claudius, l. mulierem ff. de his quæ ut indign.

Ketters ende afvallighe van't oprecht Christen geloof kunnen oock geen erfgenaemen sijn/ L. Manichæos C. de hæretic. l. hi qui sanctam fidem C. de Apostat. l. nulli C. ne sanct. Baptis. iter.

Vorder Franciscaner Monicken/ de quibus vide Iul. Clar. d. §. Testamentum qu. 9.

Item een weduwe die binnen een jaer wederom trouwt/ l. 1. C. de secund. nupt. 'Twelck by de geestelijcke rechten verandert is/ c. pon. & ult. extr. de secund. nupt. & ibi gloss.

Vorder een vrouw/die van een ander dan van haer man baert/ Dauth. de testam. n. 303.

Die ten natuyrlijcken doodt verwesen sijn/ moghen mede tot geen erfgenaemen innegestelt worden/ Bart. in l. qui ultimo ff. de pœnis. 'tWelck oock noch huydensdaeghs niet verandert is/ estque communis opin. Grass. §. institutio qu. 5. quia est servus pœna & mortuo æquiparatur.

Ende ten laetsten mede niet/ alle de gene die niet gelegateert magh worden/ de quibus vide gloss. in §. legat. instit. de legat.

Voorts staet wel te letten/ Dat de Testateur als hy kinderen ofte kindts kinderen heeft/ 'tsy van mannelijck ofte vrouwelijck geslachte deselve uytdruckelijck tot erfgenaemen moet innestellen ofte uyt seeckere in rechten bekende ende uytgedruckte oorsaecken onterven/ want indien hy vande selve in het Testament niet en quam te roeren/ maer de selve stilswijgende voor by gingh/soo

 soude

soude het Testament voor krachteloos ende van onwaerden geacht ende gehouden worden/ §. 1. & §. sed hæc quidem instit. de ex hæred. l. Maximum vitium, c. de liber. præter. & auth. non licet ibidem.

Met sulcken verstande dat het Testament krachteloos sijn soude voor so veel de innestellinge der erfgenamen aengaet/ maer niet belangende de legaten ende andere dispositien ende maeckingen/ overmits de selve in haere kracht ende waerde blijven/ Insonderheyt indien de Clausule Codicillair inden Testamente begrepen sal sijn/ Authen. ex causa C. de liber. præter. ubi DD.

XVII.

In alle mijne goederen, roerende ende onroerende, gerechticheden ende inneschulden, die ick metter doot ontruymen ende in eeniger manieren achterlaten sal, 'tsy waer ende tot plaetse, &c.

HEt staet den Testateur vrij sijne erffenisse ende goederen onder sijne erfgenamen te verdeelen in soo veel deelen als 't hem believt/ Edoch alsoo dat 'tselve geschiede vande geheele erffenisse. Want indien hy inde voorsz. verdeelinge yetwes uytgelaten hadde soo soude 'tselve sijne erfgenaemen elck pro rata accresceren ende aenwassen/ l. quæ Pater ff. famil. Ercifcund.

Overmits de rechten niet toe en laten/ dat yemandt in sijn Testament voor een gedeelte erfgenaemen noeme/ ende voor een gedeelte niet/ §. hæreditas, Instit. de hæreed. instit. jus nostrum, (inquit Pomponius) non patitur aliquem testatum & intestatum decedere, l. jus nostrum ff. de reg. juris.

Waer uyt dan volgen moet/ Of 'tsaecke waere dat de Testateur yemandt simpelijck erfghenaem maeckte voor een gulden/ ende niet en schreve eenige andere erfgenaemen inde vordere goederen/ Dat alsdan de geheele erffenisse tot de gulden wort getrocken/ ende ten voordeele vande voorsz. gheschreven erfgenaeme/ sonder eenige verminderinge komen sal/ d. §. hæreditas instit. de hæred. instituend. & d. l. jus nostrum ff. de reg. juris.

Indien des wederom de Testateur aen verscheyden erfghenaemen soo veel ghemaeckt hadde/ dat d'erffenisse 'tselve niet en

konde

konde uytbrengen/ Soo sal d'erfgenaemen 'tkort elck pro rata af-gaen moeten/ §. videamus instit. de hæred. instit.

Ende of 'tgebeurde dat de Testateur inde institutie ende inne-stellinge van verschepden erfgenamen geene gedeelten en noem-de/ soo moeten de selve in de erffenisse noodtsaeckelijck komen by gelijcke gedeelten/ Maer indien eenigher ghedeelten begroot waren/ ende van een der erfgenamen niet/ so sal de gene voor de welcke geen begrootinge gedaen sal sijn/ 'tgene boven de uytge-druckte gedeelten van d'erffenisse overschieten sal/ alleen genie-ten/ Ofte soo daer meer sonder gedeelten geschreven waeren/ soo sullen de selve in't overschot komen by gelijcke gedeelten. Ende gevallende/ dat de ghedeelten/ die uytgedruckt mochten sijn/ de geheele erffenisse wech naemen/ soo sullen de gene die in ghedeel-ten innegestelt sijn elck pro rata van haere gedeelten/ de halve erffenisse ende die in geen ghedeelte sal ofte sullen geinstitueert sijn/ de wederhelfte vandien ghenieten/ §. si plures, instit. de hæ-red. instit.

Ten waere de Testateur nae 'twegh maecken vande gheheele erffenisse geseyt hadde/ Ende in alle 'tvordere instituere ick N. Overmits de selve N. niet hebben en sal/ als niet overghekle-ven sijnde/ l. Item quod Sabinus §. Sed si asse expleto vers. aliter absque §. de hæred. instit. gloss. in d. §. Si plures. in verb. in dimidiam partem.

Inde rechten wort de verdeelinge vande erffenisse (die in't ge-heel genoemt wordt gedaen As) in twaelf gedeelten/ waer van yeder genoemt wordt vncia, sijnde een twaelfde ghedeelte/ Ende meer dan een der selver gedeelten worden genoemt/ als volghe

Sextans,	twee twaelfde gedeelten/ ofte een sestendeel/
Quadrans,	drie twaelfde gedeelten/ ofte een vierdendeel/
Triens,	vier twaelfde gedeelten/ ofte een derdendeel/
Quincunx,	vijf twaelfde gedeelten/
Semis,	ses twaelfde gedeelten/ ofte de helfte/
Septunx,	seven twaelfde gedeelten/
Bes,	acht twaelfde gedeelten/ ofte twee derdendeelen/
Dodrans,	negen twaelfde gedeelten/ofte drie vierdendelen/
Dextans,	tien twaelfde gedeelten/
Deunx,	elf twaelfde gedeelten.

Maer indien nu de Testateur verscheyden erfgenaemen in sekere gedeelten innestelde/ t'saemen meer bedragende dan de gheheele erffenisse/ Soo wort verstaen/ dat hy in plaetse van twaelf d'erffenisse verdeelt heeft/ in vierentwintich ghedeelten/ Ende dienvolgende begeert dat 't overschot vande vieren twintigh gedeelten/ die gene hebben sal/ wiens gedeelte niet begroot sal sijn/ Als by exempel/ de Testateur noemt tot erfgenaemen vier persoonen/ te weten.

A. in de helfte/ sijnde ses twaelfde paerten.

B. in een derdendeel/ sijnde vier twaelfde gedeelten.

C. in een vierdepaert wesende drie twaelfde gedeelten vandien.

D. mede sonder eenigh gedeelte te begrooten.

Mitswelcken de gene/ wiens gedeelten genoemt sijn/ t'samen bedragende dertien twaelfde gedeelten sijnde meer als tgeheel/ t'saemen hebben sullen dertien vierentwintighste gedeelten/ in plaetse van dertien twaelfde gedeelten/ ende de gene wiens gedeelte niet en is genoemt/ de vordere elf vierentwintighste gedeelten/ §. & si plures instit. de hæred. institu; l. ex uncijs, & l. quæsitum ff. eod.

De erfgenaem magh innegestelt worden 't sy suyver ofte onder conditie/ maer niet van een seeckeren dagh af/ namentlijck of geseyt mochte worden: Ick instituere N. om erfgenaem te wesen/ drie ofte vier jaeren/ eer hy sal komen te sterven/ de reden is: Op dat niet yemandt met ende sonder Testament en kome te sterven/ d. l. Ius nostrum ff. de reg. jur. §. hæres & purè instit. de hæred. institu.

Alsoo en magh geen erfgenaem innegestelt worden tot een seeckere tijdt toe/ d. §. hæres purè. Overmits dat de gene die eens erfgenaem is/ niet en magh aflaeten erfgenaem te wesen/ l. & si sine, §. sed quod, in fin. ff. de minor, & l. ei qui solvendo ff. de hæred. institu. Waeromme de ghene die van seeckere tijdt af/ ofte tot een tijdt toe tot erfgenaem innegestelt wordt/ verstaen moet worden suyver geinstitueert te sijn in allen schijn/ als of geen tijt daer by geschreven geweest waer/ en dat in faveur vande uyterste willen/ d. §. hæres & purè, & l. hæreditas ex die ff. de hæred. instit. Maer een onseeckeren dagh magh inden Testamente geschreven worden/ te weten/ yemant tot d'erffenisse niet ontfanckelijck sijnde/ magh worden innegheftelt/ om erfgenaeme te wesen/ als hy tot d'erffenisse soude mogen worden toegelaten/ ende daer toe gequa-

qualificeert soude sijn/ l. tempus ff. eod. Overmits de onseeckere dagh inde innestellinge een conditie maeckende is/ l. dies incertus ff. de condit. & demonstrat.

'Tgene hier voor mede geseyt is dat d'innestellinge der erfgenaemen magh geschieden onder conditie/ 'tselve is te verstaen van een conditie die eerlijck/mogelijck/ ende niet tegens de rechten ende goede manieren is/ Mitswelcken een oneerlijcke/ onmogelijcke/als oock tegens de rechten ende goede manieren strijdende conditie inde uyterste willen voor niet geschreven wort gehouden/ ende magh de innegestelde erfgenaeme stellende deselve te rugge d'erffenisse vrpelijck ende suyver aenvaerden/ §. Impossibilis conditio. instit. de hæred. institu. l. conditiones ff. de condition. instit. l. obtinuit ff. de condit. & demonst. De ordinarise glosse over d. l. impossibilis conditio spreeckt van vierderleye onmogelijcke conditien.

De eerste is onmogelijck van natuyren/ Te weten/ Soo de Testateur seyde/ Ick stelle u tot erfgenaeme indien ghy met u vinger den hemel sult raecken/ §. si impossibilis est, instit. de inutilib. stipulat.

De tweede is onmogelijck naer rechten/ in die dingen die teghens goede seden ende manieren strijden/ overmits de rechten houden de selve ons onmogelijck te sijn/ L. filius ff. de condit. instit.

De derde is onmogelijck inde daet/ Te weten/ Indien de Testateur seyde/ Ick maeck u mijn erfgenaem/ indien ghy my een gouden bergh schenckt/

De vierde is een onmogelijckheyt van verwerringe ofte twijfelachtigheyt:

Ende als soodanige onmogelijcke conditien inde contracten gestelt worden/ soo maecken de selve die te niet/ d. §. si impossibilis cum ibi notatis. Overmits de gene/ die onder soodaenighe conditien yet belooft niet en schijnt meeninge ofte wille te hebben/ van hem selven te verbinden/ ut ibi dictum est.

Maer de uyterste willen worden door de selve onmogelijcke conditien niet vernietight/ als wordende soodanige conditien gehouden/ als of die daerinne niet by gevought en waeren/ 'twelck waerachtich is inde twee eerste specien/ want als de Testateur deselve daerinne byset/ Soo is het een teecken dat hy het spottelijck doet/ willende echter/ dat de geinstitueerde erfghenaem sijn

sal/

sal / Maer d'andere twee specien van onmogelijckheyt vernietigen d'innestellinge/ overmits de rechten daer uyt vermoeden/ dat de selve geen ernst geweest sy/ secundum gloss. d. §. impossibilis conditio l. cum hæres. §. 1. ff. de statu liber & l. si Titius ff. de condit. institu.

Wanneer de Testateur d'erfgenaem heeft inneghestelt onder een eerlijcke ende mogelijcke conditie/ Soo is hy gehouden deselve in alles nae te komen/ l. qui hæredi, in princ. & l. Mevius ff. de condit. & demonst. Dewijle hy de conditie niet voldoende van de erffenisse uytgesloten soude worden/ L. Conditioni C. de instit. & substitu.

Ende indien veel ofte verscheyden conditien gesamentlijck gestelt waeren/ soo moeten de selve alle naegekomen worden/ maer soo die verscheydentlijck gestelt waeren/ Gelijck of de Testateur seyde/ Indien ghy dit ofte dat doet/ Soo is't ghenoegh/ dat hy een van beyden naekomt/ §. si plures instit. de hæred. institu. l. si hæredi ff. de condit. institu.

De Testateur magh mede tot erfgenaeme stellen een uytlandigen ende vreemden dien hy niet en kent/ ende is de innestellinge daeromme niet onkrachtigh/ d. §. si plures & l. extraneum C. de hæred. institu.

Voorder/ wanneer de Testateur verscheyden erfghenaemen maeckt/ ende onder de selve sijn soon mede innestelt alleen in een gulden ofte een pontgroot/ Soo nemen wel d'andere erfgenaamen haere gedeelten/ maer indien bevonden wordt/ dat de soone sijne legitimam niet en heeft/ soo moeten d'andere de selve uyt hare gedeelten verdullen/ §. sed hæc ita institu. de inofficios. testament. l. omnimodo testatorum C. eod. Doch heeft 'tselve gheen plaetse/ l. non Codicillum C. de testam. l. ei qui ff. de conditio. instit Gelijck daer van wijders te sien sijn Goveanus in tit. de substit. in princ. num. 3. Wesenbec. super institut. §. de Codicill.

By dese passagie is mede te mercken/ dat een Vader de macht heeft/ in een Testament ofte Codicil sijn erffenisse ende goederen onder sijne kinderen te verdeelen in ongelijcke deelen/ ende diensvolghende d'eene meer als d'andere te maecken/ sonder dat de twangenougende kinderen daer teghens yet doen ofte voornemen mogen/ als gehouden sijnde haer nae de selve verdeelinge te gedraegen/ Textus in l. quoties C. famil. Erciscund. text. in l. parentibus C. de inofficios. testam. ubi Ias. l. quæ Pater ff. famil. Ercisc. l.

si filia,

si filia, §. Papinianus ait ff. d. t. Alwaer geseyt wordt/ dat de Vader een vande kinderen opleggen magh/ alle de schulden te betalen/

Edoch heeft 'tselve mede sijn maet/ Aengesien het in des Testateurs vermogen niet en is/ door soodaenige ongelijcke verdeelinge yemandt van sijne kinderen in sijne legitima te verkorten overmits de selve geen afbreck in't minste lijden kan/ d. l. Parentibus C. de inoffic. testam. Authen. unde si & Parens C. d. t. ubi Ias. num. 2. & seqq.

Omme nu mede te spreecken selfs vande erffenisse ende goederen waer van gedisponeert wordt/ Soo dient gelet/ Wanneer simpelijck geseyt wordt/ In alle mijne goederen/ dat daer mede niet alleen worden verstaen/ roerende ende onroerende goederen/ maer oock mede actien ende crediten/ ofte gerechtigheden ende inneschulden/ L. Bonorum ff. de verbor. signif. Maer indien by het woort (goederen) bygevoucht worden de woorden (roerende ende onroerende) soo en worden actien ende crediten, ofte gerechtigheden ende inneschulden/ als wesende een derde specie van goederen/ daer onder niet verstaen/ l. à divo pio §. in venditione ff. de re judicata, l. quam Tuberionis §. in pecul. ff. de pecul. Waeromme de Notarisen doolen/ die meenen dat onder de bygevouchde woorden (roerende ende onroerende) meer begrepen soude sijn als onder 'tsimpele woordt (goederen) ende dat sy voordeel doen met veel woorden te gebruycken/ daer sy ter contrarie achterdeel ende schaede veroorsaecken/ Arius Pinell. de bon. matern. Part. 1. Prælud. 1. num. 24. & seqq.

De vraege is alhier/ in gevalle een Testament gemaeckt waer in een landt daer het bestaen mochte voor een Notaris ende twee getuygen/ gelijck alhier in Hollandt ende Westvrieslandt/ of sodanigh Testament mede krachtigh soude sijn/ noopende de goederen buyten 'tselve landt in een ander gebiedt gelegen/ daer by avontuyr meer solemniteyten vereyscht ofte de civile rechten onderhouden worden? Waer op geantwoordt wort/ met jae/ Want nae der Doctoren ghemeene opinie de ordonnantie disponerende vande solemniteyten der Testamenten haer mede uytstreckt buyten 'tlandt/ daer deselve gemaeckt sijn/ inder vougẽ/ dat d'erfgenaeme uyt krachte vanden Testamente aenvaerden magh/ alle de goederen/ op wat plaetsen de selve oock gelegen mochten sijn/ dienvolgende des Testateurs gheheele recht ghenietende/

Overmits aengaende de solemniteyten de gewoonte ende 'tgebruyck aengesien wordt/ vande plaetse daer de saecke ghedaen ende de actus gecelebreert wordt/ vide Andr. Gail. practic. observ. lib. 2. observ. 123. num. 1. & 2. De welcke aldaer seyt/ Dat men de belangende de Contracten/ de plaetse daer 'tselve aengegaen is/ aengesien moet worden/ Overmits een contract/ gemaeckt naer de solemniteyten/ inde plaetse van 'tcontract vereyscht sich streckende is/ over alle de goederen/ alwaert schoon/ dat inde plaetse daer de goederen gelegen sijn/ meerder solemniteyt van nooden waer/ 'twelck hy bewijst met verscheyden texten ende Doctoren. Hoe wel hier voor is geseyt/ dat de erfgenaeme alle de goederen magh aenvaerden/ soo wel die in andere landen/ als die in het landt/ waerinne het Testament gemaeckt is/ gelegen sijn/ soo is echter 'tselve te verstaen alleen van roerende goederen in andere landen gelegen/ maer niet van vaste ende onroerende goederen/ overmits de ordonnantien/ statuten ende 'tgebruyck der plaetsen daer de selve geleghen sijn ghevolght worden moeten/ Ende sien dienvolgende de roerende goederen op de persoon/ ende de onroerende op de plaetse daerse gelegen sijn/ Gail. d. l. 2. observat. 124. num. 18. Peckius de testam. conjug. lib. 4. cap. 36.

XVIII.

Met sulcken verstande dat de selve mijne kinderen daer uyt mijne schulden ende legaten voldoen sullen, &c.

MEn en mach inde erffenisse ende goederen des Testateurs niet meer reeckenen/ dan 'tgene nae betalinge der schulden suyver blijft ende overschiet/ Bona intelliguntur cujusque, quæ deducto ære alieno supersunt, inquit Iuriscons. Paulus in l. sub signatum §. bona ff. de verbor. siguific.

Mitswelcken de Testateur alhier billick ende met goede reden wil/ dat voor eerst sijne schulden sullen betaelt worden/ nae dien de schulden niet voor een vry eygen/ maer voor een vreemt goet te houden sijn/ vande welcke hy tot der schult-eysschers naedeel niet disponeren magh/ l. cum pater. §. mundo, in verb. de pecunia sua testari ff. de legat. 1. c. filius extr. de testament.

Soo dat oock daeromme de legaten van te voren uyt d'erffe-

nisse moeten voldaen/ ende daer van afgetrocken worden/ l. fin. §. sin autem C. de bonis quæ lib.

Van gelijcken en moghen vreemde erfgenaemen de erffenisse niet aenvaerden/ ten sy de kinderen haer natuyrlijck aendeel alvooren afgescheyden ende toegestelt worde/ l. Papinianus §. quarta autem ff. de inoffic. testam. Iason in Authent. novissima C. eod. tit. per illum textum, adde Gail. lib. 2. Observ. 112. num. 3.

Voor al moeten afgetrocken worden de doodtschulden / Jae al waert dat de boedel met andere schulden so seer beswaert waer dat de selve daer uyt niet betaelt konden worden/ soo souden echter de doodtschulden voor afgaen/ eñ de schuldteyschers de schade vandien lijden moeten/ L. impensa enim. ff. de religios. & sumptib. funor. Couvar. tom. 1. de testament. Cap. Raynaldus 18. §. 3.

XIX.

Dat voorts mijn voornoemde soon alle mijne kleederen, kleynodien, ende geweer, &c.

Onder mans kleederen wordt begrepen 'tgene de man tot sijn lijfs gebruyck gedaen maecken heeft/ onaengesien het de forme magh hebben van vrouwen kleederen / overmits niet soo seer op de forme als op't gebruyck daer toe het is gheschickt ende gemaeckt/ gelet wordt/ de quibus textus in l. vestis l. Argumento §. Si quis addiderit l. inter vestem ibi. Si & ipse solitus fuerit uti quadam veste, quæ etiam mulieribus conveniens est ff. de auro argento, mundo &c. legat. Edoch wordt 'tselve verstaen indien de man die sonder eenighe opspraeck ghebruycken magh/ Ita est textus in d. l. vestis, ibi. quibus sine reprehensione vel vir vel uxor utatur.

Mede is wel te mercken/ dat de stoffen die tot mans ofte vrouwen kleederen gevonden worden / ende doch tot kleederen noch niet gesneden sijn/ onder de kleederen niet en sullen ghereeckent worden/ maer by d'erffenisse moeten blijven/ maer dat die behooren tot de kleederen/ wanneer die gesneden hoewel niet opgemaeckt sijn/ l. librorum §. unde de legat. 3. l. eum aurum §. infecti l. vestimentum ff. de aur. argent. mund. legat.

Indien eenige knoopen/ koorden/ passementen/ ende diergelijcken worden gevonden/ hoewel niet aen ofte opgenaept sijnde/

soo worden die echter soo tot der mans/ als der vrouwen kleederen/ gereeckent als offe al aen ofte opgenaept waeren/ d. l. Cum aurum §. plane & seq. ibi, etsi non sint clavi vestimentis consuti tamen veste legata contineri d. l. vestis, in princ.

XX.

Ende mijn voorsz. dochter mijns huysvrouwes kleederen ende kleynodien, &c.

Voor vrouwen kleederen wordt gehouden alle 'tgene tot het lichaem van een vrouw behoort/ ende een man te draeghen niet en betaemt/ de quibus in d. l. vestis.

Ghenomen dat de man sijn wijf kostelijcke kleederen hadde aengemaeckt/ oock goude ringhen/ kettingen/ braseletten/ ende andere kleynodien gekost/ Soo wordt gevraeght/ of alsulcke kleederen ende kleynodien/ nae 'toverlijden van 'twijf op haere erfgenaemen moeten komen/ ofte inden gemeenen boedel blijven? Op dese vrage wordt geantwoordt/ Indien de man/ soodaenige kleederen ende kleynodien geschoncken ofte gekost hadde/ omme daegelijckx te draegen ende gebruycken/ Dat de selve in sulcken gevalle moeten gaen op haere erfgenaemen/ Maer soo hy deselve kleederen ende kleynodien aengemaeckt ende gekost hadde/ dat sy die niet als andere ghemeene kleederen ende kleynodien/ maer alleen op hooge feesten/ bruylosten ende maeltijden tot een bysonder cieraet soude draegen ende gebruycken/ ende dat alsdan niet bewesen sal worden/ dat hy haer deselve in eygendomme geschoncken heeft/ Soo nemen haere erfgenaemen haere daegelijckse cleederen ende kleynodien/ ende worden d'andere kostelijcke bruylofts/ ofte hooghtijdts-kleederen ende kleynodien den man ofte sijne erfgenaemen aenghedeelt/ Edoch sullen hier inne des mans middelen/ staet ende afkomste in acht te nemen ende t'overwegen sijn/ hier van sijn wijders te sien Iul. Clar. lib. 4. sentent. §. donatio, qu. 10. nu. 3. & Andr. Gail. lib. 2. observ. 91. per tot.

Dat mijn voornoemde dochter voor uyt hebben, ende inden ghemeenen boedel niet sal inbrenghen moeten, &c.

HEt is buyten twijfel/ dat een Vader 'tvermogen heeft sijn dochter voor uyt te maecken haer huwelijcks goedt/ Authen. ex testamento C. de collat. Ende wordt alsdan de selve niet inde legitimam ofte natuyrlijcke erffenisse gereeckent/ Maer indien de Vader sijn dochter het huwelijcks goedt niet uytdruckelijck voor uyt en maeckt/ soo is sy schuldigh ende gehouden 'tselve inden gemeenen boedel inne te brengen/ ofte moet soo lange stille ofte te rugge staen/ tot dat de andere susters ende broeders daer tegens mede soo veel bekomen ende genoten sullen hebben/ l. filiæ, l. illam C. de collat.

Hier valt de vraeghe voor/ Of de dochter nae 'toverlijden van haer Vader gehouden is niet alleen haer huwelijcs goedt 'twelck haer Vader haer man tot onderstandt van 'tHuwelijck gegeven heeft/ inden gemeenen boedel moet innebrengen/ maer oock mede gedoogen moet/ dat haer afgekort worden de kleederen ende klepnodien/ die haer Vader haer in sijn leven ghekoft heeft? Waer op gheantwoordt wordt/ dat de kostelijcke kleederen/ te weten/ flouweele/ damaste/ satijne/ ermesijne/ oock heerlijcke klepnodien ende juweelen/ als namentlijck goude kettingen/ ringhen/ braseletten/ edele gesteenten/ ende diergelijcken haer by haer Vader gekoft/ van haer Vaders erffenisse haer moeten afghetrocken worden/ ten waere haer Vader daer van anders gedisponeert hadde/ Edoch en worden inde schepdinghe soodanige kleederen ende klepnodien niet soo hoogh ende duyr gheschat/ als die by de Vader gekoft sijn/ maer worden gepriseert op de prijs/ diese nae des Vaders doodt souden gelden mogen/ Maer eerlijcke daeghelijckse cleederen/ ende cieragie haer by de Vader ghekoft/ daer mede sy daegelijcks naer haer Vaders staet/ ende afkomste/ den selven ter eeren gegaen heeft/ en mogen haer geensints afgetogen worden/ Edoch moet desen aengaende ghelet worden op des Vaders uyterste wille/ ende wat het ghebruyck ende de ghewoonte van yeder plaetse ende landt medebrenghe/

brenght/ de his videndi Bart. in l. in quartam ff. ad l. falcid. Alexand. Consil. 27. num. 10. vol. 5. Bald. in l. filiæ num. 15. C. famil. Ercifcund. Clar. lib. 4. sentent. §. donatio qu. 10. Gail. lib. 2. observ. 91. num. 5.

Wat de kosten aengaen/ die de Vader ter saecke vande bruyloft ende aenkleven vandien gehade magh hebben/ deselve mogen de kinderen nae sijn doodt niet afgetrocken worden/ Bald. in Authen. ex testamento C. de collat. vital. Nemausensis in tractatu suo de Collat. qu. 23. Overmits de Vader daer van de eere heeft/ ende de kinderen daer van niet op en steecken/ Alvar. Valasc. in praxi partitionum c. 13. num. 55. Chenu ad Papon. lib. 21. tit. 7. num. 4.

De schenckagien ende vereeringhen die by de vrienden op de bruyloft gedaen worden/ worden gedeelt in dese maniere/ Te weten de gene die vande sijde vanden Bruydegom geschoncken ende vereert sijn/ by dessels erfgenaemen/ ende de gene die vande sijde vande bruyt gekomen sijn/ by haere erfgenamen/ Clar. lib. 4. sentent. §. donatio qu. 10. num. 2. Cagnolus in l. contractus ff. de reg. juris.

Maer 'tgene de kinderen van andere op besterft ofte haer van andere geschoncken wordt/ en magh men haer van haer Vaders ofte moeders erffenisse niet afkorten/ als wordende ghehouden voor haer eygen goedt/ soo dat sy het voor uyt nemen moghen/ ende daer nae in ghelijcke deelinge komen/ Text. in l. final. Cod. de collat.

Voort en worden mede de kinderen niet afgetogen/ ofte sijn de selve niet ghehouden inne te brengen/ renten ofte vruchten van't huwelijcks goedt/ ghevallen voor de doodt vande ouders/ ende dienvolgende voor de tijdt dat d'erffenisse opbestorven is/ d. Papon. lib. 21. tit. 7. num. 4.

XXII.

Dat mijn voornoemde soon daer tegens &c.

Dickwils rijsen tusschen broeders ende susters veele geschillen ende oneensheden/ overmits sy begeeren begrootinge tegens 'tgene aen d'eene meer als aen d'andere te kost geleyt is/ Maer indien de Vader by sijn dispositie begeert/ dat sijn soon 'tgene hy gekost heeft/ niet afgekort worden/ maer 'tselve voor uyt behouden

den sal/ soo moet 'tselve naegekomen ende geachtervolght worden/ ten waere de andere kinderen haere behoorlijcke legitimam niet hebben konden/ In welcken gevalle de legitima verbult moet worden/ l. filiæ, l. filiam cum fratribus, l. à Patre, C. de collat. l. 1. §. Pater ff. eod.

Waert nu saecke/ dat de Vader desen aengaende niet voor uyt gemaeckt/ ende echter om boucken ende andere onkosten ofte behousten voor sijn soon/ meer dan voor sijne andere kinderen betaelt ende uytgheкeert hadde/ Soo wordt dienaengaende ghevraeght/ Of deselve boucken ende andere onkosten inne gebraght ofte hem gekort moeten worden?

Hier op is d'antwoort/ Wat de Vader uyt vaderlijcke liefde ende genegentheyt voor sijn soon/ tot uytrustinge ten krijge/ studeren / boecken / ende anders verstreckt heeft / dat de soone niet gehouden is 'tselve inne te brengen/ ofte dieshalven eenige kortinge ofte aftreck te laeten doen/ L. quæ Pater ff. de famil. Ercisc. vide Latius Bart. in l. si filia. §. Neratius, d. t. & in l. omnimodo §. fin. C. de inoffic. testamen.

'Twelck mede plaetsch heeft/ Al waer't schoon/ dat de soon 'tgelt hem by sijn Vader ghesonden noch onverteert by hem in handen hadde/ als in sulcken gevalle noch mede niet gehouden sijnde 'tselve inne te brengen ut habetur per Bart. Bald. Alber. de Rosat. & Ias. in Auth. quod locum C. de collat.

Soodaenige meeninge ende gelegentheyt / heeft het oock met de onkosten/die de Vader gehadt heeft niet sijns soons promotie/ overmits mede deselve niet afgetoghen moghen worden Bart. in l. 1. §. nec castrense, in verb. quod digintatis nominis ff. de collat. Bald. in auth. ex testamento C. de collat.

Maer de Vader overlijdende voor ende alleer de soon tot sijn Gradum Doctoratus gekomen is/ soo is de vraege: Of de broeders eñ susters gehouden sijn/ de kosten tot den selven gradum uyt den gemeenen boedel voorts te laeten volgen? Waer op geantwoordt/ wort dat sy het niet en sijn gehouden Bart. quem alij communiter sequuntur in d. l. 1. §. Castrense ff. de collat. Bald. in l. Filiæ cujus C. Famil. Ercisc. l. Si filia nupta ff. eod. tit. Cynus, in l. filiæ licet C. de collat. Ende wat vande Doctoren geseyt wordt/ wordt mede verstaen vande licentiaten Bald. in l. 1. ff. soluto Matrimo. & idem Bald. in Auh. habita. C. ne filius pro patre &c. Imol. in proæmio Sexti Decretal.

Soodae-

Soodaenige kosten als een Vader aen sijn soon heeft/ sullen tot geen volgh-exempel getrocken mogen worden/ als of nae des Vaders afsterven voor andere kinderen mede soo veel upt den gemeenen boedel soude betaelt/ ende uptgekeert moeten worden/ maer willen d'andere soonen nae haers Vaders aflijvighept/ in den krijgh trecken/ studeren/ doctoreren/ ofte huwelijcken/ mogen 'tselve doen upt haer epgen/ maer niet upt den ghemeenen buydel. Ita singulariter dicit Bartol. in l. fin. §. in servis C. de bon. quæ liber. & in l. Si qui originem. §. fin. ff. de muner. & honor.

Alhier sijn in acht te nemen dese naevolgende bysondere exceptien.

Als ten eersten/ Wanneer de Vader de kosten in sijn gewoonlijck schuldt-register ofte boeck aengeteeckent/ ofte van sijn soon handtschrift/ ofte bekentenisse genomen hadde van penninghen voor hem betaelt/ ofte anders hadde geprotesteert ofte hem vermercken laeten/ dat hy de onkosten hem niet gheschoncken ofte quijt gescholden hadde/ Soo en kan de soon in sulcken gevalle geen voordeel hebben/ maer moeten de onkosten van sijn erffenisse afgetrocken worden/ d. l. quæ pater, ibi, Si non credendi animo pater misisse comprobatus fuerit ff. famil. Ercisc. per notata in l. Nesennius ff. de negot. gest. Bart. & Bald. in l. paterno & l. Alimenta. C. Negot. gest.

Ten tweeden/ als de soon het geldt hem toeghesonden met bancketeren/ brassen/ suppen/ lichte vrouwen/ ende diergelijcken onnuttelijcken door brenght/ Soo magh men 'tselve geldt mede vrpelijck aftrecken/ Bart. Bald. & Ias. in Auth. quod locum C. de collat. & in l. filiæ cujus C. famil. Ercisc. vide vital. Nemausen. in tractatu suo de collat. qu. 18.

Ten derden/ In gevalle de soon van sijn moeder/ grootmoeder ofte andersints/ selfs epgen goedt heeft/ Soo wordt het daer voor gehouden/ dat de Vader de kosten eer daer van heeft ghedaen/ dan tot naedeel van sijne andere kinderen upt sijne middelen/ ende worden mede alsdan deselve de soon afgekort/ Bart. in l. 1. §. Nec castrense ff. de collat. sequitur Ias. in d. Auth. quod locum C. de collat.

Ten vierden/ Soo wanneer de soon van sijn Vaderlijcke erffenisse gerenuntieert heeft/ mits dat sijn Vader de kosten van sijn studie betaelen soude/ ende hy nae sijn Vaders doodt de renuntiatie niet en begeert te houden (gelijc hy die te houden niet schuldigh

digh en is indiense niet met een eedt bevestight wort) soo kan hy soo lange te rugge gehouden worden/ ende moet soo lange stille staen/tot dat hy de verleyde kosten voldaen sal hebben/ofte d'andere kinderen daer jegens begroot sullen sijn/ ofte sullen hem de selve afgetrocken worden/ Odofred. Bald. & Ias. in l. Pactum quod dotale C. de collat. Ias. in d. Auth. quod locum C. d. tit.

Oock is ten vijfden sonderling te mercken/ Indien de Vader/ soo overtollige onkosten gedaen hadde/ dat sijne middelen daer door merckelijcken verswackt ende vermindert waeren/ Dat hy alsdan niet vermoedet wordt/ soodaenighe merckelijcke onkosten gheschoncken ofte quijtgescholden te hebben. Overmits de geschoncken onkosten te reguleren ende te verstaen sijn/naer des Vaders vermoghen/ op dat daer door d'andere kinderen niet te kort geschieden magh/ Bart. & DD. in d. Auth. quod locum C. de Collat. & in l. filiæ cujus C. famil. Ercisc.

Maer wat de boecken ende oock oorloghs-wapenen belangt/ die de Vader in sijn leven voor sijn soon gekost/ ende d'selve in handen overgelevert heeft/ daer van wordt verstaen dat hy d selbe magh voor uyt behouden/ ende niet schuldigh en is inne te brengen/Text. & ibi Bart. in l. 1. §. nec castrens. ff. de collat. text. & gloss. in l. quæ pater ff. famil. Ercisc. & l. filiæ cujus & ibi Cyn. & Salicet. C. famil. Ercisc. vide quæ tradunt D. D. in Auth. ex testamento C. de collat.

Maer als de Vader sijn soon wel boucken/ oorloghs-wapenen ende diergelijcken gekost/ maer hem deselve in sijn leven niet overgelevert ende toegestelt heeft/ soo worden deselve inde gemeenen boedel/ onder andere goederen mede ghedeelt/ ende heeft de soon daer van geen voordeel/ Bart. in d. l. 1. §. nec Castrense ff. de collat & l. filiæ licet C. de collat.

'Theeft mede even gelijck verstant/wanneer hy de soon boucken/ oorloghs-wapenen ende diergelijcken koopt op dat hy daer door tot een eerlijck geleert ende ervaeren man mochte worden/ Ende dat de soon/leydende een roeckeloos leven/ niet studeren ofte 'toeffenen van andere eerlijcke saecken niet vruchtbaerlijcks nochte manneltijcks uyt en recht/ maer blijft (naer het ghemeen spreeckwoort) Iohannes in eodem, Soo en sijn de broeders ende susters niet gehouden de selve onkosten quijt te schelden/ overmits hy hem selven door sijn qualijck draegen ende godtloos leven 'tselve onwaerdigh gemaeckt heeft/ Quoniam cessante causa

 cessat

cessat etiam effectus, & cessante causa donationis cessat & ipsa donatio. Ita egregiè tradit Angel. in l. filiæ licet C. de collat. arg. l. Aufertur hæreditas, ff. de his quæ ut indign. & sequitur Alexand. in l. si donatione C. de collat.

Wat vande boecken ende andere in te brengen goederen hier voor geseyt is/ moet niet verstaen worden/ datmen juyst de selve boecken ende andere dingen soude innebrengen moeten/maer 'tis genoegh dat de waerde vandien inde plaetse afgetoghen wordt/ ita concludit Bald. in l. Macedoniam C. ad Senasuscons. Macedon. & sequitur Salicet. in d. l. filiæ cujus C. famil. Ercisc.

XXIII.

Wat aengaet de Leenen, &c.

DEse Clausule wordt meer voor een cautele ende voorsorge tot vrede/ als voor een noodtwendigheyt gebruyckt/ Dewijle de Testateur 'tvermoghen niet en heeft van sijne leengoederen naer sijn wille ende wel behaegen te disponeren/ ende uyterste wille te maecken/ ende dat de selve by haeren aert/ eygenschap ende herkomen blijven moeten/ Ende of hy al schoon tot naedeel van sijne kinderen ofte van andere geintereſſeerde dienaengaende yetwes disponeerde ende maeckte/ so soude doch 'tselve van onwaerden sijn ende gehouden worden/ Text. in c. 1. de success. feudi in usib. feud. Ratio est quia filius in feudo succedit, non ex voluntate patris, sed potius ex legis dispositione, & vigore contractus feudalis, Allegatur ad hoc Nicol. de Neapol. in l. Pater filium ff. ad l. falcid. Imol. in l. si patrem ff. ad Trebell.

Ten waer saecke dat de Vasallus ofte Leenman vande Leenheer Octroy ende consent versocht ende verkregen hadde / omme van sijn Leen-goederen te mogen disponeren/ hier van sijn wijdtloopigh te zien Zazius in epitome feudal. part. 8. num. 60. 61. & seqq. Iul. Clar. lib. 4. sentent. § feudum qu. 40. & 41. num. 3. Duar. de feud. c. 11. num. 17. adde si placet Ari. Pinell. in l. 1. C. de bon. mater. num. 84. cum multis seqq. ubi docte & eleganter pertractat. naturam feudi hæreditarii, & familiaris.

Of nu wel in't vermoghen des Leenmans niet en is van sijn Leen-goederen uyterste wille te maecken/ Soo wordt echter gevraegt/ Of hem niet vergunt en is vande vruchtē vandien yetwes te dis-

te disponeren? Waer op d'antwoort is/ Dat de Leenman vande vruchten die hy alreede inne gekreghen heeft/ ofte by sijn leven noch inne krijgen soude mogen/ naer sijn believen wel disponeren magh/ maer niet van toekomende vruchten die na sijn doodt noch wassen ende innegehaelt souden mogen worden/ in betrachtinghe dat met den laetsten Adem des Leenmans het Leen van hem scheydt/ ende met alle toebehoorten ende aenkleven vandien/ op de erfgenaemen komt te vallen.

Edoch is in't vermogen vande Leen-man naer de gemeene opinie ende meeninge der Doctoren de erfgenaemen op te legghen/ omme jaerlicx ad pias causas ende tot onderhoudt van arme luyden in redelickheyt wat uyt te keeren ende laten volgen overmits 'tselve niet en streckt tot beswaernisse van't Leen/ maer van de persoon des erfghenaems alleen/ met wiens doodt mede soodaenigh legaet ende maeckinge doodt ende te niet is/ de quibus videndus est Baldus in tit. de success. feudi num 8. & ibidem Alvarotus num 4.

Wijders wordt uyt aenleydinge deses gevraeght/ Dewijle de Vader in sijn Testament geen verdeelinghe van Leengoederen kan maecken/ Of dan oock de kinderen ofte rechte Leenvolgers haere toegevallen Leen-goederen selfs onder haer vermoghen te deelen? Daer van is te sien Andr. Gail. lib. 2. Observ. 153. De welcke in eene somme besluyt/ Dat de ghemeene Leenen onder d'erfgenamen wel moghen gedeelt worden/ Edoch soo wanneer een vande gemeene Leen-mannen de deelinghe alleen voor hem begeert dat hem 'tselve toegestaen moet worden:

Maer wat groote Leenen aengaet/ als daer sijn Vorstendommen/ Marck-graefschappen/ Graefschappen ende diergelijcke/ dat de selve niet mogen gedeelt worden/ hoewel 'tselve in Duytschlant anders onderhouden wordt/ vide d. Gail. loco citato.

XXIV.

Item maecke ick mijn soone C. mijn Huys te A, &c.

Dese maeckinge laet sich in rechten aensien als osse niet bestandigh ofte krachtigh waer/ Want dese woorden (Item maecke) een legaet aenwijsen ofte betoonen.

Nu soo willen de rechten/ dat de ouders haere kinderen 'tsy tot

haere erfgenamen moeten institueren ende innestellen/ ofte uyt rechtmatige oorsaecken onterven/ Of dat het Testament anders niet bestaen kan. §. 1. instit. de ex hæred. liber. Indien nu de ouders haere kinderen niet en willen onterven/ Soo moeten sy de selve ten minsten inde legitima 'tsy in 't geheel ofte voor een ghedeelte van dien onder een eerlijcken tijtel institueren/ Ende en wort niet voor ghenoegh gehouden/ dat sy in het Testament met een legaet ofte andere maeckinghe bedacht worden/ Mitswelcken dese onses Testateurs dispositie ten eersten aensien voor bouvalligh ende van onwaerden ghehouden wort/ de jure novissimo, vt filius non dicatur præteritus, non sufficit quod de eo in testamento sit facta mentio, etiamsi pater ei aliquid relinquat ab eo titulo, puta, jure donationis, vel legati, licet plus in relicto sit, quam legitima postulat, sed requiritur, quod ei sit relictum titulo honorabili institutionis, ita Ias. in Auth. novissima C. de inofficios. testam. ubi ejus decisionis evidentes rationes videre est. Sequitur & confirmat. Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. testamentum qu. 38, num. 1. & seqq.

Maer dewijle onse Testateur alhier niet simpliciter ende slechtelijck en seyt. Item maecke ick, mijnen Soon C. het huys te A. Maer oock daer by voeght/ Waer mede ick begeere dat hy hem vergenoegen/ ende affstaen sal/ etc. Soo worden de woorden soo verde verstaen / datse institutionem hæredis, ofte innestellinghe der erfgenamen mede brengen / Ende worden ghehouden/ als of gheseyt waer/ Mijn Soon C. sal voor sijn behoorlijck erfdeel hebben het huys te A. ofte ick maecke mijn soon C. erfgenaem in het huys te A. Want soo de Testateur seyt ick maeck mijn soon hondert gulden voor sijn gedeelte ofte legitima wort het voor de titule van institutie ofte innestellinge gehouden/ Overmits (ghelijck Clarus seyt lib. sentent. 3. qu. 38. num. 11.) Des Testateurs meeninghe blijckt/ alhoewelse somwijlen niet soo klaer schijnt te wesen/ Want alle Testateuren (gelijck de Doctoren seggen) niet seggen kunnen: Ick institueere mijn erfgenaem/ ofte maecke onder titule van institutie/ Ende vought Clarus daer by/ Dat van dese meeninghe/ als de billijckste/ ende de Testamenten meest voorderlijck/ inde practijck niet af te wijcken is.

Wat de legitima aengaet/ de selve wordt ghereeckent in dese maniere/ te weten/ Wanneer yemandt heeft naeghelaten/ een/ twee/ drie/ ofte vier kinderen/ Datse alsdan is een gerecht derdendeel/ van alle de suyvere achtergelaten goederen/ gerechtich-

heden

heden ende inneschulden/ de uptschulden ende lasten alvooren afgetrocken sijnde/ maer vijf ofte meer kinderen achtergelaten wesende/ datse in sulcken gevalle is de helfte vandien/ Auth. Novissima, C. de inoffic. testam. §. frequenter & ibi gloss. Auth. de triente & semiss. Auth. de his qui nupt. iterant. Vnde gloss. in §. fin. in verb. pro virili portione inst. de inoffic. testam. hos versus refert.

Quatuor aut infra dant natis jura trientem,
Pluribus aut supra dant natis jura semissem.

Dat is:

Indien der kind'ren tal is vier of daer beneden/
So wordt slechts 'tderdendeel naer rechten haer geleden/
Maer soo 'tgetal tot vijf/ of hooger is geresen/
Soo wordt haer 'thalve goedt naer rechten toegewesen.

Dat is te weten/ een derdendeel ofte de helfte van 'tgene sy anders souden moeten erven/ Ingevalle de Testateur een ofte meer kinderen/ ende van een overleden soon ofte dochter kintskinderen sal achtergelaten hebben/ soo sullen de kintskinderen/ soo veel haerer sijn alle/ inde plaetse van haer Vader ofte moeder/ als voor een persoon by plaetschvullinge gereeckent worden/ Novell. de hæred. ab intestat. venient. §. sic tamen.

Maer soo wanneer ten overlijden vande Testateur alleen kindtskinderen voor handen sijn/ soo sullen de selve kintskinderen naer het getal van haere eygen selfs persoonen in hoofden ende niet inde plaetse van haere ouders in stammen ghereeckent worden.

Mitswelcken/indien daer alleen vier ofte mindere kintskinderẽ in't 'tgeheel sijn/ haer legitima wesen sal een derdendeel der goederen/ maer soo daer vijf ofte meer sijn/ de helfte vandien/ Auth. de trient. & semiss. §.1. ibi. hoc observand. in omnibus in quibus ab initio antiquæ quartæ ratio de inoffic. decreta est.

Ende soo het gebeuren mochte/ datter beyde kintskinderen/ ende kinderen van kintskinderen in leven waeren/ soo steecken de kinderen van kintskinderen haere voeten (soomen plagh te seggen) in haere Vaders ofte moeders schoenen/ hoe veel oock haerer sijn mochten/ ende hebben alleen den legitimam te eysschen/ die haere Vader ofte moeder/ soo die noch in't leven waer/ soude wegekomen hebben.

Edoch en kunnen de kinderen haer ouders teghens der selver wille niet dringen/ dat sy in haer leven den legitimam opbrengen souden moeten. Ten waer saecke dat de ouders door overtollige schenckagien/ opdrachten/ ofte door andere manieren haer goedt soo seer verminderden/ dat de kinderen daer door nae haer overlijden grootelijcks verkort souden sijn / ofte dat sy oock tegens haere kinderen te seer tyranniseerden/ In welcken ghevalle de kinderen haere legitimam wel eyschen mogen/ ten eynde sy noch eenigh onderhoudt hebben mogen/ l. ult. ff. Si à Parente quis manum fuer. l. si filius, l. nec filium cum l. seqq. C. de patr. potestat. arg. l. Imperator ff. ad Senatusc. Trebell. l. ult. C. de senten. pass.

In gelijcke maniere als d'ouders haere kinderen den legitimam laeten moeten/ soo sijn oock de kinderen schuldigh haere ouders het sy Vader ofte moeder/ ofte ontbraecken deselve haere grootvader ofte grootmoeder die in leven is/ over de legitimam een derdendeel te maecken/ L. nam etsi parentibus ff. de inoffic. testam. §. atque hæc quidem Nov. ut cum de appellat. cognos. Ias. in d. Auth. Novissima num. 37. C. de inoffic. testam. Aug. in §. fin. num. 2. instit. de inoffic. testam.

Ende of 'tsaecke waer/ dat d'Ouders in haere uyterste wille/ een ofte meer kinderen / ofte oock de kinderen de ouders den behoorlijcken legitimam niet en maeckten/ende de selve niet uytdruckelijck onterfden/ Ofte dat sy in't onterven geen rechtmatighe ende bewijsselijcke oorsaecken vandien en stelden/ ofte dat sy de selve anders stilswijgende door by gingen/ So mogen de geonterfde ofte voorby gegaene 'tsy kinderen ofte ouders het testament van onwaerden ende te niet maecken/ Edoch alsoo/ dat de legaten ende diergelijcke maeckingen in wesen blijven/ ende door de erfgenaemen voldaen moeten worden/ Auth. ex causa, ubi DD. C. de liber. præter. gloss. in princ. Auth. de trient. & semiss. in verb. necessitate Schneid. in fin. num. 8. & 9. instit. de inoffic. testam.

Welverstaende nochtans/ Dat de kinderen ofte ouders het testament niet en kunnen te niet maecken/ wanneer sy niet geheelicken onterft ofte voor by gegaen sijn/ maer henluyden yet 'tsy weynigh ofte veel gemaeckt is/ Edoch kunnen in't selve geval alleenlijck aenhouden tot vervullinge van 'tgene aende volle ende geheele legitima ontbreeckt/ L. Omnimodo C. de inoffic. testam. Ias. & DD. in d. Auth. Novissima, l. si quando C. d. tit.

Voorts moet de legitima van alle lasten/ beswaernissen ende byge-

bygevouchde conditien geheel vry sijn/ ende de kinderen ofte onders volgen/ so wel in eygendom/ als inde lijftochte ofte 'tvruchtgebruyck/ L. quoniam in prioribus. l. si quis in suo C. de inoffic. testam. Dies daer van afghetrocken wordt 't Huwelijcks goedt ende de Morgen-gave/ Bart. in l. titio centum. §. Titio genero ff. de condit. & demonstr. Ghelijck oock mede inde legitima gereeckent wordt/ 'tgene de Vader sijne kinderen schenckt ofte gheeft/ met bespreck/ dat het haer van haer erffenisse afgetogen sal worden / Maer 'tgene haer de vader vry ende onwederroepelijcken schenckt/ 'tselve kan tot de legitima niet getrocken worden/ l. si quando §. generaliter C. de inoffic. testament.

'Tgene wijders een kint van buyten in eyghendomme aenkomt 'tsy geerst/ geschoncken/ ofte door eygen kunst/ moeyte ende arbeydt verovert/ 'tselve wordt mede tot den legitimam niet innegebraght/ l. scimus §. repletionem autem C. de inoffic. testam. Insgelijcks mogen oock inde legitimam niet gereeckent worden de leengoederen/ gelijck daer van te sien is Bart. in l. in quartam ff. ad leg. falcid. Roland. in flor. testam. Rubr. 17. Oldendorp. Class. 5. act. 2.

Maer indien gevraeght mochte worden/ Of niet de legitima door een statuyt ofte ordonnantie van eenigh landt soude mogen vermindert/ verandert/ ofte geheel te niet gemaeckt worden/ Soo is daer op de antwoordt/ Dat de legitima door een statuyt ofte ordonnantie wel vermindert worden magh/ Edoch alleen soo verde/ dat echter voor de kinderen behoorlijcke alimentatie ende onderhoudt overblijft/ Edoch datmen daer door den gheheelen legitimam niet en magh onttrecken/ Alciat. l. nihil aliud ff. de verb. signific. Vide omninò Andr. Gail. lib. 2. observ. 122. per totum.

Oock en vermagh de Testateur den legitimam niet wegh te maecken/ beswaeren ofte verminderen door legaten ofte fideicommissen/ maer moet de selve laeten staen ende blijven in haer volcomen wesen/ Dat meer is/ vermagh de selve door legata ad pias causas ofte tot Godes eere gemaeckt niet ontrecken / Ende als Bald. seyt in Auth. si qua mulier num. 2. C. de SS. Eccles. soo en magh een vader des Huysgesins sijn soon de legitimam niet benemen/ al waert dat hyse Godt geven wilde/ Overmits een soon een schuldt eysscher is/ nopende de legitima die men hem de selve naer 'trecht der natuyre schuldigh is/ Gelijck sulcks wijtloopigh door Andr. Gail. lib. 2. Observ. 19. bewesen/ ende staende gehouden wordt.

Met

XXV.

Met alle toebehoorten ende gevolge van dien.

VVAt de Vader ofte Heer tot zijn huys ende Slot schickt ende toeeygent / 'tsy nootwendelijck ofte lusts-halven 'tselve wort al onder het woort (toebehoorten) begrepen/ Socin. in Fallent. reg. 295. Pe. Ioann. de Imol. c. cum ad sedem, extr. de restit. spoliat. Want het staet in eens yeders willekeur yet wes van eenige goederen af te nemen/ ende 'tselve aen andere goederen te verheelen ofte toe te vougen/ Ende en wort daer inne niet aengesien/ de aert ende eygenschap van elck goet bysonder/ maer de wille ende schickinghe van den Heer/ Waeromme niet nootsaeckelijck besloten mach worden/ Dit Landt heeft eertijts aen gine huys ofte slot behoort/ daerom en behoort het niet aen dit huys ofte slot. Al om redenen/ als geseyt is/ dat de Heer van 't Landt 'tvermogen heeft van verscheyden stucken Lants een kavel te maecken/ ende wederom van een stuck verscheyden cavelen per textum in l. quod in rerum §. si quis de leg. 1. l. quæsitum. §. Siquis eod. & l. ex facto §. rerum ff. de hæred. instit. facit l. 2. C. finium regund. Ex quibus fundamentis hoc axioma extruitur, quoties de pertinentijs disputatio vel controversia incidit, utrum talis fundus. Villa aut alia res sit pertinens alicujus castri, imprimis & ante omnia destinatio Patrisfamilias attendi debet, utrum nimirum talem fundum aut pagum ad castrum destinaverit, iisque usus sit. Vide Andr. Gail. lib. 2. Observ. 62. ubi alleg. innocent. in c. cum ad sedem de restit. spol.

De molens/ mitsgaders oock hooge ende laege Jurisdictie ende rechts-gebiedt/ worden mede gereeckent onder de toebehoorten/ Petr. Ferrariens. in form. libell. in action. real. in verbo cum pertinentiis suis.

Oock mede geschut/ harnas/ geweer/ wapenen/ en al wat tot weerstandt ende noodtweer van 'thuys ofte slot gheschickt ende verordineert is/ blijven by 'thuys ofte slot/ ofte de gene die 'tselve huys ofte slot ofte 'tleen gemaeckt ofte toegevallen is/ soo dat d'andere erfgenaemen daer op niet te spreecken hebben/ Bald. in tit. de controversia feudi §. præmanso , in usibus feud. Alwaer hy uytdruckelijck seyt/ Dat een huys ofte slot gemaeckt wordende/ mede verstaen worden gemaect te sijn geweer ende wapenen die

die aldaer tot beschermінge ofte noodtweer/naer d'eeuwige schickinge des Vaders des Huysgesins bestelt sijn/ alhoewel die niet vast en sijn/ hier inne ende in gelijcke saecken wordt altijt 'topset ende voornemen aengesien/ Gloss. & ibi Paul. de Castr. num. 7. in princ. l. 2. ff. de reb. cred. Waeromme hoewel geweer ende wapenen by haer selven los ende roerende sijn/ ende van hare natuyre wegen inde erffenisse gereeckent worden/ soo moeten nochtans deselve geweeren/ als gheschut ende andere wapenen/ die de vader des Huysgesins in't bysonder tot het besprooken huys ofte slot geschickt heeft/ niet de erfgenamen volgẽ/ nochte van 'thuys ofte slot afgetrocken worden/ maer aldaer tot het gemeende ende beraemde gebruyck blijven ende gelaeten worden.

Van gelijcken behooren oock tot het huys ofte Slot alle huysraet/ vruchten/ koorn/ wijn/ ende 'tgene d Huysheer tot des huys ofte Slots gebruyck beraemt ende geschickt heeft/ Oock het vee/ wagens/ ploegen/ ende wat vorder tot den acker-bouw behoorende is/ L. pen. l. quæsitum, l. fundi instrumento l. dolia §. fin. l. cum de lanionis §. eum de villico ff. de instructo & instrum. legat. in l. 2. ff. de verb. signific.

XXVI.

Ende op dat N. ende N. mijne neven, die mijn dochter, &c.

Dat ick de selve onterft ofte, &c.

HEt is naer rechten noodigh dat niet alleen de kinderen van manneliјcken ende vrouwelijcken geslachte by naemen ende uytdruckelijck 'tsy erfgenaemen ghemaeckt ende innegestelt ofte uytgesloten ende onterft worden; maer oock mede de kindtskinderen/ Want indien de selve bevonden worden in het Testament van haere grootvader ofte grootmoeder stilswijgende voor by gegaen te sijn/ Soo wordt 'tselve gehouden uyt vergetentheyt geschiet te zijn/ mitswelcken alsdan oock het Testament naer rechten niet bestaen kan/ §. Posthumi, ibi ne viderentur præteriti per oblivionem, instit. de ex hæred. lib. Ende dit obermits/ indien geen testament waer ghemaeckt/ de voorsz. kindtskinderen van alle natuyrlijcke billickheyts ende rechtsweghen tot d'erffenisse voor

vremden souden toegelaeten moeten worden/ Bart. Bald. & DD. in l. si filius, l. in suis ff. de liber. & posth.

Ende of schoon ten tijde van't maecken van het Testament de ouders in't leven waeren/ Soo is het oorbaer jae noodtwendigh/ Dat de Testateur niet alleen de kinderen/ maer oock mede de kindts-kinderen uytdruckelijck gedencke/ Want indien de Ouders by 'tleven vande Testateur quamen t'overlijden/ so souden de kints-kinderen treden inde plaetse van de selve haere ouders/ ende waeren dan de kints-kinderen voor by gegaen/ soo soude het Testament voor krachteloos ende van onwaerden gehouden worden/ L. Posthumi ff. de injust. rupt. & irrit. testam. Ioann. Fab. in §. Posthumorum, versu. Sed quod, instit. de exhæred. liber. vide Ias. in Auth. non licet, num. 10. versic. Tertio mirabiliter C. de liber. præter. qui Baldum aliter sentientem adducit, & tandem in priorem sententiam inclinat, per text. in d. Auth. non licet, Ponderando verb. non, ibi. Non liceat Parentibus aliquem ex Liberis.

XXVII.

Waer mede ick wil dat sy haer sullen te vreden houden, &c.

GEmerckt door dese woorden de kints-kinderen (ghelijck het oock gheschieden kan vande kinderen) van des Testateurs boedel ende erffenisse vorder uytgesloten ende afgewesen kunnen worden/ Soo wordt ghevraeght/ of sy niet echter recht souden mogē spreecken tot vervullinge vande legitima? Waer op geantwoordt wordt/ dat jae/ per l. Omnimodo l. si quando C. de inoffic. testam. Ende 'tselve om redenen/ Dat het in des Testateurs believen ende willekeur niet en staet den legitimam ende noodt erffenisse in eenigh deel te beswaeren ofte verminderen/ d. l. quoniam & Auth. Novissima C. de inoffic. testam. in hunc sensum Bald. in consil. 452. vol. 2. tenet. Quod filia dotata à successione exclusa non tamen excludatur à legitima, Bonus textus in l. si quando §. & generaliter C. de inoffic. testam. Et hanc opinionem quamvis ab aliis non approbatam æquiorem & usu receptiorem esse tradit Wesemb. in addit. ad Schneid. in princip. instit. de exhæredat. liber. referens se ad consil. suum 24.

XXVIII.

Wijders onterve ick mijn dochter E, &c.

DIt werde jure Digestorum ende naer oude gemeene rechten voor een oprechte ende wichtige oorsaeck gehouden/ L. non tantum §. si emancipatus in verb. cum possit avus jure suo uti eumque exhæredare ff. de bonor. possess. cont. tab. Ghelijck noch veel Doctooren in die meeninge sijn/ Dat noch huydensdaeghs een vader sijn kindt/ dat tegen sijn wille huwelijckt/ met recht onterven kan/ Ende soodanigh gevoelen wordt by den Keyser Karel de vijfde bevesticht in sijn eeuwigh Edict/ in date den vierden Octobris xv C. veertigh/ Ita sentiunt Castr. in l. si filium C. de inoffic. testam. Decius in l. nuptias num. 10. ff. de reg. jur. Chass. in consuet. Burgund. Rubr. 7. de success. §. 2. verb. si non, num. 5. Duaren. in tractat. solut. matr. tit. de nupt. cap. 1. circa finem, qui ad hoc ponderat Præceptum Decalogi, Honora Patrem & matrem. Cujacius in Novell. 18. Maer andere sijn van meeninge dat de voorsz. onterdinge geen plaetsch mach hebben/ indien daer geen andere statuyten ofte ordonnantiē voor handen en sijn. Overmits naer de geestelijcke rechten het consent inde huwelijcken niet noodtwendelijck vereyscht wordt/ ende de gene die teghens haer ouders danck trouwen/ geen straffe opgeleyt kan worden/ Edoch waer het een straf/ indien d' onterdinge haer kracht hebben soude Ias. post alios in Auth. non licet C. de liber. præter. innoc. in c. accedens de Procur. Deci. in l. Nuptias ff. de reg. jur. qui num. 13. concludit. Quod pœna exhæredationis à jure civili imposita non habeat locum. Van dese questie is wijdloopiger te sien/ Ioachim. à Beust. in tractat. de sponsal. & Matrim. cap. 45. 46. 47. & 48.

Van gelijcken en magh de kinderen ter saecke van haere ongehoorsaemheyt in 't Huwelijcken haere behoorlijcke alimentatie ende onderhoudt niet ontrocken ofte benomen worden/ Dec. cum ibi alleg. in d. l. nuptias ff. de reg. jur.

XXIX.

Gelijck ick mede met volkomene wetenſchap onterve mijn ſoon F. ende dat uyt gewichtige Chriſtelijcke oorſaecke, de welcke ick om zonderlinghe redenen naelaete te openbaeren.

DEſe onterbinge heeft in rechten mede geen plaetſch/ Overmits jure Authenticorum **nootwendelijck vereyſcht wort/ Dat de Teſtateur ſijne kinderen 'tſy tot erfgenamen inneſtelle ofte onterve/ Ende willende de ſelve onterven/ dat hy de oorſaecke van dien duydelijcken uytdrucke ende te kennen geve/ So dat niet genoegh is/ dat hy ſeyt/ Jck onterve mijn ſoon** F. Ita habetur, in §. aliud quoque Auth. ut cum de Appellat. cog. ibi. Et ipſas nominatim ingratitudinis cauſas parentes inſeruerint ſuo teſtamento, ubi gloſſ. Et dicit Bald. in Authen. ex cauſa, num. 44. C. de liber. præter. quod teſtamentum ſit nullum ubi exhæredatio non continet cauſam, vel continet ineptam. Idem ſentit. Halic. in Auth. licet, ubi bis repetit, quod teſtamentum in quo non exprimitur legitima & ſufficiens cauſa ſit ipſo jure nullum, ac ait, in hoc etiam jus vetus correctum eſſe, quo jure non requirebatur cauſæ expreſsio, ſed ſufficiebat, Si hæres probaſſet cauſam exhæredationis, per l. ſi quis filium C. de liber. præter, Proinde querela inofficioſi contra ejuſmodi teſtamentum opus non eſt. Ac licet Iaſ. in Authen. non licet nu. 12. verſic. Septimo limita, & in Auth. ex cauſa, num. 1. verſic. Circa hoc tamen unum, contra Alexandr. ſentiat, probata cauſa ingratitudinis teſtamentum quidem nullum manere hæredem nihilominus tamen effectualiter ſuccedere, illud tamen verum non eſt: Sed magis probatur Alexandri, opinio contrarium ſentientis, quod nimirum una cum teſtamento corruat etiam inſtitutio, non attento quod ingratitudinis cauſa ſit ſufficienter probata, in quam ſententiam tandem & ipſe Iaſon deſcendit, ſemetipſum corrigendo in l. arenam in pr. C. de inoffic. teſtam. ubi & illud notabiliter tradit, quod ab inteſtato ſuccedant & illi, qui alias ex teſtamento capere non poſſent, refert & ſequitur Chaſſ. in conſuet. Burgund. de ſucceſſ. Rubr. 7. §. 2. in textu, ſi non, num. 13.

XXX.

Onterve voorts mede mijnen Soon G. om redenen, dat, als ick inden voorleden jaere om mijne schulden gevangen lach, ende omme uyt de hechtenisse ontslaghen te worden, &c.

DIt is een rechtmaetige oorsaecke/ om de welcke de ouders haere kinderen ofte kindts-kinderen onterven mogen/ ende van alle haere goederen uytsluyten. Deser oorsaecken worden van den Keyser Iustiniano in Auth. ut cum de appellat. cognosc. §. aliud quoque veerthien ghestelt/ ende sijn voor tijdts by de oude Rechts-geleerden/ inde naevolgende versibus begrepen/ Gelijck die Wesembec. in suis paratitlis, tit. de lib. & posthum. hæred. institu. num. 4. verbetert heeft.

Bis septem ex causis exhares filius esto,
Si patrem feriat vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat; aut furiosum;
Criminis accuset, vel paret insidias,
Si dederit damnum grave si nec ab hoste redemit,
Testative vetet; se societve malis.
Si mimos sequitur; vitietve cubile paternum;
Non Orthodoxus; filia si meretrix.

Dat is:

Om veertien saecken mach de Vader 'tkint onterven;
Indien't den Vader slaet, hem scheldt, gaet 'tsoo verkerven,
Hem sijnd' gevangen, dol, oft sinneloos verlaet,
Van hals-saeck hem klacht maeckt; hem nae het leven staet;
Soo hy hem veel schae doet, niet lost van 'sVyants banden;
Sijn Testament belet; volght boeven sond' en schanden;
Met gooch'laers ommegaet; sijn vaders bedd' besmet;
'Toprecht geloof versaeckt; De dochter d'eer verset.

Welcke voorsz. oorsaecken aldus wat wijtlopigher verhaelt kunnen worden.

I.

Ende eerstelijck; Soo de kinderen ofte kintskinderen aen hare

ouders/ grootvader ofte grootmoeder de handt ghelepdt ende de selve geslagen hadden/ soo kunnen de selve onterft worden/ Auth. ut cum de appellat. cogn. §. aliud quoque versic. si quis parentibus. Overmits de ouders naer de goddelijcke ende menschelicke rechten de grootste eere toekomt/ hier upt komt/ soo de Vader sijn soon met voornemen om hem te straffen sloegh/ ende hem soo hy wederstandt dede/ doode/ dat hy alsdan niet als een doodtslager ordinaris soude gestraft mogen worden/ overmits den Vader het slaen ende straffen van den soon toegelaeten is/ l. si filius tuus C. de patria potest. l. 1. C. de emendat. propinq. Bart. & Ias. in l. ut vim ff. de justit. & jur. felin. in C. dilecti, de except. & ibi Ioann. de Anania Florian. in l. Scientiam §. qui cum aliter, num. 8. ff. ad leg. Aquil. Alwaer sy seggen dat een soon niet geoorloft is hem selven tegens sijn vader/ die hem slaet te verweeren/ hy verdient daeromme sijner blintheyts straffe/ dat hy sijn ouders aenschijn met een suyr ofte wreet gesicht aensiet/ ende met trotse oogen d'eerbiedinge te rugge stelt/ ut Novellus ait, in tractatu, ad defensam tit. homicida quibus ex caus. à pœna mort. excus. num. 72.

II.

Indien de kinderen haere ouders vloeckten/ schelden/ ofte oneerlijcke ende schandelijcke dingen verweten ende naegaven/ ofte de selve anders met woorden injurieerden/ versic. si gravem Authen. eod. Want een Vader magh sijn soon onterven/ indien hy hem met woorden groffelijck injurieert/ te weeten/ soo hy hem noemde een Verrader/ ofte diergelijcken/ Iul. Clar. lib. sentent. §. Testamentum qu. 41. num. 7.

III.

Ingevalle een soon/ dochter ofte kintskindt sijn ofte haere ouders/ die om schulden ofte om andere saecken in ghevanckenisse gheraeckt mochten sijn tot der selver versouck haer best niet gedaen en hadden/ de selve daer upt te verlossen/ ofte ghewepgert hadden tot dien eynde daer voor borge te worden/ Versic. si quemlibet ex prædictis, &c. Waeromme onse Testateur sijn soon G. upt wettige oorsaecke onterft gehadt heeft/ overmits deselve voor hem/ gevangen wesende/ geen borge willen worden hadde.

IV.

Indien mede de kinderen haere Ouders/ die met kranckheyt/ met lichaems swackheyt/ ofte met gebreck van haer verstant ende vernust besocht waeren/ ofte anders aen haer dagelijcks onderhout gebreck hadden/ geen hantreyckinge deden/ ofte tot der selver onderhout/ geen nodige spijs ende dranck/ ofte andere pleginghe met medicijnen ende diergheliјcken mededeylen wilden/ Ende dat de selve Ouders van vordere vrienden ofte andere besocht worden/ende de selve vrienden ofte vreemde medelijden hebbende/ d'voorsz.verlaten Ouders in haere voorsorge naemen/ende haere behoeften verstreckten/ Soo sullen in sulcken gevalle soodaenige ontrouwe kinderen onterft sijn/ende de goederen/die nae haer ouders doodt naeblijven/ volgen ende gelaten worden / die gene/ die haer sulcke hantreyckinge ghedaen hebben sullen/ 'tsy andere kinderen/vordere vrienden ofte vreemde/ §.Si quis prædictis. Hier staet te letten/ Dat de kinderen/ die haere krancke sinneloose ofte anders gebreck lijdende ouders/ geen acht en slaen ofte versorghen/ vande selve hare verlaetene ouders nochte uyt krachte van Testament/ nochte buyten testament erfgenaemen moghen sijn / Niet uyt krachte van Testament / overmits haere ouders 'thaere lichaems ofte verstandts ghesontheyt wederom gekomen sijnde haer met seer goedt recht onterven mogen/ ende hadden sy een Testament gemaeckt voor haer kranckheyt ofte uytsinnighheyt/ inde welcke sy soodanige onachtsame kinderen tot erfghenaemen gemaeckt hadden/ soo sullen doch d'selve kinderen uyt krachte van sulcken testament niet erven mogen. Oock niet buyten Testament/ soo d'ouders geen Testament gemaeckt sullen hebben/ overmits d'voorsz. kinderen oock in sodanigen gevalle van der selver erffenisse versteecken worden ende blijven/ gaende d'erffenisse aen de gene 'tsy vrienden ofte vreemden/ die haer uyt medelijden der krancken ofte uytsinnigen behoorlijck aengenomen sullen hebben/ dewelcke d'andere kinderen ofte erfgenamen des aengheşprooken ende vermaent sijnde/ niet kennen ende bystaen hebben willen/ l. furioso expresse, hæc tradit. Iustinian. §. si quis in prædictis Auth. ut cum de Appellat. Cogn. de eo qui ægrotum non curat loquitur l. indignum esse ff. de his quæ ut indign. auferun. & generaliter in libris Basilicis tradit Cujacius in Novell. 18. filium qui ægrotum inopem ac imbecillem patrem non curat ob hanc causam jure exhæredari.

Soo

V.

Soo de Kinderen haere Ouders beklaecht hadden van criminele ende 'tlijf aengaende saecken/ Ten waere de misdaedt voorgenomen ende begaen was tegens de Keyserlijcke ofte Coninck-lijcke Majesteyten/ tegens de hooge Overigheyt ofte het gemeene welvaeren van 't Landt/ versic. Si eos in criminalibus.

VI.

Soo de kinderen 'tsy met vergift ofte met andere middelen hare ouders nae 'tleven gestaen ende haer gesocht hadden omme te brengen/ Versic. vel vitæ Parentum.

VII.

Indien een kindt ofte kintskindt sijn ouders verraeden/ aengebraght ende de selve daer door in groote schaede ende achterdeel gebraght hadde/ Versic. si delator.

VIII.

In gevalle de kinderen wesende haere ouders vande vyanden ghevangen / gheen mogelijcke vlijdt aen en weynden deselve te verlossen 'tsy met borgh worden/ ofte met verstreckinge van gelt/ Versic. si unum de prædictis. Want de ouders/ indien sy door andere uyt de gevanckenisse verlost worden/ haer kinderen niet alleen by Testament onterven mogen/ maer oock mede de gene die voor de gevangenisse tot erfgenaemen gemaeckt sijn/ om de naelaticheyt in 't verlossen van de gevangene begaen/ de erffenisse als onwaerdigh t'ontrecken/ eñ aende kerck te geven/ met sulcke conditie/ dat 'tgene vande erffenisse komen sal/ bekeert sal worden tot verlossinge van gevangene: Edoch wordt hier in verschoont die beneden de vijfentwintigh jaeren oudt is/ de welcke oock toegelaten wordt des gevangens goederen voor sijn rantsoen te verkoopen/ 'twelck oock van waerden gehouden moet worden.

IX.

Mede soo wanneer de kinderen haere ouders pooghen te verhinderen Testament ende uyterste wille te maecken/ Soo mogen sy/ tot 'tmaecken vandien komende deselve kinderen onterven; Ende als d'ouders oock door sulcke verhinderinghe sonder

Testament ofte upterste wille komen te sterven/ ende de verhinderinge bewesen wordt/ soo sullen de selve kinderen van de geheele erffenisse versteecken sijn/ende sal haer erfdeel dat haer toebehoort soude hebben/gaen ende komen/ op d'andere naeste erfgenaemen des overledens/ Versic. si convictus, Hæc probantur per l. Testamenti C. de inoffic. testam. l. 1. ff. si quis aliq. testar. prohib. l. eos qui C. eod. tit. Jae de gene die 'tverhindert/ is gehouden te betaelen allen schaede ende intereste aen den genen/ die hy anders indien 'tmaecken van het Testament hadde vrij gebleven een legact ofte fideicommis soude gemaeckt gheweest sijn/ ende aen meer andere/ Van welcke questie wijders te sien is/ Cujacius in exposit. Novell. 18.

X.

Indien een kindt ofte kintskindt met tovenaers ofte swarte konstenaers omgegaen hadde/ Versic. si cum maleficis.

XI.

Soo de kinderen een oneerlijck ende lichtvaerdigh leven voerden/ te weten/ soo sy worden roffiaenen/ hoeren vooghden / ofte vooghdessen/ scharprechters/ goochelaers/ ofte diergelijcken / ten waere dat de ouders selfs van ghelijck lichtvaerdigh leven waren/ ofte daer van afgekomen/ Versic. si pater. huc pertinet quod habetur in l. in arenam C. de inoffic. testam. ubi dicitur, quod filio arenario contra testamentum patris, neque querela inofficiosi neque bonorum possessio competat, propterea quod filius indignus paternæ successionis sit, nisi & pater similis conditionis sit.

XII.

Soo de kinderen met haere stiefmoeder ofte stiefvader onbehoorlijcke liefde ende ontuchtige wercken bedreven hadden/ Versic. si Novercæ.

XIII.

Indien de Ouders waeren van het oprecht Christelijck geloof/ maer de kinderen daer tegheus van een verdoemt onchristelijck geloof/ ende dat sy daer inne volharden/ Versic. si quis de prædictis parent. Orthodoxus, Generaliter sciendum hæreticos non succedere Patri ab intestato vel ex testamento l. cognovimus C. de hæ-

reticis. Et d, Versic. si quis, non succedunt etiam agnatis & cognatis, & his deficientibus & exclusis, si defunctus plebeus fuerit fiscus succedit, si Clericus Ecclesia intra annum, post annum fiscus vocatur, quod si quidam filii sint Orthodoxi quidam hæretici, Orthodoxi filii Patri succedunt, resipiscentibus tamen fratribus restituunt portionem suam sine fructibus medii temporis, nullaque administrationis ratione reddita, vide de his omnino Cujac. in Novell. 18.

XIIII.

Wanneer een dochter haer van haere ouders niet en wilde ten Huwelijcke besteden/ ende behoorlijcken uytgeven laeten/ maer haer begaf tot een oneerlijck ende argerlijck leven/ Maer soo de ouders versuymden de selve uyt te huwelijcken/ ende sy nae den ouderdom van vijfentwintigh jaeren ten val gebraght werde/ so en souden sy deselve haere dochter niet mogen onterven / maer souden de schuldt van dese oneere haer selven toereecken en moeten/ Versic. si vero viginti quinque, vide Cujac. in expos. Novell. 18.

Nu wordt by dese passagie gevraeght/ Of niet d'ouders oock uyt andere oorsaecken/ die van Iustiniano niet verhaelt worden/ haere kinderen onterven mogen?

Hier inne en komen de Doctoren niet geheel over een/ Maer wordt in't gemeen daer van gesloten/ Dat uyt diergelijcke/ ofte hoochwichtiger oorsaecken de onterbinge wel plaetsch hebbe/ Ias. in Auth. non licet C. de liber. præter. Clar. l. 3. sentent. §. testamentum qu. 41. num. 2. Chass. in consuet. Burgund. rubr. 7. de success. §. 2. verb. si non num. 2. per §. sed quia Tit. quæ fuerit prima causa benefic. amit. Contrarium tenet Viglius in §. fin. de exhęred. liber. nu. 8. & §. fin. de inoffic. test. Propter crimen læsæ majestatis exhæredatio admittitur, licet inter cæteras causas non sit enumerata, propter enormitatem delicti, neve pater jam satis superque ex crimine filii afflictus talem filium hęredem instituere & per consequens fiscum locupletiorem facere cogatur Alciat. lib. 10. paradox. cap. 4.

Wijders komt in't bedencken dese vraege/ Of niet de Ouders/ hebbende rechtmaetige oorsaecke haere kinderen t'onterven/ echter schuldigh sijn deselve ten minsten alimentatie ende onderhout te maecken? Waer op geantwoordt wordt/ Dat neen/ Soo dat de kinderen het Testament niet en moghen aenvechten/ nochte yet uyt haere ouders goederen eysschen / ter saecke haer d'alimentatie

mentatie ofte onderhoudt niet gemaeckt is/ Maer moghen wel een broeder ofte suster erfgenaem wesende/ daer toe brengen/ dat de selve onderhoudt geve/ niet als erfgenaem/ maer als broeder ofte suster/ Dewijle anders van rechtswegen d'eene broeder gehouden is d'andere onderhoudt te doen/ mitswelcken oock een onterfde soon/ op dat hy geen hongers noodt en lijde van andere geinstitueerde erfghenaemen begeeren/ ende eysschen magh wat ter noodtdruft behoort/ als te weten/ eeten/ drincken/ kleederen/ bedde/ woonplaetsch ende diergelijcken/ Vide de his Ioan. dilectum de art. testand. tit. 3. cap. 17. num. 7. Chass. in consuet. Burg. rub. 7. de success. §. 1. verb. si non.

Voort staet alhier mede aen te mercken/ dat de macht van de kinderen te mogen onterven gheen plaetsch en heeft/ maer d'ouders ontrocken wordt in dese naevolgende gevallen.

Als eerst indien de soon/ nae hy hem jegens sijn vader vergrepen sal hebben geestelijck wort/ overmits door 'tselve geestelijck worden/ de misdaedt wech ghenomen wort/ De Prætis lib. 3. interp. 1. dub. 6. fol. 4. num. 9. Petr. Gregor. lib. 44. cap. 3. num. 14. Surd. de Aliment. tit. 7. quæst. 1. num. 38. & seq. Ende soodaenige soon kan het Testament van sijn ouders breecken/ daerinne hy geen erfgenaem gestelt is/ 't sy of hy daer voor ofte nae geprofessijt is/ l. Deo nobis §. hoc etiam cognitum C. de episcop. & Cleric. Maer dit is te limiteren/ Dat het geen plaetse heeft/ wanneer het klooster/ waer van hy Monick is/ tot geen erffenisse toegelaten wordt.

Ten tweeden/ Indien de soon die sijn Vader tot d'onterbinge oorsaeck gegeven hadde daer van by sijn Vaders leven leedtwesen heeft ende boete doet eer sijn Vader hem by Testament ontersft heeft/ Dilect. tit. 3. caut. 17. num. 2.

Ten derden indien hem de soon met den Vader versoent hadde/ Overmits de macht van 'tonterven daer mede benomen wordt/ Secund. Iason. in l. ult. num. 17. C. de pact.

Ten vierden/ in gevalle de soon hem tegens sijn vader verloopen hebbende/ voor 'tmaecken van sijn Vaders Testament dol ofte kranckfinnigh werde/ juxta rationem traditam per Clar. §. testamentum qu. 41. vers. sed pone.

Ten vijfden/ So de soon van sijn Vader wederom in sijn kost/ende aen sijn taefel genomen wort/ Overmits daer upt besloten wordt dat hem de Vader de misdaedt vergeven heeft/ per

text. in l. in ipsius C. famil. Ercisc. l. 3. §. fin. cum l. seqq. & ibi notat. Bart. ff. de alimen. legat. Ita tradit dilect. de art. testand. tit. 3. caut. 17. num. 3. quem refert & sequitur Mantic. in tractat. de conject. ultim. volunt. lib. 4. tit. 12. num. 44.

Ten sesten/ Indien de soon/ ten tijde hy het aende Vader verbeurt hadde noch een kindt ofte onmondigh ende beneden sijn veertien jaeren gheweest waer/ ita tradit Bart. in l. 1. ff. de vulgar. & pupill. substit. per text. in l. si quis in suo testam. §. legis, C. de inoffic. testam. Maer dit is te verstaen van een onmondighe/ die niet loos/ nochte nae by de veertien jaeren is/ ita tradit Bart. ubi supra.

Ten sevenden/ in gheballe de Vader sijn soon onterft hadde sonder bysonder ofte by naeme uyt te drucken wat soon/ Te weten/ Soo hy geseyt hadde/ Ick onterve een van mijne soonen/ die dese ofte gene bekent maecken sal/ Mantic. de conject. ultim. volunt. lib. 4. tit. 12. num. 27. Dewelcke seyt/ als niemandt genoemt wordt/ dat alsdan niemant onterft is.

Gelijck nu de ouders haere kinderen niet uyt alderhande oorsaecken vermogen t'onterven/ Alsoo moeten oock daer tegen de kinderen goede acht gheven/ dat sy machtigh wesende Testament te maecken haere ouders 'tsy tot ersgenamen innestellen ofte om rechtmatige oorsaecken van haere goederen onterven ende buyten sluyten/ §. Iustum autem in princ. Auth. utcum de appellat. cognosc. Edoch dewijle de liefde ende toeneyginge der ouders tegens de kinderen meerder ende grooter is/ dan der kinderen tegens de ouders/ ende men het mitsdien daer voor houdt/ Dat d'ouders minder injurie/ oneere ende onbillickheyt de kinderen/ dan de kinderen d'ouders aendoen sullen/ Soo sijn oock in rechten minder oorsaecken bekent om d'ouders t'onterven Ias. & DD. in Auth. non licet C. de liber. præter. ende worden der selver alleen acht in ghetaele genoemt sijnde begrepen inde naevolgende veersen/ ende voort daer nae met haere allegatien ofte aenwijsingen van rechten te lesen/

Ex causis Patrem exhæredat filius octo:
Ipsius vitæ si paret insidias:
Si pater accuset cujusdam criminis illum;
Si petat impurâ mente cubile nurus,
Taxica si matri det: Testarive vetabit,

Si pa-

Si pater hæreticæ religionis erit,
Si non sit curæ furiosus filius ipsi,
Captivum nummis non redimitque suis.

Dat is:

Wt acht oorsaecken mach de soon de Vaer onterven,
Soo hy pooght hem een doodt ontijdigh te doen sterven:
Soo hy van saecken gaend', den hals aen, d'soon maeckt klacht;
Soo hy met sijns soons wijf bloedt-schand' te plegen tracht;
Soo hy de moeder soeckt te brengen om het leven;
Soo hy het Testament sijns soons belet daer neven;
Soo hy een ketter wordt, sijn dolle soon verlaet,
En hem, gevangen sijnd', niet weer verlossen gaet.

I.

De eerste oorsaeck is/ wanneer de ouders door tooverye/ vergift/ ofte door eenigh ander middel ofte maniere haer onderstaen hadden de kinderen van leven ter doodt te brengen/ ende dat het tegens haer bewesen konde worden/ Versic. si venenis.

II.

De tweede/ Indien d'ouders haere kinderen beschuldighden ende beklaeghden / van wegen eenige saecken waer aen lijf ende leven hangen moghte/ by soo verre de saecken de Keyserlijcke ofte Koninglijcke Majesteyt/ ofte de ghemeene staet ende hooghe Overigheyt/ ofte twelvaert vandien aengingh/ d. §. instrum. autem perspeximus, versic. Si Parentes ad interitum, Auth. ut cum de appellat. cogn.

III.

De derde/ Soo de Vader met sijn soons Huysvrouwe onbehoorlijcke liefde ende wercken ghepleeght hadde/ Versic. si pater nurui.

IIII.

De vierde/ Wanneer de Vader des kindts lijffelijcke moeder/ ofte de moeder des kints lijffelijcke Vader onderstaen hadde omme te brengen/ ofte van verstandt ende sinnen te beroven/ Versic. si contigerit autem.

V.

De vijfde/ In ghevalle de ouders haere kinderen hinderlijck waeren/ in't maecken van haer Testament ende uyterste wille/ Versic. si parentes filios suos.

VI.

De seste/ By soo verre de ouders aengenomen hadden een openbaer verdoemde Religie ende secte/ Versic. si quis prædictis. Hier toe behoort oock 'tgene hier voor by de dertiende oorsaecke vande onterving der kinderen geseyt is.

VII.

De sevende/ Indien de ouders haere kinderen die van haere sinnen ende verstandt beroofst waeren/ niet naer behooren waer genomen ende versorght hadden/ Versic. si liberis. 'Twelck mede te verstaen is van der kinderen armoede ende kranckheydt/ Gelijck oock sulcks hier voor inde vierde oorsaecke/ waeromme d'ouders de kinderen onterven mogen aengeroert wordt.

VIII.

De achtste ende laetste/ So d'ouders haere kinderen die gevanckelijck genomen ende gehouden waeren/niet en wilden verlossen/ ende daer toe haer best niet en deden/ Versic. his casibus. Daer van mede wijders te sien is 'tgene hier voor is vermeldt/ belangende d'onterving der kinderen/ inde derde oorsaecke.

Wat vorder de vrunden aengaet vande sijde bestaende / Als daer sijn broeders/ susters/ oomen/ moeyen/ neven/ nichten/ ofte diergelijcke/ de selve is de Testateur niet gehouden teghen sijn wille tot erfgenaemen inne te stellen/ nochte oock veel ofte weynigh te legateren ende maecken/ 'tsy of hy erfgenaemen heeft inde opgaende linie dan niet.

Mede is gheheel niet van nooden de selve uytdruckelijck ofte by naemen t'onterven ofte buyten te sluyten/ Maer is genoegh dat de Testateur die stilswijgende voor by gae/ Overmits het in sijn vrye wille staet soodanige vrunden vande sijde (als gheseyt is) yet wes ofte geheel niet te maecken ofte toe te voegen l. Fratris C. de inoffic. testamon. ubi Imperatores Diocletianus & Maximianus rescribunt quod fratres sororesve, patrui vel avunculi, amitæ

etiam & materteræ Testamentum inofficiosum frustra dicant, cum nemo eorum, qui ex transversa linea veniant excepto fratre & sorore ad inofficiosi querelam admittatur quod etiam Imperator Constantinus in l. fratros C. d. tit. de inoffic. testamento comprobat.

Alleen de broeders ẽn susters mogen uyt de vrunden vande sijde het Testament aenvechten ende tegenstrijden/ wanneer een broeder ofte suster vuyle oneerlijcke ende infame persoonen tot erfgenamen innegestelt sal hebben/ ende de voorsz. broeders ende susters buyten sluyt/ d. l. fratres C. de inoff. testam. §. soror. instit. eod. Edoch worden drie oorsaecken genoemt/ om welcker wille broeder ende suster oock vermogen vuyle/ oneerlijcke/ ende infame persoonen tot erfgenaemen te noemen/ende inne te stellen/ ende daer teghens broeders ende susters buyten te sluyten/ ende t'onterven/ die begrepen worden in dese naevolgende veersen/ende voort naerder sullen verklaert worden.

Tres tantum ob causas turpis persona fit hæres,
Illam si frater vel soror instituit.
1. *Si soror aut frater, fratri det sive sorori*
Toxica, sic subitâ morte paretque necem;
2. *Si forte accuset cujusdam criminis illum;*
3. *Si grave det damnum, sic nimis officiat.*

Dat is:

Een broer of suster magh om driederleye saecken,
Een vuyl infaem persoon tot erfgenaeme maecken,
Soo suster ofte broer d'selfd' nae het leven staet;
Oock die aen 'tlijf beklaeght; En doe die groote schaed'.

I.

De eerste is/ als d'eene broeder ofte suster d'andere hadde nae 'tleven gestaen.

II.

De tweede/ Indiẽ d'eene broeder ofte suster d'andere beklaeghde van saecken/ daer lijf ende leven aenhanght.

III.

Ende de derde/ In gevalle broeder ofte suster d andere aen goedt

goet ende habe merckelijcke groote schade dede ende toevoeghde.

Van dese drie oorsaecken is te sien/ in Auth. de nuptiis cap. 46. §. ingratitudinem & cap. 47. in princip.

Ick moet noch hier by vougen seeckere andere gevallen/ Om welcker wille een broeder ofte suster het Testament niet en vermagh aen te vechten/ ofte tegen te strijden/ al waert schoon dat de selve voor by gegaen/ ende een vuyl infaem persoon tot erfgenaem inne gestelt waer/

'Teerste is/ Indien de selve infame persoon evenwel buyten Testament erfgenaem geweest soude sijn/ soo de Testateur geen gemaeckt hadde/ Gomes. resolut. tom. 1. cap. 11. num. 37. Peregr. de fideicom. artic. 36. num. 54. Te weten/ soo de selve persoon des Testateurs broeder mede waer/ Vasq. de testat. pot. §. 10. nu. 604.

De tweede/ Soo de broeder Testament gemaeckt hadde van goederen die hy inden oorlogh ofte andersints door sijn eyghen verstandt / vernuft/ wetenschap/ ende kunst mochte verovert hebben/ Vasq. d. §. 10. num. 606.

De derde/ Wanneer de broeder ofte suster die voor by gegaen mocht sijn/ mede waer een vuyl ende infaem persoon/ Meyrer. de testam. success. lib. 2. tit. 3. Peregr. d. artic. 36. num. 62. Vasq. d. §. 10. num. 585. & num. 63. Papon. Notar. 1. lib. 7. tit. de nullitè de testaments, vers. Vlpian. Textus est in l. arenam C. de inoffic. testamen. 'Tselve seyt Vasq. mede plaetsch te hebben/ Als de Testateur selfs een vuyl ende infaem persoon is.

De vierde is/ Soo de vuyle infame persoon/ die geinstitueert sijn mochte/ sich noch by des Testateurs leven bekeerde ende deuchdelijck werde/ De Prætis, lib. 3. interp. 1. dub. 6. fol. 4. nu. 12. Peregr. d. artic. 36. num. 51. Vasq. d. §. 10. num. 600.

De vijfde/ Indien de broeder die voor by gegaen waer/ alleen een natuyrlijcke broeder was/ Vasq. d. §. 10. num. 558.

Sullen de bloedtvrienden van de sijde het Testament nu tegenstrijden ende te niet maeck en mogen/ Soo wort vereyscht/

Eerstelijck/ dat sy des Testateurs broeders ofte susters zijn/ maer niet zijn broeders ofte susters kindt ofte kinderen/ ofte die hem in grade verder bestaen/ overmits anders niemant toeghelaten wort sich tegen het Testament te stellen/ dan broeders ende susters/ §. Soror, ibi. ultra fratres & sorores cognati nullo modo agere possunt aut agentes vincere, instit. de inoffic. testam. ubi Gloss. & omnino Ias, in l. fratres, C eod. nu. 5. versic. secundo limita.

Ten

Ten tweeden/ Dat soodaenige broeders ofte susters den Testateur beyde van Vaders ende moeders sijde/ maer niet van de moeders sijde alleen sijn bestaende/ d.l.fratres. Gelijck oock (als voor geseyt is) die in onechte gheboozen sijn/ niet toeghelaten worden/ al waert oock soo datse gelegitimeert waren/ DD. & præsertim Iaf. in d.l. fratres, num. 2.

Wanneer nu dan een broeders ofte susters Testament te niet ende krachteloos gemaeckt is/ So erven ab intestato ofte buyten Testament de broeders ende susters/ ende der selver kinderen/ indien eenige voor handen sijn. Secundum Gloff. in d: §. soror:

Maer of beneffens d'innestellinge der erfgenamen de legaten ende andere maeckinghen te niet sijn/ ende niet souden moeten voldaen worden. Daer van is te sien Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. Testamentum qu. 52. num: 5. Die seyt dat der Doctoren gemeene meeninge soodaenigh is/ te weten/ dat legaten ende andere maeckingen mede met eenen te niet souden wesen/ Maer dat hem echter 'tgevoelen beter ende waerachtiger dunckt te wesen gelijck in andere/ Dat het Testament alleen belangende de innestellinge der ersgenaemen van onwaerden soude sijn/ maer in andere stucken voorts in zijn kracht blijven/

Inde onterving hier voozen verhaelt by d'ouders te doen van de kinderen/ ende wederom by de kinderen van d'ouders/ mitsgaders by broeders ende susters onder den anderen/ moeten d'oorsaecken/ waerom de Testateur d'onterving doet/ niet alleen klaerlijck in het Testament uytgedruckt/ maer by de innegestelde erfgenaemen ofte andere die 'taengaet (indien d'onterfde persoon niet te vreden is) mede ten genoegen bewesen worden.

Ende soo d'oorsaecken niet behoorlijck bewesen worden/ Soo is d'onterving/ ende de geheele innestellinge vande erfgenaemen/ krachteloos/ ende van onwaerden/ ende wordt de geonterfde persoon/ in sulcken ghevalle inden boedel aengenomen/ in allen schijn als of het Testament niet gemaeckt waer.

Maer in alle andere poincten ende stucken (d'innestellinge der erfgenamen alleen uytbesondert) blijft 'tselve Testament krachtigh/ ende moeten d'erfgenamen 'tselve naekomen ende achtervolgen/ hæc probantur per Auth. non licet, Auth. ex cauf. ubi DD. C. de inoffic. testam. & in Auth. ut cum in appell. cogn. §. aliud. ibi. Nisi forsitan probabuntur ingrati, & ipsas nominatim ingratitudinis causas suo inseruerint testamento, Et in §. si quis de prædictis,

ibi ita tamen ut cætera testamenti capitula in sua maneant firmitate.

Wijders wort voorgeworpen ende voortgebraght dese vraege/ Te weten/ Of echte luyden d'een d'andere onterven moghen/ ofte ghehouden sijn den anderen yetwes te maecken/ Waer op gheantwoordt wordt/ Wanneer twee echte luyden/ met huwelijckse voorwaerden 'tsy het bespreck ende de conditien vandien in gheschrifte ghestelt sijn/ ofte dat de selve daerinne niet ghestelt wesende bewesen kunnen worden/ Neostad. de pact. ante nupt. Observat. rer. judic. 18. & 19. inden huwelijcken staete vergaderen ende te saemenkomen/ Dat alsdan de selve huwelijckse voorwaerden met alle het bespreck ende de conditien van dien vast ende onverbreeckelijck van waerden gehouden moeten worden/ ende dat geen van hun beyden buyten des anders wille ende voorweten/ tot des anders naedeel testament ofte uyterste wille maecken magh/ Ende soo daer tegen yet ghemaeckt ofte voorgenomen mochte worden/ dat 'tselve by hem selven niet ende van geender waerden is/ l. in traditionibus cum ibi notatis, ff. de pactis l. legemus C. eod. tit. l. 1. C. de pact. convent. l. penu. C. de dote promissa. Ende 'tselve wordt inde prackticjk ende 'tghebruyck onderhouden.

Maer in gevalle datter geen huwelijckse voorwaerden voor handen/ ofte bewesen sijn/ soo sal men ondersoucken ende vernemen moeten/ of niet door eenige stadts-rechten/ statuyten/ placcaten/ ordonnantien ofte keuren gheordonneert ofte door opentlijck gebruyck ofte gewoonte innegebraght is/ Dat d'eene vande echte luyden schuldigh is/ de andere yet te maecken/ Overmits daer door d'een vande echte luyden d'andere by Testament geen schade/ hinder/ ofte naedeel soude doen moghen/ maer d'selve moeten laeten volgen 'tgene d'voorsz. stadts-rechten/ statuyten/ placcaten/ ordonnantien/ keuren ofte gebruycken/ medebrengen souden mogen/ naedemael 'tselve gehouden wordt voor der echte luyden legitima ofte schuldige erfdeel/ Vide Bald. in l. si quando, in princ. C. de inoffic. testam. & in l. 1. §. 5. C. de legitimis hæred. Alwaer geseyt wordt/ Soo de man volgens eenigh statuyt ofte gebruyck hebben moste/ de helfte van sijn huysvrouws goederen/ ende de huysvrouw daer tegen wederom de helft/ in haer mans goederen/ Ende dat de Keyser de man ofte vrouw vrye macht gaf omme testament te maecken/ Dat alsdan de man ofte vrouw testament maecken moet nae des Stadts ofte Landts-rechten/ ofte ghewoonten/

woonten/ ende sijn echte gaede/ soo veel ten minsten maecken/ als de gewoonte ofte het statupt deselve toevoeght. Eadem tradit Boerius decis. 244. Chass. in consuet. Burgund. Tit. de droicts appart. §. 4. in fin.

'Twelck doch alsoo te verstaen is/ Wanneer het statupt/ ordonnantie/ keure ofte ghewoonhept alleen houdt van een seecker ende gewis deel/ Te weten/ Van een vierde paert/ derde paert/ ofte diergelijcken/ Maer soo deselve mede braghte vande geheele erffenisse/ die na 't overlijden van d'eene der echte lupden op de andere soude komen moeten/ Soo is 'tselve te dupden ende verstaen/ dat het alsoo soude moeten gelden/ indien gheen Testament gemaeckt werde/ Maer een Testament gemaeckt sijnde/ dat het selve alsdan ẽ niet het voorsz. statupt/ ordonnantie/ keure/ ofte gewoonhept gevolght soude moeten worden/ Overmits de Testateur daer door niet en wordt voorgheschreven / wat ende hoe veel hp sijne langstlevende echte gade schuldigh sp te maecken/ Maer blijft hem dienaengaende sijn handt open ende ongebonden/ omme naer sijn wille bp Testament ofte andere maeckinge naer sijn believte te disponeren/ sonder insicht te nemen wat het statupt/ d'ordonnantie/ keure ofte gewoonhept/ aengaende het erven bupten Testament te maecken medebrenght/ Dewijle de vrpe macht van Testament te mogen maecken niemant door gewoonhept ofte statupt benomen magh worden/ l. ex facto, ibi, cæterum iniquum incipit fieri beneficium Principis, si adhuc id valere dicamus, auferret enim Testamenti factionem homini sanæ mentis, &c.

In gelijcker voegen/ In gevalle het statupt ofte de gewoonhept medebraght seecker gedeelte/ waerinne de langstlevende der beddegenoten/ geen Testament gemaeckt sijnde in des eerstafstijviges goederen soude komen moeten/ Soo en wordt haer daer mede niet benomen de vrpe macht van Testament te maecken/ overmits de erffenisse die bupten Testament opkomen magh niet getrocken kan worden tot de gene die bp Testamente gemaeckt wordt/ Vide de his latius, Tiraquellum in tractat. de legib. Connubial. in verb. Contracter. num. 93. Adde Wesembec. in paratit. in tit. ff. unde vir & uxor, num. 3. qui ad hoc allegat Baldum in l. si quando C. de inoffic. testam.

Maer alsser geen statupt/ ordonnannantie/ keure ofte gewoonhept in gebrupck en is. Soo moetmen acht geven/ of de echte

luyden rijck sijn/ dan niet; Indien men bevint/ dat sy het beyde wel hebben/ soo en is d'een d'andere niet schuldigh yet te maecken/ Soo dat sy dan oock vanden anderen buyten Testament te maeckẽ niet en mogẽ erven/ l. 1. C. unde vir & uxor. cum ibi notatis.

Maer in gevalle d'eene vande echte luyden arm ende rijck is/ Soo moet de rijcke d'arme inden Testamente met de legitima bedencken/ Edoch wordt hier inne insonderheyt vereyscht.

Eerstelijck/ Dat ten tijde van't sluyten van't Huwelijck tot onderstandt vandien by de arme ende onvermogende gheen huwelijcks goedt innegebraght is/ ofte dat 'tselve soo kleyn sy ghewreest/ Dat de langstlevende/ sich buyten bystandt vande overledene niet wel en konde onderhouden/

Ten tweeden/ dat de afgestorven van goeden vermogen ende rijck sy.

Ten derden/ dat de langstlevende arm ende behoeftigh sy/

Edoch of yemandt vande echte luyden rijck ofte arm sy dan niet/ tselve staet tot kennisse vande Rechters/ dewelcke naer 'tvermogen/ ende de ghelegentheyt van wedersijden te oordeelen hebben sullen:

Ende sal de legitima genomen ende gemaeckt worden in dese volgende maniere/ te weten/ dat alsser geen kinderen sijn/ de rijcke gehouden sal wesen de arme te maecken 'tvierdepaert van sijn goedt/ 'twelck de arme langstlevende in eygendomme behouden sal/ Maer alsser kinderen sijn twee/ drie ofte vier/ dat hy hem alsdan daer af niet meer sal moeten laeten dan de lijftochte/ Ende in gevalle 'tgetal der kinderen boven de vier wesen sal/ dat hem alsdan sal worden gemaeckt een kintsgedeelte/ Edoch wort in dese legitima gereeckent 'tgene d'onvermogende langstlevende anders gemaeckt ende besprooken sal sijn/ Auth. Præterea C. unde vir & uxor. ubi Paul. de Castr. & Bald. Auth. ut liceat matri vel aviæ, Wesembec. in paratit. ff. unde vir & uxor. Schneid. instit. de success. ab intestat. cap. de success. viri & uxoris, num. 14. & seqq. Quod adeo verum est & obtinet ut si conjunx conjugem in debita sua portione prætereat aut legitima causa non exhæredet, eo casu ex dict. Auth. Prætereà, legitimam vel statutariam partem petere posſit, in contrarium nihil valente testamento vel statuto, Iaſ. & communiter DD. in d. Auth. Prætereà, vide Wesembec. & Schneid. in locis supra allegatis, adde gloſſ. in §. si verbo, quartæ, tit. de investitura de re aliena facta, in v. F.

Ech-

Echter sijn d'echte luyden, niet soo scharp sonder eenige uytbescheydinge verbonden, den anderen inde voorsz. portien ende gedeelten tot erfgenaemen te noemen, ende inne te stellen, Maer so d'een van hun beyden jegens den anderen wichtighe oorsaecken meent te hebbẽ, waeromme hy sijne echte gade niet schuldich soude wesen yets te maecken, Soo magh de selve soodanige oorsaecken uytdruckelijcken vermelden, Ende soo die by de innegestelde erfgenaemen bewesen, ende rechtmatigh bevonden worden, soo blijft het Testament bestandigh, ende en heeft de buyten gesloten echte gade niet te spreecken, ita tenet Boer. decis. 244. num. 12. Alwaer hy dese vraege voorwoort ende genoegh doet, Indien de man 'tsy uyt krachte van statuyt ofte van gewoonheyt sijn wijfs Huwelijcks goet ofte een gedeelte vandien trecken ende genieten moste, ende hy ondanckbaer waer, te weten, met sijn wijf te slaë, mishandelen, oock somtijts te dooden, ofte haer onderhondt ofte andere noodtsaeckelijckheden t'ontrecken, soo dat sy daer van quaem te sterven, Dat hy alsdan 'tselve verliest ende niet ghenieten magh, Allegat. ad hoc Bart. Bald. Alexand. & Ias. in l. ab hostibus ff. solut. matrim. 'Tselve (seyt hy) datmen oock seggen magh van een man, die sijn wijf ten huyse uytjaecht, ende haer van onderhoudt niet en voorsiet.

XXXI.

Ende of 'tsaecke waere dat A ende B, mijne geinstitueerde kinderen ende Erfgenamen, 'tsy beyde ofte een van beyden geraeckten t'overlijden, ofte ('twelck Godt verhoede) om eenige andere oorsaecken tot mijne erffenisse niet komen mochten, Soo is mijn uyterste wille ende begeerte, &c.

GElijck 'tleven der menschen onseecker ende onbestandigh is, also en kan oock der menschen voorsichtigheyt, soo groot niet sijn, datmen daer op yet seeckers ofte bestandighs grondtvesten, stellen ofte bouwen soude mogen, 'twelck also waerachtigh te sijn, insonderheyt by de Testamenten gespoort kan worden, Naedemael de Testateur sijne gedachten wel met een diep naedencken daer toe gestreckt heeft, Dat hy van sijne nae te laeten goederen seeckere ende gewisse erfgenaemen hebben moghe,

 Maer

Maer 'tgebeurt dickwils dat turbato ordine naturæ (gelijck Papinianus ende Bulgarus schrijven) de kinderen voor de ouders/ oock mede de oude voor de jonge/ naer Godts believen/ deser werelt overlijden/ ende dat de Testateur alsoo teghens sijn wille ende hoop andere erfgenaemen bekomt/ dan hy genoemt ende innegestelt heeft. Op dat nu dan de Testateur soodaenige onseeckerheyt eenighsints voorkomen/ ende indien het hem aen d'eene erfgename ontbreecken moghte/ in desselfs plaetse een ander gewenscht erfgenaem hebben soude moghen/ Soo hebben de Rechten de Substitutiones ofte achter-innestellinghen van naerdere erfgenaemen inde plaetse vande ontbreeckende toegelaeten/ In voeghen dat de Testateur 'tvermogen heeft/ Eerst sijne erfgenaemen inne te stellen ende noemen/ gelijck in desen Testamente de Testateur sijn soon A, ende dochter B, gedaen heeft/ Ende mede daer nae indien een ofte meer vande innegestelde erfgenaemen des Testateurs doodt niet en beleefden/ ende alsoo sijne erfghenaemen niet konden/ ofte wilden sijn/ andere erfgenaemen in gelijcken ofte oock minderen ofte meerderen ghetaele te substitueren/ ofte inde plaetse achter aen te stellen/ Als by exempel/ Of de Testateur aldus mochte gestelt hebben/ Indien mijn soon A ende dochter B, geen erfgenamen sullen kunnen ofte willen wesen/ So substituere ende stelle ick in der selver plaetse tot mijne Erfgenaeme N. mijn broeders soone/ overmits alsdan dese N. erfghenaem wort inden tweeden grade. In gelijcker manieren heeft de Testateur oock de macht in den derden grade te ordineeren/ seggende/ In gevalle mede de voornoemde N. mijne erfgenaem niet en konde ofte wilde sijn/ soo substitueere ick ende stelle in sijn plaetse M. In dier voegen magh oock een yeder meer graden sijner erfgenaemen nae den anderen stellen/ Instit. de vulgar. substit. in princ.

Oock mede mogen d'erfghenamen inden eersten grade d'een d'andere gesubstitueert ende achter aen gestelt worden/ Als of ick seyde/ Mijn soon A ende mijn dochter B stelle ick tot mijne erfghenaemen/ ende soo yemandt van hun beyden mijn erfgenaem niet wesen konde/ ofte wilde/ soo substitueere ende stelle ick achter deselve d'andere/ L. Jam hoc jure utimur ff. de Vulgar. substitut.

Insgelijcks magh oock een erfgenaem achter veele gesubstitueert ende nae-ghestelt worden/ Als by exempel/ Soo ick seyde mijn

mijn soon A ende mijn dochter B, instituere ende stelle ick tot mijne erfgenaemen/ ende soo deselve mijne erfgenamen niet sijn en sullen/ soo substituere ofte stelle ick in hare plaetse mijn broeders soon N. In dit geval wordt de voornoemde gesubstitueerde ofte inde plaetsch gestelde N. tot d'erffenisse eerst toeghelaten/ wanneer A ende B, geen erfgenamen kunnen ofte willen wesen/ L. cum quidem C. de impub. & aliis substit.

Alsoo mogen oock veel ofte weynige erfgenaemen achter een alleen/ ofte oock een yeder erfghenaeme/ nae d'andere uyt vryen wille/'tsy voor gelijcke ofte ongelijcke gedeelten gesubstitueert ofte naegestelt worden/ §. 1. instit. de Vulgar. substit.

Maer nu heeft soodaenige vulgaris ofte ghemeene substitutie, ofte achter-innestellinge alsdan eerst haer cracht ende werckinge/ wanneer d'erfgenaemen/ die in elcken grade voorgaen / gheen erfgenaemen kunnen ofte willen wesen/ ende dat van wegen de selve persoonen de institutie ofte innestellinge der erfgenaemen te niet is.

Overmits/ Soo haest ende wanneer de geinstitueerde ende innegestelde erfgenaemen eens tot d'erffenisse ghekomen sijn/ ende de selve aengevaert hebben/ de gesubstitueerde/ ende achter innegestelde erfgenaemen tot deselve nimmermeer toegangh te verwachten hebben/ ten waer de Testateur dienaengaende in sijn Testament insonderheyt voorsien hadde/ L. si mater, §. fin. ff. de vulgar. & pupil. substit. l. si in testamento ff. eod. tit.

Vorder is wel te mercken/ Wanneer een vader sijn minderjarigh kindt yemandt vulgariter ofte op de gemeene wijse substitueert/ Te weten/ soo hy seyt/ Indien mijn soon mijn erfgenaem niet kan ofte wil wesen/ soo sal alsdan N. mijn erfghenaem sijn/ ende dat de soon voor 'tvoorsz. gheval tempus pubertatis beleeft/ Dat is sijne jaeren van verstandt krijght/ dat alsdan de substitutie te niet is/ ende N. als gesubstitueerde erfgenaeme tot d'erffenisse niet komen en magh/ L. si pupillari ff. de vulgar. substit. Bart. in l. 1. num. 56. ff. d. tit. Zaso cap. 1. circa quintum membrum principale in tractat. de substit.

De ouders hebben mede niet alleen de macht haere inneghestelde erfgenaemen vulgariter ofte op de gemeene wijse te substitueren/ maer de selve is oock geoorloft haere kinderen ende kintskinderen 'tsy deselve alreede gebooren ofte noch in moeders lichhaem sijn nae de ordentlijcke institutie pupillariter te substitue

ren/ in deser voughen/ Te weten/ In gevalle de kinderen ofte kintskinderen geene erfgenamen komen te wesen/ ofte dat deselve d'erffenisse wel aenvaerden/ ende doch beneden haere jaeren/ Dat is de soonen beneden haere veertien/ ende de dochters beneden haere twaelf jaeren geraecken te sterven/ Dat in soodaenigen gevalle de naegelaeten goederẽ op de andere gesubstitueerde ende nae-innegestelde erfgenaemen komen sullen/ Ende wordt dese ghenoemt Pupillaris substitutio, instit. de pupillar. instit. in princip.

Maer by dese pupillari substitutione wordt vereyscht/ Dat de kinderen / die de Vader wil substitueren/ noch minderjaerigh/ dat is/ de soonen beneden hare veertien/ ende de dochters beneden hare twaelf jaeren sijn/ Want als de kinderen ofte kintskinderen/ de selve jaeren ten vollen gekregen hebben/ soo is de substitutie uyt/ ende mogen de kinderen/ ofte kintskinderen van hare goederen selfs Testament maecken/ §. masculo instit. de pupillar. substit. l. in pupillari ff. de vulgar, subst. l. à qua ætate ff. qui testam. fac. poss.

Edoch magh de vader dese voorgemelde tijdt vercorten ende een minder tijdt bestemmen/ gelijck als of hy seyde/ Indien mijn soon voor het komen tot sijn tien jaeren geraeckt te overlijden/ so substituere ick N. mijn neve/ Ende alsdan is de substitutie mede uyt/ wanneer de soon tien jaeren oudt wordt / of hy schoon sijn veertien jaeren niet en heeft/ L. si ita quis substituit ff. de vulgar. & pupillar. substit.

Ten tweeden wordt soodaenige vryheyt ende macht pupillariter te substitueren gegeven ende toegelaten de ouders van mannelijck geslacht/ als vader/ grootvader/ etc. die de kinderen onder haere macht ende gewelt hebben/ L. humanitatis, C. de impuber. ende niet de moeders L. si mater ff. de vulgar. & pupill. substitut. Ten waer dan saecke/ dat de moeders 'tselve door een statuyt ofte gewoonheyt toegelaten was.

Ende dewijle d'onechte kinderen in haere Vaders gewelt niet en sijn/ soo en magh de selve niet pupillariter gesubstitueert worden/ ten waer saecke datse gelegitimeert ende wettigh gemaeckt waeren/ §. nulla Auth. quibus mod. Natural. efficiunt.

Insgelijcks is mede van nooden/ dat de Vader hem selven een Testament maeckt/ Want dese substitutie is een aenhangh ende gevolgh van 's Vaders Testament/ inder vougen/ dat soo

wanneer

wanneer des vaders Testament niet en geldt/ de substitutie mede van onwaerden is/ §. liberis instit. de pupill. substit.

Ende moet de soon inden Testamente uytdruckelick 'tsy toe een erfgenaem innegestelt ofte onterft worden/ l. 1. l. sed si §. ad substitutos ff. de vulgar. & pupillar. substit. §. non solum institut. d. tit.

Oock en is deselve macht ende vryheyt van substitutie den ouders van mannelijck geslachte niet alleen toegelaeten in goederen die vande selve ouders gekomen sijn/ maer oock in alle andere goederen die het kindt ofte kindtskindt mette doodt ontruymt ende naelaet/ d. l. sed si §. ad substitut. ff. de vulgar. & pupillar. substit.

Vorder en maghmen geen soon boven de veertien/ ende geen dochter boven de twaelf jaeren oudt pupillariter substitueren/ Want of de Vader sijn kindt nae deselve ouderdom/ genomen tot op de achtien ofte twintigh jaeren pupillariter substitueert/ ende het kindt het veertiende ofte twaelfde jaer komt te vervullen/ soo wordt echter de substitutie krachteloos/ L. verbis l. in pupillari ff. de vulgar. & pupillar. substit. ubi, inquit Iurisconsultus, in pupillari substitutione licet longius tempus comprehensum fuerit tamen finitur substitutio pubertate.

Van welcke voorsz. pupillare substitutie de kracht ende werckinge is/ Dat/ indien soodaenigh kindt voor ofte nae des Testateurs doodt/ hebbende d'erffenisse geaenvaert ofte niet/ komt te sterven voor tot de veertien ofte twaelf jaeren gekomen te sijn/ in sulcken gevalle de gesubstitueerde erfghenaeme in de plaetse vandien tot de erffenisse komen moet/ d. l. 1. ff. de vulgar. & pupill. substit. in princ.

Maer de voorsz. substitutie verliest haere kracht ende werckinge.

Eerst/ als het kindt tot de voorsz. veertien ofte twaelf jaeren gekomen is/ §. musculo, instit. de pupill. substit.

Ten tweeden/ Wanneer de tijdt/ die de Testateur beneden de selve jaeren bestemt heeft/ overstreecken is/ L. si ita quis ff. de vulgar. & pupill. substit.

Ten derden/ als de gesubstitueerde erfghenaeme niet toeghelaeten wordt d'erffenisse t'aenvaerden / L. si is qui hæres ff. eod. tit.

Ten vierden/ Soo wanneer het eerste Testament door een vol-

gende wederroepen/ ende te niet gedaen is/ L. si quis filio §. irritum ff. de injusto rupto.

Ten laetsten/ als de conditie by den Testamente gestelt niet vervult en is/ L. qui liberis, in princ. juncta gloss. ff. de vulgar. & pupill. substit.

Alhoewel hier boven geseyt is/ Dat een vader sijne kinderen/ oudt boven de veertien ofte twaelf jaeren geen erfgenaem magh substitueren/ soo en wordt echter tselve niet onderhouden inde kinderen/ die van haere sinnen ende vernuft berooft sijn/ §. qua ratione instit. de pupillar. substit. l. humanitatis C. de impub. & aliis substit. Overmits de selve van wat geslacht/ graet/ ofte ouderdom die sijn/ gesubstitueert magh worden/ Fulgos. in d. l. humanitatis. Ende wordt soodaenige substitutie vande Doctoren exemplaris genoemt.

Oock is soodaenige substitutie niet alleen d'ouders van manneliJcken/ maer oock mede van vrouwelijcken ghestachte geoorlofst ende toeghelaten/ d. l. humanitatis, ibi. non licet parenti qui vel quæ testatur, Pulchrè Zas. in tractat. substit. cap. 4.

Of nu wel ettelijcke vande meeninghe sijn / dat de prodigis, quistgoeden/ stommen/ dooven/ ende andere/ die uyt ghebreck ende mangel des verstandts/ geen testament maecken moghen/ niet gesubstitueert soude mogen worden/ Soo wordt nochtans in't ghemeen besloten/ dat de selve substitutie plaetsch hebben moet/ Vigl. in d. §. instit. de pupill. substit. DD. in l. ex facto ff. de vulgar. & pupillar. substit. ubi peculiariter Bart.

Maer wanneer de Testateur schuldigh is sijne sinneloose ende ghebreeckelijcke kinderen te substitueren/ Daer van sijn te sien Vigl. & Schneid. in d. §. qua ratione, & l. humanitatis C. de impuber. & aliis substit.

Ende heeft dese substitutie de werckinge/ Dat/ in gevalle de sinneloose ofte dolle/ 'tgoedt verquistende/ stomme/ doove/ ende diergelijcke kinderen in sulck haer gebreck gheraecken t'overlijden/ de ghesubstitueerde alsdan tot de erffenisse toeghelaeten worden.

Maer soo 'tselve gebreck ophoudt/ ende sy tot staet komen van selfs testament te mogen maecken/ so wort de substitutie krachteloos ende van onwaerden/ 'tsy of sy Testament gemaeckt hebben ofte niet/ d. §. qua ratione & l. humanitatis C. de impuber & aliis substit. Bart. in l. ex facto ff. de vulgar. & pupillar. subst.

Dese substitutie verliest mede haere kracht ende wordt van onwaerden/ als de doode ofte gebreeckelijcke selfs kinderen krijgen/ d. l. ex facto.

XXXII.

Ordonnere voorts, ende stelle tot Vooghden ende Momboors, &c.

DIt is de forme van Vooghdye by Testamente gegeven/ By de welcke te mercken is/ Dat Vaders/ Grootvaders ende andere ouders de macht ende vryheydt hebben/ haere kinderen ende kintskinderen/ die beneden haere jaeren sijn by Testamente ende uyterste wille vooghden te stellen/ §. Permissum instit. de tutel. & l. 1. l. Pater, l. si Pater, ff. de testam. tutel. §. 1. instit. de legat. falcid.

Gelijcke macht hebben mede de moeder ende grootmoeder/ Edoch wordt vereyscht/ dat de Vooghden ende Momboors by de selve gestelt vande Overicheyt bevestight worden/ L. mulier ff. de confirm. tutor. & Curator.

Maer wat de vrunden aengaet/ die de kinderen inde opgaende linie niet en bestaen. Die mogen de innegestelde minderjaerige erfgenaemen mede wel Vooghden stellen/ mits de selve by de Overigheyt aengegheven ende vande selve bevestight worden moeten/ L. si Patronus cum l. seq. ff. de confirm. tut. adde Rolandinum, in prima parte florum testamentorum Rubric. 31. num. 11. versic. sed si extraneus.

In Codicillen die 'tsy de Testamenten bygevought/ ofte daer by bevestight sijn mogen/ insgelijcks vooghden geordineert worden/ L. 3. ff. de testam. tutel.

Maer indien by Codicillen/ vooghden ofte momboors gestelt werden/ ende datter geen Testamenten voor handen waeren/ so moeten deselve momboors ofte vooghden door 'tdecreet van de Overichept bevestight worden/ DD. in §. Permissum instit. de tutel. & in l. 2. C. de testam. tutel. per l. 1. & l. qui à patre ff. de confirm. tutor. & l. 2. C. de confirm. tutor. vide Rolandinum in prima parte flor. testam. d. Rubr. 31. num. 1.

Ende soo in een onvolkomen Testament/ 'twelck sijne behoorlijcke substantialia ende leden niet en hadde Vooghden geordineert

ende gestelt werden/ Soo blijft de dispositie dienaengaende van waerden/ Of schoon het Testament verklaert werde niet te mogen bestaen/ de quibus vide Doctores in l. hac consultissima §. ex imperfecto C. de testam. Schneid. in §. Permissum instit. de tutel. Rolandin. in d. Rubric. 31. num. 11.

De ouders mogen haere minderjaerige ende onmondige kinderen Voochden stellen/ 't sy of deselve soonen zijn ofte dochters/ gheboozen ofte noch in moeders lijve/ Also mach oock de grootvader zijne kintskinderen vooghden stellen/ Edoch indien de selve nae des grootvaders overlijden in haere ouders macht niet te vallen komen/ §. permissum, §. cum autem, instit. de Tutel. Maer de Voochden/ die geordineert ende ghestelt worden over onechte kinderen en mogen niet toegelaeten worden/ ten sy de selve by de Overicheyt geconfirmeert ende bevestight worden/ l. fin. C. de confirm. tutor.

Tot vooghden ende momboirs en mogen niet worden gestelt/ die onder eens anders voochdye ende opsicht zijn/ l. fin. C. de legit. tutel. Als namentlijck doove/ stomme/ minderjaerige/ uytsinnige/ ende andere daer van wijdtloopigh ghehandelt wort/ in tit. instit. qui testam. tutor. dari poss. Wesembec. in paratit. de tutel. num. 5.

Wat de Vrouwen belangt/ hoe wel de selve in 't gemeen tot egeene vooghdye toegelaeten mogen worden l. 1. C. Quand. Mul. tutel. offic. sung. potest, l. jure nostro ff. de testament. tutel. Edoch mogen de moeders eñ grootmoeders vande Vaders ende Grootvaders tot vooghdessen over haere kinderen ende kintskinderen gestelt worden/ in gevalle sy haere vrouwelijcke privilegien ende vryheden renuntieren sullen/ ende mede belofte doen van niet te hertrouwen/ Maer soodanige renuntiatie ende belofte niet gheschiedende/ soo en wort der selver vooghdye niet voor rechtmatigh ende krachtigh ghehouden/ Authen. Matri & aviæ ubi Bart. C. quand. mul. tut. offic. Fung. poss. Additio ad Rolandinum in prima part. de testam. Rubr. 31. num. 4. ubi omnino vide.

De schulteysschers ende schuldenaers en worden mede niet lichtelijck tot de vooghdye toeghelaeten/ om d'argewaen ende 'tvermoeden wille/ dat sy meer haer selfs eygen/ dan der weeskinderen nut ende proufijt soecken souden/ Authen. minoris C. qui tut. dar. poss. Maer als sy by Testamente tot Vooghden ghenoemt worden/ Soo worden sy toeghelaeten: Overmits men het daer

voor

voor houdt/ Dat haer de Vader ofte grootvader/ daer toe sonderlingh tot der kinderen nut ende beste ghestelt heeft. Hier van is te sien 'tgeen Wesemb. allegeert/ in paratit. tit. de tut. num. 5. Adde DD. in d. Authen. Minoris, & §. fin. instit. de auth. tut. Ende indien de schuldeyschers tot Voochden ghestelt worden/ soo sullen de selve voor 'taennemen vande voochdije/ gehouden zijn/ haere schulden bekent te maecken/ op pene/ indien sy van des te doen in gebreecke blijven ende echter inde voochdye treden sullen/ dat sy in sulcken gevalle van wegen haere schulden daer nae niet eysschen ofte ghenieten sullen mogen/ quod comprobatur per d. Auth. Minoris C. qui tut. dar. poss. Blijvende in 't selve geval mede ghehouden borge te stellen ende haer vande Overicheydt te laeten bevestigen/ Daer van is te sien Additio ad Rolandinum in Flor. testam. Rubr. 31. num. 12. & 14. ubi distinctione prolixiore hæc quæstio temperatur, quam huc advocare nimis longum foret.

XXXIII.

Mijnen onmondigen Soon, &c.

Dit is de bewegende oorsaecke/ waer door de Testateur aengepooret is zijnē minderjaerigen soone vooghden ofte momboors te stellen/ Want dewijle de minderjaerige ende onmondighe kinderen van wegen haer slecht ende kleyn verstant haer voordeel ende profijt niet selfs betrachten ende bevorderen/ nochte haere voorvallende schaede ende naedeel voorkomen ende afweeren kunnen/ So hebben de Rechten nuttelijck/ ende seer wel voorsien/ dat soodaenige noch slechte ende eenvoudige kinderen/ vooghden ende momboors ghestelt worden/ de welcke de persoonen/ ende dienvolgende mede de goederen van dien mogen regeren/ ende administreren/ oock der kinderen prousijt/ voordeel ende beste bevorderen/ handthaven/ beschutten ende beschermen l. 1. ff. de tutel. §. 1. instit. eod. tit. §. penult. instit. de Attilian. tut. Propterea, quod. (ut Iurisconsultus Celsus ait) pupillus in ea ætate nec velle nec nolle credatur, & animi judicio careat, proinde autoritate tutoris opus habeat l. Pupillus ff. de regul. juris, cum ibi allegatis.

Nu worden inde rechten drie onderscheydelijcke aerden ende eygenschappen/ van vooghdyen beschreven/

Eerst wanneer by Testament ofte uyterste wille voochden ge-

stelt ofte ghenoemt worden/ de welcke geheeten wort/ Testamentaria tutela, instit. qui testam. tut. dar. poss. & tit. ff. & C. de testam. tutel.

Ten tweeden/ als de naeste vrienden vanden bloede voochden worden. De welcke ghenoemt wort legitima tutela, Tit. instit. de legit. agnat. tutel.

Ten derden/ Wanneer vooghden gestelt ende geordineert worden by de Overigheyt/ de welcke in rechten geheten wort dativa tutela, Tit. instit. de Attilian. tutor.

XXXIV.

Begeerende dat de selve de persoon ende goederen van mijnen voorsz. soon getrouwelijck regieren, administreren ende voorstaen sullen, &c.

DE administratie ende 'tampt der Vooghden bestaet onder anderen daerinne/ Dat sy te vooren/ ende al eer sy haer selven de vooghdye onderwinden/ ordentelijcken door een Notaris sullen doen inventariseren ende beschrijven/ alle de goederen die haere aenbevolene weeskinderen toebehooren/ soo roerende als onroerende/ geldt/ brieven/ gerechticheden ende inneschulden/ ende daer op voort naederhandt doen amplieren ende verhoogen/ 'tgene waer mede der weeskinderen goederen 'tsy door erffenisse ofte andere ghedaene prousijten/ mochten verbetert worden / Want indien sy sulcks niet met alle vlijt en deden/ soo maeckten sy haer selven verdachtigh/ ende mogen om die oorsaecke vande voochdye afgeset worden l. Tutores C. de administr. tutor. l. fin. §. fin. C. Arbit. tutel. Adde text. in l. Tutor qui repertorium ff. de administ. tutor.

Ende of een Testateur wel vry staet by zijn Testament ende uyterste wille te voorsien/ Dat de Voochden in 't maecken van een inventaris niet ghehouden sullen zijn/ l. fin. §. illo, ibi. Nisi testatores, qui substantiam transmittunt specialiter inventarium conscribi vetuerint C. Arbit. tutel. Edoch so de Overigheyt beweecht ende ghenegen wordt der weeskinderen voordeel ende prousijt te soecken/ soo kan de selve niet jegenstaende des Testateurs dispositie de Vooghden tot d'inventarisatie compelleren ende dwingen. Ita dicit Bartol. in l. confirmando ff. de confirm. tut. & referunt

runt DD. in d. §. illo. Sequitur Gerard. Mulert. in addit. ad Roland. in d. prima parte. Rubr. 31. num. 18. Adde Damhoud. in tit. de tutor & Curat. rat. c. 3. num. 42.

Ten tweeden is een vooght schuldigh de Weeskinderen in leere ende tucht getrouwelijcken te doen onderwijsen/ onderhouden ende naer vermoghen opbrenghen / l. 3. §. tutor ff. de suspect. tut. l. cum plures §. cum tutor. ff. de administ. tut. l. fin. C. de aliment. pup.

Ten derden staet een vooght toe der weeskinderen goederen getrouwelijcken gaep te slaen/ ende te bewaeren/ dat de selve niet vermindert ofte beschaedight/ maer in goeden bestandigen wesen onderhouden/ ende (ist doenelijck) verbetert worden/ mitsgaders hem dienvolgens daerinne soo voorsichtigh ende naerstigh te betoonen/ als een getrouw huyshouder schuldigh is ende behoort te doen/ §. fin. in Authen. ut hi qui obligat. se haber. perhib. collat. 6. l. A tutoribus ff. de administ. tutel. l. Consilio ff. de Curator. Furios.

Ten vierden sullen oock de Vooghden de vaste goederen/ buyten voorweten ende bewilligen der Overigheyt niet mogen verkoopen of verbreemden/ Tot. tit. C. de præd. & aliis reb. min. sine decret. non alien. l. 1. ff. de rebus eor. qui sub curat. vel tutel. sunt l. lex quæ §. 1. & §. nec vero domum C. de administ. tutor.

Ende is sulcks niet alleen de gemeene Vooghden/ maer oock selfs den Vader ende broeders/ indien sy vooghden waeren/ verboden / L. cum emancipatis, juncta l. seq. C. de prædiis & aliis rebus, &c.

Ten waer saecke/ dat de Testateur de Vooghden toeghelaten ende geoorloft hadde vaste goederen te verbreemden ende verkoopen/ Overmits de Vooghden in sulcken gevalle uyt krachte ende naer uytwijsen van het Testament oock buyten kennisse vande Overigheyt daer van verkoopinge ofte verbreemdinge doen mogen/ L. 1. in princ. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel curatel. sunt, l. 1. & 3. C. quando decreto non opus est.

Wat vande vaste goederen geseyt is/ wordt oock verstaen van edele gesteenten/ kleynodien/ goude ende silvere juweelen/ mitsgaders goede ende duyrachtige kleederen ende huysraet/ naedemael mede deselve buyten 'tbewilligen der Overigheyt niet verkost mogen worden/ L. fin. C. quando decreto opus non est l. lex quæ in princ. C. de administr. tutor.

Maer

Maer wanneer de Voochden om wichtige noodtwendige ende beweeghelijcke oorsaecken/ tot verkoopinge ofte verbreemdinge der goederen dringhen ende aenhouden/ Te weten/ om dat de schulden sonder verkoopinge van eenige der selver niet en souden konnen betaelt worden/ L. ob æs alienum C. de reb. min. Ofte dat de weeskinderē haer onderhoudt niet hebben en mochten/ ofte dat diergelijcke wettige oorsaecken invielen/ l. 1. §. si communis l. 5. l. si pupillorum ff. de rebus eor. qui sub tutel. vel cur. sunt. Alsdan mogen de Vooghden op voorgaende verkregen decreet ende consent wel verkoopen / L. si quidem C. de præd. minor. Edoch moet soodanigh decreet ende consent verkregen wesen by oprechte ende deuchdelijcke vooghden / maer niet by vooghden die valsch sijn/ ende haer selven opgeworpen hebben/ L. qui neque, ubi Bartol. & Bald. ff. d. tit. de reb. eot.

Alsoo oock/ wanneer door valsche/ ongegronde ende onbewegelijcke oorsaecke het decreet ende de bewilliginge verkregen ware/ soo soude de verbreemdinge daer op ghevolght voor niet/ onbondigh ende van geender waerden ghehouden worden/ l. 1. in princip. ibi. Obreptum esse prætori ff. d. tit. de reb. eorum. l. etsi C. de præd. minor.

Ende of wel inde verkoopinge der Weeskinderen goederen alle solemniteyten ende vereysschte noodtwendigheden naeghekomen ende onderhouden waeren/ Ende dat echter bewesen werde de weeskinderen daer by gequetst ende verkort te sijn/ Soo kan doch vande Overicheyt met kennisse van saecken herstellinge inden voorgaenden staet ofte relief begeert ende verkreghen worden/ d. l. siquidem C. de præd. minor.

Maer wat aengaet/ kleederen/ inboedel/ huysraet/ koorn/ wijn/ ende anders/ dewelcke sonder verderven ende schaede niet wel bewaert konden worden/ deselve magh een vooght sonder voorgaende decreet ende toelaetinge vrywelijck wel verbreemden ende verkoopen/ l. Lex quæ, in fin. C. de præd. minor. Hier van ende vande ingevoerde allegatien is wijtloopigh te sien/ Wesembec. in paratit. Tit. de reb eorum, per totum, & Scheid. super instit. tit. de authorit. tutor. §. fin. num. 2.

Ten vijfden/ is mede noodigh/ Dat de Vooghden in 't maenen ende innevorderen vande schulden niet naelaetigh en zijn/ Want sy/ de schuldt/ door haer versuym quaet wordende / d'selve de weeskinderen goet doen souden moeten/ l. 2. C. Arbit. tutel.

Ten

Ten festen / Sijn de vooghden ghehouden der weeskinderen goederen in rechte ende daer buyten voor te staen ende verantwoorden/ ende de selve 'tsy door haer selven/ ofte hare ghemachtighde te beschutten ende beschermen / L. ultim. C. de administ. tutor. ubi DD. l. Tutoris præcipuum, l. generaliter ff. de administr. tutor. De tutorio & curatorio, & quomodo Actores constituantur vide Andr. Gail. lib. 2. Observat. 107.

Ten sevenden/ als onder weeskinderen goederen eenighe gereede penninghen voor handen sijn/ Soo moeten de vooghden om de selve koopen/ nuttelijcke vaste goederen/ ende soo sy 'tselve naelaeten/ sullen van 'tledige geldt/ renten/ ofte interest betaelen moeten/ Maer in gheballe geene oorbaerlijcke vaste goederen/ omme te mogen koopen/ verscheenen/ ende dat de weeskinderen uyt d'andere goederen haer onderhoudt niet konden hebben/ soo sijn echter de vooghden niet gehouden de voorsz. gereede penningen op renten te beleggen/ maer moeten deselve in goede bewaeringe houden/ tot dat betere gelegentheyt verschijnen sal/ Ende indien de vooghden het gelt uyt haere eygen beweginge op renten beleggen/ ende dat het komt te misluckken/ ofte tot der weeskinderen naedeel te gedyen/ soo sullen sy gehouden sijn de schade selfs goedt te doen ende boeten.

Maer by soo verre der weeskinderen innekomen 'thaere onderhoudt niet bastandt ofte ghenoegh waer/ soo sullen de vooghden 'tgereet geldt/ ten besten/ des doenlijck wesende/ moeten beleggen op goede verseeckerde renten/ ten eynde de weeskinderen daer van een tamelijck henen komen ende onderhoudt hebben mogen/ L. Tutor. qui repertorium §. si post depositionem l. ob fœnus ff. de administr. tut. & Auth. ut si qui obligat. se hab. §. quoniam autem Collat. 6.

Ten achten/ sullen de vooghden ghedurende haere vooghdye geene have ofte goederen de weeskinderen toekomende t'hare eygen nut ende voordeel aen haer trecken/ nochte ooc 'tsy door haer selven/ ofte door middel van andere persoonen koopen/ ofte in eeniger maniere aen haer brenghen/ ten sy haer sulcks by de Overigheyt met kennisse van saecken toegelaeten worde/ L. 1. l. Pupillus §. 2. ff. de author. tutor. quoniam in re sua sibi autor nemo esse potest d. l. 1. & §. fin. instit. de autor. tutor, nec simul tutor emptoris & venditoris officio fungi potest d. l. Pupillus §. 2.

Ten negenden sijn de vooghden schuldigh van haere geheele

handelinge ende bewindt/ mitsgaders van haer doen ende laten inde vooghdye ter behoorlijcke tijdt te doen goede oprechte ende pertinente reeckeninge/ bewijs ende reliqua, Oock alles wes de kinderen toekomt/ ende onder hare handen ende vooghdye ghekomen is/ de selve kinderen toe te stellen/ over te leveren/ ende te laten volgen/ vorder alles op te brengen ende goedt te doen / dat sy verwaerloost/ aen haer selven getogen/ ende 'tgene waer mede sy anders ontrouwelijck gehandelt mochten hebben/ l. 1. in princip. & §. officio ff. de tutel. & rationibus distrahen. vide Chass. in consuetud. Burgundiæ, Tit. des enfans §. 6. in textu. d'en rendre compte, ubi in reddenda ratione tutelæ ponit octo requisita.

Of nu wel de gemeene rechten ordonneren/ dat de vooghden eerst ten eynde ende uytganck haerder vooghdye haere reeckeninge doen sullen/ L. si tutor. 9. §. absurdum & §. ultim. cum l. seq. d. tit. Soo is doch by de geestelijcke rechten Clem. 2. §. 1. in gloss. verb. Annis singulis, De religios. domi geconstituetrt ende geordonneert/ dat sy gehouden sijn yeder jaer reeckeninge te doen/ ende hebben verscheyden landen ende steden daer van bysondere keuren ende ordonnantien/ gelijck de 49. vande keuren vande Weeskamer der Stadt Leyden medebrenght / dat de vooghden van haer bewint/ reeckeninghe/ bewijs/ ende voldoeninghe moeten doen binnen den tijdt henluyden voorgestelt.

In somma wat der vooghden ampt ende dienst is sullen deselve haer uyt haere plicht ende den eedt/ die haer by 'taennemen der vooghdye voorgehouden ende afghenomen wordt/ wel weten te gemoedt te voeren. Waer van te sien is/ Gloss. in d. Clement. 2. §. autem, in verbo, valeant, De relig. domib. & specul. de tutor.

XXXV.

Tot dat hy ten ouderdom van xxv. jaeren sal ghekomen sijn, &c.

De momboorschap ofte vooghdye in latijn tutela genoemt krijght gemeenelijck haer eynde wanneer een soon veertien ende een dochter twaelf jaeren oudt ghewordden is/ instit. quib. mod. tutel. finitur, in princ. l. ult. C. quando tut. vel curat. esse desinant.

Daeromme sullen de Vooghden 'tsy selver begeeren/ Dat de weesen tot dien ouderdom gekomen wesende andere sorghdragende Vooghden in Latijn Curatores genoemt/ gestelt ende geordineert worden / ofte de minderjaerighe vermaenen ende aenporren/dat sy die selfs versoucken/ Maer soo de Vooghden haer/ de voorsz. bestemde tijdt overstreecken zijnde/ de voochdye niet en sullen ontslaen/ soo sullen sy schuldigh ende gehouden zijn/ den kinderen te boeten ende goet te doen/ alle de schaede/ die sy tot haere volkomen ouderdom van vijffentwintigh jaeren toe/ souden lijden mogen/ l. Admone C. qui pet. tut. vel curat. l. ita autem §. si tutor. L. A tutoribus. §. 1. l. Tutores qui post, ff. de administrat. tutel.

Maer dat onse Testateur alhier sijnen minderjaerigen soon tot op zijn xxv. jaeren/ ende alsoo over zijn onmondighe tijdt Voochden stelt/ is te verstaen/ dat hy hem niet alleen tutores, maer oock mede Curatores heeft willen stellen/ het welck hem vry staet te doen/ Dewijsle de ouders geoorloft is in Testamenten Curatores te stellen / Edoch alsoo datse by de Overigheydt bevestight worden/ §. 1. instit. de curat. l. si filio puberi ff. de confirmand. tutor. Dese Casus wort uytdruckelijck gedecideert in l. Pater Severinum 101. §. conditionum ff. de condit. & demonstrat.

Edoch dewijsle nu naer ghewoonte ende ghebruyck van dese/ ende meer andere Landen tusschen de tutores ende Curatores geen onderschept ghemaeckt wort/ ende de tutela met den ouderdom der kinderen van veertien ofte twaelf jaeren niet en eyndight/ maer tot op den ouderdom van vijffentwintigh jaeren verlanget ende vertrocken wort/ volgens 'tgene Andr. Gail. lib. 2. obser. 96. per totum wijdtloopigh verklaert/ Soo kan dese des Testateurs voorsieninghe/ des soo veel te min in twijfel getrocken worden.

Mede/ soo wanneer de vooghden ghestelt ende geordonneert worden met een bysondere conditie / soo eyndight de vooghdye/ ten tijde als de conditie vervult is/ §. sed etsi instit. quib. mod. tut. finitur.

Insgelijcks eyndight de tutela, als de tijdt/ die de Testateur/ boven de veertien ofte twaelf jaeren sal bestemt hebben/ overstreken wesen sal/ §. Præterea, instit. quib. mod. tut. finitur.

Voort eyndight de vooghdye met het overlijden der vooghden/ ofte der kinderen/ ende komt de vooghdye niet op de erfgenaemen/ §. simili modo. d. t. quib. mod. tut. finitur l. nisi finita ff.

de tutela & ration. distrahend. legitima tamen transit ad hæredes non quidem jure hæreditario, sed proprio agnationis jure, cum scilicet filius Tutoris, proximus sanguine conjunctus pupillo reperitur l. tutela 16. & ibi Bart. ff. de tutel.

Der dol'en' uytsinnigen/ quistgoeden/ ende andere ghebreeckelijcke persoonen Vooghdyen/ en sijn aen geen seeckere tijt gebonden/ maer soo wanneer die tot haer verstandt/ ende soodanige geschickelijckheyt komen/ dat sy haere saecken verstaen ende wel voorstaen kunnen/ soo komt de vooghdye te cesseren ende op te houden/ §. furiosi §. sed & mente capti instit. de curat. l. 1. ff. de curat. furiosi.

Wanneer de kinderen mede met haer vooghden raedt ende wille ten huwelijcken staete ghekomen sullen sijn/ soo heeft de vooghdye naer gemeyn gebruyck insgelijcks een eynde.

Meer oorsaecken/ waer door de tutela ende vooghdye eyndigt worden aengetogen/ ende kan een yeder lesen in titulo instit. quib. mod. tutel. finitur.

XXXVI.

Ende of een van hunluyden ofte sy beyde middeler tijdt geraeckten te sterven ofte met kranckheyt, &c.

T Is in des Testateurs vermoghen/ by 'tsterven van een der ghestelde vooghden/ ofte vande selve beyde eenen ofte meer andere te stellen ende noemen/ Ghelijck mede in zijn vermogen is een minderjaerighe tot Vooght te stellen/ ende den selven een ander te substitueren/ die Vooght sy/ tot dat hy tot zijn volkomen ouderdom ghekomen sal zijn/ §. Ad certum instit. qui testament. tut. dari poss. l. Tutor datus, §. tutorem & l. Si quis sub conditione ff. de testamen. tutel.

XXXVII.

Van de naeste van mijne vrunden, &c.

OF wel echter de voogdije de naeste vrunde toekomt/ So sijn doch die aldus tot voochde ofte tutores gestelt zijn voor testamentarijs ende niet voor legitimis te houden/ Oyermits hier inne meer

mere aengesien wordt/ testatoris dan legis dispositio, DD. & præcipuè Bart. num. 8. in l. hæc verba ff. de legat. 1.

XXXVIII.

Met het doen van eenighe reeckeninghe niet beswaert, maer, &c.

DE Testateur mach aldus wel voorsien/ dat de Vooghden met geene scharpe reeckeninghe beswaert worden/ Edoch wort het daer voor echter gehouden/ dat sy dien niet jegenstaende schuldigh zijn van haere administratie ende bewindt eenighsins aenwijsinghe te doen/ mitsgaders over te leveren 'tgene sy de vooghdije aengaende noch in handen hebben/ Textus evidentissimus in l. si servus vetitus est ff. de legat. 1. Huc etiam pertinent l. cum tale legatum §. Quid ergo ff. de condit. & demonstrat. & l. Pomponius ff. de negot. gest.

Hier van is breedere onderrichtinghe te vinden by Chassen. in consuetud. Burgund. tit. des enfans. Rubr. 6. §. 6. gloss. in textu, D'en rendre compte num. 20. cum ibi allegatis.

XXXIX.

Ofte de selve Vooghden van eenigh bedrogh ofte ontrouwe betijen, &c.

ALhier valt dese swaere questie voor/ Te weten/ Of de Testateur 'tvermogen heeft aldus te disponeren/ Soo dat de Vooghden niet en souden aenghesprooken mogen worden de dolo, dat is/ Van wegen eenigh bedroch/ ofte ongetrouwe handelinghe? Maer hier inne en stemmen de Doctores niet in alles over een/ Edoch wort voor vast ghehouden/ Dat de Testateur wel disponeren mach/ ne tutor teneatur de dolo in omittendo, dat is/ Dat de Vooght niet gehouden sy te boeten ende goedt te doen 'tgene hy mochte verwaerloosen ofte veronachtsaemen/ sonder selfs daer van voordeel te hebben/ Als te weten/ Soo hy in't aennemen vande vooghdije geen inventarium maeckte/ ofte 'tgereede geldt niet en bestede aen vaste goederen/ Want daeruyt wel vermoedet wort/ Dat de Vooght niet in alles ghetrouwelijck

welijck mochte hebben ghehandelt/ Echter indien hy daer van geen voordeel hadde gehadt/ soo en kan hy vermits dese clausule in het Testament in dit ende diergelijcke geval niet aengesproocken worden:

Maer de Testateur mach in zijn Testament niet voorsien/ dat de Vooght niet en soude mogen ghemoept ofte aengesproocken worden van weghen bedrogh by hem in zijne ongetrouwe handelinghe begaen dolo in committendo, ende soo hy tot zijn eygen voordeel ende profijt met der weeskinderen goederen ontrouwelijck ommegaen mochte:

Oock en wort dese voorgaende dispositie soo verde niet verstaen/ ende dat uyt dese rechtmatighe oorsaecken/ Te weten/ op dat de Voochden daer door niet tot alle bedrogh ende verkortinge der weeskinderen dooren ende vensters (so men plachte te seggen) geopent/ ende tot onbehoorlijcke handelinghe oorsaeck ghegeven worde/ per l. si unus §. pacta quæ. ibi. Expedit enim timere facti & injuriarum pœnam, ff. de pactis. Ende houden het de Doctoren in 't gemeen daer voor/ Dat dese voorsz. clausule nopende 'tbedroch/ dat gheschieden soude konnen/ geen kracht en heeft/ vermits andersints de Vooght/ vermits de vry-stellinge by het Testament ghedaen/ in der weeskinderen goederen onbeschroomt bedriechelijck handelen soude mogen/ de c. in consil. 177. & Consil. 186. Chassin. in consuet. Burgund. des enfans Rubr. 6. §. 6. gloss. in texru, d'en rendre compte num. 20. & seqq. ubi refert Anchoranum in consil. suo. 118.

Sulcks wort alsoo verstaen/ Al waert schoon/ dat de Testateur uytdruckelijcken ende recht uyt disponeerde/ Dat de voochden van wegen geenderhande bedrogh ofte ongetrouwe handelinge gemoept ofte aengesproocken souden mogen worden:

Vorder wort hier by gevraeght of alsdan niet voorsien kan worden / per indirectum door een kromme wegh/ van een legaet ofte andere maeckinge/ Dat de vooghden van wegen haer bedrogh niet te gelden souden hebben/ gelijck onse Testateur alhier disponeert/ ende by zijne uyterste wille begeerende is/ Wanneer daer by ghevoughe mochte zijn/ Dat 'tgene de kinderen vande bedriechelijcke voochden van wegen haere ontrouwichheydt ofte begaen bedroch/ 'tsy in rechte ofte daer buyten souden bekomen mogen/ d'selve Vooghden by de kinderen weder gegeven soude moeten worden / Waer toe dickwils soodaenige clausule,

fule, ex author. Dyni in addit. ad l. quidam decedens ff. de admi- nist. tutor. by den Notarisen ghebzuyckt soude konnen wozden/

Daer op wort gheantwoort/ Dat dese clausule, als tegens de rechten ende billickheyt strijdende/ geen kracht nochte werckinge en heeft/ dienvolgende des Vooghts bedriegelijcke ende baetsoeckighe handel tot schaede ende naedeel der weeskinderen niet voordelijck zijn en kan/ Ten opsichte dat de vooghdijen tot dien eynde op gekomen ende geordineert zijn/ Dat der kinderen profijt (die onmondigh/ ende tot haer verstandt noch niet ghekomen zijn) gevoordert/ ende haere schaede voorghekomen werden soude/ Maer geensints dat de voochden tot der weeskinderen schaede ende nadeel/ haer eygen voordeel bedriegelijcken soecken/ ende haer selven verrijcken souden/ waer toe door dese clausule genoeghsaeme aenleydinghe ghegeven wort/ Ende is over sulcks niet in der Testateurs vermogen yet naer haer welbehaegen te veranderen/ ende tot der weeskinderen naedeel te trecken 'tgene haer by de gemeene Rechten tot voordeel ende profijt vergundt is/ l. quidam decedens ff. de administrat. tutor. Iason in l. Actione in fin. C. de transact. Damhoud. in Patrocinio suo pupillorum, in tit. de tutor. & curat. ratio, cap. 3. num. 27. cum seqq.

Vande voochdije ende der Voochden ende Curateuren ampt ende officie soude hier meer bygebracht kunnen wozden/ maer alsoo yeder wel gepolitieerde Stadt deser Landen bysondere keuren ende ordonnantien dienaengaende hebbende is/ soo wort 'tselve naegelaten ende voor noodeloos gehouden.

XL,

Soo stelle ende ordonnere ick tot Executeurs vande selve, &c.

By dese passagie ontstaen alhier twee vragen: D'eerste is/ wie tot Executeurs ofte uytvoerders der Testamenten gheordineert ende gestelt mogen wozden? Ende de tweede/ in ghevalle de Executeurs by den Testamente genoemt den last niet en willen aennemen/ ofte datter by den Testamente geen Executeurs ghestelt en zijn/ Door wien het Testament alsdan geexequeert ende uytgevoert wozden sal?

Soo veel d'eerste vrage belangt/ Daer op wort geantwoordt/ Dat

Dat tot Executeurs wel ghestelt mogen worden de erfgenamen by den Testamente genoemt/ Ende dat/ dies te meer/ om dat sy echter gehouden zijn de legaten ende maeckingen uyt te keeren/ §. legatum instit. de legat. l. si à pluribus & ibi Bart. ff. de legat. 3.

Van gelijcken mach een vrouw daer toe genoemt worden/ l. A filio, in Princip. ff. de aliment. & cibar. legat. Al waert oock schoon/ Dat een weduwe daer toe ghestelt/ voor het uytvoeren ende voltrecken van haere last / haeren weduwelijcken staet verliet/ ende haer ten tweeden huwelijcke begeven mochte/ Als wanneer sy echter Executrice blijven mach/ Vide Oldendorp. in tractat. de execut. ultima, voluntat. tit. 5. Qui ad hoc allegat. Bartol. d. l. A filio ff. de aliment. & cib. legat.

Maer dolle/ uytsinnige/ oock minderjaerige ende andere/ die haer selfs niet machtigh zijn/ maer selfs onder vooghdije staen ende van andere geregiert worden/ ende mogen tot geen Executeurs van Testamenten ghenomen worden/ l. Sed etsi in servum ff. de recept. arbitr. Van dese ende diergelijcke persoonen handelt wijdtloopigh Ioan. à Canib. in tractat. de execut. ult. volunt. part. 1. num. 27. & seq.

Op de tweede vraege is de antwoort/ Soo wanneer een ofte meer vande ghestelde Executeurs uyt wichtige oorsaecken den last niet en wilden aennemen/ Dat alsdan de willige het Testament sullen exequeren ende uytvoeren/ Maer soo alle de Testamenteurs het ampt quamen af te slaē/dat alsdan 'tselve op de erfghenamen komen sal/ Abb. in l. si hæredes C. de Testam.

Maer soo oock aende erfgenaemen gebreck viel/ Dat in 't selve geval de verordineerde Commissarisen/ Te weten/ In geestelijcke saecken (pijs causis) de Bisschoppen ende Prelaten/ Ende inde gemeene wereltlijcke saecken d'ordentelijcke Overigheyden vande plaetschen d'executie ter handt sullen nemen mogen/ Edoch soo wel de geestelijcke als wereltlijcke sonder onderschept/ mits dat prebentie plaetsch hebbe/ Panor. in c. si hæredes, de testam. hæc habentur & probantur in l. nulli C. de Episcop. & Cler. c. tua c. Ioannes extr. de testam. Ioan. Iacobus à Canib. in tractat. de execut. ult. vol. part. 1. num. 22. & seq. Oldend. in eod. tractat. tit. 2. & 7. num. 5. specul. in tit. de instr. edit. §. 6. Nunc vero aliqua.

Wanneer nu een Testamenteur hem 'tampt ontslaet/ soo vervalt hy ende wort oock versteecken van 'tgene hem de Testateur ter saecke vandien ghemaeckt ende bespzoocken heeft/ ende komt 'tselve

'tselve te goede den erfgenaemen by den Testamente geinstitueert/ L. Nulli C. de episcop. & cler. specul. tit. de instrum. editio. §. nunc vero aliqua 13. num. 56.

Mede staet wel te mercken/ Of wel sulcks is/ Dat de Testamenteurs regulariter tot d'executie niet gedwongen konnen worden/ Specul. d. tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliqua, versic. hic quæritur utrum. Dat sy nochtans deselve niet en vermogen af te slaen wanneer sy het den Testateur by sijn leven toegesept hebben/ ofte dat sy daerinne alreede getreden sijn/ l 3. §. 1. ff. de arbitr. c. Ioannes de testam. Ofte dat sy uyt den Testamente eenigh genot van een legaet ofte anders ontfangen hebben/ l. 1. in fin. ff. ubi pupill. educa. deb. vide Latius Ioan. Iacob. à Canib. in tractat. de execut. ult. vol. part. 1. num. 6. Oldendorp. in eod. tractat. tit. 27. num. 8.

Maer als inden Testamente geen Executeurs genoemt sijn/ soo sullen by faute vandien de erfgenamen/ ofte soo de selve haer daerinne onbehoorlijcken draegen sullen/ andere by de Overigheydt geordineerde Executeurs het Testament exequeren ende uytvoeren/ Ende wanneer de Overigheyt gesint sal sijn andere ampts halven te stellen/ soo sullen daer toe verdaeght moeten worden/ die gene/ die by den Testamente intereste vermeenen te hebben/ L. de uno quoque ff. de re judicat. l. non ita divus ff. de adoptione l. solent indices, ibi. si convocatis familiæ hæredibus ff. de aliment. legat.

XLI.

Gesamentlijck ende elck van hun bysonder, &c.

Door dese clausule wil de Testateur voorsien / Of hy wel meer als een Testamenteur stelt / Dat echter d'een buyten d'andere het Testament wel exequeren magh/ Daer andersints/ indien dese clausule ontbrack / d'een Executeur hem d'executie buyten des anders bewilliginghe niet onderwinden soude mogen/ Ten waer dan saecke/ dat d'andere gestorven/ te verde geseten ofte tot 'taennemen van 't Executeurschap weygerigh waer/ Text. in C. fin. de testam. lib. 6. ubi gloss. vide Ioann. dilect. de arte testand. tit. 7. caut. 8. Adde Ioann. Iacob. à canib. in tractat. de execut. ult. vol. in 2. part. §. repititis num. 26. & seq. & in §. quæro

tertio

tertio num. 11. ubi latius tractatur an executore uno deficiente officium executionis accrescat alteri.

XLII.

Naer verloop van ses weecken nae mijn afsterven, &c.

HEt staet den Testateurs vry een tijdt naer haer believen te bestemmen/ binnen de welcke sy begeeren haer Testament ende uyterste wille geexequeert ende uytgevoert te werden/ Als oock mede de selve tijdt te stellen inde wille ende ghelegentheydt vande Testamenteurs/ binnen welcke tijdt niemandt de selve testamenteurs begrijpen/ nochte tot de executie moeyelijck vallen ofte aenporren kan/ Bald. in l. 1. de legat. 1. & in l. nulli C. de Episcop. & Cler. Ioan. Dilect. de arte testand. tit. 7. Caut 6. num. 2.

Maer indien de Testateur tot 'tuytvoeren ende volbrenghen van sijn uyterste wille gheen tijdt bestemt/ soo is naer de civile rechten tot de executie ende voldoeninge vande ghemeene legaten ende maeckingen een jaer geordineert/ d. l. null. C. de Episcop. & Cler.

Edoch wat de pia legata aengaet/ ende wat ter eeren Godes tot aelmoes ende diergelijcke saecken gemaeckt wordt/ deselve moeten voldaen worden binnen een tijdt van ses maenden/ Authen. de Ecclesi. rit. §. si autem legatum. Ten waer de gelegentheyt der legaten ende 'sboedels sulcks was/ datse binnen de voorsz. tijdt niet voldaen konden worden/ Ioan. Iacob. à Canib. in tractat. de execut. ult. vol. part. ult. num. 17. Welcke voorsz. tijdt begint te loopen soo haest de Testamenteurs van des Testateurs doodt ende uyterste wille kennisse gekregen hebben/ Panorm. in c. nos quidem de testam. Oldendorp. in tractat. de Execut. ult. vol. tit. 7. in fin. qui ad hoc allegat. l. si statu liberi §. si quis hæredi ff. de statu liberis l. fin. §. sin autem dubius C. de jur. delib.

Maer soo d'executie uyt wettighe saecken verhindert mochte worden. Soo sal 'tselve de Overigheyt aengegeven worden/ omme daer inne te moghen voorsien/ De quo vidend. Panorm. in C. cum esses, de testament. Oldendorp. de execut. ultim. volum. cap. 7. num. 6.

XLIII.

Tot koſten vanden boedel, &c.

AL waert ſchoon dat de Teſtateur hierinne niet voorſien en hadde/ Soo is het doch by ſich ſelven recht ende billick/ Dat de Executeurs koſteloos ende ſchaedeloos ghehouden worden/ van 'tgene sy in verrichtinge van haer ampt aen onkoſten gehadt ende uytgekeert ſullen hebben. l. Nulli, C. de Epiſcop. & Cler. Edoch heeft 'tſelve alleen plaetſch in billijcke/ eerlijcke ende nootwendighe onkoſten/ vide de his ſpecul. & ibi addit. de inſtrum. edit. §. Nunc aliqua, in fin. Ioan. Iacob. a Canib. in tractat. de execut. ult. vol. part. 3. num. 9. text. elegans in l. 1. §. Si pupillis & ſeqq. ff. de tutel. & ration. diſtrah.

XLIV.

Wes getrouwe Executeurs van rechtſwegen ſchuldich zijn ende behooren te doen, &c.

DEwijle onſe Teſtateur met uytdruckelijcke woorden niet en heeft verboden een Inventaris te maecken/ Soo zijn de Executeurs gehouden voor ende aleer sy tot d'uytvoeringhe ende 'tvolbrengen van haere laſt voort vaeren/ alle des boedels naegelaeten goederen/ ſoo roerende als onroerende/ gerechticheden/ inneſchulden/ mitſgaders laſten ende uytſchulden/ eygentlijck ende by naemen te doen inventariſeren ende op ſchrijven/ maer ſoo 'tſaecke mochte zijn dat by de erfgenaemen alreede een oprechten ende ordentlijcken Inventaris ghemaeckt waer/ Soo ſullen de Teſtamenteurs (als haer daer van copie wort toegeſtelt) om vergeefſche coſten ende moeyten te ſchouwen/ haer daer mede vergenougen Specul. & ibi. Ioann. Andr. tit. de inſtrum. edit. §. nunc autem aliqua, num. 46.

Maer als de Teſtateur uytdruckelijck ordineert/ Dat de Executeurs niet en ſullen gehouden weſen een Inventaris te maecken/ ſoo en mogen sy daer toe niet gedrongen/ nochte 'tſelve alſdan naelatende/ daeromme in rechte betrocken worden/ Edoch indien de Overigheyt uytwichtige oorſaecken bevonde/ dat ſonder der erfgenaemen ende geintereſſeerden merckelijck nadeel ende perijckel der inventariſatie niet naeblijven en konde/ Soo

 mach

mach de selve Overighept de Testamenteurs wel opleggen een Inventaris te maecken / oock tegen des Testateurs dispositie / Ghelijck mede hier voozen by de Testamentaire Vooghden by num.34. gementioneert / ende daer van te sien is Ioann. dilect. de arte testand. tit. 7. Cant. 3.

Als nu de Testamenteurs dan het Executeurschap sullen aengenomen hebben / soo sullen sy sonder vertreck ofte uytstel sorge dzaegen ende maecken / Dat de naegelaeten goederen wel ende behoozlijck bewaert / ende niet onbehoozlijck verquist nochte verminderet wozden:

Ende sullen insonderhept wel moeten in acht nemen / de wille des Testateurs; wat hy haer voozgeschzeven / bevolen ende opgelept heeft. Overmits het haer niet vzp en staet nochte betaemt / yet daer tegen vooz te nemen ofte handelen / ten waere het tegens de eerbaerhepdt ofte billickhept was strijdende Ioan. Iacob. a canib. partic. 2. num. 21. & seq.

Maer / soo ghevzaeght wozden mochte / of d'Executeurs uyt krachte van haer ampt uyt d'erffenisse yet souden verkoopen ofte vervzeemden mogen. Soo is daer op te antwoozden / Dat haer tselve vzp staet wanneer sy gestelt zijn over 'tgeheele Testament / edoch met voozweten ende bewilligen vande erfgenaemen / ende mits alvoozen / aengaende de vervzeemdinge van onroerende goederen / consent hebbende vande Overighept /

Maer als sy alleen gestelt zijn vooz een gedeelte om het Testament ofte uyterste wille ten deele te voltrecken / soo en wozt haer de vervzeemdinge ofte verkoopinghe niet toegestaen / vide Ioan. dilect. de art. testand. tit. 7. Caut. 10. Oldendorp. in tractat. de execut. ult. vol. tit. 6. num. 2.

Wijders streckt mede der Testamenteuren macht soo vozde / Dat soo wanneer haer bevolen is aen arme luyden yet uyt te deelen / ende dat sy selfs arm ende behoeftigh zijn sy in soodaenigen ghevalle haer selven mede wel wat toe deelen moghen / indien de Testateur niet uytdzuckelijck sal hebben verboden den armen yet t'onttrecken / ende sich selven toe te eygenen / Arg. l. Præses C. de servit. & aqua, Dilect. d. tit. 7. caut. 10. num. 4. qui ad hoc allegat Esaiam cap. 58. dicentem, carnem tuam ne despexeris.

Item mogen de Testamenteurs vande erffenisse aftrecken ende inhouden / 'tgene sy uyt den haeren soo van reys als teercosten / als andersints ter saecke van het uytvoeren van haer ampt mo-

mogen uytgegeven hebben/ L. nulli vers. ita tamen C. de Episcop. & Cler. Pulcher textus in l. 1. si pupillis ff. de tutel. & ratio. distrah.

Van ghelijcken mogen sy mede vande erffenisse aftrecken ende innehouden/ wat haer buyten alle tegenspraeck vanden boedel toekomende is/ Ioan. Iacob. a Canib. in sæpe dict. tractat. de execut. ult. vol. part. 3 num. 9.

Ende soo wanneer dan nu de Testamenteurs de uyterste wille volgens het Testament geheelijcken/ende naer behooren geexequeert ende uytgevoert sullen hebben/ soo sullen sy gehouden sijn van hare gedaene handelinge ende bewint te doen goede/ oprechte/ deuchdelijcke ende volkomen reeckeninge ende bewijs/ mitsgaders betaelinge in baeren gelde/ van alle 'tgene sy by slot van dien bevonden sullen worden van wegen d erffenisse meer ontfangen dan uytgegeven te hebben

Gelijck sy mede gehouden sullen sijn op te brengen ende goedt te doen/ 'tgene sy vande vruchten genoten doch niet verantwoort ofte te genieten veronachtsaemt hebben/ L. sine hærede §. 2. Modestinus ff. de administr. tutor Ende oock vorder te boeten 'tgene sy door bedriegelijcke handelinghe ofte naelaetigheydt yemant verkort mochten hebben.

Maer als de Executeurs van haer bewint eens reeckeninghe gedaen sullen hebben/ ende de selve voor goedt ende oprecht gehouden sal zijn/ soo sullen sy/ om naerdere reeckeninghe te doen/ ongehouden zijn l. Semel C. de apochis.

Ende of schoon de Testateur by zijn Testament gewilt mochte hebben/ Dat vande Executeurs geen reeckeninge/ eñ van wegen haere bedriegelijcke handelinge geene vergoedinge geeysche soude mogen worden/ Soo zijn sy des niet te min verplicht ende verbonden reeckeninge te doen/ ende 'treliqua op te brengen/ ende soo sy yet ontrouwelijck ende met bedrogh gehandelt hadden/ daer van en kan haer des Testateurs voorsz. voorsieninghe niet bevrijden/ als blijvende echter onderworpen de penen ende straffen/ daer tegens inghestelt ende gestatueert/ Van alle 'twelcke wijtloopigh te sien is/ Ioan. Iacob. à canib. in tractat. de execut. ult. vol. part. 2. §. novissima, & Oldendorp. in eod. tractat. tit. 8. per totum, ubi hanc materiam pulchre pertractat, quo me brevitatis causa refero.

XLV.

Ende of 'tgebeurde dat een van hunluyden of sy beyde quamen t'overlijden &c.

DEse clausule en is niet soo seer noodtwendich / ten opsichte den Testateurs by staet haere uyterste wille tot haere doode toe te wederroepen ende veranderen / l. quod si iterum ff. de admendis legatis, Edoch overmits superflua cautela non nocet maer by wijlen tot weghneminge van veel questien dienstelijck is / soo en is die oock niet te verachten.

Oock staet hier wel te letten / hoewel nae des Executeurs overlijden sijne erfgenaemen in sijn plaetsch niet komen mogen / dat nochtans de Testateur wel voorsien ende ordineren kan / dat de selve in sijn plaetsch Executeurs sijn ende blijven sullen c. fin ubi. Gloss. de testam. lib. 6.

Van gelijcken magh oock de Testateur / indien een vande Testamenteurs weygerigh sijn ofte in gebreecke blijvē mochte / een ander in desselfs plaetse stellen / als of hy seyde / Ick noeme tot Executeur A / ende indien hy hem weygerigh ofte onachtsaem bethoonen sal / soo ordinere ick in sijn plaetse B? Twelck alsulcken effect ende werckinge heeft / dat soo lange A / niet weygerigh ofte versuymigh is / geen ander in sijn plaetse gestelt werden kan / Ioan. dilect. de art. testand. tit. 7. caut. 6.

XLVI.

Voorder soo het geviele dat in een ofte meer poincten van dit mijn Testament in tijden ende wijlen misverstandt ofte duysternisse bevonden werde, &c.

HIer van is te sien Ioan. dilect. de arte testand. tit. 8. caut. 7. Al waer den Testateur geraeden wort / dat hy hem te beblijtigen sal hebben niet alleen simpelijck te bevelen op eenigh onstaende misverstandt een compromis aen te gaen / maer soo dickwils het de noodt vere.sschen sal: Want ingevalle 'tselve in het Testament / niet uytdruckelijck voorsien wordt: Ende dat uyt krachte van het Testament eens gecompromitteert / ende 'tselve vruchteloos afgeloopen waere / soo en konde uyt krachte van het

Testament geen ander compromis versocht worden / overmits het Testament voldaen sijn soude.

Van gelijcken wort voor raedtsaem geacht / Dat de Testateur het compromis niet alleen en stelle op zijn erfgenaemen / maer oock mede op zijn erfgenaemens erfgenaemen / overmits andersints der erfgenaemens erfgenaemen door des Testateurs dispositie niet verbonden souden zijn / vide Ioan. dilect. loco supra citato.

XLVII.

Ende ten eynde d'oorsz. mijne executeurs van haere moeyten ende arbeydt ten deele vergenought mogen worden, &c.

BY soo verre de gemelde Executeurs weygerigh sijn den last aen te nemen / soo verliesen sy dese maeckinghe ende blijft deselve by de erffenisse / als hier voor / mede geseyt is / L. Nulli C. de Episcop. & Cler.

Alhier mochte gebraeght worden. Indien de Testateur haer / niet om 't Executeurschaps / maer om eenighe andere oorsaecke wille yet gemaeckt hadde / of sy dan echter / om dat sy haer de executie / niet onderwinden en wilden / daer van versteecken souden sijn? Waerop geantwoort wordt / dat haer alsdan deselve penningen niet ontrocken mogen worden / want 'tgene haer uyt andere saecken ende in andere manieren ghemaeckt wordt / moet haer buyten alle tegenspraeck volkomentlijck volgen / vide Speculat. tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliqua 13. num. 58.

XLVIII.

Voorts is mijne uyterste wille ende begeerte, soo yemandt van mijne gestelde erfgenamen ofte legatarissen sich met dese mijne dispositie ende uyterste wille niet en vergenoughde, maer yet meer pooghde te bekomen, &c.

DE Testateur is geoorlost in sijn uyterste wille een pene ende verbeurte te stellen / jegens de gene die deselve niet nae en komen nochte achtervolgen / Ende indien hy sijne kinderen ofte kindts-

kindtskinderen geinstitueert hadde ende sy niet 'tgene haer ghemaeckt waer niet te vreden wilden sijn/ soo sal haer dienvolgens niet meer volgen noch geworden mogen/ dan de legitime portie.

Maer in gevalle/ andere persoonen diemen van rechts-wegen niet ghehouden is yet te maecken/ haer selven tegens het Testament stelden/ Soo moghen deselve daer over van 'tgene haer mochte gemaeckt sijn geheelicken berooft ende ontbloot worden/ l. 1. C. de his quæ pænæ nomine test. vel cod. §. fin. Instit. de legat.

'Tsoude konnen gebeuren/ dat de Testateur quaem te disponeren/ in deser vougen/ Jck wil ende ordinere/ dat mijne geinstitueerde erfgenaemen binnen een jaer nae mijn overlijden sullen betaelen aen N. een somme van duysent gulden/ met bygevoeghde pene/ indien sy 'tselve binnen de voorsz bestemde tijde niet en deden/ dat sy hem alsdan daerenboven noch vijf hondert gulden betaelen sullen moeten/ Nu is de vraege/ Soo d'erfgenaemen binnen 'tjaer de duysent gulden niet en betaelen/ of sy alsdan uyt krachte van des Testateurs voorsz. dispositie mede de vijfhondert gulden souden ghehouden wesen te betaelen? Daer op wort geantwoort/ Dat neen/ Overmits dese vijf hondert guldens niet anders zijn te houden/ dan woecker/ Ende is onbehoorlijck woecker in alle rechten verboden/ mitswelcken nieman schuldigh is de selve te betaelen.

Diergelijcke gelegentheyt heeft het mede/ Wanneer de Testateur yet oneerlijcks ofte onmogelijcks beveelt/ Als by exempel/ Of hy yemant hondert gulden maeckte onder conditie ende met bevel dat hy een ander soude omme brengen/ ofte zijn lichaem in Oostindien begraeven/ Op pene/ soo hy 'tselve niet en dede/ Dat hy de hondert gulden niet hebben/ maer ontbeeren soude moeten/ Want of hy schoon een ander niet en vermoorde ofte zijn lichaem in Oostindien niet en begroef/ soo souden hem doch de hondert guldens volgen moeten/ Ias. in d. l. 1. num. 2. & seq. C. de his quæ pœnæ nomine.

Insgelijcks en mach oock de Vader zijn dochter nochte een man zijn huysvrouwe niet opleggen/ omme van haer leven niet te hijlicken/ Ende of sy schoon 'tselve deden/ soo mach doch soo wel de dochter als de weduwe haer dien niet jegenstaende ten huwelijcken staete begeven/ ende echter d'erffenisse onverbeurt behouden DD. & Schneid. in instit. de legat.

Behoude

XLIX.

Behoude voorts aen my de macht ende faculteyt van dit mijn jegenwoordigh Testament t'allen tijden, als my des goet sal mogen duncken in 't geheel ofte deel te veranderen daer by ende af te doen, &c.

HEt is een gemeene regel in rechten/ Dat een yeder vry staet zijn Testament ende maeckinge van uyterste wille te veranderen/ vermeerderen/ verminderen/ ofte in 't geheel ofte deel te niet te doen/ tot aen zijn laetste eynde toe/ Al waer 't schoon soo/ dat hy hem selven/ van sulcks niet te sullen doen/ verbonden hadde/ Ambulatoria est (inquit Iurisconsultus Vlpia.) Voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum, l. quod si iterum ff. de adimend. leg. pulcher textus est in l. cum hic status §. pœnitentiam ff. de donat inter vir. & uxor.

Oock streckt de macht ende vryheyt/ van het Testament te veranderen/ soo verde/ Dat al waer 't schoon dat een Testament met alle solemniteyten/ jae met twintigh getuygen bekrachticht waer/ 'tselve echter by den Testateur door een ander rechtmatigh Testament met minder getal van getuygen verandert ende te niet gedaen mach worden.

Van gelijcken konnen oock de Testamenten/ die voor de Keyserlijcke Ma[t] ofte de hooge Overigheyt gesolemniseert zijn/ door een ander Testament te niet ghedaen worden/ Ten waer saecke dat het de Keys. Ma[t]. ofte hooge Overigheyt met soodaenigen uytdruckelijcken clausule derogatoir bewaert hadde/ Dat het namaels niet wederropen/ ofte te niet ghedaen konde ofte mochte worden/ Want in sulcken ghevalle het Testament soo onwederroepelijck/ ende bestandigh blijft dat het niet vorder ghebroocken worden mach / Didac. Couverru. de testament. part. 2. num. 1. & seq.

Wijders staet den Testateur soo vorde vry ende open zijn uyterste wille ende dispositie te veranderen/ wederroepen/ ende te niet te doen/ dat het selve by hem oock ghedaen mach worden/ al waert schoon/ Dat hy in het eerste Testament ghestelt hadde clausulam derogatoriam posterioris uytdruckelijck disponerende / Dat het volgende Testament geen kracht ofte werckinge hebben soude / het welcke men doch aen nemen moet met sulcken

verstande/ Dat alsdan in het volgende Testament vande voorsz. clausula derogatoria mentie ghemaeckt/ ende de selve daer by wederropen moste worden/ De quibus videndi Iul. Clar. lib. 3. senrenti. §. Testamentum quæst. 99. Ioan. dilect. de art. testan. tit. 10. Caut. 1. Didac. couverru. de testamen. part. 2. num. 19. ubi pluribus hunc punctum pertractat.

Ende dat noch meer is/ Worden de voorgaende door de volgende Testamenten niet jegenstaende de clausula derogatoria inde voorgaende begrepen/ krachteloos gemaeckt ende te niet gedaen/ al waer't dat de volgende niet in alles perfect ende volkomen waeren:

Edoch is insonderheyt daer inne van nooden/

Eerstelijck/ Dat inde voorgaende Testamenten vreemde ende niet de naeste bloedt-vrienden tot erfgenaemen geschreven zijn/

Ten tweeden dat inde volgende dispositien/ die gene tot erfgenaemen genoemt worden/ die ab intestato ofte buyten Testament tot d'erffenisse toegangh hebben ende komen souden:

Ende voort ten derden/ dat over de volgende Testamenten ten minsten vijf getuygen versocht ende ghehadt geweest zijn/ De hoc est textus singularis in l. hac consultissima §. Si quis autem C. de testam. Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. Testamentum quæst. 97. ubi num. 3. dicit quod ex ejusmodi ultima voluntate succedatur non tam ex testamento quam ab intestato.

Oock mach een Testateur zijn Testament wederroepen/ niet alleen door andere Testamenten/ maer oock mede/ wanneer hy door Codicil ofte in een andere maniere rondt uyt verklaert/ Dat hy intestatus, ofte sonder Testament te maeckē begeert te sterven:

Edoch indien hy in zijn eerste Testament zijne nootwendige erfgenaemen geinstitueert hadde/ soo wort vereyscht/ Dat hy zijne verklaeringe dee voor seven ghetuygen/ Maer in ghevalle hy daer by vreemde innegestelt hadde. Soo is genoegh/ dat hy het voor vijf getuygen verklaere/ l. hac consultissima, §. si quis autem C. de testam. Bart. in l. si jure ff. de leg. 3. Ioan. dilect. de arte testand. tit. 10. cant. 3.

Maer wanneer de Testateur voor seven getuygen simpelijcken verklaert/ zijn wille te wesen/ Dat zijn gemaeckte Testament voor niet gehouden worden sal/ Soo en wort het Testament daer door niet krachteloos/ ten waer dan saecke/ dat daer nae over de tien jaeren verloopen waeren/ als wanneer het van wegen so lan-

gen

gen tijdt daer voor gehouden wort/ dat de Testateur zijn uyterste wille met ernst wederropẽ hebbe/l. Saucinus C. de Testam. Schneid. in §. ex eo, instit. quibus mod. testament. infirmentur, num. 1.

Indien een vader onder zijne kinderẽ een Testament gemaeckt hadde/ soo en kan 'tselve door een volgende niet anders krachteloos ghemaeckt ofte vernietight worden/ ten sy 'tselve volgende Testament solemnelijck in jegenwoordigheyt van seven getuygen ghemaeckt sy/ ende daer by uytdruckelijck verklaert wordt/ dat hy het eerste wederroept ende niet en begeert dat 'tselve gelden sal/ Edoch soo hy mede 'tlaetste onder zijne kinderen maeckte/ ende 'tselve meer tot voordeel ende profijt der selve/ dan 'teerste/ streckte/ soo wort verstaen/ dat 'teerste daer by voor twee getuygen/ ende sonder alle vordere solemniteyten wederropen sy. Ita tradit. Iul. Clar. in §. testamentum, quæst. 98. DD. in Authen. hoc inter liberos C. de testam.

Item soo de Testateur by een missive ofte Codicil verklaerde/ Dat zijn geschreven erfgenaem niet waerdigh en waer zijn erfgenaem te zijn/ Soo wort daer door 'tvoorgaende Testament te niet ghemaeckt/ ende valt d'erffenisse op den fisco, met sulcken verstande dat de selve de legaten ende andere maeckingen daer uyt betalen moet/ l. hæreditas C. de his quib. ut indig. Maer soo d'erfgenaem hem niet den Testateur versoende/ soo blijft hem d'erffenisse/ l. quod si iterum ff. de adim. legat. & ibi Bart. Ioan. di-lect. de art. testand. tit. 10. caut. 5.

De erfgenaemen konnen mede uyt verscheyden oorsaecken de erffenisse verbeuren/ ende haer deselve onwaerdigh maecken/ ingevalle sy des Testateurs doodt gesocht ofte hem geheel om 'tleven gebracht hadden ff. de his quæ ut indig.

Item indien d'erfgenaem het Testament versmaet ende voor valsch gescholden hadde/ l. 8. §. meminisse ff. de inoffic. testam.

Item wanneer d'erfgenaem jegens den overleden Testateur doodt-vyantschap gedraegen ofte hem onderwonden hadde den selven in schande ende oneere te brengen/ l. 1. l. si inimicitias ff. de his quæ ut indig.

Item als een Tutor ofte vooght by den Testamente gestelt/ de vooghdye niet en begeert aen te nemen/ soo maeckt hy hem selven onwaerdigh de maeckinghe/ die hy vande Testateur te verwachten hadde/ ende komt deselve het weeskint te goede l. post legatum §. amitæ ff. eod.

Item indien een gheschreven erfgenaem den Testateur verhindert ende belet/ een ander Testament te maecken/ soo verliest hy zijn ghedeelte erffenisses/ ende komt 'tselve aenden Fiscus, maer d'andere geinstitueerde erfgenaemen behouden haere aendeelen onvermindert/ l. si scriptis hæred. ff. eod. l. Si quis dolo malo §. 1. ff. si quis aliquem. testar. prohib.

Andere oorsaecken/ meer zijn te vinden in tit. ff. & C. de his quæ ut indig. de welcke alhier te verhaelen om cortheyt wille naegelaten wort:

Wijders is het vermoeden/ wanneer het Testament bevonden wort doorgesneden doorgestreecken/ ende de segelen afgebroocken te zijn/ Dat de Testateur 'tselve wederropen heeft l. nostram C. de testam.

Het welcke niet alleen plaetsch en heeft in Testamentis solemnibus als Zasius wil/ Consil. 2. lib. 1. & D.D. in d. l. nostram, Maer oock mede in Nuncupativis. Edoch met dit onderschept/ Te weten/ Wanneer de Testateur van zijne dispositie niet meer/ dan een eenigh instrument laeten maecken hadde/ Ende 'tselve daer nae wech wierp/ verbrande doorsnede ofte doorstreeck/ Dat het Testament in sulcken geval gehouden moet worden/ voor wederropen ende te niet gedaen/ per l. 2. §. Et ideo ff. de pactis.

Maer hadde hy meer laeten maecken dan een Instrument/ ende daer van een wech gedaen/ doorgesneden doorgestreecken ofte verbrant/ laetende d'andere in wesen ende onbeschaedight/ Dat alsdan vermoet wort/ 'tselve by hem niet gedaen te zijn/ dat hy het Testament wilde te niet doen/ maer dat hy de overige in wesen gebleven exemplaeren genoegh achte/ om te doen blijcken ende bewijsen/ wat zijn upterste wille ende Testament sy/ Arg. l. Pluribus tabulis, §. fin. ff. de his quæ in testam. delentur. Ita distinguit Castren. in d. l. nostram.

Indien mede kennelijck waer dat de Testateur het Testament onbedachtelijck doorgestreecken ofte gescheurt hadde Soo en wort het daer mede geensints te niet ofte krachteloos ghemaeckt/ maer blijft soo in 'teene als 'tandere geval van waerden/ d. l. fin. ff. de his quæ in testam. delen.

Gelijck verstant heeft het mede in gevalle het Testament by een ander dan de Testateur doorgestreecken waer/ overmits 'tselve mede tot naedeel ende verswackinghe van het Testament niet strecken kan/ l. 1. §. Si hæres ff. si tab. testam. nullæ ext.

Maer

Maer indien openbaerlijck bleeck/ Dat de Testateur zijn Testament met voorbedachten raede in alle poincten doorgesneden/ doorgestreecken ofte gescheurt hadde/ Soo wort het Testament niet alleen krachteloos ende van onwaerden ghehouden/ nopende de innestellinge der erfgenaemen/ maer oock mede aengaende de legaten ende andere maeckingen/ ende komt d'erffenisse alsdan op de naeste bloedtvrienden/ die de selve ab intestato ofte buyten Testament hadden moeten ghenieten d. l. fin. in fin. ff. de his quæ in testam. delen.

Ende indien het Testament alleen in eenighe articulen doorgestreken/ ende in d'andere onbeschaedight gebleven waer. Soo blijft het selve inde voorsz. andere articulen bestandigh/ ende verliest alleen zijn kracht ende werckinghe in 't gene bevonden wort doorgestreecken te zijn/ l. 2. & 3. ff. de his quæ ut indig.

Vorder/ soo in twijffel getrocken mochte worden/ of de Testateur met voorbedachten raede ende wille/ ofte onvoorsiens ende onverhoets het Testament doorghestreecken ofte doorgesneden hadde/ Soo is te bedencken ende letten of de Testateur 'tselve in zijn bewaeringe gehadt/ ende als sijne kleynodien ende andere kostelijcke dingen opgesloten heeft/ Dan of niet/

Indien hy het in sonderlinge bewaeringe genomen heeft/ So wort vermoet dat hy het voordachtelijck selfs gedaen heeft/ met meninge/ dat het daer na geen kracht meer hebben soude/ Welck vermoeden so lange vast ende bestandigh blijft/ tot dat door starcker vermoeden het tegendeel bewesen wort/ namentlijck dat het onbedachtelijck gedaen soude zijn:

Maer soo het Testament bevonden wort by een ander doorgestreecken ofte doorgesneden te zijn/ soo kan men niet besluyten/ dat 'tselve met kennisse vanden Testateur geschiet sy; ende blijft dienvolgende van waerden/ ten sy bewesen wierde/ Dat de Testateur zijn uyterste wille hadde willen wederroepen ende veranderen/ Ad hoc allegatur Ioan. de Anania Consil. 28. Zas. lib. 1. Cons. 2.

Edoch tot voorkominge van alle twijffel ende om bestandige seeckerheydt wille/ of het Testament by den Testateur voorbedachtelijck doorgesneden ofte gestreecken sy/ dan niet/ soo wort voor raedtsaem gehouden/ Dat de Testateur ofte Notaris uytdruckelijck vermelde/ Dat hy het selfs/ doorgesneden ofte ghestreecken heeft/ l. 1. ff. de his quæ in testam. delen. Iul. Clar. §.

 Testa-

Testamentum quæst. 93. Ioan. dilect. de arte testand. tit. 10. caut. 6. Quam vim in genere cancellationes habeant videndus est Ioann. Andr. ad Specul. tit. de instr. edit. §. ostenso, in verb. verior est.

Mede is alhier te sien ende bedencken/ of de innestellinge der erfgenaemen te niet ghemaeckt/ ende d'erffenisse ontrocken kan worden/ door een Codicill. Waer op geantwoort wort/ Dat neen/ l. hæreditatem, C. de Codicillis, Maer de Testateur mach zijn innegestelde erfgenaem daer by wel bidden/ omme d'erffenisse yemant anders/ die hy daer toe insonderheyt noemt te restitueren ende over te geven/ 'Twelck d'erfgenaem oock schuldigh is nae te komen/ l. Schævola, ubi Bartol. ff. ad Trebell.

Indien inden Testamente by den Testateur yet gheschreven mochte zijn / duyster ende twijffelachtigh wesende/ soo mach hy by een Codicil ofte een ander geschrift met twee ghetuygen bevesticht/ zijn wille verclaeren ende uytleggen/ zijn meeninghe ende wille met klaere ende verstandige woorden te kennen gevende/ ende openbaerende/ Gloss. in l. hæredes §. si quid post, in verbo posse ff. de testam. & ibi DD.

De legaten ende andere bespreeckingen in Testamenten ghemaeckt ende gedaen/ mogen de jure civili ofte naer Keyserlijcke rechten/ by Codicillen verandert / op andere overgeset/ ofte in 'tgeheel ofte deel te niet gemaeckt worden/ l. fin. C. de Codicillis.

Maer de jure Canonico, ofte naer de geestelijcke rechten/ is het ghenoech/ dat de selve in jegenwoordigheyt van twee getuygen wederropen werden/ c. cum esses. c. relatum, extr. de testam. Bart. Castr. Sal. in l. fideicommissum C. de fideicom. Ioan. dilect. de art. testand. tit. 10. caut. 8. Vide. l. si jure 18. ff. de legat. 3. ubi Iurisconsultus videtur velle vel nuda voluntate, etiam sine scriptura fideicommissa posse auferri.

Wanneer oock tusschen den Testateur ende den Legataris doodtvyantschap ontstonde/ de welcke by 'tleven niet versoent/ ofte ter neder geleyt wierde/ soo wort het legaet mede ghehouden voor vervallen ende vernietight/ l. si quis ita legaverit 3. §. fin. cum l. seq. ff. de adimend. legat. Want 'tvermoeden en is niet/ dat de Testateur zijn doodt vyant goet doen wil/ l. nec adjecit ff. pro socio.

'Tis mede also gelegen/ wanneer de Testateur 'tgene hy wech gemaeckt/ buyten noodt aen andere geschoncken/ verkoft/ ofte anders vervreemt hadde/ Overmits in soodanigen gevalle verstaen wort/

woort/ Dat hy zijn wille verandert/ ende de legaten wederom aen hem getrocken heeft/ Maer indien de Testateur niet en begeert/ dat de legaten door de gedane verbreemdinge wederropen wesen sullen/ Soo is voor een cautele te ghebruycken/ Dat de testateur in een Codicil ofte voor ghetuygen verklaere/ Dat hy soo wel de selve verbreemde legaten als d'andere begeert voldaen te hebbẽ/ Want 'tlegaet/sulcx niet geschiedende/te niet soude zijn/ al waer't schoon soo/ dat het daer nae wederom in des testateurs macht quam/ l. rem legatam l. si servo ff. de adimend. leg. l. fideicommissa §. si rem ff. de legat. 3. §. si rem. Instit. de legat. Ioan. dilect. de arte testand. tit. 10. caut. 7.

Ingevalle de legataris voor den testateur gheraeckt t'overlijden/ soo woort het legaet sonder andere wederroepinge by sich selven krachteloos/ ende blijft by de erffenisse/ §. si conjunctim instit. de legat. l. 1. §. & cum triplici C. de Caduc. tollend.

Ghelijck oock mede in andere gevallen/ soo het legaet buyten schult vanden Legataris vernietight woort/ 'tselve den erfgenamen toevalt/ Edoch zijn d'erfgenaemen gehouden de conditien ende beswaernissen/ het legaet aenghehangen te voldoen/ ende nae te komen/ l. si adimendo, ubi Bart. ff. de adimend. leg. Maer so wanneer de Legataris hem selven 'tlegaet onwaerdigh maeckt/ soo eygent hem 'tselve de Fiscus toe/ De quibus in tit. ff. & C. de hjs quæ ut indig.

L.

'Tgene voorsz. is verklaere ick alsoo mijn besloten Testament in scriptis te wesen, 'twelck ick begeere, dat daer voor gelden ende krachtigh zijn sal, &c.

Of schoon wel de Testamenten/ maeckinghen/ ende ordonnantien van uyterste willen/ sowel als de wetten/statuyten/ placcaten/ ende ordonnantien by de Overigheydt geconstitueert onverbreeckelijck onderhouden moeten worden/ Authen. de nuptiis §. disponat. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. Soo sijn doch veele ende verscheyden gevallen inde welcke de erfghenaem niet schuldigh en is des Testateurs wille te volgen ende nae te komen/

Eerstelijck/ Dewijle by sich selven recht ende billick is/ Dat niemandt met vreemde schulde belast werde/ ofte verbonden sy/ hem

hem selven andere handelingen tegens sijn wille deelachtigh te maecken/ ende dat somtijden het naekomen ende uytvoeren vanden innehouden der Testamenten den erfgenaemen merckelijcke ende niet weder te verhaelene schaede ende naedeel baeren ende toevoegen mochte/ Soo wordt hier inne meer de natuyrlijcke billickheyt dan bysondere ordonnantie van uyterste wille door toelactinge der rechten onderhouden/

Mitswelcken niet jegenstaende des testateurs dispositie/ inder erfghenaemen ende legatarisen willekeur staet/ de erffenisse met alle haere qualiteyten ende beswaernissen/ aen te vaerden/ ofte de selve te verlaeten ende repudieren/ L. nec emere l. fin §. cum igitur C. de jure delib.

Ende indien de erfgenaemen gelieven sal de erffenisse aen te vaerden ende haer de selve t'onderwinden/ Soo worden sy daer door verplicht ende verbonden alle des testateurs schulden/ als oock 'tgene hy by sijn testament/ ofte uyterste wille ghemaeckt ende besprooken heeft te betaelen/ ende uyt te keeren/ Al waer't schoon/ dat des testateurs erffenisse by ongeluck/ ofte andersints/ soo vermindert ofte by sich selven niet soo bastandt en waere/ dat de legaten ende schulden daer van ten vollen souden uytgekeert ende betaelt mogen worden/ Inder vougen dat/ ingevalle daer aen yet te kort mochte komen/ sy 'tselve kort uyt haere eyghen goederen ende middelen souden vervullen/ ende den schuldteysschers ende legatarisen in't geheel opleggen ẽ goet doen moeten/ sonder dat sy/ de gene die inden testamente yet gelegateert ende gemaeckt waer van wegen 'tvierdedeel/ falcidia genaemt/ yet soude aftrecken mogen/ L. si te C. de jure de liberandi. Authen. de hæredibus & falcid. §. hinc nobis, versic. si vero non fecerit &c. & l. fin. §. sin autem C. de jure deliberand. Alwaer Imperator seyt/ Dat d'erfgenaem geen Inventaris maeckende ghehouden blijft/ inde betaelinge der geheele legaten/ sonder den falcidiam te mogen aftrecken/

Maer soo de erfgenaemen haer de erffenisse ontslaen/ soo hebben sy vorder geen prousijt nochte schaede te verwachten/ ende worden met de ledighe handt daer van afgewesen/ L. fin. §. cum igitur versic. similique modo, C. de jure delib.

Dewijle nu by de erffenissen winst ende verlies te verwachten staet/ ende datmen lichtelijck door 'tghevreesde verlies/ de winst quijt raeckt/ ofte dat in plaetse van verhoopte winst schade en-

de ende achterdeel gedaen wort/ Soo hebben haer d'erfgenamen wel wijsselijck te beraeden/ ende bedencken/ wat haer te doen ofte te laeten staen sal:

Ende indien de erfgenaemen nae voorgaende ghenoeghsaeme ende rijpe beraetslaeginge bebinden sullen/ Dat haer niet geraeden en is/ sonder vorder kennisse te hebben van den toestandt ende 'tvermogē der erffenisse ende des boedels/ deselve 'tsy geheel aen te vaerden ofte gantschelijck te verlaeten/ uyt oorsaecke dat d'voorsz. toestant ende 'tvermogē van dien/ onseecker ende twijffelachtigh is/ so mogen sy/ om vast eñ seecker te gaen/ tot voorkominge van haere schaede ende de behoudenisse van 'tvoordeel dat sy hebben souden mogen den boedel ende erffenisse aenvaerden onder benefitie van Inventaris/ Auth. de hæred. & Falcid. §. Sancimus l. fin. §. sin autem dubius C. de jure delib.

Welck benificie soodaenige kracht ende werckinge heeft/ Dat de erfgenaemen niet vorder ghehouden zijn te betaelen/ dan de goederen/ inden boedel ende erffenisse wesende/ strecken mogen.

Item/ Soo sy eenige onkosten in't maecken van den Inventaris/ ofte andersints in des boedels sakē gedaen ende uytgekeert hadden/ Dat sy daer aen niet te gelden sullen hebben/ maer dat de selve uyt den boedel vergoedt ende afgetrocken sullen worden.

Item/ indien nae de betaelinge der Legaten ende schulden yet overschiet/ Dat haer 'tselve als de rechte erfgenaemen in eygendomme blijft/ ende toekomt/ Waer van hier nae wijtloopiger geseyt wort:

Maer tot een vasten ende bestandigen Inventaris/worden vereyscht veel wesentlijcke stucken ghelijck de selve in 'tlange in Authen. de hæred. & Falcid. §. hinc nobis, & in l. fin. C. de jure delib. & ibi apud DD. beschreven staen:

Als namentlijck/ Dat d'erfgenaemen binnen een maent/ nae dat d'erffenisse ofte den boedel aengevaert sal zijn / als ettelijcke willen/ Bart. in l. fin. §. sin autem aliquis C. de jure deliber. Ioan. Dilect. de arte testand. tit. 11. caut. 8. Ofte als andere seggen/ Bald. & Castrens. in d. §. sin autem, & alij quos recenset Montic. in tractat. de inventar. part. 1. num. 2. nae de tijdt dat des Testateurs doodt de erfgenaemen bekent gemaeckt sal zijn den Inventaris beginnen ende binnen twee maenden daer nae voleynden sullen moeten. In vougen/ dat de selve binnen de tijdt van drie maenden opgemaeckt ende gereet sy:

Ten waere saecke/ dat des boedels goederen verde van den anderen gelegen waeren/ ende binnen de voorsz. tijdt niet gevoegelijck beschreven konden worden/ Als wanneer een jaer tijts vergunt is/ d. l. fin. §. sin autem, Welcke voorsz. tijdt/ sonder wettige oorsaecke niet verandert kan worden/ Bald. & Ias. in d. l. fin.

Ten tweeden sullen alle des overledens goederen/ soo roerende als onroerende/ in ende uytschulden/ gerechticheden oock soo leen/ als allodiale ofte geheel eygene goederen ordentelijck/ ende vlijtigh beschreven worden/ d. l. fin. Montic. de Inventar. part. 6. num. 1. Francisc. Porcellin. de confect. Invent. cap. 3. num. 1.

Ten derden is van nooden/ Dat de erfgenaemen selfs in persoone/ ofte (soo sy door wettige oorsaecke verhindert worden) haere volmachtighde by de inventarisatie ofte beschrijvinge van 'sboedels goederen jegenwoordigh zijn/ d. l. fin. §. sin autem,

Ten vierden/ dat de geinteresseerde/ te weten/ De schulteysschers ende Legatarisen daer by versocht ende verdaeght worden/ §. Sancimus, in Auth. de hæred. & Falcid. vide Ioan. dilectum tit. 11. caut. 8.

Ten vijfden is van nooden/ Dat de beschrijvinge geschiede ende gedaen worde/ door een openbaeren gesvvooren Notarium d. l. fin. §. sin autem dubius, ibi. Impleatur in præsentia tabulariorum. Welck requisijt niet en achter wege gelaeten mach worden/ ut voluit Castri post Bald. in d. §. sin autem num. 5.

Ten sesten wort vereyscht dat d'inventarisatie voorgenomen worde in jegenwoordicheyt van twee getuygen/ 'twelck plaetse heeft/ wanneer de geinteresseerde verdaeght ende verschenen zijn/ maer als de afwesende niet ghedachvaert zijn/ ende die by de handt zijn niet en verschijnen/ Soo sullen d'erfgenaemen aen der selver plaetse boven de voorsz. twee getuygen noch drie gheloofwaerdige mannen ghebruycken/ datter alsoo t'saemen vijf getuygen zijn d. Auth. de hæred. & Falcid. §. si verò absunt, Auth. Sed cum testator C. de leg. & Falcid. Montic. in d. l. fin. num. 61.

Edoch is daer inne 'tgebruyck ende de gewoonte der plaetsen te volgen ende onderhouden/ Bald. in d. l. fin. in princ.

Ten sevenden sal de Erfgenaem boven ende voor 'tbegin van den Inventaris met haer eygen handen stellen het teecken van 't Cruys d. l. fin. §. sin autem dubius, ibi, venerabili signo ante manu hæredis præposito. Hier van is onder de Doctoren een groote strijdt/ Edoch wort in 't gemeen ghesloten/ Dat het wel achter

wege blijven ende uytgelaten worden mach/ Daer van is te sien Porcellinus in tractat. de inventar. cap.2.num.7. Ende is hier van mede voor in het begin aengeroert.

Ten achten is mede van nooden/ Dat de erfghenaeme nae 'tvoleynden van den Inventaris met zijn eygene handt onderteeckent/ Ende soo yemant niet schrijven en kan/ sal een ander Notaris/ ende niet de gene die den Inventaris gemaeckt heeft van desselfs wegen onderteeckenen/ d.l. fin. §. sin autem Dubius, ibi. Subscriptionem tamen hæredem supponere necesse est.

Ten negenden wort sonderlingh raedtsaem ende oorbaerlijck geacht/ Dat de erfgenaem by 'tmaecken des Inventaris proteſteert ende betuycht/ Indien hy yet inden inventaris ghedaen stellen hadde/ dat daerinne niet en behoorde/ ofte daerentegen/ yet daer uyt gelaeten/ 'twelck daerinne mede behoorde ghebracht te zijn/ Dat hem sulcks tot gheen prejuditie ofte naedeel strecken soude mogen/ Ende dat hy de macht aen hem behout/ ingevalle naemaels yet 'tzijne kennisse mochte komen/ dat daer inne mede behoorde gestelt te worden/ omme 'tselve/ soo haest hy daer van wetenschap hebben soude/ ter goeder trouwen daer inne te doen stellen/ ende byvoegen/ Ende indien daer inne yet mochte gheschreven zijn/ Dat niet en behoorde/omme 'tselve daer uyt te doen ende royeren/ hanc formam protestationis tradit post Iason. Cagnol. in l. si major num. 210. C. de transact. ibi. facta descriptione omnium rerum, protestatur, &c. Porcellinus de Inventario. cap. 3. num. 4. Montic. eod. tractat. parte 7. num. 53.

Dit zijn de voornaemste solemniteyten van den Inventaris/ die nae de ghemeene rechten/ in een rechtmaetighen ende onwraeck-baeren Inventaris onderhouden moeten worden/ De welcke/ gelijckse uyt ordonnantie ende goetvinden van menschen ingevoert zijn/ alsoo oock door statuyten Stadtsrechten ende gewoonten verandert/ vermindert ende vermeerdert konnen worden/ Bald. & Ias. in d. l. fin. Montic. in tractat. de Inventar. part.7. num.28. cum seqq. Optimè facit l. 2. C. quemadmod. testam, aperi. ibi, secundum leges moresque locorum insinuentur.

Mitswelcken voor eerst eens yeders Landts ofte Stadts gebruyck/ ofte (als Iason seyt) de ghemeene stijl der Notarisen in 'tmaecken vanden Inventaris te volgen ende onderhouden is/ overmits dese solemniteyten/ te veel beswaerlijck zijnde/ altemet afkomen/ ende tot onse tijden weynich achtervolcht worden/ Ende in-

de indiense soo scharp souden moeten onderhouden worden/ soo souden weynige instrumenten van waerden ende bestandigh blijven/ Castr. Iason post alios in sæpe d. l. fin. §. 1. num. 5.

Maer waer men geen seeckeren grondt van eens Landts ofte Stadts gebruyck hebben kan/ daer is de seeckerste wech/ dat men de gemeene rechten/ soo veel mogelijcken naevolge/ Guido Pap. de inventario num. 9. Montic. d. part. 7. in fin.

Soo wanneer nu den Inventaris also ordentelijcken gemaeckt is/ soo is de selve in vele stucken voordelijck:

Want eerstelijck en mogen de erfghenaemen vande schuldteysschers niet vorder aengesprooken worden dan de geinventariseerde goederen strecken/ Ende zijn mitsdien niet schuldigh/ boven de selve goederen/ ende de waerde des boedels van 't haere eenen penninck op te leggen ofte te betaelen/ d. l. fin. §. & si præfatam C. de jure delib. 'Twelck sy anders gehouden waeren gheweest/ indien sy het beneficie van Inventaris niet by de handt genomen hadden/ l. si te bonis d. l. fin. C. de jure delib. l. More ff. de acquirend. hæred. vide Monticulum in tractat. de Inventar. part. 9. num. 1. & seqq.

Ten tweeden/ soo en mogen oock de erfgenaemen binnen den bestemden tijdt tot d'inventarisatie/ by de schuldt eysschers/ Legatarisen ende andere om geen schult/ legaten/ ofte andere saecken in rechte ofte daer buyten gemoept ofte aengesprooken worden/ d. l. fin. §. donec tamen C. de jure delib. ibi, nulla erit licentia neque creditoribus, neque legatarijs, vel fideicommissarijs, eos vel inquietare, vel ad judicium vocare, &c.

Ten derden brengt het beneficie van Inventaris 'tvoordeel oock mede/ Dat de Erfgenaemen van de legaten het vierdendeel Falcidia genoemt aftrecken mogen/ 'Twelck sy niet en mochten doen/ indien sy den boedel sonder beneficie van Inventaris aengevaert hadden/ §. sin vero non fecit, ibi Non retinebit Falcidiam, &c. Auth. de hæred. & falcid. d. l. fin. §. etsi præfatam, C. de jure delib. pulchrè Montic. in d. tractat. de inventar. part. 9. num. 4.

Ten vierden mogen d'erfgenaemen alle oncosten aftrecken ende innehouden/ die in 't maecken van den Inventaris/ 'tbeloonen van Advocaten/ Notarisen/ ende Procureurs/ oock vande begraeffenisse/ mitsgaders die aende Doctoren/ Apoteeckers, Chirurgijns ende diergelijcken/ verstreckt ende uytgekeert zijn/ d. l. fin. §.

fin. §. in computatione, ibi. DD. & Montic. num. 9. & seqq. in tractat. de inventar. part. 9. Ias. in d. §. in computatione, expressis verbis notat, quod hæres non tantum sumptus Inventarij. Sed etiam eos deducit & excipit, quos Litigij causa contra alium fecit, idque exemplo Prælati electi ad certum beneficium, qui omnes expensas ad consequendum beneficium factas de reditibus beneficij facit. Cap. præterito, extr. de electi. Idem sentit Porcellinus in suo tractat. de Inventario part. 4. num. 8. & hoc ideo, quia Inventarij beneficium hæredem planè indemnem conservat, & in eum statum illæsum reponit, in quo fuit antequam adivisset hæreditatem: Attestante Paul. de Castr. in d. §. in computatione num. 1. per illum textum.

Ten vijfden/ so hebben het d'erfgenaemen/ niet te draegen ofte goet te doen/ indien door eenich onveroorsaeckt ongeluck eenige schaede aen d'erffenisse geleden mochte worden/ Twelck sy anders/ soo sy het beneficie van Inventaris niet ghebruyckt hadden betaelen ende vergoeden mosten/ Montic. in sæped. tractat. de inventar. part. 9. num. 31.

Van meer andere voordeelen ende nuttigheden die het beneficie van Inventaris medebrengt/ handelen wijdtloopigh/ DD. in d. l. fin. §. & si præfatam, & ibidem, Montic. qui 18. utilitates enumerat C. de jure delib. Idem Montic. in tractat. de inventar. hæred. part. 9. per totum.

Ende soo veel geseyt in kort/ voor soo veel de ghelegentheyt alhier heeft lijden mogen vande eerste oorsaecke waeromme men des Testateurs upterste wille niet schuldigh en is te volgen.

Voorts zijn d'erfgenaemen ende Legatarisen niet ghehouden des Testateurs dispositie ende upterste wille te volgen/ indien hy jegens de beschreven rechten/ natuyrlijcke billickheyt/ Christelijcke religie/ ofte jegens de goede manieren yet geordineert ofte gedisponeert hadde/ l. nemo ff. de legat. 1. c. requisivisti, §. fin autem extr. de testamentis, gloss. in l. 1. C. de usufr. & habit.

Alsoo en is mede des Testateurs wille niet nae te komen/ als hy sijne kinderen verbiedt/ het vierendeel 'twelck genoemt wordt Trebellianica van de fideicommissaire erffenisse af te trecken/ Overmits den kinderen niet jegenstaende 'tselve verbodt echter 'tvermoghen hebben 'tselve vierdendeel der erffenisse inne te houden/ quod quomodo procedat, vide Iul. Clar. Lib. 3. sentent. §. Testamentum quæst. 61. ubi dicit hanc quæstionem esse arduam & terribilem.

Veel min heeft de Testateur de macht door eenighe dispositie

ofte ordinantie van uyterste wille den kinderen haere Legimam ofte nodigh toebehoorende gedeelte t'ontrecken/ maer de kinderen mogen deselve tegen des Testateurs wille eysschen ende vry tot haer nemen Gloss. Bart. & Communiter DD. in Auth. Sed cum testator C. de legat. & falcid. per textum in l. scimus. & l. quoniam C. de inoffic. testam.

Van gelijcken/ Wanneer de vader sijne kinderen voor haere legitima yet toevoeght/ met uytdruckelijck bevel/ dat sy haer daer mede vergenoegen sullen/ Soo en sijn de kinderen niet gehouden den Testateur daer inne te gehoorsaemen/ overmits haer de geheele legitima voort gesuppleert ende vervult moet worden. §. Cæterum, in auth. ut cum de appellat. cog. l. quoniam C. de inoffic. testam. vide Iohan. dilect. de arte testand. tit. 3. caut. 3.

Wijders/ al waer 't schoon soo/ Dat de Testateur in zijn Testament voorsien hadde/ dat men den usufructuario ofte lijftochter/ die hy van zijne erffenisse 't vrucht gebruyck gemaeckt hadde/ geen cautie ofte borgh soude afeysschen mogen/ omme de selve in behoorlijcker manieren te ghebruycken/ ende genieten/ ende die t'sijner tijdt te restitueren/ ende wederom op te brengen. So kan doch / niet jegenstaende / soodaenigh des Testateurs verbot/ sulcke cautie ofte borghtochte (die yeder lijftochter van rechtswegen te stellen schuldich is) begeert worden/ soo wel van roerende als onroerende goederen/ Iul. Clar. d. §. Testamentum quæst. 64. per textum express. in l. 1. C. de usufruct. Ioan. dilect. de arte testand. tit. 8. caut. 1. num. 1.

Insgelijcks en kan de Testateur den usufructuarium ofte lijftochter niet bevrijden van 't maecken ende leveren van Inventaris/ Clar. d. §. Testamentum quæst. 66. per totum,

Item/ wanneer by een ordonnantie/ statuyt/ ofte placcaet gheboden wort/ de testamenten by de Overigheyt te insinueren/ aen te geven ende bekent te maecken/ soo en kan de Testateur 'tselve in zijn Testament niet verbieden/ Iul. Clar. quæst. 65.

Item/ en behoeftmen des Testateurs wille niet nae te komen ende t'achtervolgen/ Indien hy d'erfgenaemen verboden mocht hebben een Inventaris te maecken/ Ende 'tselve insonderheydt des te min/ ingevalle het selve verboth quaem te strecken tot nadeel vands schult-eysschers/ Maer wat de legatarisen/ ende fideicommissarisen aengaet/ soo machmen echter/ niet jegenstaende haer daer inne achterdeel ende schaede ghelegen is/ des Testa-
teurs

teurs wille wel volgen/ ende de inventarisatie achter wege laeten/ Clar. ibid. quæst. 68.

Of wel voort de Testateur de vooghden van sijne kinderen verbieden magh inventaris te maecken/ Edoch/ indien de inventarisatie sonder der kinderen naedeel/ niet wel naeghelaeten kan worden/ Soo kan de Overigheydt ongeacht des Testateurs dispositie/ de vooghden belasten ende dwingen/ dat sy een inventaris maecken/ Iul. Clar. quæst. 66. num. 4.

Item en is men niet ghehouden des Testateurs dispositie te volgen/ wanneer hy ordineert/ dat tusschen sijne erfgenaemen inder eeuwigheydt geen schiftinge/ scheydinge ende deelinghe gedaen sal worden/ Maer de Testateur magh wel voorsien/ dat d'erfgenamen binnen een seeckerẽ tijt/ ende tot het overlijden toe van een seecker persoon niet deylen sullen/ waer teghen alsdan niet gedaen magh worden/ Clar. quæst. 67.

Item magh de Testateur de legatarisen de macht wel geven de maeckingen ofte legaten by haer selven/ ende sonder de erfgenaemen te moeyen/ tot ende nae haer te nemen/ Edoch en streckt des Testateurs wille soo verde niet dat de legatarisen/ den erfgenaemen 'tlegaet met gewelt afnemen souden mogen.

Voort sijn d'erfgenaemen aen des Testateurs wille/ niet ghebonden/ als hy haer in den Testamente belast ende oplegt sijne eyghen goederen te alieneren ofte vervreemden Clar. d. §. Testamentum quæst. 71.

Item/ en kan de Testateur niet maecken/ dat de vooghden van wegen haer gedaen bedrogh/ ende ontrouwe handelinghe niet gehouden sijn reden ende antwoordt te geven.

Ten laetsten/ Wanneer gevraeght wordt/ Ofmen des Testateurs wille soude volgen moeten als hy in sijn Testament disponeert dat sijne erffenisse niet gealieneert ofte vervreemt soude moghen worden/ Soo wordt gedistingueert:

Eerstelijck/ Als hy ordineert ende wil/ dat sijne kinderen d'erffenisse niet sullen alieneren ofte vervremden moghen/ Dat 'tselve alleen verbindt de kinderen/ maer niet de kindts kinderen.

Ten tweeden/ Indien hy ghebiedt/ dat deselve van sijn ghe-slacht niet vervreemt worden sal/ Soo streckt 'tselve gebodt niet vorder dan tot den vierden graedt toe.

Ten derden/ Soo hy begeert ende wil dat sijne erffenisse buyten sijn geslacht niet ghealieneert/ vercoft/ quijt gemaeckt ende

vervreemt

verbzeemt wozden sal/ om dat zijn sin is/ Dat de selve ten eeuwigen daegen by zijn naem ende stamme onverandert blijven sal/ Soo en kan tegen zijn dispositie geen alienatie ofte verbzeemdinge voozgenomen nochte ghedaen wozden. Dit wozt wijtloopigh uytgevoert ende staende gehouden/ per Ioan. dileƈt. de arte testand. tit. 8. Caut. 2. de quo peculiarem tractatum scripsit Bartholomeus Romul. de precept. bona extra famil. alienari prohibentibus.

LI.

Indien het nu ofte hier naemaels, &c.

DE Doctozen achten het vooz raedtsaem/ Dat de clausula Codicillaris alsoo ingheſtelt wozde datse in haer begrijpe soo wel de toekomende als de jegenwoozdighe tijdt/ Ten eynde daer dooz alle ghebzeck ende mangel/ ghevallen/ niet alleen by 'tmaecken van het Testament/maer oock 'tgene sich daer nae toedzaegen soude mogen/ gebetert ende te recht gebzacht soude mogen wozden/ Overmits by wijlen een Testament in 't begin in dier vougen gesolemniseert/ ende met alle requisiten also versozght mach zijn/ dat het vooz krachtigh ende bestandigh te houden sy/ indien men den tijdt zijns oozspzoncks aensiet/ Ende dat echter dooz een onvoozsiene toeval wel gebeuren mochte/ Dat ten tijde van des Testateurs afsterven het selve Testament krachteloos ende van onwaerden bevonden werde/ indien de voozsz. clausula niet mede op toekomende gevallen gericht ende ingestelt waer/ Als by exempel/ of 'tsaecke mochte zijn/ Dat de Testateur nae 'tmaecken van het Testament kinderen gebozen wierden/ ofte dat de kinderen/ die hy tot erfgenaemen innegestelt hadde vooz hem geraeckten te sterven/ die mede kinderen naelieten/ daer van hy geen vermaen gedaen mochte hebben:

In sulcke ende diergelijcke gevallen en soude de voozsz. clausula geen werckingh doen nochte helpen/ ten waere deselve mede op de toekomende tijdt/ ende tegens het toekomende gebzeck ofte mangel ghestelt ende gericht waer/ hier van is wijders te lesen Ferrarienſ. in forma libelli pro legat. rei singul. in verbo, non valet nec valebit, & Andr. Gail. lib. 2. observ. 114. num. 8. & seqq.

Daer

LII.

Daer voor niet en soude mogen gelden.

DEwijle vele ende verscheyden solemniteyten tot een volkomen ende solemneel Testament vereyscht worden/ ende dat niet jegenstaende de meeste vlijt/ die de Testateur in 'tselve te maecken aengewent hadde/ lichtelijck eenich nootwendich ofte substanciael poinct/ mochte versuymt/ ofte niet naer behooren ghestelt zijn/ waer door het Testament/ (indien het niet door andere stucselen staende gehouden wierde) bevonden mocht worden nietigh krachteloos ende van onwaerden te zijn. So is voor raedtsaem ende oorbaerlijck gheacht/ dat de clausula, die Codicillaris genoemt wordt/ inde Testamenten gestelt werde/ omme te vervullen/ beteren ende richtigh te maecken/ alle feyl/ gebreck ende mangel/ die daer inne bevonden mochten worden/ ten eynde de selve/ soose inde eene wegh niet bestandigh ende krachtigh mochten zijn/ nochtans in een andere wegh/ haere werckingh ende voortgangh hebben mogen:

Maer op dat nu de kracht ende werckinge deser clausulæ Codicillaris des te beter bekent mach zijn/ Soo sal de selve alhier ten deele verhaelt worden/ blijvende voort achter wege d'allegatien die eygentlijck ende wijtloopigh te vinden zijn by Ferrariens. in petit. rei singul. legat. verb. valere debeat jure Codicillorum: Bart. in l. 1. C. de jur. Codicill. & DD. in Authen. ex causa C. de liber. præterit. Andr. Gail. lib. 2. observat. 114.

Inden eersten wort het Testament uyt krachte deser clausulæ Codicillaris staende en̄ van waerden gehouden/ Al waer 't schoon/ dat aende solemniteyten ende vereyschte nootwendigheden yet ontbreecken mochte/ Te weten/ Soo over het Testament niet (als 'tbehoort) seven getuygen waeren genomen/ Dat de getuygen niet bysonder gebeden waeren/ ofte dat de ghetuygen den Testateur niet van aengesicht tot aengesicht gesien hadden.

Item wanneer een Vader ofte Grootvader zijne kinderen ofte kintskinderen inden Testamente stilswijgende voorby gaet/ in welcke ende diergelijcke gevallen/ hoewel het Testament van wegen 'tselve ghebreck niet bestandigh nochte van waerden is/ voor soo veel d'innestellinge der erfgenaemen belanght/ maer dat d'erfgenaemen ab intestato, als naeste bloedtvrunden ende noot-

wendige erfgenaemen/ tot d'erffenisse geraeckt zijn/ So wercke echter dese clausula Codicillaris soo veel/ dat d'erfgenaemen ab intestato, ofte de bloedtvrienden buyten Testamente gerechticht/ de erffenisse op haer geballen/ de geschreven erfgenaemen als een fideicommis toestellen moeten/ Die alsdan de legaten ende andere maeckingen schuldigh zijn te betaelen ende upt te keeren/

Item/ als de Testateur by meerderheyt van kinderen deselve te saemen tot erfgenaemen innestelt/ ende dat een van dien voor de Testateur geraeckt t'overlijden/ kindt ofte kinderen achterlaetende/ Soo behouden d'selve kintskindt ofte kinderen inde plaetse van haere afgestorven Vader ofte moeder de behoorlijcke erfportie ab intestato, mits mede daer upt gehouden blijvende haer aendeel inde legaten/ ende andere maeckingen te betaelen.

Item als een Vader zijne kinderen inden Testamente onterft/ edoch d'oorsaecke van d'onterbinge niet te kennen en geeft/ Soo verliest wel het Testament zijn kracht/ voor soo veel d'innestelinge der erfgenaemen aengaet/ sulcks dat de wettige ende natuyrlijcke erfgenaemen ab intestato tot d'erffenisse komen/ Edoch moeten de selve erfgenaemen upt krachte deser clausulæ Codicillaris (mits behoudende haeren behoorlijcken quartam) den geschreven erfgenaemen d'erffenisse over leveren/ die des de legaten ende maeckingen voldoen moeten:

Maer soo de Testateur een oorsaecke zijner onterbinge bekent gemaeckt hadde/ die naederhandt bevonden wierde niet genoechsaem ofte bestant te zijn/ So heeft dese clausula soodaenige kracht/ of schoon de institutie te niet is/ Dat echter de erfgenaemen ab intestato de erffenisse per fideicommissum moeten over geven/ ende de legaten/ Ex beneficio Authen. ex causa C. de liber. præter. betaelen.

Wijders/ indien de geinstitueerde erfgenaemen weygerigh zijn de erffenisse t'aenvaerden/ ofte andersints daer toe niet gheraeckt bevonden worden/ soo sullen alsdan de wettighe erfghenaemen/ ende naeste bloedtvrienden/ waer op d'erffenisse ab intestato gevallen sal zijn upt krachte van dese clausula de legaten uptkeeren ende voldoen moeten/ verum Ias. in Auth. ex causa num. 22. C. de liber præter. vim clausulæ Codicillaris ita complexus est. Quandocunque, inquit, irritatur Testamentum sive ratione solemnitatis omissæ, sive ratione exhæredationis vel præteritionis filii in potestate, semper clausula Codicillaris habet vim fideicommissi universalis

universalis per l. generaliter §. ex testamento, ff. de fideicommis. lib. & sic venientes ab intestato vel filii tenentur restituere ex causa fideicommissi, retinebunt tamen debitam legitimam, per DD. in C. Raynutius extr. de testam. & in l. Sancimus C. de inoff. testam.

Voort wort gebraecht wat voor kracht ende werckinge de clausula Codicillaris hebbe/ Wanneer de Testateur zijn kint/ 'twelck noch niet ter werelt gheboren is/ stilswijgende voor by gaet? Hier van zijn veelderhande oordeelen ofte meeningen/ Andr. Gail lib. 2. observ. 114. houdt het/ Soo de Testateur geweten hadde/ dat zijn huysvrouw swanger was/ ende hy echter de vrucht haers lichaems voor by gegaen hadde/ Dat alsdan 'tselve voor by gegaen kindt geboren zijnde/ schuldigh soude zijn de erffenisse als een fideicommis aen de gheschreven erfgenaemen over te geven/ maer indien de Testateur niet gheweten hadde/ dat zijn huysvrouwe bevrucht was/ Dat alsdan de clausula geen kracht ofte werckinge hebben/ maer d'erffenisse by het kindt blijven soude.

In 'tverder is te mercken indien het Testament krachteloos ende van onwaerden zijn mochte/ van wegen dat de Testateur/ niet machtigh waer geweest Testament te maecken/ ofte dat hy overleden waer voor ende al eer hy het Testament voltrocken hadde/ Soo wort het Testament door de clausula Codicillaris niet krachtigh nochte van waerden-ghehouden/ vide plura apud Ferrariens. Bart. & DD. locis supra citatis, & præcipuè Fabium Turreltum, in tractatu suo, de effectibus & defectibus clausulæ Codicillaris.

LIII.

Als mondelijck uytgesproocken Testament, &c.

WAnneer een solenneel Testament door ghebreck der solenniteyten niet bestaen kan/ als een solenneel Testament/ Soo wort doch 'tselve door de voorsz. clausula Codicillaris kracht ende werckinghe gegeven als een nuncupativum ofte mondelijck uytgesproocken Testament/ indien daer inne/ 'tgene in een nuncupativo ofte mondelijck uytgesproocken testament vereysche wort/ begrepen is/ Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. Testamentum, quæst. 4. num. 2.

In een nuncupativo ofte mondelijck uytgesproocken Testament

ment worden mindere solenniteyten vereyscht dan in een solemni, Overmits het onnodigh is/ dat soodaenigen Testament in geschriste verbaet door getuygen met eygene handt onderteeckent oste met haere segelen bekrachtight worde/ Alleen wort vereyscht/ Dat de gene die het Testament maecken wil/ dier naemen die hy tot erfgenaemen inneftellen/ oste yet maecken wil/ Ende wat hy anders in het Testament begrepen wil hebben/ voor seven ghetuygen/ (die daer toe geropen ende gebeden wesen sullen) opentlijck ende klaerlijck noeme ende uytdrucke/ huc pertinet §. fin. Instit. de testam. ordin. l. hæredes palam ff. eod. l. hac consultissima §. per nuncupationem C. de testam.

Of nu wel schoon een nuncupativum oste mondelijck uytghesprooocken Testament tot zijn substantie ende wesen geen schrift en behoeft/ Soo is doch seer goet ende oock gebruyckelijck dat alle handelingen/ die by 'tmaecken van het Testament voorvallen/ opgeschreven/ voor den Testateur ende getuygen/ eer sy van den anderen scheyden voorgelesen/ ende daer na daer van by den Notaris een instrument uytgegeven worde:

Overmits verhaele is/ dat in een mondelijck uytgesprooocken Testament de Testateur in jegenwoordigheyt der getuygen zijne erfgenaemen mondelingh noemen moet/ op dat de ghetuygen wetenschap hebben mogen/ wat des Testateurs wille sy/ Soo wort gevraecht/ of dan niet de Testateur zijne erfgenamen in een cedule noemen mach/ ende de selve den getuygen als zijn uyterste wille besloten voorhouden? Daer op antwoort/ ex multorum Doctorum sententia Wesenbec. consil. 29. num. 2. usque ad. num. 11. Met neen/ Maer daer tegens seyt Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. testamentum quæst. 4. num. 3. & quæst. 36. num. 2. Dat 'tselve geschieden kan / ubi dicit, Iudicio meo negari non potest, quin hæc opinio in puncto juris non modicam patiatur difficultatem, nihilominus propter authoritatem DD. illam tenentium & stante communi observantia, non esset ab ea recedendum in practica, illam tamen intellige, ut procedat, modo liquido constat illam schedulam vel scripturam quæ exhibetur esse illam, ad quam Testator se retulit, aliàs dispositio esset penitus nulla.

Maer wat de getuygen aengaet/ Daer van zijn in 't gemeen wel seven van nooden/ Edoch/ als Vader oste Moeder Testament maecken/ soo wort het getal der ghetuygen vermindert tot op twee/ Ende konnen alsdan tot getuygen gebruyckt worden/ soo

soo wel vrouwen als mannen/ Ende is mede niet van nooden/ dat sy daer toe insonderheyt gebeden zijn/ l. hac consultissima §. ex imperfecto C. de testam. l. fin. C. famil. Ercisc. Oock mogen ouders haere wille in een cedule met eygene handt geschreven sonder vordere getuygen te kennen geven/ ende daer inne van haere goederen simpelijck disponeren/ mits dat den dagh ende 'tjaer daer inne uytdruckelijck gestelt worde/ Maer soodaenigh Testament heeft alleen zijn kracht ende werckinge voor soo veel de kinderen aengaet/ maer vreemde en konnen haer daer mede niet behelpen/ Van alle 'twelcke wijdtloopigh te sien zijn de DD. in Auth. quod sine C. de testam. Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. testamentum, quæst. 8. usque ad quæst. 14. Hartman. Pist. quæst. 1. & 2. qui hanc materiam eleganter pertractat. Adde Andr. Gail. lib. 2. observ. 112.

Maer te landewaert/ daer de huysluyden Testament maecken/ ende niet veel getuygen te bekomen zijn/ sullen ten minsten vijf getuygen versocht ende gebruyckt worden moeten/ l. fin. §. sin autem C. de testam. vide Ioachim. à Beust. in l. Admonendi num. 4. quæst. 1. ff. de jureiurando.

In tijden van Pest ende heete sieckten/ als men niet meer getuygen hebben kan/ zijn twee ghenoegh/ ende zijn oock alsdan andere solemniteyten soo seer niet van nooden Arg. d. l. fin. C. de testam. Andr. Gail. lib. 2. observ. 118. num. 18. & pronuntiatum esse in Camera testamentum factum à correpto per pestem, valere, si duo vel tres testes interveniant testatur Mynsing. in suis observat. centur. 1. observat. 96. ubi vide.

Testamenta ad Pias causas, die ten behoeve van Kercken Godtshuysen ende diergelijcken worden ghemaeckt/ zijn mede onder de nuncupativa ofte mondelingh uytgesprooken Testamenten ghereeckent/ ende worden daerinne mindere solemniteyten gebruyckt ende onderhouden/ Want het is genoegh/ dat yemant in tegenwoordicheyt van twee getuygen/ doch daer toe niet gebeden 'tsy vrouwen ofte manspersoonen/ sijne uyterste wille verklaere wat hy ter eeren Godes/ Kercken / Gasthuysen / Weeshuysen ende andere ellendige plaetsen begeert verstreckt te wordē/ Oock magh 'tselve geschieden met wijsen ende wencken/ 'Twelck in andere niet toegelaeten wordt.

Of nu wel de Testamenten ad pias causas veele ende verscheyden voordeelen privilegien ende vryheden hebben/ Soo en strec-

 ken

ken doch deselve soo worde niet/ dat een yeder sonder onderscheyt ad pias causas testament maecken ende disponeren magh/ Overmits/ de gene die onbequaem ende niet toegelaten sijn in 'tgemeen Testament te maecken/ 'tselve ooc niet en vermogen ad pias causas, Te weten weeskinderen beneden haere veertien ofte twaelf jaeren/ quistgoeden die 't bewindt van haere goederen verboden is/ Item dolle ende uytsinnige luyden/ ende die ten doode verwesen sijn. Van alle 'twelcke te sien is Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. Testamentum quæst. 5. 6. & 7.

Eens blindens Testament wordt mede onder de Nuncupativa ofte mondelingh uytgesproocken Testamenten gereeckent/ Maer daerinne worden eenige solemniteyten gebruyckt/ waer genomen ende onderhouden/ Namentlijcken/ dat daer toe seven getuygen ende een Notaris/ ofte in dessels plaetse een achtste getuyge versocht ende gebeden worde/ in welcker jegenwoordigheyt hy uytdruckelijck ende bescheydelijck vermelden ende te kennen geven moet/ Wien en hoe veel hy maecken/ ende wie hy tot zijne erfgenaeme noemen ende innestellen wil/ Dat mede soodaenige uyterste wille in geschrifte gestelt ende verbaet worde: Oock by den Notaris ende alle de getuygen met haere eygene handen onderteeckent/ ende met haere aller signetten bevestight worde l. hac consultissima C. qui testament. fac. poss.

Maer een blinde Vader ofte Moeder mach onder zijn ofte haere kinderen testament maecken alleen door twee getuygen/ & hanc magis communem opinionem esse tradit Iul. Clar. lib. 3. sentent. quæst. 17. num. 2.

Militare Testamentum, ofte krijghsluyden uyterste wille ende dispositie. wort mede voor een nuncupativum ofte mondelingh uytgesprooncken Testament gehouden/ Waerinne niet soo seer op de solemniteyten als op des Testateurs wille (indien de selve bewesen kan worden) gesien wort/ Instit. de testam. militum in princ. l. 1. ff. eod. tit.

Ende wort zijn uyterste wille bewesen/ door twee ghetuygen/ indien hy die kan hebben/ ofte door zijn handtschrift:

Wat oock een krijghsman inden slagh met zijn bloedt ofte andersints op zijn scheede/ schildt/ swaert ofte oock in 't sandt ofte stof schrijft/ ende teeckent/ 'tselve wort mede ghehouden voor zijn bestandige uyterste wille/ §. Planè instit. de milit. testam. l. milites C. d. tit. l. Divus, & quæ ibi notantur ff. eod.

Edoch

Edoch en mogen waertgelders/ ofte krijghslupden die in garnisoen ofte besettinge leggen/ van d'eene stadt ofte d'andere/ naer de gemelde krijghs-rechten geen Testament maecken/ l. pen. C. de testam. milit. Vigl. ad §. illis autem instit. de testam. milit. Andr. Gail lib. 2. observat. 118. per totum.

Veltschrijvers ende andere bestelde Dienaers van Krijghs-Oversten ende Capiteynen/ die inden strijdt ofte slachten niet en ghebruyckt worden/ en mogen in 't maecken van Testamenten der Krijghslupden vrpheyden niet ghenieten/ l. Scrinarios. C. de testam. milit.

Maer als men te water oorlooght/ en is niet alleen den krijghslupden ofte soldaten toeghelaten Testament te maecken/ maer oock bootsgesellen/ maetroosen/ ende alle de gene/ die het schip voorstaen met roepen/ stieren/ ende andere diensten/ daer op noodigh wesende/ l. de bonor. poss. ex testam. milit.

Indien nu een krijghsman ofte soldaet/ zijn Testament ghemaeckt hebbende naer krijghs-rechten/ daer nae afghedanckt werde/ soo behoudt zijn Testament/ zijn kracht niet langer dan een jaer nae dat hy afgedanckt wesen sal/ §. Sed hæc hactenus. instit. de milit. testam. l. Testamenta ff. eod. tit.

Of 'tsaecke mochte zijn/ Dat een krijghsman ofte soldaet eer hy dienst ghenomen hadde t'sijnen hupse voor twee getuygen een Testament maeckte/ daer nae hem inden krijgh begaf/ ende aldaer soo kranck werde/ dat hy met consent van zijn Overste hem voor een tijdt om zijn gesontheyt te bevorderen op een andere plaetse liet brengen/ Ende dat ter selver plaetse zijn kranckheydt soo toenam/ Dat hy upt vreese van sterven twee getuygen by hem versochte/ ende voor de selve verklaerde zijn wille te wesen/ Dat het Testament t'sijnen hupse by hem ghemaeckt inder vougen het gestelt ende gheschreven was/ voor zijn Testament ende upterste wille soude gehouden worden/ Soo is soodaenigh Testament bestandigh ende krachtigh/ in allen schijn/ als of het in 't Leger gemaeckt was/ Ita de facto consultus respondet Mathæus Wesembec. Consil. 17.

Wijders is te mercken/ Als een Krijghsman ofte soldaet mede testament komt te maecken nae de gemeene beschreven rechten/ ende dat bevonden wort aen 'tselve Testament yet t'ontbreecken/ dat echter alsdan 'tselve Testament niet min van waerden is/ dan of het naer krijghs-rechten gemaeckt waer/ l. Si miles ff. de testam.

testam. ubi Vlpianus ait, Neque enim, qui jure communi voluit testari statim beneficio militari renunciavit, neque credendus est quisquam genus testandi eligere, ad impugnanda sua judicia sed magis utroque genere uti voluisse propter fortuitos casus, &c.

De echte luyden konnen haer selven in haer Testament mede behelpen met de clausula Codicillari. Edoch wanneer sy gelijckelijck in een papier disponeren/ Soo is acht te nemen/ wanneer sy een nuncupativum testamentum maecken/ dat genoegh is/ dat het by den Notaris alleen ondergeschreven ende geteeckent worde/ Maer soo sy solemnelijck ende in geschrifte willen testeren/ soo mach de Notaris wel slechts alleen onderschrijven/ maer de ghetuygen moeten elck in haere onderteeckeninge mentie maecken/ in wiens naem ofte naemen sy tot getuygen versocht zijn/ ende haere segels aengehangen hebben. Ita Angelus in §. igitur instit. de pupill. substit.

Soo wanneer een vande echte luyden uyt krachte van het Testament van des anders goet yet wil ghenieten/ Soo is hy oock schuldigh/ van zijn sijde by het Testament te blijven/ l. Nesennius ff. de administr. tutor. Arg. l. quod in hæredem, §. eligere ff. de tribut. act. l. cum filius §. varijs ff. de legat. 2.

Edoch kan de langstlevende der echte luyden zijn Testament nae zijn welbehaegen veranderen/ Een ander erfgenaem in zijne goederen innestellen/ ende van't sijne maecken wat hy wil. Waer van te sien is/ Andr. Gail. lib. 2. observat. 117. per totum.

De jure Canonico, ofte naer de Geestelijcke rechten/ wort inde Testamenten voor ghenoegh gehouden/ Dat yemant voor zijn Pastoor ofte Predicant in jegenwoordigheyt van twee getuygen zijn Testament maecke ende verklaere/ cap. cum esses extr. de testam. vide Iul. Clar. lib. 3. sentent. §. Testamentum quæst. 57. ubi dicit hoc tantum procedere in terris ecclesiæ, non autem imperij. Op der Kercken bodem/ ende niet in't Roomsche Rijck.

LIV.

Ofte als een codicil, &c.

DEse clausulæ heeft een seer groote kracht/ ende werckinge/ Want indien het Testament krachteloos ghemaeckt wort/ soo zijn echter de erfgenamen ab intestato uyt krachte deser clausule

sule gehouden de gheschreven erfgenaemen de erffenisse te restitueren ende over te leveren/ in allen schijn/ als of sy omme 'tselve te doen uytdruckelick gebeden waeren geweest. Paria enim sunt rogare venientes ab intestato vel dicere, si non valet jure testamenti valeat jure codicillorum. Guid. Pap. decis. 323. per gloss. notabilem in l. si jure C. de testament. manumiss. l. de testamento, & ibi Gloss. C. de fideicommiss.

Dat de Testateurs oock machtigh zijn te voorsien ende ordineren/ Soo haer Testament niet en mach bestaen als een nuncupativum, Dat het nochtans van waerden ende krachtigh sal worden gehouden als een Codicil/ betuyght Vlpianus in l. similes ff. de testam. milit. ubi ait, plærique pagani solent, cum testamenta faciunt per scripturam, adjicere, velle hæc etiam vice codicillorum valere, nec quisquam dixerit, si imperfectum sit testamentum Codicillos non esse.

Dewijle inde Codicillen mindere solenniteyten vereyscht worden/ mogen de selve in rechten beter bestaen dan de nuncupativa ofte mondelijck uytghesprooken Testamenten/ §. fin. instit. de codicill.

Want of wel in nuncupative Testamenten seven getuygen van nooden zijn/ soo kan doch een Codicil wel gemaeckt worden in jegenwoordigheyt van vijf getuygen l. fin. §. fin. C. de testam.

Oock mach daer inne een vrouw-persoone getuyge zijn 'twelck in Testamenten niet toeghelaeten is. Gloss. in d. l. fin. C. de Codicill.

Mede is niet van nooden dat de ghetuygen daer toe sonderlinge ghebeden worden/ maer 'tis genoegh dat sy onvoorsiens daer by komen/ ende op een tijdt ende plaetse by den anderen zijn/ d. l. fin. §. fin.

Als mede Codicillen in geschrifte gemaeckt worden/ soo moeten de ghetuygen de selve wel onderschrijven/ maer ten is niet van nooden/ dat sy daer beneffens haere segelen opdrucken/ l. Divi Severus §. 1. ff. de jure Codicill. d. l. fin. §. fin. C. eod. tit. & ibi Ias. num. 12.

Wanneer yemandt nae zijn aflijvigheyt meer dan een Testament achter laet/ soo blijft alleen het laetste van waerden/ maer d'andere worden als wederropen van onwaerden ghehouden §. posteriori instit. quibus mod. testam. infirm. Maer het heeft met de Codicillen een andere gelegentheyt/ Want yemant mach ver-

scheyden ende soo veel Codicillen maecken/ als hy wil/ de welcke alle door de doodt bevestighe ende voor krachtigh gehouden worden/ ten waer de laetste de eerste tegenstrede/ als wanneer de laetste alleen krachtigh sullen zijn/ ofte de ghene die de Testateur sonderlingh begeert/ dat van waerden gehouden worden sullen §. fin. instit. de Codicill. l. Divi §. 1. ff. eod. l. 1. & 3. C. d. tit. ubi imperatores rescribunt per posteriores Codicillos nihil superioribus detrahi, nisi posteriores à prioribus discrepent, tunc enim per contrariam voluntatem revocatos esse, Quinimò Papin. in l. antè tabulas ff. eod. Codicillos Codicillis confirmari posse perspicuè testatur.

Inde Codicillen machmen alles maecken ende ordineren ghelijck inde Testamenten/ ende is oock krachtigh als of het inde Testamenten gheschreven waer/ l. 2. §. 1. ff. de jure codicill. Soo dat in Codicillen legaten besprooken ende oock voochden geordineert worden mogen/ l. conficiuntur in fin. l. ult. ff. d. tit. l. 3. C. eod.

Edoch en konnen daer inne geene erfgenaemen genoemt ofte innegestelt nochte gesubstitueert nochte de innestellinge der erfgenaemen eenighe beswaerlijcke conditie opgelegt/ desgelijcken oock geene onterbinge gedaen worden/ l. Divi ff. de jure Codicill. §. Codicillis instit. eod.

Oock laeten de rechten toe/ Dat die Codicillen begeert te maecken/ de gene/ die ab intestato ofte buyten Testament zijne erfgenaemen zijn/ opleggen mach de erffenisse/ die sy sullen verkrijgen/ andere die hy noemen mach in 't geheel ofte deel/ over te geven/ Geltjck of hy seyde/ Ick bevele/ die mijn erfgenaem wesen sal/ mijn erffenisse toe te stellen ende over te leveren aen N N. l. 2. C. de Codicill. l. 3. in princ. ff. eod. tit.

Ende is hier by wel te mercken/ Soo wanneer yemant in een dispositie sijn erfgenaem noemt/ datmen verstaet sijn meeninge gheweest te sijn/ een rechtmatigh Testament te maecken l. non Codicillum C. de testam. Maer so aende solemniteytē/ ende nootwendigheden/ die tot een Testament behooren yet ontbreecken mochte/ soo en kan het als een Testament niet bestaen/ ten ware de Testateur dese clausule daer by gevoeght hadde/ Indien dese mijne uyterste wille geen plaetsch magh grijpen als een Testament/ Soo begeere ick datse van waerden ende krachtigh wesen sal als een Codicil, Want door dese clausule wordt het Testa-
ment

ment by sijn kracht behouden/ Soo dat echter/ de rechte ende natuyrlijcke erfgenaemen wel ab intestato succederen maer schuldigh ende gehoudē sijn sullen/ d'erffenisse als een fideicommis den geschreven erfgenaemen wederom over te leveren/ l. fin. ubi D D. C. de codicill. l. conficiuntur in princip. ff. eod. Wesenbec. in paratit. eod. tit. num. 5.

De Codicillen/ die uyt een Testament komen ende daer van hangen / worden van onwaerden/ wanneer het Testament niet bestaen nochte krachtigh wesen kan/ cum enim principalis causa non subsistit, nec ea quæ inde dependent locum habent. l. ab intestato §. fin. l. Siquis cum testamentum ff. de jure codicill. l. 1. C. eod. tit. Quando rupto testamento rumpantur & codicilli Videndus est ferrariens. in forma libelli super legato rei singularis in gloss. super verbo non valeat vel valebit.

'Tis van noodē tot bevestiginge der Codicillen dat de erffenisse aengevaert worde.

Voort mogen mede wel Codicillen gemaeckt worden / sonder dat Testament gemaeckt wordt: Ende alsdan is genoegh tot bevstiginge der selve Codicillen/ dat de erffenisse aengevaert worde ab intestato vide Guid. Pap. Decision. 125. num. 2.

Tgene yemandt een ander door een brief maeckt en heeft geen kracht eens Codicils l. literæ ff. de jure Codicill.

Indien oock d'erffenisse/ die by Testamente gemaeckt is/ niet aengevaert en wordt soo en behoeftmen oock de legaten inde Codicillen besprooken niet te betaelen L. Si quis §. fin. & gloss. fin, ff. de jure codicill.

Soo yemandt in sijn Testament de Codicillen bevestight/ ende vorder disponeert/ dat sijne Codicillen/niet en sullen van waerden sijn/ ten sy die besegelt ende by sijn handt ondergeschreven waeren / Soo sijn doch die nae gemaeckt worden van waerden/ offe schoon niet besegelt ofte ondergeschreven sijn / Als openbaer wetende dat de Testateur by sijn voorige meeninge niet gheblęven maer daer van afgeweecken is l. Divi Sevorus §. licet ff. de jure codicill.

LV.

Ofte als een vertrout bevel ofte fideicommis, &c.

HIer voor by de clausula Codicillari is vermelt/ Soo wanneer de Testamenten haere behoorlijcke solemniteyten niet en

 hebben/

hebben/ ofte dat de kinderen daer inne stilswijgende voor by ghegaen ofte onbillicken onterft zijn/ ofte dat daer aen eenigh ander gebreck ofte mangel bevonden wort/ Dat alsdan het Testament als een fideicommis ofte vertrouwt bevel van waerden zijn sal/ Van welck fideicommis ende vertrouwt bevel de natuyr ende eygenschap is/ dat de gene die vermits het bevonden ghebreck ofte mangel in het Testament ab intestato erven/ de erffenisse hemluyden toegevallen/ den gheschreven erfgenaemen toestellen ende overleveren/ als oock de legaten betaelen moeten/ Ita Iason. in Authen. ex causa num. 22. C. de liber, præteritis, Adde Andr. Gail. lib. 2. observ. 114.

Maer de Testateur mach oock vorder zijne innegestelde erfgenaemen uytdruckelijcken beswaeren ende belasten/ dat sy d'erffenisse een ander/ die hy daer toe noemt/overleveren sullen/ §. in primis instit. de fideicommiss. hæred. Edoch als yemandt in een Testament een fideicommis maecken wil/ Soo is van nooden dat hy oock een erfgenaeme noeme ende innestelle/ Want gelijck een Testament aen hem selven sonder innestellinge der erfghenaemen krachteloos is/ alsoo en kan oock buyten de selve het fideicommis niet bestaen/ l. cogi §. si quis hæred. ff. ad Senatusconsult. Trebell.

Maer wanneer inde Codicillen ende ab intestato ofte buyten 'tmaecken van Testament/ fideicommissen gemaeckt ofte gelaeten worden/ Soo en is de innestellinge der erfgenaemen niet van nooden/ maer is genoegh/ dat de Testateur zijne erfgenaemen ab intestato bidde/ de gheheele erffenisse ofte een gedeelte van dien yemant over te geven. Welck bevel d'erfgenamen alsdan schuldigh zijn nae te komen/ §. præterea instit. de fideicommis. hæred. l. 1. §. 2. & l. recusare §. 1. ff. ad Senatuscons. Trebell.

'Tstaet oock yemant vry slechtelijck ende sonder eenigh schrift eenen te bidden/ aen een ander yet te geven/ In welcken gevalle/ indien hy nae des Testateurs overlijden/ het aenbevolen fideicommis lochenen wil/ soo mach het de fideicommissarius den erfgenaem op zijn eedt geven te sweeren/ Dat hem soodaenigh bevel niet gegeven en is/ l. fin. C. de fideicommis.

Alsoo konnen oock fideicommissen ghelaeten worden door een missive/ sendtbrief ofte andere cedule/ oock met wincken/ edoch 'tselve alsoo/ dat het niet getuygen kan bewesen worden/ l. & in epistola C. de fideicommiss.

Maer

Maer overmits nu een yeder/ die beswaert mochte worden de erffenisse wederom over te geven/ onwilligh bevonden mochte worden/ hem inde moeyten te steecken van d'erffenisse t'aenvaerden/ sonder eenigh voordeel ofte genot daer van te trecken/ Soo is in rechten voorsien/ Dat de innegestelde erfgenaeme het vierdepaert vande gheheele erffenisse aen hem mach behouden/ in welck vierdepaert de Testateur den erfgenaem niet vorder mach beswaeren/ Want het sy dat hem 'tgeheele vierdepaert/ ofte een gedeelte van dien/ ofte oock niet en is gemaeckt/ soo moet hy echter 'tselve vierdepaert ofte 'tkort van dien/ aen hem behouden ofte vervullen/ §. Sed quia stipulationes, instit. de fideicommiss. hæred. Ias. in Auth. ex causa num. 22. de liber. præter.

Ende ofwel volgens de boven aenghetogen Rechten de erffenisse den natuyrlijcke erfgenaemen door een fideicommissum tacitum ofte expressum mach ontogen ende op een ander gebraght worden/ Soo en kan daer door der kinderen wettighe ghedeelte ofte legitima niet benomen ofte vermindert worden / dewijle de selve de kinderen volgens 'trecht der natuyren toekomt/ waer tegen d'ouders niet maecken nochte disponeren mogen/ Mitswelcken daer uyt ongetwijffelt volght/ofschoon een vande ouders yemant van haere kinderen aen zijn legitima beswaerde/ 'tsy uyt misverstandt ofte andersints/ Dat 'tselve voor niet ende als niet geschreven gehouden moet worden/ Andr. Gail lib. 2. observ. 119. num. 2. per ibi allegata.

Hier uyt ontstaet dese vraege/ Alsoo de kinderen haere legitima sonder eenigh aftreck ofte verminderinge toekomt/ of de selve met een fideicommis beswaert zijnde secundum Senatusconsf. Trebell. mede noch een vierdepaert vande erffenisse mogen aen haer trecken/ die quarta Trebellanica ghenoemt wort/ Daer op wort geantwoordt/ Wanneer de kinderen purè & simpliciter bevolen wort de erffenisse aen een ander over te leveren/ Dat sy alsdan niet meer en mogen innehouden/als haere legitimam, maer wanneer sy met eenige conditie ofte bestemde tijdt beswaert worden/ dat sy alsdan niet alleen haere legitimam aftrecken mogen/ maer oock mede van wegen 'tfideicommis noch een vierendeel/ soo dat sy hebben twee deelen/ t'saemen bedraegende de halve erffenisse/ zijnde gehouden 'tvordere/ de genoemde persoonen toe te stellen/ Andr. Gail. lib. 2. observ. 121.

LVI.

Gifte uyt saecke des doots ofte een andere gifte die uyt, &c.

WAt de werckinge aengaet van dese clausule, Soo staet te letten/ of ten tijde het Testament gemaeckt/ ende dese clausule daer inne gestelt wierde, beyde de Testateur ende de geinstitueerde erfgenaeme 't sy selfs/ ofte een ander van zijnentwegen by den anderen ende jegenwoordigh geweest zijn/ dan niet/ Indien jae/ soo heeft dese clausule haere kracht ende werckinge. Maer soo d'erfgenaem niet selfs jegenwoordigh gheweest/ nochte yemant de gifte van zijnent wegen aengenomen hadde/ soo kan de clausule weynigh voordeel doen/ ofte uytrechten/ Ende is sonderlingh noodigh datter vijf getuygen by gheweest zijn/ Textus in l. inter mortis causa ff. de mortis caus. donat. Bart. in l. 1. ff. eod. tit. Hartman. Pistor. quæst. 2. num. 22. adde Ferrar. in forma libelli, pro legat. rei singul. in verb. Valer. debeat, versic. postremò quæritur.

LVII.

Ofte als eenige andere dispositie ende Ordonnantie van uyterste wille, &c.

WAnneer het Testament niet en doocht/ Soo krijght het door dese clausule naer de meeninge Bartoli in l. 1. ff. De jure Codicillorum, soodaenighe kracht/ als de Testamenten hebben/ die de ouders maecken/ onder haere kinderen/ dewelcke van waerden sijn/ gemaeckt wesende niet dan alleen in jegenwoordigheyt van twee getuygen/ Maer ferrarien, in de aengetoghen form. libell. pro legat. rei sing. in verb. valere debeat versic. quid si apposita, geeft wel toe dat dese clausule soodaenighe kracht ende werckinge heeft wanneer een onvolkomen Testament onder de kinderen gemaeckt is/ Maer soo het onder vreemde ghemaeckt waer/ Soo wil hy 't daer voor houden dat dese clausule weynigh gelden soude. Wat werckinghe dese clausule wyders heeft/ daer van sijn te sien Celsus Hugo in tractat. clausul. de clausula Codicillari, & vitalis de Cambanis, in tractat. clausu. de clausula codicillari, Si non valet jure Testamenti, Gloss. in l. eam quam, in verb. tradetur

tur C. de fidei commiſ. & Gloſſ. in Anth. ex cauſa præterit. & Gloſſ. in l. fin. C. de liber. præterit. & l. ex ea §. 1. ff. de teſtam.

Al waer te leſen is/ ſoo wanneer de inneſtellinge der erfgenaemen in het Teſtament niet beſtaen kan/ dat alſdan uyt krachte deſer clauſule de legaten echter voldaen moeten worden/ Twelck doch alſoo te verſtaen is/ Indien de Teſtateur het Teſtament mogen maecken ende ſijn uyterſte wille volkomentlijck verklaert heeft/ of hy wel niet alle noodige ſolemniteyten daer toe en heeft gebruyckt/ Deſe clauſule heeft mede ſoo veel krachts/ als een deelinge onder de kinderen/ Latè Hartman. piſt. in quæſt. 2. Num. 24.

LVIII.

In allen ſchijn als of het by de wettelijcke Overigheyt, &c.

DEſe clauſule kan het Teſtament weynigh helpen. Overmits niemandt ſich ſelven ſtellen kan aende plaetſch der Overichheydt/ ofte hem ſoodaenighe macht ende authoriteyt toeeygenen dat ſijn handel ende doen/ ſoo krachtigh ende bondigh ſoude ſijn/ als of d'Overigheyt de ſelve ſoo beſlooten ende beveſtight hadde/ Want privatorum pactiones juri publico nihil derogant neque in ſua cauſa quis ju dex eſſe poteſt, tot. titul. C. ne quos in ſua cauſa Iud. vel ſibi jus dicat, Oock en is niet geoorloft nae ſijn goedtduncken tegens gemeene Rechten/ Ordinantien ende Placcaten yet te diſponeren/ nochte de ſolemniteyten in de Teſtamenten behoorende uyt te laeten ofte te veranderen L. Nemo ff. de legat. 1. l. Teſtandi C. de Teſtam.

Even wel worden anders de Teſtamenten/ die voor de Overigheydt ende 't Gerecht gemaeckt worden/ voor de beſte ende beſtandighſte gehouden/ vermits de jegenwoordigheyt van d'Overicheydt alle ghebreck ende mangel vervult ende wegh neemt/ Oock worden hierinne de ſolemniteyten ſoo verde naegelaeten/ datmen by ſoodaenige Teſtamenten geen andere getuygen nemende is/ als daer by niet noodigh weſende/ Ten waer ſaecke dat door Statuyten ende Ordinantien anders voorſien waere/ Ende dit uyt oorſaecke/ Dat het daer voor gehouden ende vermoedt wordt/ Dat alles ſonder argh/ liſt/ valſcheyt/ ofte bedrogh ende mitſdien oprecht/ ter goeder trouwen ende wel ghedaen is/ 't gene voor de Overicheydt ofte apud acta gehandelt wort/ ſchoon

daer toe geene andere getuygen versocht worden/ Welck vermoeden by andere onvolmaeckte Testamenten niet gelden/ nochte plaetsch hebben kan/ mitsweicken niet besloten kan worden. De Testamenten voor de Overigheydt gemaeckt/ worden niet van onwaerden gehouden/ of al schoon daer over geen seven getuygen geropen ende gebeden sijn/ Daeromme sal oock in ghelijcker manieren mijn Testament/ naer mijn wille ende bevel voor deselve niet gemaeckt/ vermits 'tgebreck van getuyghen/ ofte van andere solemniteyten niet van onwaerden sijn/ Non enim valet argumentum ab actu perfecto ad imperfectum, jure non supplente defectum, Daer van is te sien L. Omnium C. de testam. & ibi Ias.

LIX.

Ofte soo het naer Landts ofte Stadts Rechten, &c.

Dese is een seer voorderlijcke clausule ende van grooten ghewichte/ overmits men bevint dat door 'sLandts gebruyck/ Statuyten/ Placcaten ende ordinantien veel vande solemniteyten der gemeene Rechten achter wege gelaeten worden/

Want indien yemandt een Testament ghemaeckt hadde/ dat naer ghemeene rechten bevonden wierde krachteloos ende van onwaerden/ maer naer 'sLandts gebruyck/ statuyten ende ouden herkomen bestandigh ende krachtigh te zijn/ Soo wort het Testament door dese clausule voor goet ende van waerden ghehouden ende niet soo seer de solemniteyten der gemeene Rechten/ als de stijl ende 'tgebruyck der plaetse/ daer het Testament gemaeckt is/ aengesien/

Naedemael door Statuyten/ Privilegien/ ende Costuymen/ de solemniteyten verandert ende vermindert konnen worden/ l, si non speciali, ubi Ias. C. de testam.

Ingevalle oock yemant Testament maeckt naer de statuyten/ herkomen/ ende costuymen van een seeckere plaetsch/ met mindere solemniteyten dan de gemeene Rechten vereysschen/ So sal 'tselve Testament oock zijn voortgangh hebben/ aen alsulcke plaetsen daer de gemeene Rechten gelden ende onderhouden worden/ Iason in d. l. si non speciali num. 2. C. de testam. ubi dicit, quod Testamentum factum secundum privilegia Patriæ ubique valet, & sic

& sic etiam extra patriam, & consequenter trahitur ad bona alibi sita, Adde Andr. Gail. lib. 2. observ. 123.

Alsoo wanneer yemant ghedachten/ vreese ende sorge hadde/ Dat hy in zijn Vaderlandt niet genoegh solenniter naer aert der gemeene rechten/ Ofte naer zijne Stadtsrechten/ in zijn Vaderlandt soude disponeren konnen/ ofte dat hem niet ghelieven mochte te volgen de formule aldaer gebruyckelijck/ Soo mach hy op een andere plaetse/ daer diergheliijcke solemniteyten niet onderhouden worden/ naer de ghewoonheyt ende statuyten van de selve plaetse zijn Testament ende uyterste wille maecken ende richten/ dewelcke dan over al/ ende dienvolgende oock ter plaetse daer diergelijcke maniere/ gebruyck ende stijl van Testament te maecken niet onderhouden wort/ bestandigh ende krachtigh wesen sal/ Ioann. dilect. de arte testandi, tit. 2. de testament. ordinan. Cautel. 6.

LX.

Als begeerende dat de selve ghebreecken, ofte versuymenissen, &c.

DIt wort hier mede ghestelt om niet te mogen dencken/ Dat de Testateur veelderleye ende 'teen tegen 'tandere strijdende Testamenten soude gemaeckt hebben/de welcke alle te saemen van wegen de tegenstrijdinge niet bestaen souden konnen/ ende omme te kennen te geven/ zijn wille te zijn/ indien zijn Testament ofte uyterste wille/ inde eene wegh ende form niet gelden konde/ datse in sulcken gevalle in een andere wijse ende meeninge krachtigh zijn ende bestaen soude mogen/ Ferrarienſ. in forma libell. pro legat. rei sing. in verb. valere debent, prope princ. versic. secundo casu per l. fin. C. de Codicill.

LXI.

Ende want mijn welbedachte uyterste wille, ende meeninge is, gelijck voorsz. staet, &c.

DEse woorden hebben mede de kracht vande clausula Codicillaris, ende wort het Testament daer door ghesterckt/ al

 waert

waert schoon soo/ dat de ghemelde clausula Codicillaris daer inne niet uytdruckelijck begrepen waer/ Want dewijle de Testateur hier door soo opentlijck klaer ende verstandigh te kennen geeft/ dat dese dispositie ende ordinantie zijn upterste wille ende Testament sy/ ende dat in rechten voorsien is/ Dat upterste willen/ die van de wille der menschen 'tbesluyt ende eynde sijn / als een wet onderhouden sullen worden Auth. de nupt. §. disponat. l. 1. C. de Sacrosanc. Eccles. Soo betaemt het oock/ dat soodaenighe hoogh begeerde dispositien/ ende ordinantien van upterste willen/ by alle middelen ende wegen/ die de Rechten/ Statuyten/ Placcaten ende ordonnantien lijden moghen van waerden blijven/ ende voltrocken mogen worden/ Gelijck als Ias. in l. Eam, quam, num. 11. C. de Fideicommiss. is schrijvende / quando testator faciens Testamentum dicit, se nolle sequi miseram subtilitatem legum, sed, quod disposuerit, velle habere pro jure legitimo, tunc ista verba habere vim clausulæ Codicillaris & idem importare, per text. sing. in l. Codicillis §. fin. ff. de legat. 2.

Noch heeft het Testament meer kracht/ wanneer de Testateur sijn upterste wille met een eedt bevestighe / ofte dat anders des Testateurs goede genegentheyt jegens d'innegestelde erfgenaeme blijcken sal soo groot te wesen/ dat een yeder daer uyt spooren kan/ dat hy de erffenisse niemandt liever gehadt heeft te gunnen dan de geinstitueerde erfgenaeme/ Want in soodanige ende diergelijcke gevallen het Testament bestandigh gehouden wordt / al waert/ dat de clausule Codicillaris niet uytdruckelijck daerinne gestelt en waer/ Gelijck daer van te sien is 'tgene geallegeert wordt by Andr. Gail. lib. 2. Observ. 114. num. 13. qui ibidem allegat Benedict. in C. Rainutius verb. Testamentum 1. parte.

LXII.

Soo heb ick tot kennisse ende bevestenisse vandien, &c.

DIt besluyt behoort alleen tot de volkomene ende solenneele ingeschrifte gemaeckte Testamenten/ als door de welcke de solenniteyten vervult/ ende bevesticht sijn/ en waer mede de Testamenten haer volkomene leden gegeven wordt/ Maer met de Nuncupativis ofte mondelingh uytgesprocken Testamenten heeft het een

een geheel andere gelegentheyt/ Overmits inde selve diergelijcke solemniteyten wel mogen uytgelaeten worden/ gelijck daer van hier voor naerder bericht gegeven is.

LXIII.

Op parckemente bladeren, &c.

HEt is al evenwel/ ende 'tverscheelt/ niet waer op het Testament geschreven wordt/ het sy franchijn/parkement/ papier/ ofte yetwes anders/ bequaem wesende/ omme op te schrijven §. Nihil autem instit. de testam. l. 1. ff. de bonor. possess. secund. tab. Edoch wordt voor raedtsaem gehouden om de geduyrigheyt wille/ in soo wichtighe saecken parkement ofte franchijn te ghebruycken.

Soo wanneer oock meer exemplaeren dan een van ghelijcken inhouden geschreven waeren/ so heeft 'teene soo wel als 'tandere sijn kracht ende werckinge/ §. sed & unum. instit. de testam. L. Sed & unum ff. eod. tit.

LXIV.

Door een ander gedaen schrijven, &c.

DE Testateurs staet vry haere Testamenten ende de naemen harer erfgenamen selfs te schrijven ofte eẽ ander persoon/ jae (al waer 't schoon geen Notaris) te latẽ schrijven/ het welcke ante novam constitutionem Iustiniani niet wel gheschieden konde/ De quibus l. Iubemus, Et Auth. & non observato C. de testament. Novel. 119. §. Sed his omnibus instit. de testam. ordin. Maer dat de Testateurs op yeder bladt met haere eygen handen haer selven onderschrijven/ is tot meerder cautele ende verseeckertheyt/ om te bondiger te bethoonen dat sy alles/ wes voor geschreven is/ begeeren ghehouden te worden voor haere uyterste wille/ in allen schijn/ als of sy het al te maelen met haere eyghen handen gheschreven hadden/ Want de gene die een schrift/ by een ander geschreven/ onderteeckent/ wordt gehouden even of hy 'tselfs geschreven hadde. Felin. in c. quoniam contra num. 43. de probat. ubi dicit auream Doctrinam esse Innocent. quod omnis virtus attributa

 scripturæ

Scripturæ alicujus, ita operatur si ipse se subscribat, alio scribente, ac si ipse omnia scripsisset Alleg. ad hoc Bald. In Authen. Contra qui propriam versic. item quæro, C. de non numerat. pecun. per l. cum Antiquitas §. fin C. de testam.

Indien oock in 't schrijven gemist / ende des Testateurs wille daer door niet en verbalscht ofte verandert waer soo en doet 't selve het Testament geen hinder / L. errore. C. de testam. Arg. l. Si Librarius, ff. de regul. Iur.

LXV.

Ende met mijn eygen handt ende naem onderteyckent.

INdien de Testateur sijn Testament niet met sijn eygen handt niet gheschreven heeft / Soo wordt als een bysonder substantiael stuck vereyscht/ dat hy hem selven 'teynden het Testament met sijn eygen handt onderschrijve/ d. l. Iubemus C. de testam. Maer soo hy het Testament geheel ende doorgaens met sijn eygen hant geschreven heeft/ soo en is sijn onderschrijvinge niet soo geheel noodigh / l. cum antiquitas C. de testam. ubi prope finem Imper. ait. siquis sua manu testamentum vel codicillos conscripserit, & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quod hæc sua manu confecit, sufficiat ei totius Testamenti scriptura, & non alia scriptura requiratur, neque ab eo, neque pro eo ab alio.

Maer ingevalle de Testateur uyt swackheyt sijns lichaems/ ofte om dat hy het selfs niet en kan/ niet en onderschrijft/ soo sal hy boven 'tgetal van seven getuygen/ noch eenen bidden/ die van sijnent wegen/ onderschrijve / l. hac consultissima in fin. C. de testament.

Ende magh de Testateur nae sijne gelegentheyt inde onderschrijvinge een vande naevolgende formulen gebruycken.

Eerste formule.

Dit is de ordinantie van d'uyterste wille ende Testament/ van my N N. 'Twelck ick inden jaere nae de geboorte Christi ... ... op een ..... dagh van ...... in mijn huysinge ende ghewoonlijcke kamer ten bywesen van A. B. C. D. E. F. ende G. Als

de welcke ick dese mijne upterste wille/ voorgedraegen/ ende bescheydelijcken gedaen voorlesen hebbe/ oock ghebeden/ deselve vermogens de rechten t'onderschrijven/ waer toe ick/ tot vastigheydt ende verseeckeringe van dien/ dese mijne onderschrijvinge met mijn eygen handt aldus gedaen hebbe.

Andere formule.

Dit instrument is de dispositie/ upterste wille ende Testament van my N.N. 'Twelck ick A.B.C.D.E.F. ende G. hebbe voorgedraegen/ met bede sulcx te betuygen eñ t'onderschrijven. Gedaen tot....... In mijn huysinge ende slaepkamer/ 'Toorkonde heb ick dese met mijn eygen handt onderteeckent op den etc.

Gemeene ende slechte formule.

Ick N.N. verklaere ende bekenne met dese mijne onderschrijvinge/ Dat dit instrument mijn upterste wille ende Testament is huyden den/ etc.

Maer soo de Testateur/ door onervarentheyt ofte swackheyt des lichaems selfs niet onderschrijven konde/ ende dat mitsdien een ander omme van sijnent weghen t'onderschrijven ghebeden wierde/ soo magh deselve de naevolgende/ ofte diergelijcke formule gebruycken.

Formule der onderschrijvinge vande achste getuyge.

Dit is het Testament vande Heer N.N. 'Twelck hy in 't bywesen der ondergeschreven getuygen verklaert heeft/ te wesen sijn Testament ende upterste wille. Ende (dewijle hy selfs niet en konde onderschrijven) ofte/ sulcks voor dese tijdt in sijn vermogen niet en was/ Soo heb ick op sijn bidden ende versouck/ tot bevestenisse vandien alhier met eygenerhandt ondergeschreven/ ende mijn segel hier onder aen gehangen/ huyden/ etc. hanc formam præscribit. Speculat. in tit. de instrum. edit. §. Compendiosè num. 45.

Maer in een Nuncupativo ofte mondelingh uytgesproocken Testament/ en is niet van nooden/ dat de Testateur hem selven onderschrijve/ ofte d'erfgenaemen met sijn handt stelle/ maer is genoegh/ dat hy in jegenwoordigheyt van seven getuyghen sijn

wille openbaere/ ende sijne erfgenaemen noeme/ §. fin. instit. de testam. ordin. Specul. de instrument. edit. §. compendiosè num. 39.

Gebeden, &c.

Dat de getuygen by 'tmaecken des Testaments insonderheyt gebeden ende versocht/ ende ten minsten seven in ghetaele/ in jegenwoordigheyt des Testateurs op een plaetsch daer by moeten zijn is boven in §. verklaert/ & probatur in l. hac consultissima C. de testam. l. hæredes palam §. penul. ff. eod. Authen. Rogati C. testib.

Beneffens my, &c.

Tot verseeckeringe ende bevestenisse van een volkomen ende solemneel Testament wort voorder vereyscht/ Dat yeder getuyge in 't bysonder met zijn eygen handt onderschrijve/ d. l. hac consultissima C. de testam. l. Singulos ff. eod. tit. §. Sed cum paulatim instit. eod. Ende vermach oock niemant in des anders plaetse t'onderschrijven/ Ten waer dan saecke datmen gene bequaeme persoonen/ die schrijven konden/ mochte bekomen mogen/ als wanneer wel yemant in eens anders plaetse onderschrijvē mach/ Edoch soo/ dat hy inde onderschrijvinghe vermelde/ in wiens plaetse dat hy onderschrijft/ l. fin. C. de testam.

Voorts is noodigh dat de getuygen in haere onderschrijvinge mede aenroeren/ dat sy in 't bywesen der andere gebeden getuygen onderschreven hebben/ d. l. singulos, Gloss. in d. §. sed cum paulatim verb. subscriptione.

Ende worden hier inne menigerleye formulen van onderschrijvingen gebruyckt/ waer van eenige by specula in tit. de instrum. edit. §. compendiose num. 40. & Roland. à valle in suo cons. 36. incip. quoniam nonnulli te vinden zijn / Ende een yeder sal naer zijne gelegentheyt andere weten te stellen.

Een seer ample formule van onderschrijvinge der getuygen.

Dit is het Testament vanden Heer N.N. 'twelck hy gemaeckt heeft inden jaere na Christi onses Heylands ende Saelighmaeckers

kers gheboorte ..... den ...., dagh der maendt van ......
t'sijnen huyse op zijn boven kamer aldaer voor A. B. C. D. E. F. ende G. als getuygen daer toe insonderheyt versocht ende gebeden/ 'twelck hy de selve getuygen alle by den anderen in persoone jegenwoordigh oock bescheydelijcken voorgedragen/ ende bekent gemaeckt heeft met verklaeringe des voorsz. Testateurs/ dat 'tselve was zijn uyterste wille/ de welcke hy oock in maniere voorsz. met eygener handt heeft ondergeschreven/ ende alle de boven genoemde ghetuygen ende daer onder oock my gebeden mede te willen onderschrijven/ Mitswelcken ick N. N. met dese mijne onderschrijvinge bekenne ende getuyge 'tgene voorsz. is waerachtigh te zijn/ 'Toorconde heb ick mijn eygen aengeboren segel/ beneffens de voornoemde andere ghetuygen hier onder opgedruckt en 'tjegenwoordige instrument met eygener handt onderteeckent.

Een andere formule.

Dit instrument is het Testament ende uyterste wille van N. N. d'welcke hy in jegenwoordigheyt van my/ ende andere hier mede ondergeschreven getuygen/ daer toe insonderheyt geropen ende gebeden/ gemaeckt heeft/ 'twelck ick oock beneffens d'andere gebeden ghetuygen besegelt ende onderteeckent hebbe/ Gedaen den ..... dagh vande maendt .... inden Jaere/ etc. In des voornoemde Testateurs huysinge ende gewoonlijcke Camer.

Dat in dese formule de tijdt ende plaetse uytdruckelijck gestelt wort/ geschiet niet uyt noodtsaeckelijckheyt/ dewijle deselve sonder hinder ende naedeel wel uytgelaten mogen worden/ maer alleen om meerder ghewisheyt ende verseeckeringe wille der ghedaene handelinghe/ Ioan. Fab. in §. possunt, instit. de testam. Roland. à valle Consil. 36. incip. quoniam nonnulli.

Een andere seer korte formule.

Dit is des Heeren N. N. Testament/ T'oorkondt heb ick 'tselve met mijn eygen handt onderteeckent ende met mijn eygen segel bevestight/

By dese formule wort gebraeght/ Dewijle de getuyge niet en vermelt/ ghelijck inde andere voorgestelde formulen/ is geschiet/ Dat hy over den handel geropen ende gebeden sy/ Ende het doch

een bysonder nootwendigh stuck is/ Dat de ghetuygen geropen ende gebeden moeten worden/ Of het daer voor te houden ende te vermoeden is/ dat hy behoorlijcker wijse versocht geworden is? Daer op wort geantwoort/ jae/ dat sulcks vermoedt wort/ Van dese questie zijn wijtloopigh te sien DD. in l. hæredes palam §. in testamemto, ff. de testam. caus. Iustæ, in c. cum in jure, de offic. de leg. & c. quoniam contra, de probat. Allegatur Godefridus in d. l. hæredes palam, §. in testamento, & Egidius Bellamera consil. 110. quamvis filia, in l. 2. num. 20. de fide instrum. & alij quos ibi allegat. qui contrarium sentire videantur. Prior tamen sententia verior esse videtur, cum enim Testaror exhibeat Testamentum testibus ad signandum & subscribendum, simul ad hoc rogasse creditur, quia qui vult unum, censetur velle omnia, quæ inde dependent, l. 3. §. qui habet ff. de servit. rustic. prædior. l. oratio ff. de spons. l. idem ille §. fin. ff. de excus. tutor. c. præterea de offic. de legat.

Een andere formule.

Ick N. N. verklaere ende bekenne by desen onder mijn handt ende aengehangen segel in alle manieren/ als de eerste/ tweede/ derde/ etc. ende andere getuygen daer aen volgende. Verklaeren ende bekennen/ als welcker onderschrijvinge ick gelesen hebbe.

Noch een andere formule.

Ick N. N. verklaere ende bekenne met dese mijne eygen handt ende aengehangen segel/ in alle manieren ghelijck als doen/ de voorgaende ende naevolgende getuygen/ welcker onderschrijvingen ick oock gelesen hebbe.

Noch een andere formule.

Ick N. N. verklaere ende bekenne met dese mijne handt ende aengehangen segel/ Dat ick beneffens ende met de boven ghemelde ghetuygen daer toe sonderlingh gebeden/ by alle de boven geschreven dingen geweest ben/ ende de selve gesien ende gehoort hebbe/ in jegenwoordigheyt van de selve getuygen ende den Heer Notaris.

Ende

Ende haere eygen segels, &c.

HEt is mede een bysonder nootwendigh stuck/ in de testamenten/ die in geschrifte gemaeckt worden/ Dat de getuygen tot bevestenisse vandien/ haer segel daer af hangen/ 'Twelck doch in andere dispositien van uyterste willen niet noodigh en is/ Maer soo wanneer een vande getuygen geen eygen segel en heeft/ soo mach hy des Testateurs/ ofte eens anders ende vreemdes segel gebruycken/ Inder voegen dat oock alle de seven getuygen met een segel segelen mogen/ Doch is nodigh/ dat de gene die een vreemt segel gebruyckt uytdruckelijck vermelde met wat segel hy gesegelt heeft/ ende wie het toebehoort/ Want indien hy een vreemt segel gebruyckte/ sonder 'tselve aen te roeren/ soo soude hy daer mede begaen crimen falsi, ende soude oock daer door zijn straffe te verwachten hebben/ §. possunt autem instit. de testam. ordin. l. testium §. ab ipso, ubi Paul. de Castr. ff. qui testam. fac. poss. l. Iubemus, cum Gloss. C. de testam.

De segelen moeten mede hebben haere bekende wapenen Characteren ende ommeschrift/ om te konnen sien/ dat de selve den ghetuygen toebehooren/ Want soo yemant met andere wapens ofte teyckens/ dan met zijn eygen segel/ wapeningen ofte rechtmaetige pitzier quame te segelen/ soo soude 'tselve voor niet ghehouden worden/ ten waere dan bewesen konde worden/ Dat de getuyge soodaenigh wapen ofte teycken ghewoonelijck voor zijn segel gebruyckte/ d. l. ad testium § signum ff. qui testam. fac. poss. Ioan. Fabr. in d. §. possunt. instit. de testam.

Ende uyt den instrumente by den Notaris daer van gemaeckt, &c.

NAer beschreven Rechten/ Al waer 't schoon dat by den Testateur alle solemniteyten ende noodtwendige stucken die in l. hac consultissima C. de testam. gestelt worden ende tot hier toe wijdtloopigh aengetogen zijn/ met de meeste vlijt ende voorsichtigheydt achtervolght ende onderhouden waeren/ So dient doch 'tselve niet meer nochte vorder tot bewijs van een uyterste wille/ dan een ander gemeen privaet gheschrift/ waer mede haer de innegestelde erfgenaemen ende legatarisen tot bewijs vande erffenisse ende legaten/ haer gemaeckt ende besproocken niet behelpen

konnen/

konnen/ Ten waer dan saecke/ dat het Testament/ naer de ordinantie der Rechten voor 't Gerecht bevestight ende van waerden verklaert sy/ende dat de getuygen daer over gestaen hebbende/ alle ende yeder haere segelen ende handen gerechtelijcken gerecognosceert ofte herkent ende eendrachtigh getuygenisse gegeven hebben/ Dat het voorgebrachte instrument des Testateurs uyterste wille ende Testament sy/ daer toe oock alle de gene geroepen ende verdaeght moeten worden/ die tot des Testateurs erffenisse eenigh interest ende recht meenen te hebben/ daer van is te sien wat de DD. tracteren/ in l. 1. & 2. ff. quemad. testam. aperi. inspic. & public. l. publicati. C. de testam. Rolandus à Valle in, d. Consil. 36. Incip. quoniam nonnulli num. 9. & seqq.

Maer indien voor ende alleer sulcx geschiet een ofte meer vande getuygen overleden waeren/soo en konde het Testament niet volkomentlijck bewesen worden/maer soude uyt gebreck van bewijs bevonden worden te wesen krachteloos ende van onwaerden/ Arg. l. si unus C. de testam. Ioan. Fab. in §. sed cum aliquis instit. de testam. Mitswelcken Bartolus seyt in d. l. 2. ff. quemad. testam. aper. Dat het periculeus ende gevaerlijck is Solennia testamenta te maecken/ Et refert Christophorus Porcus in §. 1. col. 5. versic. circa primum instit. de testam. ut eum allegat Rolandus à Valle in d. consil. 36. num. 1. Bartolum dixisse, quod nunquam vidit aliquod Testamentum in scriptis, nisi unum, quod fuit confectum à quodam Doctore solenni, & tamen ultimo decidisse ad interitum propter defectum solennitatis.

Op dat nu soodaenigh perijckel voorghekomen/ ende dat niet door de doodt vande getuygen/ ofte een ander gebreck het Testament t'eenigen tijden krachteloos ghemaeckt werde/ maer soo in 't een als in 't ander geval geloofwaerdigh ende bestandigh blijven mach/ soo geeft Bartholomeus Cœpolla in tractat. cautelarum, cautel. 88. incip. multi sunt drie cautelen ende nuttelijcke leeringen:

De eerste is/ Dat de Testateur een Notaris met twee ofte drie getuygen roepe/ die in het Testament tot getuygẽ niet gebruyckt en zijn/ de selve zijn Testament voor houde/ met verklaeringe dat 'tselve sy zijn Testament ende uyterste wille/ Ende dat de getuygen 'tselve ondergeschreven ende met haere segelen bevestight hebben/ Ende voorts de ghetuygen van het Testament bidde/ dat sy in jegenwoordigheyt des Notarij ende d'andere getuygen/ haere onderschrijvingen ende segelen recognosceren ende bekennen willen:

Wan-

Wanneer nu sulcks geschiet is/ dat alsdan de Testateur den Notaris voorts versoucke dat hy van soodaenige handelinge een ofte meer instrumenten in behoorlijcke forme maecken wille/ Dit seyt Cæpolla te wesen de seeckerste wegh om bestandighe ende geloofwaerdige Testamenten te maecken/ dewelcke hy selfs dickwils gebruyckt hadde/

De tweede cautela is/ Dat de Testateur terstont inden beginne/ als het Testament gemaeckt wort/ een Notaris roepe/ in welcks jegenwoordigheydt de getuygen van het Testament onderschrijven ende haere segelen opdrucken/ Ende dat de Notaris daer van ten versoucke vanden Testateur op 'tselve Testament een instrument maecke. Welck instrument de kracht ende 'teffect heeft/ Dat het Testament daer door volkomen gheloof toegestelt wort/ ende de vordere recognitie der ghetuygen segelen ende onderschrijvingen niet noodigh en sy/ Soo dat het Testament in geen perijckel komt/ maer geloofwaerdigh eñ bestandigh blijft/ of schoon de getuygen naer Godes welbehaegen ende believen/ mochten te sterven komen quam doctrinam etiam Ias. in l. publicati Num. 4. C. de testam. in consil. 67. tertio volum. in princ. tradit, Alwaer hy seyt Alhoewel een Testament met des Testateurs hant geschreven/ eñ by seven getuygen ondergeschreven ende besegelt alleen een privaet geschrift is/ ende dat het te niet geraeckt indien een van de getuygen voor de openinge ende publicatie quam te sterven/ dat nochtans indien een openbaer Notaris van soodaenigh ofte oock een Nuncupatijf Testament (ut voluit in lectura d. l. publicati) in jegenwoordigheyt derselve seven getuygen gebeden zijnde daer op maeckte een instrument/ alsdan sonder eenige andere publicatie voor den Rechter genomen/ dat alle de getuyghen daerinne geschreven doodt waeren/ het gemaeckte openbaer instrument met de handt van een authentijck Notaris ondergheschreven by sich selven volkomen geloof hebben/ ende een volkomen bewijs sijn soude/ Allegat ad hoc Gloss. singularem & a DD. approbatam in l. 2. in princ. ubi Bartol. & alij eam notant & sequuntur, ff. Quemad. testam. aper, tenent. Bart. & omnes in l. 1. C. de testam. & ibi Bald. Salicet. & Paul. de Castr. melior Gloss. in l. fin. in verb. ostenditur C. de fideicom.

De derde cautela wordt gegeven/ dat de Testateur (indien hy anders geen schouw en heeft sijn uyterste wille te openbaeren) sijn Testament in sijn leven voor 't Gerecht doen publiceren ende

kennelijck maecken/ als waer toe nochte der erfgenaemen/ nochte anderer verdaeginge van nooden is/ Overmits men 'tdaer voor houdt/ Dat hy het voor 't gerechte heeft maecken willen/ daer toe weynige solemniteyten van nooden sijn Secundum l. omnium & l. Sancimus C. de testam vide Ias. in d. l. Publicati Num. 7. C. de testam.

Maer wat solemniteyten tot de publicatie van een Testament anders van nooden sijn/ daer van sijn te sien DD. in l. 2. ff. quemad. testam. aper. Ias. in d. consil. 67. & Roland. a valle. d. consil. 36.

Welcke publicatie by ons in kleynen gebruyck is/ sijnde mitsdien onnodigh daer van wijdtloopiger te seggen/

Edoch in wat forme ende maniere een instrument gemaeckt sal worden/ daer inne sal hem de Notaris weten te ghedraegen/ naer de gemeene Keyserlijcke rechten/ loffelijcke ende geoeffende gebruycken/ ende naer de Statuten/ ordinantien/ ende gewoonheden van yeder plaetse/

Ende worden naer de beschreven Rechten vereyscht/ de naevolgende solemniteyten/

Inden beginne sal den Naem Godes aengheroepen worden/ als van de welcke alles goets is komende geregeert ende onderhouden wort/ Auth. ut nomen Imperat. præpon. docum. ibi inchoetur, mox autore Deo, Can. non observetis, quæst. ult.

Maer hier op wort gebraecht/ of sonder naedeel des Instruments de aenroepinge van de Naem Godts wel uytgelaten mach worden? Daer op is in 't begin van dit tractaet gheantwoordt/ Dat het in gemeene saecken geen stuck van substantie en is/ waer inne doch 'tgeoeffende ghebruyck/ ende de statuyten van yeder plaetse nae te komen ende t'onderhouden zijn:

Wijders valt oock voor dese vraege/ Of een Notaris in het instrument van een Jode de aenroepinge des Goddelijcken Naems ghebruycken sal? Daer op gheantwoordt wordt/ Dat jae. Insonderheyt/ Wanneer de Notaris een Christen is/ Waerinne doch mede de gewoonheyt der plaetse te volgen zijn sal/ Fel. in c. 1. num. 2. extr. de fid. instrum.

Ten tweeden sal een teycken van een Cruys ghemaeckt worden/ 'Twelck doch mede geen hoofstuck en is/ ende naer de gewoonheyt van yeder plaetsch wel achter wege gelaeten mach worden/ Daer van is te sien wat in 't begin deses tractaets wijtloopigher

loopigher ghehandelt is / quibus adde Bald. in l. 1. C. de novo Cod. Fac.

Ten derden sal hy stellen het jaer ghetal/ 'Twelck doch mede niet soo gheheel nootwendigh is/ Insonderheyt/ soomen anders uyt andere omstandigheden/ de seeckerheydt des tijdts hebben kan/ Op datmen de Contracten ende handelingen daer naer reecken ende richten mach/ Etteliscke reecknen vande geboorte af onses Salichmaeckers Christi/ ende andere vande besnijdinghe/ Waerinne 'tgemeene gebruyck t'onderhouden is Felin. in d. c. 1. num. 3. extr. de fid. instrument. specul. §. 2. num. 4. de instr. edit.

Ten vierden de Indictie/ wesende het Roomsch Excijns-getal/ het welcke ghelijck het by den Voorouders in sonderlingen gebruyck gehouden is/ alsoo oock tot onsen tijden niet lichtelijck sal achter wege gelaeten worden/ Specul. in tit. de instr. edit. §. 2. num. 5.

Maer soo inde Indictie ghemist wierde/ ende men doch des niettemin de tijdt eygentlijck weten konde/ soo en doet echter sodaenigh mangel het instrument geen achterdeel/ maer indien de Indictie geheel uytgelaten wierde/ soo houdt men 't daer voor/ Dat het weynigh krachts heeft. Waer van te sien zijn/ Felin. in c. inter dilectos num. 11. extr. de fid instrum. Lanfranc. in praxi c 9. de instru. product. num. 13. & ibi. addit.

Ten vijfden/ den maendt/ Maer ingevalle de dagh soo bekent waer/ dat men de tijdt daer uyt konde seecker sijn/ soo magh het stellen vande maendt sonder perijckel wel achter wege blijven. felin. in d. c. 1. num. 10.

Ten sesten sal de dagh genoemt worden op de welcke de Notaris gebeden ende versocht is het instrument te maecken/ maer de dagh/ waerop het geschreven is sal niet gestelt worden/ Ende of men schoon niet lichtelijck de instrumenten by nacht maecken sal. Edoch wanneer het uyt wichtige oorsaecken ghedaen wordt/ ende dat 'tselve geschiet voor de middernacht/ so sal de voorgaende dagh genoemt worden/ maer soo die nae de middernacht ghemaeckt ende verleden werden/ soo sal men den volgenden dagh stellen/ l. more ff. de ferijs, Ioan. Andr. ad Specul. d. §. 2. num. 7.

Ende indien de handelinge meer dan een dagh geduyrt hadde/ so moetmẽ den dagh stellen op dewelcke de handelinge beslootẽ/ ende de Notaris/ om het instrument te maecken/ ende daer van

'tverly te nemen gebeden is felin. d. c. 1. num. 9.

Vorder soo den dagh niet ghenoemt waer/ ende men doch uyt des Notarijs Protocol wijs worden konde op wat tijdt de handelinge geschiet waer soo en soude 'tselve het instrument niet naedeeligh nochte hinderlijck wesen / als wordende echter voor ghelooswaerdigh gehouden Felin. in d. c. 1. num. 9. & seqq.

Ten sevenden/ of wel 'tuyr niet soo juyst te noemen en is / ende 'tselve somwijlen buyten perijckel wel uytgelaeten kan worden insonderheyt in de ghevallen ende saecken waerinne op de tijdt soo nau ende scharp niet te letten nochte acht te geven is / Soo is het doch goedt ende nuttelijck/ dat het uyr in 'teynde mede genoemt werde/ op datmen weten magh/ welck van twee instrumenten ouder ofte jonger sy. In de gevallen daerinne de tijdt de momento ad momentum ten uytersten ghereeckent wordt / is het uyr noodtsaeckelijck te stellen/ Als in causa appellationis, waerinne de dagh ende 'tuyre insonderheyt van nooden is uytgedruckt te worden Specul. de appell. versic. Sed nunquid dies. Felin. in d. c. 1. num. 12. Ioan. Andr. in addit. ad Specul. §. 2. num. 7.

Ten achtsten alhoewel op den bodem der Roomsche kercke de naem vande regerende Paus in de instrumenten mede ghestelt wordt/ So is doch 'tselve den Notarisen by de Hoogh-mogende Heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslandt wel uytdruckelijcken verboden/ ende deselve alleen toegelaeten den naem des Keysers ende 'tjaer sijner regieringe te gebruycken/ Gelijck oock ordinaris in dese naevolgende ofte diergelijcke forme ghedaen wordt impererende ofte regnerende Ferdinando van Oostenrijck de tweede dier naeme gekooren Roomsch Keyser in't . . . . . . jaer sijnre Majesteyts verkiesinge.

Ten negenden moet mede ghestelt worden de plaetse daer de saecke afgehandelt ende geschiet is/ Maer dat de plaetse in specie, ofte eygentlijck de plaetse vande plaetse soude moeten geschreven worden/ wordt niet voor noodtwendigh gehouden/ in gevalle de plaetsch de saecke niet en geeft ofte neemt/ Ende magh in sulcken gevalle de plaetse wel geheel uytgelaeten worden/ Maer soo aen de plaetse yet gelegen waer/ gelijck of de handelinge waer gevallen voor 't Gerecht/ ofte op een andere geaffectioneerde plaetse/ Soo moet de plaetse met alle omstandigheden gestelt ende gheschreven worden/ vide Felin. in d. c. 1. num. 6. & seqq. Angel. Consil. 220. Bald. Consil. 227. lib. 3.

Ten

Ten tienden/ moeten oock de naemen ende toenaemen der getuygen/ die daer toe genomen worden klaerlijck geschreven werden/ maer het en is niet van nooden/ dat de getuyghen daer toe sonderling gebeden sijn/ ofte met haere eygen handt onderschrijven daer van is wijdtloopigh te sien felin. in sæpedicto c. 1. num. 16.

Ten elfden wordt mede insonderheyt vereysecht/ dat de Notaris sijn naem ende toenaem/ ende van waer hy 't Notarischap bekomen heeft also schrijve datmen aen sijn persoon niet te twijffelen hebbe/ maer weten magh uyt wiens authoriteyt ende macht hy Notaris gemaeckt ende toegelaten is Specul. d. §. 2. num. 11.

Ten twaelfden sal mede de Notaris sonderlingh gebeden sijn/ ende van 'tselve bidden ende versoeck uytdruckelijck vermelden/ Want/ indien hy niet klaerlijck te kennen geeft/ dat hy sonderlingh/ gebeden is/ Soo en wordt het selve niet vermoedet/ Oock moet de bede ende 'tversouck geschieden van de gene/ die de saecke principalijck betreft ende aengaet/ Ende dat openbaerlijck ende niet in verborgen hoecken ende winckelen/ van waer men geen bewijs hebben kan/ dat hy versocht sy. Felin. in d. c. 2. num. 20. ubi multa ad hoc allegat.

Ten dertienden/ sal de Notaris het instrument segelen ofte teeckenen/ met sijn eygen ende geen vreemt segel ofte teecken/ Ende sal oock sijn segel ofte teecken/ sonder wichtige oorsaecke/ ende buyten kennisse ende toelaetinge vanden Rechter niet mogen veranderen.

Evenwel sijn eenigt van die meeninge/ dat het segel ofte teecken geen hoofstuck des instruments sy/ maer sonder achterdeel wel uytgelaten magh worden/ Felin. in d. c. 1. num. 13. Maer hierinne is tgemeen gebruyck t'onderhouden.

Ten veertienden sullen oock de saecken ende handelingen/ om welcker wille het instrument gemaeckt wordt/ eygentlijck beschreven worden/ Ende sal de Notaris daer beneffens wel acht geven moeten/ Dat hy geene instrumenten en maecke van verboden/ onordentlijcke handelingen ofte mishandelingen/ Overmits anders het instrument niet alleen niet gelden/ maer hy oock selfs in straffe vallen soude l. Iubemus §. his tabellionibus C. de Sacrosanct. Eccles. c. 1. §. callidis, de prohibit feud. alien. per Frideric. l. Iubemus C. de testam. Auth. de tabell. §. Nos autem, propè fin. Wesembec. in paratit. de fide instrument. num. 4.

Ten vijfthienden is mede noodigh/ dat de Notaris ordentlijck ende behoorlijck gecreeert ende toegelaeten sy. Want of wel yemandt by een yeder voor een Notaris gehouden wordt/ ende het Notaris ampt mede oeffent/ende dat doch niet bewesen kan worden/ dat hy wettelijck tot het Notaris ampt gekomen is/ Soo hebben doch sijne instrumenten geen kracht/ maer worden egeen ende van onwaerden gehouden/ waer van te sien is / additio ad felin. in d. c. 1. num. 18. verb. & cum istis transeo.

Ten sestienden is van ghelijcken noodtwendigh/ Dat het instrument ordentlijcker wijse gheschreven sy. Overmits het den Notaris verboden is/ met afgekorte donckere/ ofte twijffelachtige woorden/ teeckenen/ noten/ ofte cijferen/ die een yeder niet bekent sijn de instrumenten te schrijven / Ende dat om oorsaecke wille/ dat daer door lichtelijck een doolinge ofte valschept met andere duydinge ofte veranderinge der noten/teeckenen cijferen ofte verkorte woorden soude konnen begaen worden/ Mitswelcken hy in 'tschrijven sal moeten gebruycken geheele/ ghemeene leesbaere ende bekende woorden ende letteren.

Gelijck hy hem oock/ soo veel mogelijcken sal moeten onthouden/ van allen kratsen/ uytschrappen/ doorstrijcken/ ende van het schrijven op de kant ofte tusschen de regulen/ Edoch / soo hy in 'tuytschrijven ende grosseren der instrumenten eenighe fauten te veel hadde/ schreef ofte yet over sloegh aen plaetsen/ die verdacht ende waer aen gelegen mochte sijn/ ende dat hy mitsdien benoodight waer te kratsen uyt te schrappen / door te strijcken ofte yet tusschen de regulen ofte bysijden op de kant te stellen/ Soo sal hy 'tselve in het instrument ofte d'onderschrijvinge vandien moeten vermelden/ ende de goede trouwe van 'tselve doen / bevestighen/ Insonderheyt wanneer 'tselve doorstrijcken ende schrijven op de kandt vande gene / die het instrument uytgeschreven ende ghegrosseert heeft/ gedaen ende gestelt sal sijn/ felin. d. c. 1. num. 19. & quando rasura noceat instrumentis, pluribus declarat idem felin. in c. ex literis num. 14. cum seqq. d. t. de fid. instrum.

Ten seventienden / Ten eynde het instrument des te langer duyren/ ende aende substantie te minder schaede lijden magh/ soo is geordonneert dat het in franchijn ofte parckement ende niet in papier geschreven worden sal/ hoe wel 'tselve in saecken van kleynen ghewichte niet en behoeft soo nauw onderhouden te worden/ de quo Specul. de instrum. edit. §. instrumentum num. 21. Ende

seyde

seydt Baldus, dat door een onsuyver ende slecht papier / dat niet en deught het instrument verdachtigh gemaeckt wort/ in l. Contactus, C. de fid. instrum.

Ten achtienden/ sal de Notaris eygentlijck verstaen ende weten moeten/ wat gehandelt ende getracteert wort/ ende dat selfs innestellen / ende op schrijven/ Edoch soo hy door wettige oorsaecken verhindert wierde ende noodelijck andere dingen te doen hadde/ Soo mach hy wel een ander vertrouwt persoon de handelingen uyt zijne minuten ofte protocol van woordt tot woordt doen uytschrijven/ ende daer nae van zijn beleth ende 'tvoorsz. uytschrijven van een ander in zijne onderschrijvinge ghetuygen Auth. de tabell. §. Nos autem, facit l. 1. in fin. ff. de autor. tutor. Bald. in Rubric. C. de fid. instrum.

Ten negentienden/ Eyntelijcken sal het instrument den partijen voorgelesen/ ende de selve forchvuldelijcken verklaert ende uytgeleyt worden/ wat sin/ verstant/ meeninge ende werckinghe de woorden ende clausulen hebben/ die inden Instrumente begrepen ende inneghelijst zijn/ Bart. in l. contractus C. de fid. instrum. Felin. in sæped. c. 1. num. 17. extr. de fid. instrum.

Volght een kort begrijp der solemniteyten, ende nootwendige stucken, die in Testamenten ende uyterste willen onderhouden moeten worden,

In solenni Testamento, ofte een Testament dat solemnelijck in geschrifte ghemaeckt wordt, is van nooden, Dat

I.

DE Testateur gequalificeert ende machtigh sy een Testament te maecken/ L. si quæramus ff. qui testam. fac. poss. & tot. tit. instit. quibus non est permiss. fac. testam.

II.

Een erfgenaem uytdruckelijck inden Testamente ghenoemt worde/ L. jubemus in princ. C, de testam.

III.

De erfgenaemen gequalificeert ende machtigh sijn de erffenisse t'ontfangen ende aenvaerden.

IIII.

Des Testateurs wille door hem selven/ ofte door een ander in sijn plaetse in geschrifte verv aet ende gestelt worde/ L. hac consultissima & d. l. jubemus C. de testam.

V.

De Testateur den getuygen sijn uyterste wille voorlegge/ ende verklaere de selve sijn Testament te sijn/ d. l. hac consultissima.

VI.

Het Testament ten minsten in jegenwoordicheyt van seven getuygen gemaeckt worde/ §. sed cum instit. de testam. d. l. hac consultissima. Edoch is hier te lande genoegh dat het voor een Notaris ende twee getuygen bevestight worde.

VII.

De getuygen daer toe sonderlinge sijn gebeden/ L. hæredes palam, §. in testam. ff. qui testam. fac. poss.

VIII.

De getuygen om daer over te staen ende daer van kennisse te draegen gequalificeert ende duchtich sijn.

IX.

De getuygen met haere eygen handen onderschrijven/ L. Singulos ff. qui testam. fac. poss.

X.

De getuygen met haere eygene ofte met eens anders segel het Testament besegelen.

XI.

De getuygen den Testateur van aengesicht tot aengesicht sien ende aenschouwen/ L. si non speciali C. de testam.

XII.

De Testateur selfs onderschrijve / ofte een ander bidde ende verwillige in sijn plaetse te onderschrijven/ d. l. hac consultissima. L. cum antiquiras C. eod.

XIII.

Alle solemniteyten op een tijdt plaetse ende stede sonder andere ondergemengde handelingen geschieden/ d. §. sed cum.

XIV.

Het Testament door een openbaer Notaris met een openbaer instrument gesterckt ende bevestight worde.

XV.

De tijdt ende plaetse wanneer ende waer het Testament ghemaeckt is mede opgeschreven ende vermeldt worde/ Ioan. Fab. in §. possunt num. 5. in fin. instit. de testam.

In eens blinden Testament wort vereyscht

I.

'Tgetal van seven getuygen.

II.

Een openbaer Notaris/ ofte in sijn plaetse een achtste getuyge.

III.

Dat de getuygen sonderlinge gebeden ende versocht sijn.

IV.

Dat de Testateur in jegenwoordigheyt der ghetuyghen uyt-

 druckelijck

dzuckelijck verklaere/ wat hy disponeren ende maecken wil.

V.

Dat des Testateurs uyterste wille in geschzifte verbaet wozde.

VI.

Dat het selve geschzift den getuygen voozgelesen wozde.

VII.

Dat de getuygen het mede met eygen handen onderschzijven.

VIII.

Dat de getuygen haer segel daer aen hangen ofte opdzucken/ L. hac consultissima C. qui testam. fac. poss. vide supra.

In Nuncupativo, ofte een mondelingh uytgesproocken Testament is van nooden, Dat

I.

DE Testateur gequalificeert ende toegelaten sy Testament te maecken.

II.

De Testateur met levendighe stemme sijne erfghenaemen noeme:

III.

In jegenwoozdigheyt van seven getuygen het Testament gemaeckt wozde. Edoch is hier te lande genoegh dat het vooz een Notaris ende twee getuygen gheschiede.

IV.

De getuygen daer toe sonderlinge gebeden sijn.

V.

Dat de getuygen duchtige ende gequalificeerde persoonen sijn.

Ende

Ende magh de Testateur voor den Notaris ende ghetuyghen sijn uyterste wille by geschrifte stellen/ ende daer van een instrument maecken laeten/ ofte slechts sonder een Notaris ende geschrift sijn uyterste wille mondelingh verklaeren/ De his in §. fin. instit. de testam. l. hæredes palam ff. de testamen. l. hac consultissima C. de testam.

In testamento militis, ofte een Krijghsmans ende soldaets Testament wordt vereyscht, als hy is

I.

In de tocht ofte 'tleger verwachtende een slach ofte storm te sullen moeten doen/ dat dan sijn wille bekent gemaeckt wordt het sy met bloedt op de scheede van sijn degen/ sijn schildt ofte helm geschreven/ ofte met letteren in't sant verthoont/

II.

Buyten de voorsz tocht/ 'tleger ende 'tverwachten van een slach ofte storm/ hoe wel in wapenen in't leger sijnde/ dat hy dan voor twee getuygen oock daer toe niet gebeden/ mondelingh ofte schriftelijck sijn wille verklaere.

III.

Afgedanckt/ dat hy naer de gemeene rechten sich regulere ende gedraege.

IIII.

In garnisoen ofte besettinghe/ dat hy mede sijn Testament maecke naer de gemeene rechten/ tot. tit. instit. ff. & C. de testam. milit.

Inde Testamenten onder de kinderen.

I.

WOrden niet meer dan twee getuygen nootwendigh vereyscht.

II.

Is wel gantsch geen getuyge van nooden/ Edoch met sulcken verstande dat de ouders haeren wille met haere eyghen handt schrijven/ ofte de selve op een ander geschreven wesende/ onderschrijven.

III.

Is niet van nooden/ dat de getuygen sonderlinge gebeden sijn.

IV.

Wort vereyscht dat de dagh ende 'tjaer genoemt worde/ Clar. lib. 3. sentent. §. Testamentum quæst. 8. usque ad 14.

In Testamento ad pias causas, Een Testament dat ter eeren Godes ten behoeve van Kercken ofte Godtshuysen gemaeckt wordt, is genoegh

DAt het voor twee daer toe oock onversochte getuygen ghemaeckt worde/ Iul. Clar. §. Testamentum quæst. 5. 6. 7.

In Testamenten van een Boer ofte Huysman wort vereyscht,

De segenwoordigheyt van vijf ghetuygen/ indien men geen meer duchtighe ende ghequalificeerde persoonen hebben kan/ vide supra.

In Testamenten gemaeckt in pest-tijden.

Sijn ghenoegh twee getuygen/ indien geen meer te bekomen sullen wesen/ Gail. lib. 2. observ. 118. num. 8. Minsing. centur. 1. observ. 96.

Inde Testamenten ten overstaen vande Prins ofte Overigheyt gemaeckt,

En is niet van nooden eenige getuygẽ te versoucken/ l. omnium C. de testam.

Op

Op den bodem vande Roomſche Kercke kan Teſtament gemaeckt worden,

In het byſijn des Paſtoors voor twee getuygen/
In 't afweſen des Paſtoors voor vier getuygen/ Iul. Clar. §. Teſtamentum quæſt. 57.

Onaengeſien alle 'tgene hier voorен geſeyt is/ ſoo mach yemant zijn Teſtament maecken voor meer ofte mindere getuygen/ naer de gelegentheyt van yeder plaetſe/ Waer inne niet de ghemeene rechten/ maer de ghewoonte ofte 'tgebruyck aengeſien ende ghevolght wort:

Inde Codicillen wort vereyſcht, Dat

I. De Teſtateur macht ende ghewelt hebbe Teſtament te maecken.

II. Vijf ghetuygen (waer onder een Vrouw weſen mach) jegenwoordich zijn.

III. De getuygen komende over de Codicillen in gheſchrifte gemaeckt haer onderſchrijven/ zijnde niet noodich dat ſy ſegelen/ de his inſtit. de Codicil.

Nota. Dat inde Codicillen geene erſgenaemen geinſtitueert worden/ l. Divi ff. de jure Codicil. §. Codicillis inſtit. eod. tit.

Als echte luyden beyde te ſaemen in een Inſtrument Teſtament maecken, Soo is van nooden,

I. Dat de ghetuygen uyt haere beyder naemen inſonderheydt verſocht zijn:

II. Haer onderſchrijven:

III. Haere ſegelen daer aen hangen/ vide ſupra.

FINIS.

